

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

РАКИТСЬКА АННА ОЛЕГІВНА

УДК 330.341.1:330.322-04(477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ**

Спеціальність – 051 Економіка

Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А. О. Ракитська

Науковий керівник:
Побережець Ольга Валеріївна,
доктор економічних наук, професор

Одеса – 2025

АНОТАЦІЯ

Ракитська А. О. Механізм активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 Економіка. – Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Одеса, 2025.

У дисертаційному дослідженні здійснено формування та обґрунтування теоретичних підходів, методичних засад і практичних рекомендацій, а також розробка концептуальних положень щодо механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці. Наукові результати дослідження сприятимуть підвищенню ефективності відновлення та сталого розвитку країни в надзвичайних умовах функціонування та повоєнному періоді.

Об'єктом дослідження є інвестиційно-інноваційні процеси у національній економіці, а предметом дослідження є теоретико-методичні засади функціонування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці та прикладні аспекти його запровадження.

У дослідженні запропоновано концептуальну основу стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, яка спрямована на формування вектору та цілісного підходу до стимулювання інвестиційно-інноваційної активності в національній економіці, забезпечення стійкого економічного розвитку, конкурентоспроможності та технологічного оновлення в умовах сьогодення та післявоєнного відновлення, з метою забезпечення ефективного функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів як стратегічної основи для модернізації національної економіки, підвищення її продуктивності, технологічного рівня та інтеграції у глобальні ринки.

Сформовані наукові підходи до формування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, які передбачають комплекс інструментів, методів та дієвих заходів, спрямованих на стимулювання інноваційної активності, забезпечення інвестицій та створення сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності з метою підтримки сталого економічного зростання за допомогою ефективного залучення інвестицій у інноваційні сфери, сприяння трансформації економічної структури, підвищення конкурентоспроможності національних суб'єктів господарювання та інтеграції національної економіки в глобальні інноваційні мережі.

Запропоновано модельну підтримку інвестиційно-інноваційних процесів та критерії оптимальності стратегічних цілей їх розвитку у національній економіці, яка продукує комплекс стратегічних напрямів підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, що застосовується для розробки стратегічних програм розвитку з урахуванням оцінки внутрішніх та зовнішніх ризиків, прогнозування та оптимізації взаємодії інвестицій та інновацій у національній економіці, з метою формування ефективної політики стимулювання інноваційного розвитку, оцінювання економічних ризиків та розробки сценаріїв розвитку інвестиційно-інноваційних процесів з урахуванням критеріїв оптимальності стратегічних цілей їх розвитку;

Розроблено методичні підходи до формування параметричної моделі інвестиційно-інноваційного процесу у національній економіці, яка базується на побудові інтегрального цільового показника ефективності інвестиційно-інноваційного процесу, що дозволить відобразити вплив інвестицій, інноваційної спроможності та інституційного контексту на економічне зростання в умовах ризику та невизначеності

Набуло подальшого розвитку понятійно-категоріальний апарат функціонування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці доповнено дефініцією «інвестиційно-інноваційний процес», під яким розуміється «динамічна сукупність

взаємопов'язаних економічних, фінансових та управлінських дій, спрямованих на залучення, розподіл та ефективне використання інвестицій для розробки, впровадження та дифузії інноваційних технологій, продуктів, послуг та бізнес-моделей, що є ключовим механізмом формування конкурентоспроможної та стійкої економіки в умовах цифрової трансформації, глобалізації та турбулентності».

Обґрунтовано напрями модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку, які на основі системного та адаптивного підходів враховують умови ефективного поєднання регуляторної, стимулюючої, координуючої та прогностичної функцій з метою побудови ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави, що забезпечить сталий розвиток інвестиційно-інноваційної сфери як ключового драйвера трансформації національної економіки.

Найбільш важливу практичну цінність мають наступні науково-прикладні розробки та рекомендації: запропонована методична підтримка формування критеріїв оптимальності стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів; запропонована методична основа модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів; методичне забезпечення застосування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів і наукові підходи до формування концепції стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці.

Ключові слова: інвестиції, інновації, національна економіка, сталий розвиток, інвестиційно-інноваційний процес, технології, механізм, проекти, цифровізація, державна підтримка, конкурентоспроможність, менеджмент, післявоєнне відновлення, інноваційний потенціал, стратегії.

ANNOTATION

Rakytska A. O. The mechanism of activation of investment and innovation processes development in the national economy. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for fulfillment of requirements for obtaining of Doctor of Philosophy in the specialty 051 Economics. – Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa, 2025.

The dissertation research has formed and substantiated theoretical approaches, methodological principles and practical recommendations, as well as developed conceptual provisions regarding the mechanism for activating the development of investment and innovation processes in the national economy. The scientific results of the research will contribute to increasing the efficiency of the country's recovery and sustainable development in emergency conditions and the post-war period.

The object of the research is investment and innovation processes in the national economy, and the subject of the research is the theoretical and methodological principles of the functioning of mechanism for activating the development of investment and innovation processes in the national economy and applied aspects of its implementation.

The study proposes a conceptual basis for the strategy for the development of investment and innovation processes in the national economy, which is aimed at forming a vector and a holistic approach to stimulating investment and innovation activity in the national economy, ensuring sustainable economic development, competitiveness and technological renewal in the current and post-war recovery conditions, in order to ensure the effective functioning of mechanisms for activating investment and innovation processes as a strategic basis for the modernization of the national economy, increasing its productivity, technological level and integration into global markets.

Scientific approaches have been formed to the formation of a mechanism for activating the development of investment and innovation processes, which provide

for a set of tools, methods and effective measures aimed at stimulating innovation activity, ensuring investment and creating a favorable environment for the development of innovative activity in order to support sustainable economic growth by effectively attracting investment in innovative areas, promoting the transformation of the economic structure, increasing the competitiveness of national business entities and integrating the national economy into global innovation networks.

A model support for investment and innovation processes and criteria for the optimality of strategic goals for their development in the national economy are proposed, which produces a set of strategic directions for supporting investment and innovation processes, which is used to develop strategic development programs taking into account the assessment of internal and external risks, forecasting and optimizing the interaction of investments and innovations in the national economy, in order to form an effective policy for stimulating innovative development, assessing economic risks and developing scenarios for the development of investment and innovation processes taking into account the criteria for the optimality of strategic goals for their development;

Methodological approaches to the formation of a parametric model of the investment and innovation process in the national economy have been developed, which is based on the construction of an integral target indicator of the efficiency of the investment and innovation process, which will allow reflecting the impact of investments, innovation capacity and institutional context on economic growth in conditions of risk and uncertainty.

The conceptual and categorical apparatus of the functioning of the mechanism for activating the development of investment and innovation processes in the national economy has been further developed and supplemented by the definition of "investment and innovation process", which is understood as a dynamic set of interrelated economic, financial and managerial actions aimed at attracting, distributing and effectively using investments for the development, implementation and diffusion of innovative technologies, products, services and

business models, which is a key mechanism for the formation of a competitive and sustainable economy in conditions of digital transformation, globalization and turbulence.

The directions of modernization of the economic functions of the state in the context of investment and innovation development are substantiated, which, based on systemic and adaptive approaches, take into account the conditions of effective combination of regulatory, stimulating, coordinating and forecasting functions in order to build an effective strategy of investment and innovation policy of the state, which will ensure the sustainable development of the investment and innovation sphere as a key driver of the transformation of the national economy.

The following scientific and applied developments and recommendations have the most important practical value: methodological support for the formation of criteria for the optimality of strategic goals for the development of investment and innovation processes is proposed; a methodological basis for model support of investment and innovation processes is proposed; methodological support for the application of the mechanism for activating the development of investment and innovation processes and scientific approaches to the formation of the concept of a strategy for the development of investment and innovation processes in the national economy.

Keywords: investments, innovations, national economy, sustainable development, investment and innovation process, technologies, mechanism, projects, digitalization, state support, competitiveness, management, post-war recovery, innovative potential, strategies.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Побережець О.В., Ракитська А.О. Розвиток інноваційної екосистеми України на національному рівні. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2022. Том 21. Вип. 3 (52). С. 435-453. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3\(52\).275824](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3(52).275824) (0,95 д.а., особистий внесок автора: досліджено інноваційні екосистеми на національному рівні - 0,85 д.а.).

2. Ракитська А. О., Ракитський О. О. Розвиток інвестиційно-інноваційного середовища в Україні та шляхи його відновлення в повоєнний час. *Бізнес Інформ*. 2023. № 10. С. 71-76. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-71-76> (0,8 д.а., особистий внесок автора: досліджено інвестиційно-інноваційне середовище в Україні та шляхи його відновлення в повоєнний час – 0,6).

3. Ракитська А.О. Напрями модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2023. Том 22. Вип. 2 (54). С. 150-169. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2\(54\).297361](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2(54).297361) (1,1 д.а.).

4. Ракитська А.О. Теоретико-методичні основи інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2024. Том 23. Вип. 2 (57). С. 110-121. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2024.2\(57\).325245](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2024.2(57).325245) (0,95 д.а.).

5. Ракитська А.О. Формування та реалізація стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах невизначеності. *VIA ECONOMICA*. 2025. Випуск 8. С. 135-141. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2025-8-20> (0,8 д.а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру

1. Ракитська А.О. Складові інвестиційно-інноваційного розвитку з позицій інституціональної економічної теорії. *Збірник тез доповідей студентів, аспірантів та здобувачів – учасників 77-ї звітної конференції*

Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Секція економічних і правових наук (26-28 квітня 2021 року, м. Одеса) / ред. кол.; відп. ред. Ю.Л. Грінченко. – Одеса: Фенікс, 2021. С.189-192. (0,3 д.а.).

2. Ракитська А.О. Теоритичні аспекти інноваційно-інвестиційної діяльності в національній економіці. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток конкурентоспроможності економіки в умовах міжнародної інтеграції: макро-, мезо- та мікро-рівні» (25 травня 2021 року, м. Одеса) / МОН України; ОНУ імені І.І. Мечникова; відп. ред. Н.Л. Кусик; ред.кол.: О.В. Побережець, Є.І. Масленніков, М.М. Гоголь та ін. – Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2021. с.122-126. (0,4 д.а.).*

3. Ракитська А.О. Підтримка інноваційної діяльності в умовах пандемії Covid-19. *Матеріали 76-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (24-26 листопада 2021 року, м. Одеса) / відп. ред. Побережець О.В. ; ред.кол.: Кусик Н.Л., Святошнюк А.Л., Степанова Т.В. та ін. – Одеса: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. с. 224-228. (0,4 д.а.).*

4. Ракитська А.О. ДІЯ.СІТІ як рушій змін у цифровій економіці: переваги, недоліки, наслідки. *Матеріали 77-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (23-25 листопада 2022 року, м. Одеса) / відп. ред. О. В. Побережець ; ред. кол.: А. Л. Святошнюк, Т. В. Степанова та ін. – Одеса : Олді+, 2022. С. 254-260. (0,45 д.а.).*

5. Ракитська А.О. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки. *Перспективи регулювання соціально-економічних процесів в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (6 жовтня 2023 року, м. Одеса) [Електронне видання] / відп. ред. О. В. Побережець ; ред. кол.: Є. І. Масленніков, О. М. Савастєєва, Л. О. Масіна та ін. – Одеса : Олді+, 2023.С. 242-246. (0,35 д.а.).*

6. Ракитська А.О. Механізм сталого інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України в повоєнні часи. *Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції*, (12-13 жовтня 2023 року, м. Запоріжжя) [Електронний ресурс] / Редкол.: В. А. Шаломєєв (відпов. ред.) Електрон. дані. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 140-142. (0,3 д.а.).

7. Ракитська А.О. Механізм активізації інвестиційних процесів в повоєнній Україні. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : IX Міжнародна науково-практична конференція* (27 листопада 2023 року, м. Чернігів) : тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 124-125. (0,3 д.а.).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ	22
1.1. Сутність інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці.....	22
1.2. Концептуальні підходи до сталого розвитку національної економіки.....	47
1.3. Критерії оптимальності стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів	63
Висновки до розділу 1.....	85
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ІНДИКАТОРІВ СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МОДЕЛЬНА ПІДТРИМКА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ.....	88
2.1. Загальна діагностика індикаторів стану національної економіки та інвестиційно-інноваційної складової.....	88
2.2. Параметричне моделювання інвестиційно-інноваційного процесу у національній економіці	108
2.3. Модельна підтримка інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці.....	123
Висновки до розділу 2.....	152
РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	155
3.1. Напрями модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку.....	155
3.2. Формування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів.....	174
3.3. Концепція стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних	

процесів в національній економіці.....	188
Висновки до розділу 3.....	201
ВИСНОВКИ.....	205
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	209
ДОДАТКИ.....	235

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап розвитку України супроводжується глибокими трансформаціями, зумовленими як внутрішніми економічними та інституційними змінами, так і зовнішніми викликами, зокрема збройною агресією, глобальними кризовими явищами та нестабільністю світових ринків. У таких умовах особливої ваги набуває формування ефективного механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів, який здатен забезпечити стійке економічне зростання, конкурентоспроможність національної економіки та її адаптацію до глобалізаційних змін.

В умовах післявоєнного відновлення економіки, активізація інвестиційної діяльності та впровадження інновацій стають ключовими чинниками структурної модернізації, технологічного оновлення виробничого потенціалу, розвитку людського капіталу та посилення економічної безпеки держави. Водночас в Україні спостерігаються значні проблеми, які пов'язані з недостатнім рівнем інвестиційної привабливості, високими ризиками ведення підприємницької діяльності, слабкою інноваційною активністю підприємств і низькою ефективністю реалізації наукових розробок.

Інвестиційно-інноваційна діяльність в Україні залишається фрагментарною, недостатньо системною та характеризується низьким рівнем державної підтримки, обмеженим доступом до фінансових ресурсів, недосконалістю нормативно-правової бази й відсутністю ефективних механізмів стимулювання інновацій, а формування дієвого механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів стає ключовим чинником модернізації національної економіки, нарощування її технологічного потенціалу та досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку.

У цьому контексті зростає потреба у вдосконаленні теоретико-методичних підходів і розробці практичних інструментів щодо формування

та реалізації механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів і зумовлює високу актуальність обраної теми дослідження, спрямованої на пошук ефективних рішень щодо відновлення, стабілізації та довгострокового розвитку національної економіки.

Питанням функціонування економіки та розвитку її інвестиційної та інноваційної сфери присвячені наукові праці: Дж. Бейлі, В. Беренса, Г. Бірмана, Р. Брейлі, Л. Гітмана, Д. Дойла, С. Майерса, М. Портера, І. Шумпетера, Р. Холта, а також О. Амоши, Ю. Бажала, Т. Брайана, В. Геєця, В. Голікова, В. Гончарова, І. Ломачинської, Н. Гладинець, Н. Тюхтенко, М. Долішнього, Л. Шимановська-Діанич, Г. Козаченка, О. Горняк, О. Кузьміна, Ю. Сафонов, О. Побережець, Є. Масленнікова, О. Головченко, І. Лукінова, Л. Волощук, О. Шеремет, О. Любіч, Л. Нейкова, А. Пушкаря, В. Точиліна, А. Мумладзе, М. Чумаченка, С. Філіппової, І. Швеця та ін.

Незважаючи певну кількість наукових робіт, які досліджують питання функціонування національної економіки та розвитку її інвестиційної та інноваційної сфери, практично відсутні розробки щодо концептуальних, теоретичних, методичних та практичних засад щодо механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці. Наукове дослідження зосереджене на вирішенні науково-прикладної проблеми, що полягає у відсутності комплексного підходу до механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці. Саме це зумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначення її мети, завдань, об'єкта, предмета, методологічного інструментарію, структури та ключових напрямів дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота підготована в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова відповідно до плану наукових досліджень у процесі виконання держбюджетних тем: «Інноваційно-інвестиційні орієнтири модернізації національної економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0121U109469, 2021-2025 рр.), в межах якої авторкою

запропонована концептуальна підтримка розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці; «Дослідження розвитку соціально-економічних процесів в Україні» (номер державної реєстрації 0119U102221, 2019-2023 рр.), де авторкою запропонована модельна підтримка інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці; «Формування концептуальних засад обліково-аналітичного забезпечення системи управління бізнес-процесами суб'єкта господарювання в умовах глобальних викликів» (номер державної реєстрації 0125U000975, 2024-2029 рр.), де авторкою запропоновано механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є формування та обґрунтування теоретичних підходів, методичних засад і практичних рекомендацій, а також розробка концептуальних положень щодо механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці.

Досягнення поставленої мети зумовило потребу у формулюванні та розв'язанні таких ключових завдань:

- уточнити понятійно-категоріальний апарат та обґрунтувати теоретичні засади функціонування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці;
- запропонувати концептуальну основу стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці;
- обґрунтувати напрями модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку;
- запропонувати модельну підтримку інвестиційно-інноваційних процесів та критерії оптимальності стратегічних цілей їх розвитку у національній економіці;
- удосконалити науково-методичні підходи щодо формування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів;

– розробити параметричну модель інвестиційно-інноваційного процесу у національній економіці.

Об’єктом дослідження є інвестиційно-інноваційні процеси у національній економіці.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади функціонування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці та прикладні аспекти його запровадження.

Методи дослідження. Для розв’язання завдань, окреслених у дисертаційному дослідженні, було використано низку загальнонаукових і спеціалізованих методів та підходів: морфологічного, семантичного та критичного аналізу – при уточненні понятійно-категоріального апарату та обґрунтуванні теоретичних засад функціонування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці (пп. 1.1, 3.2); системного аналізу та синтезу, індукції й дедукції – при дослідженні концептуальних підходів до сталого розвитку національної економіки (пп. 1.2); діагностичний підхід – при аналітичному дослідженні індикаторів стану національної економіки та інвестиційно-інноваційної складової (пп. 2.1); компаративний аналіз – застосовується для оцінки об’єктів, процесів і явищ, з метою визначення їх специфічних та загальних характеристик, аналізу причин здійснених змін та виявлення тенденцій у розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці (пп. 1.3, 2.2) ; системно-структурний підхід – при дослідженні концептуальної підтримки розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці (пп. 3.1-3.3). У дисертації застосовано: методи статистичного аналізу – для оцінки показників стану національної економіки та її інвестиційно-інноваційної складової (пп. 2.1); економіко-математичні методи – при формуванні модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці (пп. 2.3); функціональний синтез – при формуванні напрямів модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку (пп. 3.1).

Інформаційно-ресурсною базою для наукового дослідження стали наукометричні бази даних академічних досліджень українських та закордонних вчених з теоретичними та методологічними розробками, професійні вітчизняні та міжнародні публікації в сфері інвестицій, інновацій та сталого розвитку.

Статистичну і фактологічну основу дослідження слугували чинні законодавчі та нормативно-правові акти, розроблені центральними та місцевими органами влади, а також офіційні статистичні дані, надані Державною службою статистики України, Міністерством цифрової трансформації України, Міністерством освіти і науки України, Міністерством економіки України, Міністерством фінансів України та Міністерством з питань стратегічних галузей промисловості.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в подальшому розвитку концептуальних підходів, теоретико-методичних засад і формуванні науково-обґрунтованих практичних рекомендацій щодо механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці, що сприятиме підвищенню ефективності відновлення та сталого розвитку країни в надзвичайних умовах функціонування та повоєнному періоді.

Найбільш значні наукові результати, що виносяться на захист:

удосконалено:

– концептуальну основу стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, яка спрямована на формування вектору та цілісного підходу до стимулювання інвестиційно-інноваційної активності в національній економіці, забезпечення стійкого економічного розвитку, конкурентоспроможності та технологічного оновлення в умовах сьогодення та післявоєнного відновлення, з метою забезпечення ефективного функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів як стратегічної основи для модернізації національної економіки, підвищення її продуктивності, технологічного рівня та інтеграції у глобальні ринки;

– наукові підходи до формування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, які передбачають комплекс інструментів, методів та дієвих заходів, спрямованих на стимулювання інноваційної активності, забезпечення інвестицій та створення сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності з метою підтримки сталого економічного зростання за допомогою ефективного залучення інвестицій у інноваційні сфери, сприяння трансформації економічної структури, підвищення конкурентоспроможності національних суб'єктів господарювання та інтеграції національної економіки в глобальні інноваційні мережі;

– модельну підтримку інвестиційно-інноваційних процесів та критерії оптимальності стратегічних цілей їх розвитку у національній економіці, яка продукує комплекс стратегічних напрямів підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, що застосовується для розробки стратегічних програм розвитку з урахуванням оцінки внутрішніх та зовнішніх ризиків, прогнозування та оптимізації взаємодії інвестицій та інновацій у національній економіці, з метою формування ефективної політики стимулювання інноваційного розвитку, оцінювання економічних ризиків та розробки сценаріїв розвитку інвестиційно-інноваційних процесів з урахуванням критеріїв оптимальності стратегічних цілей їх розвитку;

– методичні підходи до формування параметричної моделі інвестиційно-інноваційного процесу у національній економіці, яка базується на побудові інтегрального цільового показника ефективності інвестиційно-інноваційного процесу, що дозволить відобразити вплив інвестицій, інноваційної спроможності та інституційного контексту на економічне зростання в умовах ризику та невизначеності

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат функціонування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці доповнено дефініцією «інвестиційно-інноваційний процес», під

яким розуміється «динамічна сукупність взаємопов'язаних економічних, фінансових та управлінських дій, спрямованих на залучення, розподіл та ефективне використання інвестицій для розробки, впровадження та дифузії інноваційних технологій, продуктів, послуг та бізнес-моделей, що є ключовим механізмом формування конкурентоспроможної та стійкої економіки в умовах цифрової трансформації, глобалізації та турбулентності»;

– обґрунтування напрямів модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку, які на основі системного та адаптивного підходів враховують умови ефективного поєднання регуляторної, стимулюючої, координуючої та прогностичної функцій з метою побудови ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави, що забезпечить сталий розвиток інвестиційно-інноваційної сфери як ключового драйвера трансформації національної економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що концептуальні та теоретико-методичні засади, сформульовані в дисертаційній роботі, трансформовано у прикладні методики та рекомендації, які спрямовані на забезпечення механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці та її структурних сегментів.

Найбільш важливу практичну цінність мають наступні науково-прикладні розробки та рекомендації: запропонована методична підтримка формування критеріїв оптимальності стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів; запропонована методична основа модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів; методичне забезпечення застосування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів і наукові підходи до формування концепції стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці.

Пропозиції дослідження використані: Департаментом фінансів Одеської обласної військової адміністрацією (довідка № 643/03/01.01-49/2-25 від 01.04.2025 р.); Приморською районною адміністрацією Одеської міської

ради (довідка № 01-17/419 від 31.03.2025 р.).

Результати дослідження використовуються ТОВ «Енергосервісна компанія «Дельта-Т» (довідка № 656 від 26.03.2025 р.) та ТОВ «РЕФМАСТЕР» (довідка № 25/12 від 25.12.2024 р.).

Результати кваліфікаційної наукової роботи використовуються у навчальному процесі Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (Акт впровадження № 1/11-2023 від 22.11.2023 року).

Особистий внесок здобувача. Матеріали, викладені у тексті кваліфікаційної наукової роботи, є результатом самостійного дослідження, що відображає авторське бачення механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці. Усі результати, викладені у дисертації, отримані автором самостійно та відображені у наукових працях, які опубліковані. З наукових праць, які опубліковані у співавторстві, здобувачем використано тільки ті ідеї та положення, що належать йому особисто.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дисертаційного дослідження пройшли апробацію у вигляді методичних розробок, практичних рекомендацій і пропозицій, висвітлені у наукових публікаціях та впроваджені в освітній процес. Основні наукові положення, теоретичні узагальнення та практичні результати дослідження були представлені та обговорені на міжнародних і українських науково-практичних конференціях, зокрема: «Розвиток конкурентоспроможності економіки в умовах міжнародної інтеграції: макро-, мезо- та мікро-рівні» (25 травня 2021 року, м.Одеса); «Перспективи регулювання соціально-економічних процесів в Україні» (6 жовтня 2023 року, м. Одеса); «Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст» (12-13 жовтня 2023 року, м. Запоріжжя); «Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку» (27 листопада 2023 року, м. Чернігів).

Публікації результатів дослідження. За темою дисертаційного дослідження було підготовлено 12 наукових публікацій, з яких 5 статей у фахових наукових виданнях України та 7 тез доповідей у матеріалах всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 7,1 авторських аркушів з яких 6,8 авторських аркуші належать особисто авторові.

Структура та обсяг роботи. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел у кількості 207 найменувань. Основний зміст роботи викладено на 194 сторінках друкованого тексту – 7,17 авторських аркушів). Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінок. Ілюстративний матеріал подано у вигляді 29 рисунків та 12 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

1.1. Сутність інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці

Стан національної економіки в сучасних умовах зумовлює необхідність розроблення та впровадження ефективних механізмів розвитку, основою яких є активізація процесів відтворення та практичного використання досягнень науково-технічного прогресу із залученням інвестиційних ресурсів. Структура сучасних економічних систем потребує реалізації оптимальних управлінських рішень, що мають бути гнучкими, раціональними та результативними, з урахуванням актуальних потреб суспільства та ринку, а формування та розвиток інвестиційно-інноваційних процесів є визначальним чинником посилення конкурентоспроможності національної економіки, оскільки сприяє її технологічному оновленню, модернізації виробничої бази та стимулює структурні перетворення в господарській системі.

Еволюція економічної науки та трансформація наукових підходів зумовлюють переосмислення категоріального апарату, зокрема понять «інвестиції» та «інновації», які сьогодні виступають не лише взаємозалежними економічними категоріями, а й ключовими елементами сучасних соціально-економічних процесів. Саме вони формують основу сталого розвитку національної економіки, що є особливо актуальним в умовах глобальних викликів і потреб повоєнного відновлення країни.

Теоретичним аспектам формування та функціонування інвестиційних та інноваційних процесів і державній підтримці присвячені роботи українських та зарубіжних вчених, а саме: Дж. Бейлі, В. Беренса, Г. Бірмана, Р. Брейлі, Л. Гітмана, Д. Дойла, С. Майерса, М. Портера, І. Шумпетера,

Р. Холта, а також О. Амоши, Ю. Бажала, Т. Брайана, В. Геєця, В. Голікова, В. Гончарова, І. Ломачинської, Н. Гладинець, Н. Тюхтенко, М. Долішнього, Л. Шимановська-Діанич, Г. Козаченка, О. Горняк, О. Кузьміна, Ю. Сафонов, О. Побережець, Є. Масленнікова, О. Головченко, І. Лукінова, Л. Волощук, О. Шеремет, О. Любіч, Л. Нейкова, А. Пушкаря, В. Точиліна, А. Мумладзе, М. Чумаченка, С. Філіппової, І. Швеця та ін.

Державна підтримка, побудова та безперервне впровадження інвестиційно-інноваційних процесів сприяють технологічній модернізації, зміцненню конкурентних позицій національної економіки та слугують основою її сталого розвитку.

Наукова концентрація та систематизація знань щодо «наукових підходів надає можливість зрозуміти сталий розвиток як позитивний безперервний процес руху, який задовольняє потреби населення на теперішній час і не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби за умови збереження довкілля. Крім того, сталий розвиток насамперед передбачає:

- поліпшення якості життя людей у тих межах господарської діяльності, яка не призводить до руйнування природного механізму регуляції довкілля людей та його глобальних змін;

- адаптивність, гнучкість, ефективність національної економіки відповідати глобальним викликам; повертати економічну систему до динамічного та продуктивного стану; здатність швидко відновлюватись після потрясінь;

- можливість мінімізувати ризики значних коливань соціально-економічних процесів, забезпечуючи тривалість збереження певного рівня параметрів господарських систем та ефективність виробничих потужностей» [33].

Першочерговим в дослідженні інвестиційно-інноваційних процесів є оцінка підходів до дефініцій інновацій, інвестиції, з виокремленням визначення процесів.

Різні підходи до тлумачення поняття «інновація» свідчать, з одного боку, про розбіжність у поглядах, а з іншого – про наявність спільного розуміння, яке полягає в розгляді інновацій як «вдосконалення технічних характеристик продукції і технологій виробництва, що виражається у досягненні кращих якісних показників виготовленої продукції, здешевленні собівартості продукції, і, відповідно, підвищенні конкурентоспроможності» [59].

Структура інновацій зазнавала змін відповідно до трансформації потреб і розвитку економічних відносин, що зумовило виокремлення таких її форм, як технологічні, соціально-економічні, фінансові, управлінські, процесні тощо.

Науковці зазначають, що «інновація в умовах інноваційної економіки – це високоінтелектуальний розумовий процес діяльності підприємця, державного управлінця або іншого суб'єкту ринку, який складається з циклів: зародження, проєктування, стратегування, бюджетування, виготовлення та комерціалізації. Крім того, така інновація повинна приносити результат не обов'язково у грошовому вимірі, але й користуватися попитом серед споживачів та мати суспільно корисний ефект» [91].

Відмітимо, що «під інноваційною діяльністю розуміється підприємницька діяльність, яка спрямована на отримання нових когнітивних умінь, технологій управління, специфічних знань в їх синергетичній реалізації зі стейкхолдерами ринку. При цьому головними умовами ефективності такої діяльності є можливість передачі отриманих умінь і знань у виробничу і нематеріальну сфери, комерційний оборот. Якісною основою інноваційної діяльності є суспільні відносини в процесі отримання таких нових умінь і знань, які фундаментально досліджуються на науковому та практичному рівнях» [91].

Нормативно-правові регулятори визначають, що «інноваційна діяльність як діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок

нових конкурентоздатних товарів і послуг» [104]. У свою чергу, інвестиційна діяльність визначається є «сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій» [103].

Усебічне вивчення сутності інвестиційно-інноваційного процесу вимагає окремого аналізу його інвестиційної та інноваційної складових, з огляду на їх ключову роль у стимулюванні розвитку національної економіки в умовах цифрової трансформації, технологічного прогресу та глобальних викликів. Слід підкреслити, що сучасне трактування інвестиційно-інноваційного процесу ґрунтується на формуванні системи взаємопов'язаних етапів, до яких належать: забезпечення інвестиційної привабливості, розвиток інноваційних технологій та їх поетапне впровадження на різних рівнях економічної системи.

Науковці відзначають, що «інноваційний процес – це процес створення, розповсюдження і впровадження продукції і технології, які відрізняються науково-технічною новизною і задовольняють нові потреби спільноти. Інноваційний процес передбачає перетворення наукового знання у фізичну реальність, здійснюється у просторі і часі і складається з певних залежних етапів» [59].

Формування інноваційного потенціалу є базисом розвитку інноваційних процесів. На думку авторів «інноваційний потенціал являє собою сукупну здатність і готовність наявних у господарюючого суб'єкта ресурсів для досягнення поставлених цілей інноваційного розвитку» [53].

У свою чергу, «інвестиційний потенціал є комплексним поняттям, під яким варто розуміти організовану сукупність наявних ресурсів (фінансових, майнових, кадрових і виробничих) та можливість розвитку суб'єкта, що досягається через реалізацію можливостей мобілізації внутрішніх та зовнішніх інвестиційних коштів для досягнення стратегічних та тактичних цілей суб'єкта через механізм інвестування» [39].

Огляд сучасних наукових досліджень свідчить, що за умов взаємодії ключових чинників – інновацій та інвестицій – інвестиційно-інноваційні

процеси виступають невід'ємною частиною економічного розвитку в межах сучасного макроекономічного простору, що, у свою чергу, значною мірою визначає потенціал наближення до цілей концепції сталого розвитку.

Інвестиції можуть мати як ендогенне походження (з боку суб'єктів господарювання), так і екзогенне (з боку держави, міжнародних організацій, венчурних інвесторів), тоді як інновації постають як результат ефективного залучення цих ресурсів у практичну діяльність виробництва та ринку.

Водночас «на макрорівні економічна сутність інвестицій проявляється у фінансових інструментах для створення нового капіталу, збалансування попиту, доходу та споживання, забезпечення прибутку інвесторам та зміцнення економіки країни» [54].

Інвестиційна діяльність створює необхідні передумови для впровадження інновацій, які, у свою чергу, сприяють ефективнішому використанню ресурсів та підвищенню продуктивності праці, що є важливим за умови векторної спрямованості на розвиток національної економіки.

На думку науковців, «інвестиційний процес – це об'єкт інституціонального впливу з боку держави, спрямованого на залучення інвестиційних ресурсів з метою одержання інвесторами прибутку або досягнення іншого корисного ефекту, а також реалізацію державних інтересів щодо забезпечення стійкого економічного зростання і раціональних структурних пропорцій національного господарства» [32].

На нашу думку, *«інвестиційно-інноваційний процес – це сукупність економічних, соціальних, технологічних та екологічних змін, спрямованих на інтеграцію інвестиційних потоків і адаптивних інноваційних рішень в національну економіку, що гармонічно поєднує етапи від формування інвестиційних ресурсів і технологічних рішень до впровадження інновацій у реальний сектор економіки з подальшою їх комерціалізацією»* [111].

У свою чергу, Н. Гладинець, вважає, що «інвестиційно-інноваційні процеси займають окреме місце поруч з іншими методами розвитку економічного потенціалу територій. Їх особливість полягає у тому, що

очікуваним результатом такого розвитку є переформатування промислового комплексу країни у цілому на використання інноваційних технологій в організації виробництва та управлінні різними ресурсами» [26].

Інвестиції, з одного боку, виступають джерелом фінансового забезпечення розвитку суб'єктів господарювання та впровадження сучасних технологій, тоді як інновації, з іншого, слугують ключовим інструментом адаптації, оптимізації та вдосконалення виробничих і супутніх процесів, що сприяє системній трансформації соціально-економічного середовища, створює нові можливості для підвищення ефективності, цифровізації економіки та зміцнення конкурентоспроможності підприємств, паралельно стимулюючи розвиток соціальної й економічної інфраструктури.

Водночас інвестиції є необхідною передумовою інноваційного розвитку, оскільки забезпечують фінансування наукових досліджень, технологічної модернізації, цифрових перетворень, що в комплексі формує потужний імпульс для зростання ефективності та посилення позицій національної економіки на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Більшість дослідників «вважають, що елементами інвестиційно-інноваційного розвитку в умовах системних перетворень є нововведення, орієнтовані на підвищення виробничо-технічного потенціалу (через модернізацію, технічне переоснащення, реконструкцію) та вдосконалення організаційно-економічних відносин (через реінжиніринг бізнес-процесів, реорганізацію, реструктуризацію виробництва та системи управління)» [26].

Огляд сучасних досліджень засвідчує, що для держави інвестиції в інноваційну сферу виступають стратегічним ресурсом, який забезпечує створення технологій, здатних формувати майбутні напрями технологічного розвитку та визначати архітектуру економіки.

«Планування інвестиційно-інноваційних процесів розвитку територій переважно має проводитися у довгостроковому горизонті. Організація та взаємоузгодження інтересів та напрямів діяльності макроекономічних суб'єктів відбувається внаслідок значних інституційних змін, котрі

впливають на способи виробництва, управління ресурсами, накопичення капіталу та структуру споживання» [26]. З іншого боку, «інноваційно-інвестиційний процес – це процес здійснення практичних дій, які спрямовані на впровадження результатів наукових досліджень та розробок і випуск на ринки збуту нових конкурентних товарів, робіт і послуг шляхом реалізації інвестицій» [62]. Розглянемо більш детально ключові атрибутивні характеристики та аспекти інноваційної діяльності:

- по-перше, сектор високих технологій та інновацій виконує роль фундаментального фактору підвищення продуктивності праці та формування нових ринків, що визначає інновації як рушійну силу економічного зростання та ефективної адаптації до сучасних економічних викликів, особливо в умовах нестабільності та невизначеності;

- по-друге, держава з розвиненою інноваційною інфраструктурою має здатність активно залучати іноземні інвестиції та формувати високотехнологічні виробництва, що підвищує її конкурентоспроможність на світовому ринку;

- по-третє, раціональне стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів шляхом державної підтримки науки, досліджень і розробок, а також створення сприятливого інвестиційного клімату для національних та міжнародних інвесторів є вкрай важливим у контексті сучасних економічних реалій.

На думку науковців, «інноваційний процес – це комплексна сукупність науково-технічних, технологічних і структурних перетворень, які відбуваються у процесі впровадження інновацій; це процес поетапного перетворення продукту мислення на результат науково-дослідної розробки. Інвестиційний процес – це системний процес залучення та використання всіх видів майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються у визначені об'єкти господарського комплексу країни для забезпечення створення доданої вартості та (або) досягнення відповідного соціального ефекту. У свою чергу, інноваційно-інвестиційний процес – це комплексне поєднання

інновацій та інвестицій в системі національної економіки» [30]. З іншого боку, «інноваційний процес, що характеризується принципами перманентності, системності, адаптивності, можна представити у вигляді композиційної перебудови знань в інновації з обов'язковим їх поширенням у виробничу, фінансову, екологічну та соціальну сферу у вигляді нової продукції, технології, послуги. При цьому ефективність інноваційного процесу поступово зростає з етапами впровадження та використання інновацій, враховуючи глобальні та локальні тенденції та зміни» [81]. Інвестиційно-інноваційні процеси можна розглядати на різних рівнях економічної системи, а саме: мікрорівні, мезорівні та макрорівні, які характеризуються певними особливостями, що представлено на рис. 1.1.

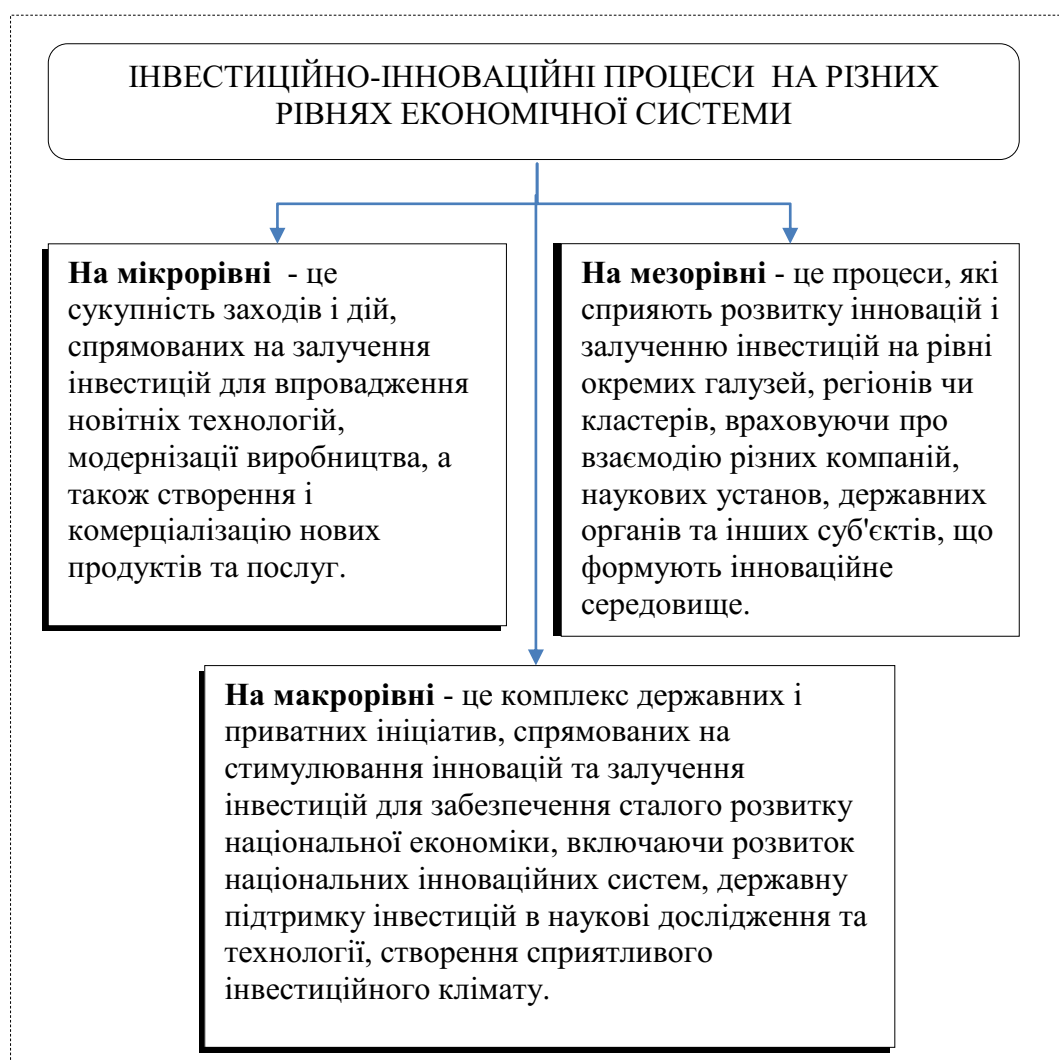


Рис. 1.1. Характеристика інвестиційно-інноваційних процесів на різних рівнях економічної системи (Джерело: розроблено автором)

Зауважимо, що у сучасних умовах « місце і роль інноваційної політики у структурі державного регулювання національної економіки визначається особливостями інноваційного процесу як важливого об'єкта управління в умовах структурних перетворень. Інноваційний процес у значній мірі пов'язаний з матеріально-фінансовими відносинами, що переконливо виявляється в умовах державного регулювання ринкової економіки. Значна кількість інноваційних процесів у даному випадку реалізується суб'єктами господарювання приватної форми власності, тому інноваційні процеси виступають не як самоціль, а як засіб ефективного вирішення завдань операційної діяльності суб'єктів господарювання. За таких обставин, суб'єкти інноваційної діяльності націлені на практичні комерційні результати інновацій, тому об'єктом управління є не тільки процес створення інновацій на рівні науково-технічних та фундаментальних розробок, а й питання комерціалізації новостворених або вдосконалених конкурентоздатних технологій, товарів або послуг» [30].

Варто підкреслити, що з урахуванням комплексного та системного характеру інвестиційно-інноваційний процес охоплює низку послідовних і логічно взаємопов'язаних етапів:

- етап інвестиційного планування та цілеспрямованого залучення ресурсів, який включає формування сприятливого інвестиційного середовища, мобілізацію внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування, що набуває особливої ваги в контексті повоєнного відновлення країни;

- етап інноваційного розвитку, який передбачає створення та розвиток новітніх технологій, удосконалених методів організації виробництва, впровадження інноваційних продуктів і послуг;

- етап впровадження та комерціалізації інновацій, який полягає в інтеграції інновацій у макроекономічне середовище, їх адаптації до актуальних потреб внутрішнього ринку та забезпеченні умов для активного використання цифрових технологій.

Як зазначає Д. Левчинський, «інвестиційний процес – це об’єкт інституційного впливу з боку держави, направленої на залучення інвестиційних ресурсів в цілях отримання інвесторами прибутку або досягнення іншого корисного ефекту, а також реалізацію державних інтересів по забезпеченню стійкого економічного зростання і раціональних структурних пропорцій національного господарства» [70].

Враховуючи сучасні підходи до визначення даної категорії, вважаємо, що «інвестиційно-інноваційний процес – це динамічна сукупність взаємопов’язаних економічних, фінансових та управлінських дій, спрямованих на залучення, розподіл та ефективне використання інвестицій для розробки, впровадження та дифузії інноваційних технологій, продуктів, послуг та бізнес-моделей, що є ключовим механізмом формування конкурентоспроможної та стійкої економіки в умовах цифрової трансформації, глобалізації та турбулентності» [111].

Основні характеристики інвестиційно-інноваційних процесів в умовах невизначеності та турбулентності представлено в табл. 1.1.

Теоретичні моделі інвестиційно-інноваційних процесів підкреслюють значущість формування сприятливого інвестиційного середовища, активної державної підтримки, а також тісної взаємодії між науково-дослідними установами та бізнесом з метою створення ефективної інноваційної екосистеми. Така система здатна стимулювати динамічні інноваційні зміни, що є особливо актуальним в умовах економічної невизначеності та нестабільності. Водночас сутність цих процесів полягає у здатності гнучко та результативно інтегрувати інвестиційні ресурси в інноваційну діяльність з метою забезпечення прискореного розвитку національної економіки.

Пріоритетність інвестиційно-інноваційних процесів зумовлена їх ключовою роллю як основи сучасного економічного зростання, оскільки вони сприяють:

- підвищенню продуктивності праці та конкурентоспроможності суб’єктів господарювання;

- структурній трансформації та модернізації національної економіки;
- створенню нових робочих місць та розширенню зайнятості;
- скороченню технологічного розриву з розвиненими країнами;
- забезпеченню сталого розвитку, а також зміцненню національної та екологічної безпеки.

Дослідження теоретичних аспектів інвестиційно-інноваційної діяльності дозволяють виокремити кілька ключових етапів, серед яких: залучення інвестицій у науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, подальша комерціалізація інновацій, а також їх впровадження у виробничу, соціальну та управлінську сфери.

Таблиця 1.1

Основні характеристики інвестиційно-інноваційних процесів в умовах невизначеності та турбулентності

№	Характеристика	Опис
1	Синергія інвестицій та інновацій	Взаємозв'язок між фінансовими ресурсами та створенням нових технологій, які забезпечують економічний розвиток.
2	Мультисуб'єктність	Участь різних суб'єктів: держави, суб'єктів господарювання, наукових установ, венчурного капіталу та міжнародних організацій.
3	Динамічність та еволюційність	Постійна адаптація до ринкових змін, науково-технічного прогресу та суспільних і глобальних викликів
4	Ризикованість і невизначеність	Значна залежність від макроекономічних чинників, технологічної невизначеності та інституційного середовища
5	Цифровізація	Застосування новітніх цифрових технологій для підвищення ефективності інноваційного процесу та залучення інвестицій
6	Диверсифікація економіки	Інвестиції в інноваційні технології дозволяють країні зменшити залежність від одних лише природних ресурсів або традиційних галузей економіки (енергетика, важка промисловість). Це дає змогу знизити вразливість економіки до зовнішніх шоків, таких як коливання цін на сировину.
7	Адаптація до технологічних змін	Учасники економічних процесів повинні оперативно реагувати на зміни у глобальних технологіях. Країни, які активно інвестують у науку і техніку, мають змогу зберегти

		лідерство в ключових галузях, таких як інформаційні технології, біотехнології, альтернативна енергетика.
8	Розвиток інфраструктури	Інвестиції в інфраструктурні проекти (транспорт, комунікації, енергетика) стимулюють економічну активність і зростання, забезпечуючи ефективне функціонування ринку та доступ до нових технологій.
9	Гнучкість економіки	Країни, які активно підтримують інвестиційно-інноваційні процеси, можуть швидше адаптуватися до змін у міжнародній ситуації, таких як економічні санкції, глобальні пандемії, природні катастрофи.

(Джерело: розроблено автором)

Інвестиційний процес, у свою чергу, охоплює такі послідовні етапи, як планування, управління, залучення фінансових ресурсів і оцінювання ефективності їх використання з урахуванням наявного ресурсного потенціалу. Інноваційний процес включає генерацію ідей, розроблення новітніх технологічних рішень, їх впровадження у виробничі процеси, а також розробку маркетингової стратегії з метою просування інноваційних продуктів або послуг на внутрішньому та зовнішньому ринках.

На думку проф. Мельника Ю.М., «промисловий сектор національної економіки не може працювати ефективно в умовах політичної нестабільності, при відсутності адекватної системи безпеки, нестабільності ринкового середовища та без ретельно сформованої інноваційно-інвестиційної інтеграційної стратегії в умовах європейського вектору розвитку національного макроекономічного середовища. Стратегія деталізовано пояснює, як буде відбуватися стратегічне управління інноваційно-інвестиційними інтеграційними процесами у промисловості для забезпечення її ефективного функціонування. Інноваційно-інвестиційна інтеграційна стратегія дозволяє оцінити експортний потенціал промислового сектору національної економіки, сформулювати експортно-імпорتنу стратегію та адекватний механізм зовнішньоекономічної діяльності в умовах розвитку зони вільної торгівлі з країнами Європейського Союзу та іншими країнами міжнародного середовища» [80].

Функціональний аспект інвестиційно-інноваційних процесів в умовах трансформації та глобальних викликів, представлено на рис. 1.2.

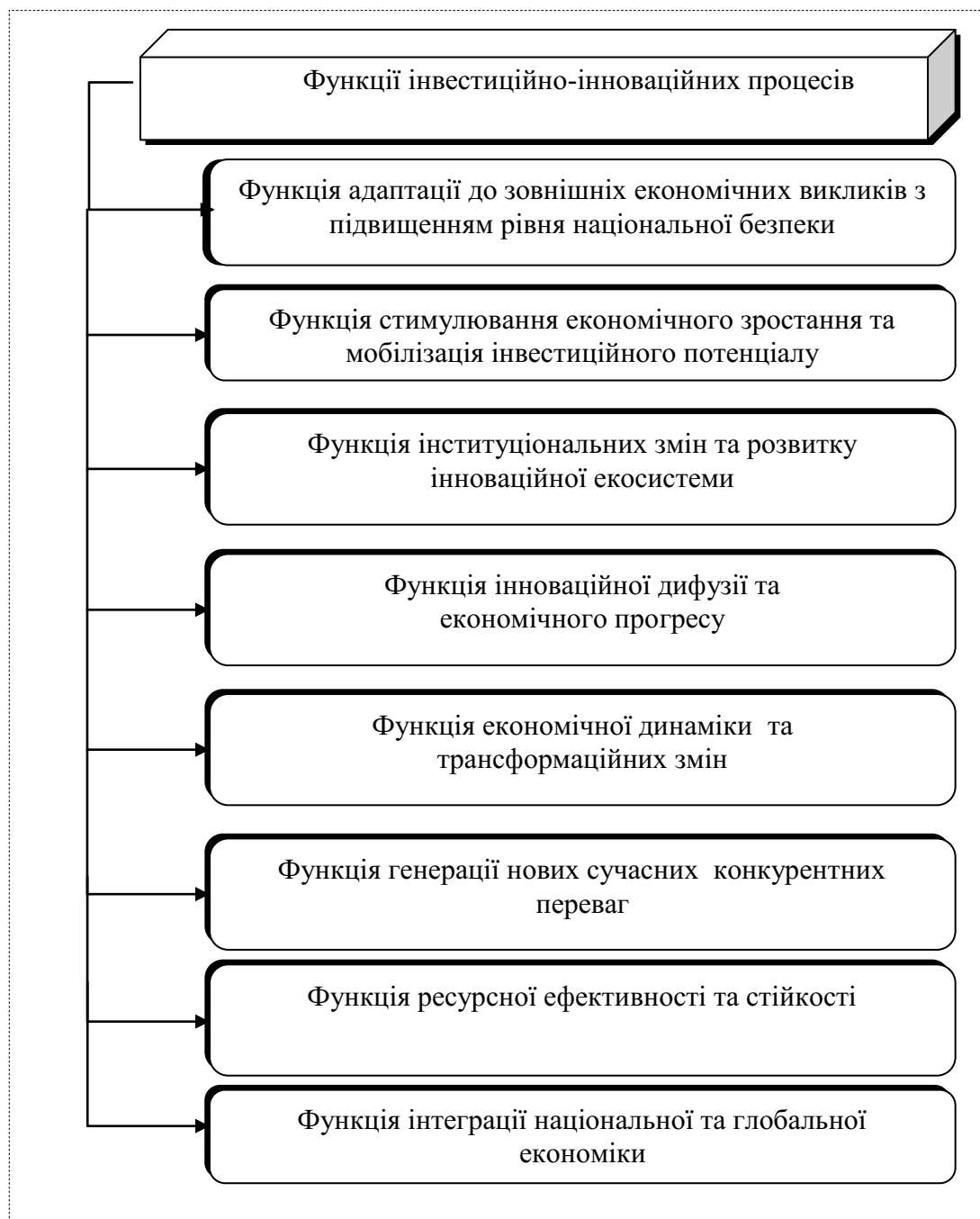


Рис. 1.2. Функціональний аспект інвестиційно-інноваційних процесів в умовах трансформації та глобальних викликів (Джерело: розроблено автором)

Окреслені функції інвестиційно-інноваційних процесів безпосередньо пов'язані з комплексом системних завдань, що постають в умовах економічної трансформації та глобальних викликів. Водночас ці функції

мають багатовекторний характер, охоплюючи економічні, фінансові, інституційні, технологічні, соціальні та екологічні складові. Така багатогранність визначає їх ключову роль у забезпеченні стратегічного розвитку на всіх рівнях управління – макро-, мезо- та мікрорівнях. Крім того, функціонування інвестиційно-інноваційних процесів базується на урахуванні показників економічної динаміки, інноваційних змін та здатності систем адаптуватися до як внутрішніх, так і зовнішніх викликів.

Аналізуючи адаптаційну функцію інвестиційно-інноваційних процесів у контексті зовнішніх економічних викликів, варто зазначити, що вони створюють умови для гнучкого реагування на зміни як у внутрішньому, так і в зовнішньому середовищі. Це особливо важливо в умовах глобальних трансформацій та нестабільності. Завдяки залученню інвестицій у перспективні проєкти та впровадженню інноваційних рішень стає можливим поступове відновлення промислового потенціалу, технологічна модернізація та ефективна адаптація до нових економічних умов.

Результати досліджень підтверджують, що регулярне впровадження інновацій у різні сектори – від охорони здоров'я й освіти до енергетики – суттєво покращує якість життя населення, одночасно знижуючи рівень соціальних, фінансових та екологічних ризиків.

Варто наголосити, що ключовим елементом інвестиційно-інноваційної діяльності є системне залучення й мобілізація ресурсів, спрямованих на реалізацію інноваційних ініціатив на мікро-, мезо- та макrorівнях. Інвестиції у сферу інновацій формують передумови для ефективної капіталізації знань, відіграючи визначальну роль у забезпеченні економічного зростання та фінансуванні науково-дослідницької діяльності.

Окрім цього, інвестиційно-інноваційні процеси сприяють розвитку інституційної інфраструктури, необхідної для функціонування повноцінної інноваційної екосистеми. Це потребує формування відповідної нормативно-правової та регуляторної бази, підтримки державної інноваційної політики та

підвищення ефективності інституційних механізмів через інтеграцію інновацій в інфраструктурні галузі економіки.

Підкреслимо, що «обов'язковою умовою інноваційного розвитку національної економіки є його соціальна спрямованість, яка віддзеркалюється у показниках підвищення рівня життя населення, поступового зниження безробіття, розвитку системи охорони здоров'я і забезпечення європейської якості надання медичних, послуг, а також підтримки освіти та науки, екологізації виробничих та інших допоміжних і супутніх процесів» [81].

Механізми науково-технічного прогресу та передачі технологій сприяють поширенню інновацій шляхом їхньої дифузії, що передбачає впровадження сучасних знань і технологічних рішень на різних рівнях економічної діяльності. Це, своєю чергою, формує умови для трансформації існуючих економічних парадигм і підвищення загальної ефективності функціонування економіки як на макро-, так і на мікрорівнях.

На думку науковців, інноваційний розвиток реалізується саме через процес дифузії інновацій, що передбачає їхній перехід у фазу комерціалізації. Очікуваним результатом цього процесу є повернення інвестицій, вкладених у впровадження інновацій, та досягнення належного рівня прибутковості їх застосування. У цьому контексті ключовими аспектами дифузії є темпи поширення інновацій на ринку та здатність прогнозувати різні сценарії поведінки суб'єктів дифузії [68].

Варто наголосити, що інвестиційно-інноваційні процеси виконують роль каталізатора економічних змін, стимулюючи структурну модернізацію національної економіки. Завдяки поєднанню інвестиційного потенціалу з інноваційними рішеннями формуються нові економічні осередки, які активізують внутрішні процеси технологічної трансформації та відкривають широкі можливості для соціально-економічного розвитку, особливо в умовах нестабільності та глобальних викликів.

У результаті такого впливу забезпечується поступова інституціоналізація, диференціація та інтерналізація інноваційних процесів у межах окремих галузей та міжгалузевої взаємодії, що створює передумови для комплексної структурної перебудови національної економіки з урахуванням викликів цифрової трансформації та діджиталізації.

Аналіз досліджень підтверджує, що важливим аспектом є взаємодія між інвестиційними потоками, інноваційними процесами та економічною політикою держави, що забезпечує синергію ефектів та створює сприятливі умови для реалізації інноваційних проєктів, в результаті чого спостерігається підвищення ефективності національної економіки.

У свою чергу, *розвиток інвестиційно-інноваційного процесу національної економіки* представляє собою інтегративну сукупність взаємозалежних і взаємодоповнюючих процесів, що полягають у сприянні залученню інвестицій у науково-технічні, виробничі та інфраструктурні сфери з метою стимулювання інноваційної активності, модернізації економічних структур та забезпечення довгострокового стійкого економічного зростання, а також включає в себе не лише перерозподіл фінансових ресурсів на створення і впровадження новітніх технологій і методів виробництва, але й забезпечення належної інституційної підтримки, розвитку людського капіталу, інфраструктури для комерціалізації наукових розробок та поліпшення конкурентоспроможності національних виробників на глобальному ринку.

У сучасних умовах побудова інноваційної моделі економіки є драйвером трансформаційних процесів, що сприяють інтеграції передових технологій, оптимізації виробничих і управлінських процесів, а також забезпеченню сталого економічного зростання. Дана модель передбачає активне використання науково-технічного потенціалу, сприяє розвитку інтелектуального капіталу та інвестиційних інструментів, а також формуванню гнучкої та адаптивної інфраструктури для реалізації інноваційних рішень.

Зауважимо, що суть інноваційної моделі України полягає саме в новій якості економічного розвитку: в інтенсифікації використання інноваційного потенціалу, у структурній перебудові економіки, у створенні нового господарського механізму, що передбачає функціонування інноваційних господарських систем» [53].

Важливим чинником у розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності є ефективна взаємодія між потоками інвестицій, інноваційними процесами та державною економічною політикою. Така взаємозв'язана взаємодія сприяє досягненню синергетичного ефекту, формує сприятливе середовище для реалізації інноваційних проєктів і, в результаті, забезпечує зростання загальної економічної ефективності.

У перспективі очікується тривалий процес гармонізації концептуальних підходів інноваційного еволюціонізму та синергетики в межах теорії підприємницьких систем, що функціонують в умовах інноваційної економіки. Саме ці підходи, спираючись на сучасну методологічну базу, формуватимуть основи для визначення сутності інновації як ключового інструмента підвищення ефективності підприємництва в національній економіці інноваційного типу [91].

Зростання конкурентних переваг на внутрішньому та зовнішньому ринках відбувається шляхом розвитку інноваційних технологій, що дозволяє створювати продукти з високою доданою вартістю, впроваджувати продуктові інновації, а також формувати новітні управлінські стратегії, орієнтовані на цифрові трансформації.

Крім того, інвестиційно-інноваційні процеси в рамках міжнародної кооперації відкривають можливості для створення спільних технологічних платформ, які не лише посилюють міжнародну конкурентоспроможність, а й сприяють ефективній інтеграції національних економік у глобальний економічний простір.

В умовах обмеженості природних і матеріальних ресурсів особливого значення набуває функція ресурсної ефективності як складова інвестиційно-

інноваційної діяльності. У цьому контексті важливою є стратегічна орієнтація на сталий розвиток, що передбачає використання екологічно чистих технологій та відновлюваних джерел енергії. Інтеграція екологічних інновацій і «зелених» технологій сприяє істотному зниженню шкідливого впливу виробництва на довкілля, підвищенню його екологічної стійкості та раціональному використанню природних ресурсів.

Важливою стадією дослідження інвестиційно-інноваційного процесу у національній економіці є оцінка базових етапів, які проводяться в умовах невизначеності, яка спричинена економічною нестабільністю, глобальними ризиками та політичними факторами. Основні етапи інвестиційно-інноваційного процесу в національній економіці в умовах невизначеності, представлено на рис. 1.3.

Розгляд даних етапів інвестиційно-інноваційного процесу в національній економіці в умовах невизначеності надає можливість оцінити важливі кроки на шляху досягнення поставлених цілей.

На першому аналітико-прогностичному етапі здійснюється комплексний аналіз макро- та мікроекономічних чинників, які впливають на інвестиційно-інноваційну діяльність. В умовах невизначеності особливу роль відіграє прогнозування ризиків, дослідження кон'юнктури ринку, визначення інноваційного потенціалу країни та оцінка можливостей залучення фінансових ресурсів, у тому числі за рахунок зовнішніх інвестицій.

На даному етапі відбувається розв'язання наступних завдань:

- моніторинг та оцінка економічної ситуації з виокремленням ключових векторів розвитку;
- виявлення системних ризиків з побудовою сценаріїв їх зменшення або повного усунення;
- формування стратегічних напрямів розвитку інноваційного середовища на макрорівні.

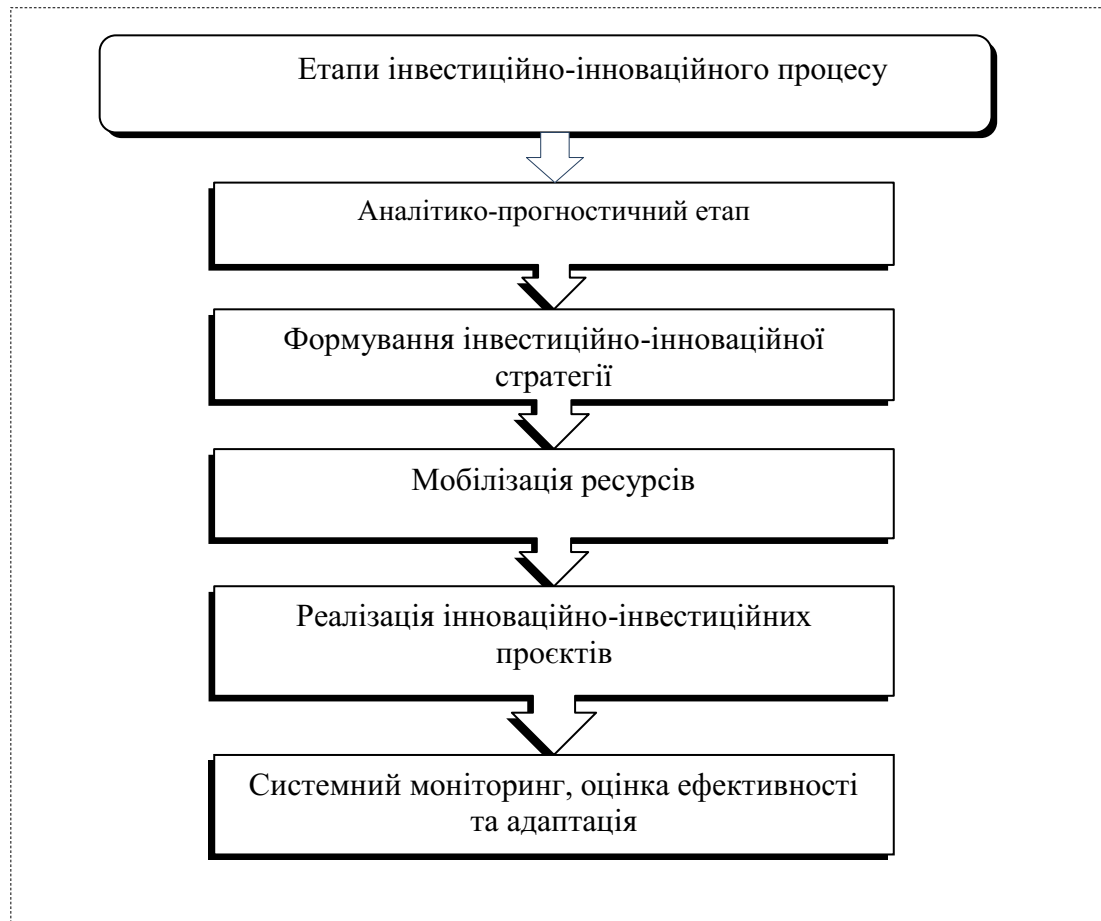


Рис. 1.3. Етапи інвестиційно-інноваційного процесу в умовах невизначеності (Джерело: розроблено автором)

Етап формування інвестиційно-інноваційної стратегії характеризується розробкою концептуальних засад державної інвестиційно-інноваційної політики, бізнес-структур та науково-дослідних інституцій, враховуючи поступове запровадження гнучких механізмів управління та адаптивних моделей розвитку.

При цьому вирішуються логічні задачі щодо визначення пріоритетних секторів для інвестицій та інновацій, базові та спеціальні сегменти алгоритмів державної підтримки з елементами інвестиційної мотивації.

На етапі мобілізації ресурсів відбувається залучення та оптимальний розподіл фінансових, матеріальних, інтелектуальних та людських ресурсів з метою реалізації інноваційних проєктів з урахуванням диверсифікації

джерел фінансування та процедур пошуку дієвих альтернативних інвестиційних механізмів. При цьому формується сприятливий довготривалий інвестиційний клімат, застосовуються ефективні фінансові інструменти на кшталт державно-приватного партнерства, венчурного фінансування тощо.

Реалізація інноваційно-інвестиційних проєктів включає поступове і безпосереднє впровадження інноваційних рішень у виробничу, технологічну та соціально-економічну сфери. Зазначимо, що в умовах невизначеності та глобальних викликів необхідно впроваджувати антикризові механізми управління проєктами та адаптивні бізнес-моделі.

Проведення системного моніторингу, оцінки ефективності та адаптації є завершальним етапом, який включає аналіз отриманих результатів, оцінку ефективності реалізованих інноваційно-інвестиційних проєктів та коригування стратегії розвитку. Підкреслимо, що в умовах невизначеності особливого значення набувають механізми швидкого реагування на зміну ендогенного та екзогенного середовища. При цьому важливим є проведення оцінки економічної, соціальної та екологічної ефективності впроваджених інновацій, виявлення вузьких місць та коригування стратегії управління інвестиційно-інноваційним процесом, впровадження нових методів прогнозування та адаптації до змін.

Зазначимо, що для забезпечення стабільного функціонування та розвитку інноваційної економіки надзвичайно важливо сформувати повноцінну й ефективну інноваційну інфраструктуру. Вона має відповідати низці ключових характеристик: рівномірна присутність у всіх регіонах через різноманітні форми організації інноваційної діяльності; універсальність, яка передбачає спроможність підтримувати реалізацію інноваційних проєктів у конкурентних умовах; високий рівень професіоналізму, що забезпечує якісне й результативне обслуговування; конструктивний підхід до управління інноваціями; наявність потужного науково-технічного потенціалу, а також належне кадрове й фінансове забезпечення. Важливою є також здатність

такої інфраструктури оперативно адаптуватися до змін і використовувати сучасні інструменти для прискорення досягнення запланованих результатів. У підсумку, підвищення рівня інноваційної активності серед економічних суб'єктів розглядається як одна з головних передумов ефективного формування інноваційної економіки. [168].

Дослідження інвестиційно-інноваційних процесів ґрунтується на детальному аналізі теоретичних підходів, враховуючи базові аспекти та механізми формування та функціонування. Зазначимо, що інвестиційно-інноваційні процеси відіграють ключову роль у забезпеченні сталого економічного розвитку, структурної трансформації та підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах турбулентності.

Теоретичні підходи до формування та визначення інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці представлено на рис. 1.4.

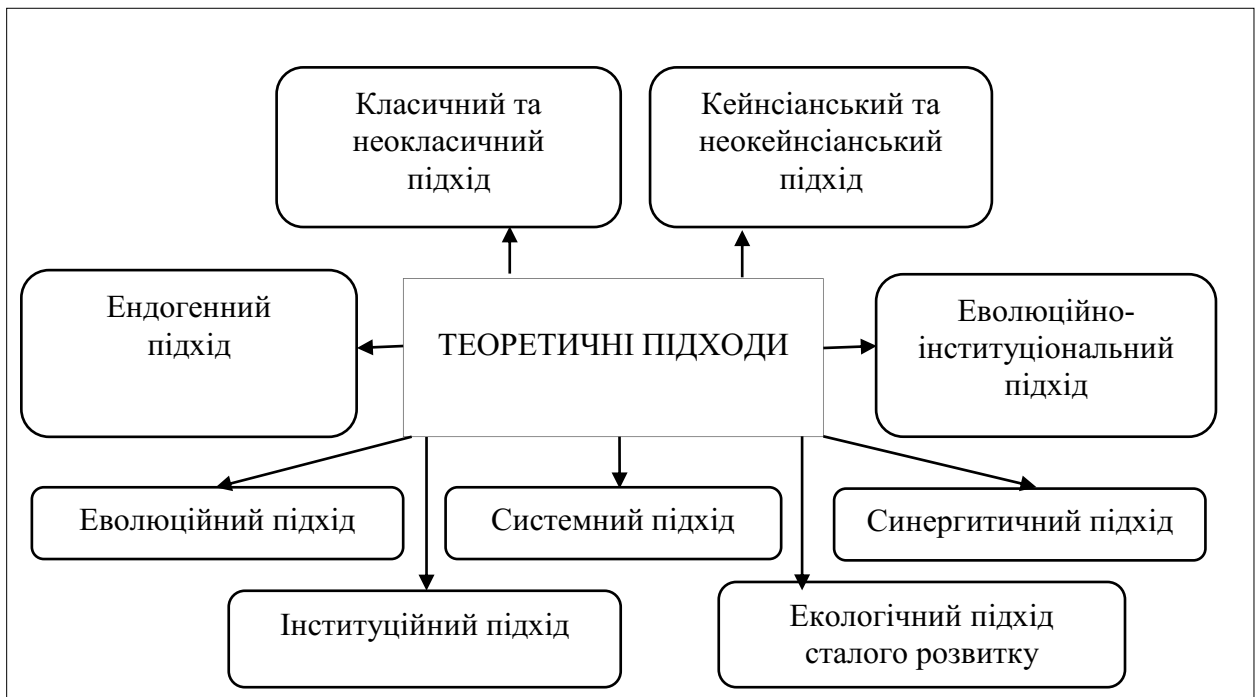


Рис. 1.4. Теоретичні підходи до визначення інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці (Джерело: розроблено автором на основі [134])

Систематизовані теоретичні підходи до формування та визначення інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці

характеризуються наявністю як класичних, фундаментальних, так і сучасних концепцій, методологічних засад та аналітичних підходів, враховуючи глобальні зміни та виклики.

Детальний розгляд класичного та неокласичного підходів підтверджує наявність базових положень, а саме: інвестиції є основним джерелом накопичення капіталу, технологічні зміни є результатом зовнішніх впливів, а не внутрішньої політики; ринок є саморегульованим механізмом, що сприяє оптимальному розподілу ресурсів.

«Інвестиційне забезпечення як економічне явище має довгу і насичену історію розвитку, починаючи ще з класичної економічної теорії XVIII-XIX століть, де його роль у створенні національного багатства вперше була концептуально обґрунтована. Класики, такі як Адам Сміт і Девід Рікардо, наголошували на значенні накопичення капіталу та його спрямуванні на виробництво як базової передумови економічного зростання. Їхні ідеї про інвестиції як механізм розширення економічної активності стали фундаментом для подальших досліджень, що наголошували на ролі приватних і державних капіталовкладень у розвитку виробничих потужностей» [134].

Класична економічна теорія розглядає інвестиції як основний чинник економічного зростання, а інновації як похідний елемент технологічного розвитку. У неокласичних моделях технологічний прогрес розглядається як екзогенний фактор, що забезпечує довгострокове зростання.

У свою чергу, кейнсіанський та некейнсіанський підходи розглядають активну державну політику для стимулювання розвитку інвестиції та інновації.

«Англійський економіст, засновник кейнсіанського напрямку в економічній теорії Дж. Кейнс надав широке визначення терміну «інвестиції», провівши глибоке та комплексне дослідження на мікро- та макрорівнях. На його думку, інвестиції – це «поточний приріст цінності капітального майна внаслідок виробничої діяльності даного періоду», «та частина прибутку за

певний період, що не була використана для споживання». Він вважав, що на макрорівні інвестиції є своєрідним мультиплікатором, який спонукає до швидких темпів зростання попиту й доходу» [54].

На думку науковців, «у XX столітті кейнсіанська економічна теорія внесла кардинальні зміни в розуміння інвестиційних процесів та забезпечення. Джон Мейнард Кейнс у своїй теорії ефективного попиту підкреслив вирішальне значення державного інвестування в умовах економічних спадів. Відповідно до його підходу, у часи криз держава повинна активно втручатися в економіку через інвестиції, щоб стимулювати попит і знижувати рівень безробіття. Таке бачення сформувало підґрунтя для багатьох державних програм, орієнтованих на підтримку виробництва та зростання, що є актуальними й сьогодні» [134].

На думку прихильників та послідовників «теорії Дж. Кейнса, представник напряму некейнсіанства Е. Хансен побудував інвестиційну модель взаємозв'язку приросту інвестицій та приросту доходів, а також поділив інвестиції на похідні та автономні. На думку Е. Хансена, до першого виду необхідно віднести інвестиції, які формуються в результаті розширеного споживання та зростання національного доходу, а до другого – капіталовкладення, які пов'язані лише з факторами виробництва, величина яких не залежить від тенденцій коливання національного доходу» [8].

Даний підхід підкреслює важливість державної інвестиційної та інноваційної підтримки, враховуючи механізми впливу та стимулювання в країні.

Ендогенний підхід характеризується орієнтацією на людський капітал, інформаційні технології за умови впровадження системної інвестиційної політики держави, спрямованої на інновації та економічне зростання.

Автори моделей ендогенного зростання (Роберт Лукас, Пол Ромер), які підкреслюють роль технологічних інновацій, людського капіталу, наголошують на накопиченні знань і ролі освіти у зростанні, що «створюються всередині економіки, враховують значну роль фактору

технологічного прогресу при становленні та поширенні базових концепцій. Заначена теорія отримала співзвучну назву «теорії ендогенного зростання» і отримала втілення шляхом розробки цілого переліку принципово нових економічних моделей, що вплинули на подальший розвиток» [158].

Еволюційна теорія розглядає інновації в якості поступового процесу змін у технологічних, організаційних та управлінських структурах. При цьому перманентний розвиток технологій має нелінійний характер і залежить від попереднього досвіду та адаптаційних механізмів. «Проблематика інновацій в рамках еволюційної економічної теорії Р. Нельсона досліджує інновації крізь призму методології еволюційного підходу, згідно якого інновації – це зміни, які зароджуються на рівні окремих підприємств чи організацій і надалі, в процесі їх взаємодії, поширюються на галузь в цілому і формують нові умови господарювання. Основним фактором економічних змін виступає науково-технічний та організаційний прогрес, які протікають на мікрорівні» [35]. Згідно з авторами інституціональної теорії розвиток інноваційно-інвестиційних процесів значною мірою залежить від ефективності інституційного середовища, враховуючи стан та рівень ефективності правових, соціальних, політичних інститутів, а також якість формування інноваційної культури в державі.

Зауважимо, що «інновація передбачає цілеспрямовану зміну стану, складу та структури інноваційного потенціалу господарюючого суб'єкта як одиниці економіки. Але для розвитку та поширення інноваційного потенціалу необхідна ще й інтенсифікація його використання. Отже, інноваційний розвиток передбачає новий якісний стан в економічній структурі об'єкта за умови використання його інноваційного потенціалу. Багатоаспектність використання інноваційного потенціалу, як і інноваційний розвиток в цілому потребує побудови такої системи, в якій були б визначені всі її основні взаємопов'язані ознаки. Одночасно необхідно враховувати й динамізм процесу, що означає не тільки різну інтенсивність використання інноваційного потенціалу, а й зміну його складу та структури, тобто самої

системи. Суть інноваційної моделі України полягає саме в новій якості економічного розвитку: в інтенсифікації використання інноваційного потенціалу, у структурній перебудові економіки, у створенні нового господарського механізму, що передбачає функціонування інноваційних господарських систем» [53]. Детальний аналіз існуючих підходів підтверджує, що у сучасних умовах функціонування найефективнішим є поєднання системного, інституціонального, синергетичного та ендогенного підходів, оскільки саме вони забезпечують врахування чинників макроекономічного та мікроекономічного рівня з якістю інституційного середовища. Дослідження синергетичного підходу підтверджують, що інноваційні процеси є хаотичними, але водночас само організованими, при цьому локальні інвестиції можуть бути поштовхом до суттєвих трансформацій національної економіки, особливо в умовах глобальних змін.

Екологічний підхід сталого розвитку підкреслює сучасні тенденції щодо важливості поєднання економічного зростання, інновацій та екологічної стійкості. При цьому інновації повинні спрямовуватися на «зелену економіку» та ресурсозбереження, а зростання конкурентоспроможності національної економіки можливо завдяки екологічній модернізації виробництва.

Різні теоретичні підходи до аналізу інвестиційно-інноваційних процесів взаємодіють, створюючи цілісне уявлення про механізми розвитку національної економіки. У сучасних умовах глобальних викликів особливо важливими є ендогенний, еволюційний та інституціональний підходи, які враховують вплив людського капіталу, науково-технічного прогресу та інституційних умов на динаміку інноваційно-інвестиційної діяльності, враховуючи сучасні тенденції та вектори.

Таким чином, інвестиційні та інноваційні процеси є життєво важливими складовими сучасної економіки. Інвестиції забезпечують необхідні фінансові ресурси для фінансування інновацій, а інновації створюють нові можливості для бізнесу, підвищують ефективність і

стимулюють загальний економічний розвиток. Обидва процеси є взаємозалежними та відіграють вирішальну роль у стимулюванні економічного зростання, підвищенні продуктивності та забезпеченні довгострокової конкурентоспроможності, особливо в умовах глобальних викликів та змін. З урахуванням як класичних, так і сучасних підходів, інвестиційно-інноваційний процес розглядається як динамічна система взаємопов'язаних економічних, фінансових і управлінських дій, спрямованих на залучення, розподіл і раціональне використання інвестиційних ресурсів для створення, впровадження та поширення інноваційних технологій, продуктів, послуг і бізнес-моделей. Такий процес виступає ключовим інструментом забезпечення конкурентоспроможності та стійкості економіки в умовах цифрової трансформації та глобальних викликів.

1.2. Концептуальні підходи до сталого розвитку національної економіки

Однією з ключових проблем, з якими стикається національна економіка за останні десять років – є забезпечення її сталого розвитку, що стало наслідком воєнної агресії, фінансово-економічних, соціальних та екологічних криз у національному середовищі. Глобальні соціально-економічні зміни, нестабільність фінансових ринків, надмірне використання природних ресурсів, забруднення життєво важливих екосистем, агресивна поведінка провідних країн світу тощо призвели до серйозних наслідків, створюючи загрозу економічній безпеці країни. Необхідність розширення господарського потенціалу за умов використання застарілих технологій, зношеність виробничих активів, жорстка конкуренція та низька соціально-економічна обізнаність спричинили дисбаланс між економічною, соціальною та екологічною складовими розвитку у національному середовищі. Як зазначає більшість науковців орієнтація на кількісне зростання виробництва

без підвищення його якості та ефективного використання наявного економічного потенціалу призводить до виснаження природних ресурсів, забруднення довкілля, зниження рівня життя населення та поглиблення екологічних проблем у макроекономічному середовищі країни.

Погодимося, що «поняття сталий розвиток має велику кількість визначень. Вказане можна пояснити тим, що кожен вчений при дослідженні сталого розвитку має своє визначення цього поняття з акцентом на ті чи інші аспекти, що пов'язані з його сферою діяльності» [14].

Термін «сталий розвиток» набув широкого використання завдяки Міжнародній комісії з навколишнього середовища і розвитку (Комісії Брунтланд) у 1987 році [85].

Сталий розвиток передбачає:

- підвищення якості життя населення в межах такої господарської діяльності, яка не руйнує природні механізми регулювання довкілля та не спричиняє глобальних екологічних змін;
- гнучкість, адаптивність і здатність національної економіки ефективно реагувати на глобальні виклики, а також забезпечення її повернення до стабільного та продуктивного стану;
- швидку спроможність до відновлення після кризових ситуацій та потрясінь [33].

На думку С. Башлай та В. Нагорного сталий розвиток є «економічним зростанням, яке не спричиняє погіршення навколишнього природного середовища, а навпаки допомагає вирішити соціальні проблеми і забезпечити соціальну справедливість» [14].

А. Даценко наголошує, що «сталий розвиток розглядається як процес, що спрямований на забезпечення високої якості життя через досягнення збалансованого соціально-економічного й екологічного розвитку, який здійснюються на основі раціонального використання усього ресурсного потенціалу» [33].

Більшість науковців Національної академії наук України обґрунтовано доводять, що сталий розвиток – це такий розвиток, «який задовольняє потреби нинішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Концепт сталого розвитку ввібрав у себе позитивні ознаки всіх попередніх концепцій і має три основні центри спрямування цілей – Природа, Суспільство і Виробництво. В цьому аспекті відбувається поступове розгортання концепту сталого розвитку, у процесі якого визначаються нові орієнтири, що пов'язані з питаннями участі у вирішенні проблем бізнесу, створення так званої зеленої економіки, урахування проблем зміни клімату тощо» [85].

У деяких нормативно-правових актах, сталий розвиток – це «забезпечення невиснажливого, ощадного та ефективного використання енергетичних, матеріальних, природних та інших ресурсів для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь» [37].

На наш погляд, сталий розвиток – це концепція розвитку національного макроекономічного середовища, яка передбачає збалансоване поєднання економічного зростання, соціального добробуту та збереження довкілля в умовах глобальних викликів.

Макроекономічне середовище – це сукупність економічних, соціальних та екологічних факторів, які впливають на функціонування та розвиток господарської системи країни та її національної економіки.

У свою чергу, сталий розвиток національної економіки – це загальна концепція, що передбачає збалансований розвиток економічної системи країни з урахуванням економічних, соціальних та екологічних аспектів. Він базується на принципах ефективного використання ресурсів, зменшення негативного впливу на довкілля, пріоритетної соціальної справедливості та довгострокової соціально-економічної стабільності.

Погодимося, що у межах триєдиного підходу сталий розвиток національної економіки розглядається як складний процес, що інтегрує взаємопов'язані фактори: екологічний, соціальний та економічний [33].

Таким чином, базовими складовими сталого розвитку національної економіки є:

- економічна стабільність, яка візуалізується у забезпеченні стійкого економічного зростання, ефективне використання ресурсів та підтримка конкурентоспроможності у національному макроекономічному середовищі;
- соціальний розвиток, який сфокусований на забезпеченні високої якості життя, соціальної рівності у національному середовищі, доступу до якісної освіти та охорони здоров'я.
- екологічна безпека, яка візуалізується у раціональному використанні природних ресурсів, зниження рівня забруднення та розвиток «зеленої» економіки.

Розвиток концептуальних аспектів сталого розвитку національної економіки здійснюється за умови конвергенції. При цьому процес конвергенції сталого розвитку національної економіки розвивається в розрізі наступних дефініцій: стратегічний аспект побудови системи сталого розвитку національної економіки, загальний інструментарій моніторингу процесів, які впливають на сталий розвиток національної економіки та цільові підходи до сталого розвитку.

Стратегічний аспект побудови системи сталого розвитку національної економіки, рис. 1.5, сфокусований на формуванні довгострокової політики, моделей, механізмів та алгоритмів, які забезпечать стабільний розвиток національної економіки без певної шкоди для майбутніх поколінь нації.

Загальний інструментарій моніторингу процесів, які впливають на сталий розвиток національної економіки передбачає застосування системи індикаторів, методів, механізмів й алгоритмів для оцінки економічних, соціальних та екологічних процесів у макроекономічному середовищі країни,

що надає змогу ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення та коригувати політику для досягнення довгострокової стійкості у національній економіці та її сегментних складових. Основні інструменти моніторингу щодо сталого розвитку національної економіки представлені на рис. 1.6.

Цільові підходи до сталого розвитку національної економіки:

- економічний підхід, який сфокусований на розробці ефективної економічної моделі, яка забезпечує стабільне зростання індикаторів у національному макроекономічному середовищі та добробут у суспільстві, а ключові орієнтири візуалізуються у підвищенні продуктивності національної економіки, стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів, розвитку конкурентоспроможних сегментів господарського комплексу країни, забезпеченні фінансової стійкості та стабільної монетарної політики тощо;
- соціальний підхід, який сфокусований на підвищенні якості життя у суспільстві, обґрунтованому розподілі ресурсів, а ключові орієнтири візуалізуються у подоланні бідності та соціальної нерівності, забезпеченні якісної освіти, наукової діяльності та доступної системи охорони праці з якісними медичними послугами, гарантування прав людини та соціальної інтеграції тощо;
- екологічний підхід, який сфокусований на збереженні природних ресурсів і мінімізації негативного впливу суб'єктів або об'єктів на довкілля, а ключові орієнтири візуалізуються у впровадженні енергоефективних та ресурсозберігаючих технологій, зменшенні викидів парникових газів та відходів, збереженні біорізноманіття та відновлення природних екосистем тощо;
- інституційний підхід, який сфокусований на необхідності результативного й ефективного державного управління та міжнародного співробітництва, особливо європейський вектор, а ключові орієнтири візуалізуються у розробці належної нормативно-правової бази для підтримки сталого розвитку національної економіки, посиленні антикорупційної політики та транспарентності рішень, виконання міжнародних екологічних та

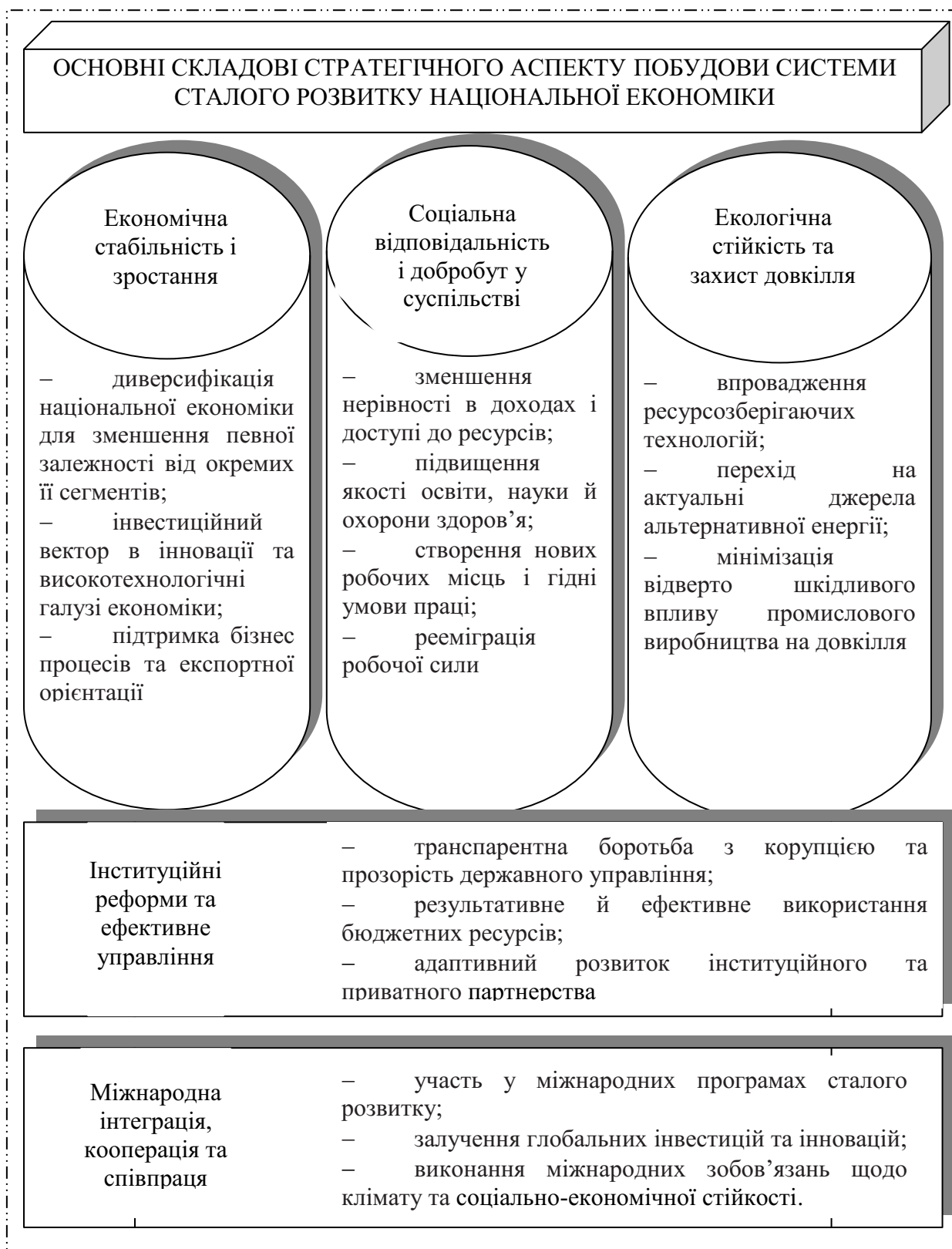


Рис 1.5. Стратегічний аспект побудови системи сталого розвитку національної економіки (Джерело: розроблено автором)

економічних угод, наприклад цілі сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй були ухвалені у 2015 році як універсальний заклик до дій щодо

скорочення бідності, захисту планети та забезпечення того, щоб до 2030 року усі люди жили в мирі і достатку, а сімнадцять визначених цілей взаємодоповнюють одна одну – дії в одній сфері також впливають на результати в інших, тому в розвитку мають бути збалансовані соціальна, економічна та екологічна стійкість, а для досягнення цілі сталого розвитку у певному контексті необхідні інноваційні підходи [166];

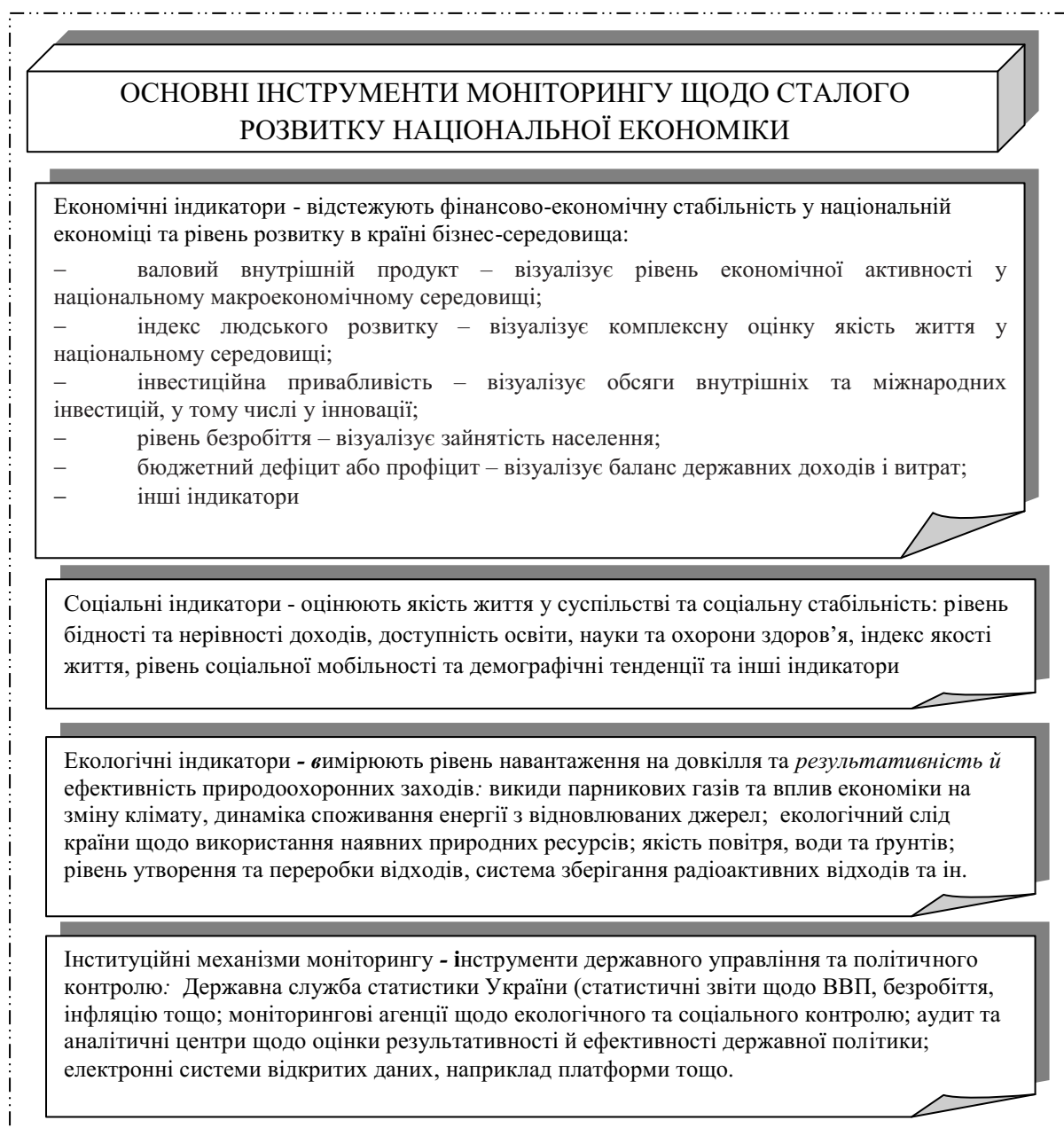


Рис. 1.6. Основні інструменти моніторингу щодо сталого розвитку національної економіки (Джерело: розроблено автором)

– інноваційний підхід, який сфокусований на застосуванні новітніх технологій для підвищення результативності й ефективності економічних, соціальних і екологічних процесів у національному макроекономічному середовищі, а ключові орієнтири візуалізуються у застосування цифрових технологій у державному управлінні та бізнес-середовищі, розвиток «зеленої» енергетики та екоматеріалів, створення «розумних» міст із новітньою інфраструктурою.

Таким чином, розвиток концептуальних аспектів сталого розвитку національної економіки здійснюється за умови конвергенції, але при цьому процес конвергенції сталого розвитку національної економіки розвивається в розрізі певних орієнтацій: 1) стратегічний аспект побудови моделі сталого розвитку національної економіки передбачає системний і комплексний підхід, що охоплює економічні, соціальні, екологічні та управлінські фактори, а основний вектор сфокусований на створенні балансу між економічним зростанням, добробутом у національному суспільстві та збереженням природних ресурсів для майбутніх поколінь нації; 2) моніторинг сталого розвитку національної економіки базується на комплексній діагностиці економічних, соціальних, екологічних та управлінських індикаторів, а застосування загального інструментарію моніторингу допомагає вчасно, а саме оперативно виявляти загрози, негативні явища та процеси, оцінити результативність й ефективність стратегій сталого розвитку та забезпечити структурний баланс між зростанням національної економіки, соціальним добробутом у національному суспільстві та збереження довкілля; 3) для забезпечення сталого розвитку національної економіки необхідно поєднувати економічний, соціальний, екологічний, інституційний та інноваційний підходи, що дозволяє створити гармонійну та адаптивну систему, яка сприятиме не тільки лише економічному зростанню, а також покращенню якості життя у національному середовищі та збереженню довкілля для майбутніх поколінь нації.

Систематизація наукових напрямів до сталого розвитку національної економіки візуалізовано на рис. 1.7.

Погодимося, що біфуркаційні процеси в національній економіці передбачають вибір одного з можливих напрямів економічного, соціального та екологічного розвитку. Вони відображають перехід системних індикаторів від стану рівноваги до хаотичних змін, що водночас сприяє зростанню рівня організації [6].

У дослідженні О. Білязе, зазначено, що «відповідності до ресурсного підходу ринкове становище окремої одиниці ґрунтується на її ресурсному потенціалі, що визначає певні пріоритети в процесі вибору стратегії сталого розвитку у вигляді формування та системного управління ресурсами» [15]. Тому, ресурсно-орієнтований напрям до сталого розвитку національної економіки повинен враховувати ресурсний потенціал країни.



Рис. 1.7. Систематизація наукових напрямів до сталого розвитку національної економіки (Джерело: адаптовано автором відповідно до [6])

Ринково-орієнтовний напрям до сталого розвитку національної економіки передбачає інтеграцію принципів сталого розвитку в ринкові механізми та процеси, а також використання ринкових сил для досягнення сталого економічного зростання, соціальної рівності та екологічної сталість. Оскільки ринкова економіка базується на принципах конкуренції, попиту та пропозиції, то сталий розвиток у даному контексті має на меті забезпечення економічної ефективності та одночасне збереження ресурсів для майбутніх поколінь.

Застосування синергетичного напрямку забезпечує формування модельного бачення сталого розвитку за умови переформулювання потенціальних ресурсів та посилення їх використання з отриманням значних результатів» [15].

Інституційний напрям акцентує роль державних та недержавних інституцій у забезпеченні сталого розвитку національної економіки, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори впливу.

Імперативний напрям сталого розвитку передбачає невідкладність та обов'язковість дотримання принципів сталості в усіх сферах економіки, суспільства та довкілля, акцент ставиться на тому, що сталий розвиток не є лише бажаним або доцільним, а є обов'язковим завданням для забезпечення майбутніх поколінь, сталого зростання та мінімізації негативного впливу певних процесів та явищ. Імперативний напрям ставить питання сталості на перше місце в політиці, економіці, технологіях та соціальних практиках.

Ключові аспекти імперативного напрямку сталого розвитку:

- принцип обов'язковості і невідкладності – імперативний напрям підкреслює, що принципи сталого розвитку повинні бути не лише рекомендованими, а й обов'язковими для виконання, особливо це стосується законодавчих ініціатив, нормативно-правових актів, соціальних та екологічних стандартів, міжнародних угод та ін.;

- захист довкілля як обов'язкова умова для сталого розвитку – в рамках імперативного напрямку сталого розвитку охорона навколишнього

середовища стає необхідною умовою для будь-якої господарської діяльності, тобто будь-які господарські процеси повинні враховувати екологічні наслідки та здійснюватися з урахуванням принципів екологічної безпеки, а введення жорстких екологічних стандартів, таких як обмеження на викиди, охорона біорізноманіття, захист природних ресурсів, стають обов'язковими для кожного суб'єкта;

- міжнародні зобов'язання – імперативний напрям сталого розвитку також передбачає активну співпрацю на міжнародному рівні, країни зобов'язані виконувати міжнародні угоди та угоди, що стосуються сталого розвитку (наприклад, Паризька угода щодо змін клімату).

- соціальна відповідальність та права людини – імперативний напрям сталого розвитку наголошує на необхідності забезпечення прав людини, рівності та соціальної справедливості, тому сталий розвиток повинен не лише зберігати природу, а й забезпечувати гідне життя для всіх людей, включаючи боротьбу з бідністю, нерівністю та дискримінацією, принцип соціальної відповідальності обов'язків для урядів, бізнес-середовища та громадян, а соціальна стабільність є стратегічному частиною сталого розвитку;

- залучення держави як головного регулятора – у рамках імперативного напрямку державна політика повинна активно сприяти досягненню сталого розвитку національної економіки, що включає розробку та впровадження суворих екологічних, соціальних та економічних стандартів, а влада повинна створювати законодавчі та інституційні умови, які змушують бізнес-середовище та фізичних осіб дотримуватися принципів сталого розвитку.

Інструменти імперативного напрямку сталого розвитку національної економіки :

- законодавчі ініціативи та норми – прийняття національних та міжнародних законів і нормативних актів, що обов'язково регулюють питання екології, енергоефективності, управління ресурсами тощо. Приклади

включають екологічні податки, квоти на викиди, вимоги до виробничих процесів, що дозволяють контролювати й зменшувати екологічний вплив;

- економічні санкції та стимулювання – введення фінансових механізмів, що стимулюють сталий розвиток, або, навпаки, санкцій для тих суб'єктів, які порушують екологічні норми. Це можуть бути субсидії для екологічно чистих технологій, податкові пільги для бізнес-середовища, що здійснює «зелені інвестиції», або штрафи для забруднювачів навколишнього середовища;

- освітні, інформаційні та комунікаційні кампанії – проведення різнопланових кампаній для підвищення обізнаності фізичних осіб і бізнес-середовища про важливість сталого розвитку;

- міжнародні угоди і співпраця – виконання зобов'язань за міжнародними угодами, участь у глобальних ініціативах і програмах сталого розвитку, таких як сімнадцять цілей сталого розвитку ООН [139, 166]: «Подолання бідності. Подолання голоду. Забезпечення здорового способу життя для всіх у будь-якому віці. Забезпечення якісної освіти впродовж усього життя. Забезпечення гендерної рівності. Забезпечення доступності чистої води та належних санітарних умов. Забезпечення доступу до дешевих, надійних, стійких і сучасних джерел енергії для всіх. Сприяння економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх. Створення стійкої інфраструктури, сприяння розвитку інноваціям. Зменшення нерівності. Забезпечення сталого розвитку міст та спільнот. Забезпечення відповідального споживання. Застосування заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками. Збереження морських екосистем. Збереження екосистем суші. Сприяння побудові миролюбного і справедливого суспільства. Зміцнення партнерства заради сталого розвитку».

Таким чином, імперативний напрям сталого розвитку ставить питання сталості на обов'язків рівень і вимагає від усіх суб'єктів (держав, бізнес-середовища, фізичних осіб) прийняття негайних та зобов'язуючих заходів, а також це передбачає не лише волю до змін, але й конкретні дії для

забезпечення соціальної, економічної та екологічної стабільності. Імперативний підхід є важливим інструментом для запобігання негативним глобальним трендам і забезпечення стабільного та сталого розвитку для майбутніх поколінь.

Еволюційний напрям сталого розвитку національної економіки – це вектор, який розглядає сталий розвиток як поступовий, природний процес змін у економіці, суспільстві та довкіллі, а також базується на ідеї, що розвиток має бути гармонійним, адаптивним і безперервним, а зміни повинні відбуватися природним шляхом, враховуючи минулий досвід і сучасні виклики у макроекономічному середовищі країни. Основні характеристики еволюційного напрямку сталого розвитку економіки представлено на рис. 1.8.

Таким чином, еволюційний напрям сталого розвитку сприяє гармонійному переходу до екологічно, економічно та соціально стійкого суспільства без різких кризових явищ.

Інноваційний напрям сталого розвитку національної економіки передбачає застосування передових технологій, нових управлінських підходів і наукових досягнень для досягнення економічного зростання без шкоди для довкілля та національного суспільства, а також спрямований на розробку та впровадження екологічно чистих, ефективних і ресурсозберігаючих рішень, що забезпечують довгострокову стабільність і конкурентоспроможність національної економіки.

Основні риси інноваційного напрямку сталого розвитку національної економіки:

- технологічні інновації – використання «зелених» технологій у господарській діяльності, впровадження цифрових рішень, штучного інтелекту та автоматизації для зменшення негативного впливу на довкілля;
- економічна ефективність і стійкість – оптимізація господарських процесів для зменшення витрат і підвищення продуктивності, використання циркулярної економіки, а саме переробка або повторне використання ресурсів;

- соціальні інновації – нові моделі зайнятості та освіти, що сприяють інтеграції сталого розвитку в економіку;
- фінансові механізми підтримки інновацій – впровадження сучасних інвестиційних програм, державна підтримка та податкові стимули для суб'єктів, які впроваджують інноваційні екологічні технології тощо.
- глобальна інтеграція та міжнародна співпраця – участь у міжнародних екологічних та інноваційних ініціативах, підтримка ділового партнерства між суб'єктами міжнародної економіки для поширення найкращих практик сталого розвитку.



Рис. 1.8. Основні характеристики еволюційного напрямку сталого розвитку економіки (Джерело: розроблено автором)

Інноваційний напрям сталого розвитку національної економіки є ключем до збереження природних ресурсів та підвищення конкурентоспроможності країни, а застосування новітніх технологій сприяє балансу між економічним зростанням, екологічною відповідальністю та соціальним добробутом. Інвестиційний напрям сталого розвитку національної економіки передбачає мобілізацію фінансових ресурсів для підтримки екологічно безпечних, соціально відповідальних та економічно ефективних проектів, який орієнтований на залучення інвестицій у економічні сфери, що сприяють довгостроковому розвитку та збереженню природних ресурсів, а також на стимулювання суб'єктів до впровадження сталих бізнес-моделей.

Основні аспекти інвестиційного напрямку сталого розвитку економіки представлено на рис. 1.9. Інвестиційний напрям сталого розвитку національної економіки є ключовим механізмом для переходу до екологічно та соціально відповідальної економіки, а також сприяє збалансованому інноваційному розвитку, зменшенню екологічних ризиків і забезпеченню фінансової стабільності суб'єктів у довгостроковій перспективі. Комбінований напрям сталого розвитку національної економіки передбачає поєднання різних напрямів до забезпечення сталого розвитку національної економіки – еволюційного, інноваційного й інвестиційного, ресурсно-орієнтованого та ринково-орієнтованого, синергетичного, імперативного, інституційного, адаптаційного, безпекового та просторового, який спрямований на комплексний розвиток національної економіки з урахуванням технологічних нововведень, ефективного використання ресурсів, залучення інвестицій та інших напрямів для довгострокового зростання. Основні особливості комбінованого напрямку – гармонійне поєднання, синергія екологічного, соціального й економічного розвитку, гнучкість та адаптивність. Адаптаційний напрям «характеризується наявністю окремих властивостей базових складових та принципів, які обумовлюють вектор спрямування сил та можливостей на всіх рівнях.



Рис. 1.9. Основні аспекти інвестиційного напрямку сталого розвитку економіки представлено (Джерело: розроблено автором)

Процес параметричної адаптації, який пов'язаний перш за все із корекцією системних параметрів та зміною базових характеристик національної економіки, у сучасних умовах є необхідністю життєздатності національної економіки та підтримки необхідного рівня добробуту суспільства. Ефективність механізму згладжування виявлених неузгодженостей відповідних параметрів економічної системи із зовнішнім середовищем напряму впливає на динамічність та можливість зростання та

сталого розвитку національної економіки» [15]. Безпековий напрям акцентує вплив кризових явищ, які вимагають створення системи економічного захисту для підтримки сталого розвитку національної економіки. Просторовий напрям сталого розвитку економіки передбачає раціональне використання територій, збалансований розвиток регіонів та формування ефективної просторової структури національної економіки, а також спрямований на мінімізацію територіальних диспропорцій, рівномірний розподіл ресурсів та гармонійний розвиток громад.

Таким чином, сталий розвиток національної економіки базується на гармонійному поєднанні економічного зростання, соціальної стабільності та екологічної безпеки, а для його реалізації використовуються різні концептуальні підходи, які забезпечують поступовий та всебічний розвиток країни. Ключову роль у сталому розвитку національної економіки відіграють інвестиційно-інноваційні процеси, що прискорюють модернізацію економіки, підвищують її конкурентоспроможність і сприяють зменшенню негативного впливу на довкілля. Інновації дозволяють впроваджувати передові технології у господарську діяльність, що сприяє ефективному використанню ресурсів, а інвестиції, своєю чергою, забезпечують фінансування сталих проєктів, включаючи «зелені» технології, розумну інфраструктуру та соціально орієнтовані ініціативи. Сталий розвиток національної економіки неможливий без активної взаємодії між інвестиціями та інноваціями, а їх поєднання, синергія, дозволяє формувати стабільну, екологічно відповідальну та соціально справедливую економічну систему, яка здатна адаптуватися до глобальних викликів та забезпечувати довготривале зростання.

1.3. Критерії оптимальності стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів

В умовах невизначеності формулювання стратегічних, тактичних та оперативних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів базується на

синтезі взаємопов'язаних сегментів, які характеризують якісні та кількісні аспекти ефективності, результативності, стійкості та безпеки, у тому числі, економічної, національної, екологічної.

Детальний розгляд зазначених дефініцій надає можливість визначити системність цілей з урахуванням рівнів та етапів впровадження. Дослідження кожної категорії з одного боку ускладнює процедуру формулювання цілей, але з іншого, надає певний рівень досяжності мети, що значно збільшує ефективність запланованих результатів через єдність закономірностей розвитку.

Структура та базові елементи стратегічних, тактичних та оперативних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів будується на принципах змістовності та терміновості, що забезпечує досягнення розроблених задач у визначені періоди.

Зазначимо, що до складу стратегічних цілей відносяться:

- підтримка сталого розвитку, повоєнне відновлення національної економіки через впровадження «зелених» інновацій, енергоефективних технологій, розвиток циркулярної економіки, реалізація принципів геоекономіки;

- системна диверсифікація джерел інвестицій через залучення прямих іноземних інвестицій (FDI), розвиток венчурного капіталу, державно-приватне партнерство тощо;

- формування сприятливого інвестиційного клімату за допомогою системи гарантій та зниження ризиків для інвесторів, забезпечення прозорих та безпечних правил співпраці, визначення інструментів податкового стимулювання;

- функціонування та розвиток національної інноваційної системи через перманентну підтримку наукових досліджень, створення технопарків, інкубаторів стартапів, R&D-центрів, а також участь у міжнародних науково-дослідницьких проектах, адаптація кращих європейських практик;

- системне залучення приватного сектору за допомогою стимулювання інвестування у високотехнологічні галузі, співпраця з корпораціями для розробки інноваційних продуктів;

- поступова, але глибока цифровізація економіки через впровадження інтелектуальних систем управління суб'єктами господарювання, використання великих даних (BigData) та ІІІ;

- покрокове зростання рівня комерціалізації наукових розробок: створення механізмів захисту інтелектуальної власності, розвиток технологічного підприємництва, незважаючи на складні умови воєнного стану;

- оптимізація нормативно-правової бази: ухвалення законів для стимулювання інновацій, спрощення регуляторних процедур для інвесторів.

Реалізація стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах глобальних викликів пов'язана із формуванням тактичних цілей, а саме: представлені цілі зосереджені на практичній реалізації стратегічного бачення через конкретні програми та ініціативи, через створення інноваційних кластерів, бізнес-акселераторів, центрів трансферу технологій.

До переліку оперативних цілей можна віднести системні та зважено етапні кроки, які сприяють досягненню тактичних і стратегічних цілей, а саме:

- запровадження програм фінансування інноваційних проєктів: державні гранти, конкурси стартапів, залучення приватних та міжнародних фондів;

- перманентна підтримка малого та середнього бізнесу: створення податкових пільг для стартапів, спрощення реєстраційних процедур для відповідних суб'єктів господарювання;

- розробка та організація навчальних програм, у тому числі міжгалузевого рівня: тренінги для підприємців, інженерів, дослідників щодо

інноваційного менеджменту та залучення інвестиційних ресурсів на мікро-, мезо- та макрорівнях;

- започаткування форумів і конференцій: популяризація інновацій, презентація інвестиційних можливостей країни та регіонів, враховуючи умови воєнного стану та повоєнного відновлення;

- розробка пілотних проєктів через тестування нових технологій у промисловості, обороні, освіті, охороні здоров'я;

- створення онлайн-платформ для взаємодії бізнесу, науки та інвесторів: бази даних інноваційних рішень, аналітичні центри, венчурні майданчики; реалізація партнерських проєктів з міжнародними організаціями.

Процес формування та виокремлення критеріїв оптимальності стратегічних, тактичних та оперативних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів залежить від певних факторів та умов функціонування. При цьому побудова ефективних, дієвих та адаптивних стратегічних цілей можлива завдяки розгляду загальних та спеціальних критеріїв, у тому числі, відповідність місії, рентабельність інвестицій, тенденції технологій, рівень впливу на навколишнє середовище, ефективність використання ресурсного потенціалу матеріального та нематеріального, адаптивність, гнучкість, вимірні ключові індикатори результативності тощо.

Формування критеріїв оптимальності стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів представлено на рис. 1.10.

Аналіз даних напрямків підтверджує, що критерії оптимальності стратегічних цілей базуються на системному наборі стандартів або орієнтирів, які можливо застосовувати для діагностики рівня ефективності, результативності та певної відповідності стратегічних цілей розвитку.

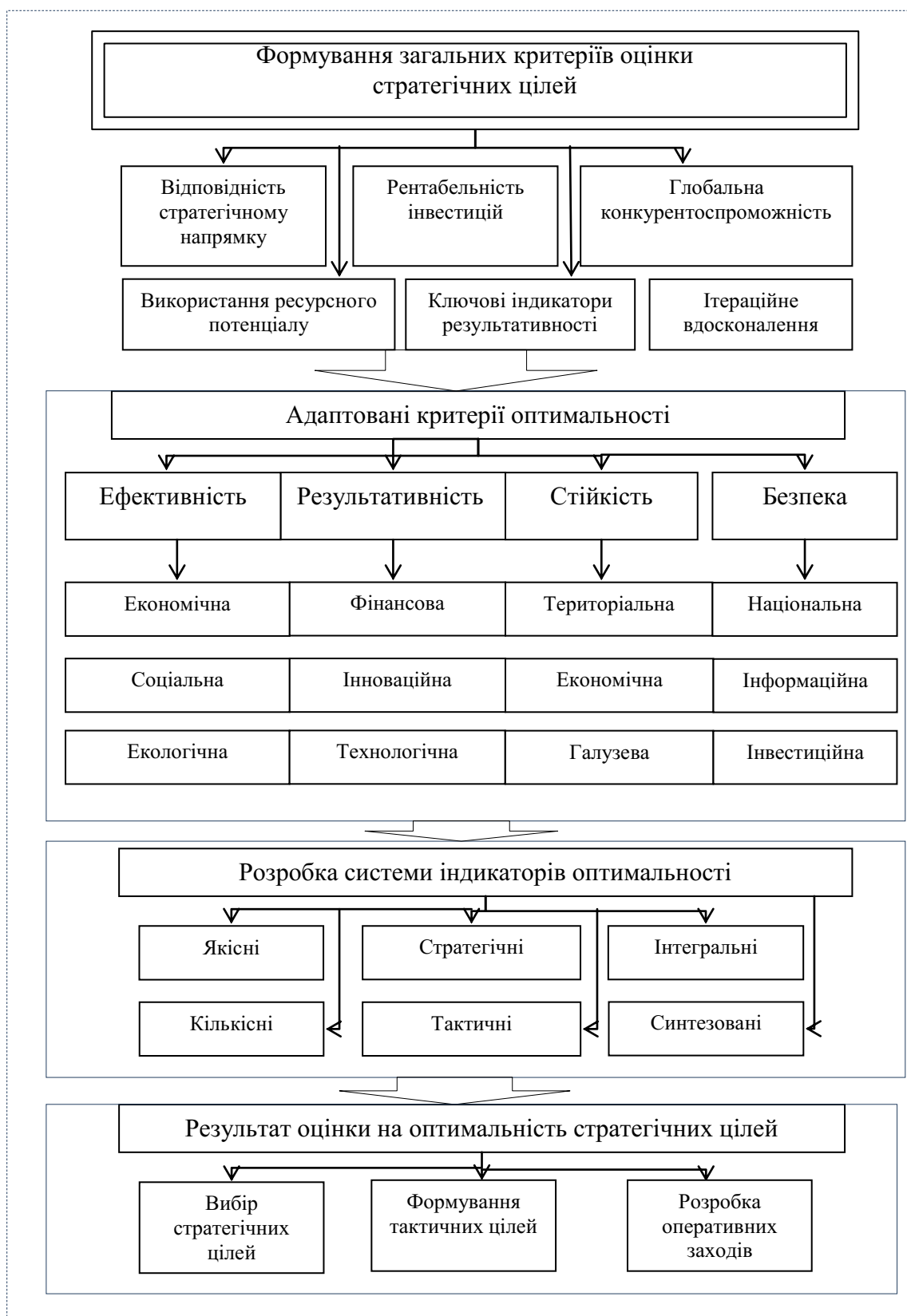


Рис. 1.10. Формування критеріїв оптимальності стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів (Джерело: розроблено автором)

На основі синтезованої побудови критеріїв зміцнюється форма та зміст стратегічних цілей, з їх уточненням та адаптацією до ресурсного та факторного середовища, що надає можливість розробки та прийняття обґрунтованих рішень щодо стратегічних пріоритетів розвитку національної економіки, які включають запровадження інвестиційно-інноваційних процесів.

Зазначимо, що на думку авторів, «метою, як і результатом інноваційного розвитку виступає додатковий прибуток, причому регулярний і на довгострокову перспективу, то саме цим визначається доцільність здійснення вкладень коштів за рахунок інвестування. Адже, щоб впровадити у життя певний, той чи інший вид інновацій, а саме реалізувати комплекс робіт щодо дослідження ринку, розробки та проєктування робіт, організації виробництва та збуту тощо, вимагаються певні фінансові ресурси. Тобто інвестування в інноваційний розвиток як на макро-, так і на мікрорівні є необхідністю функціонування та розвитку національної економіки, враховуючи перспективи» [16].

Якщо звернутися до кожної категорії, яка характеризує критерії оптимальності, то важливим є виокремлення особливостей дефініцій та поєднання властивостей через призму розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, а також суб'єктів, об'єктів і методів.

При цьому визначення критеріїв оптимальності стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів є підґрунтям для побудови механізму активізації, який повинен базуватися на якісних та кількісних індикаторах. Досягнення запланованого нормативного рівня за кожним показником забезпечує багатоаспектність розвитку, враховуючи відхилення від норми за параметрами і стан впливу ендегенних та екзогенних факторів.

Процеси розвитку національної економіки пов'язані із вирішенням завдань, які уможливають зміну параметрів, спрямованих на вирішення локальних та глобальних задач з поступовою трансформацією існуючих

процедур і з отриманням нового стану різних сфер та галузей національної економіки, а саме:

- визначення передумов конкурентоспроможного середовища та поступове нарощування потужностей з ефективним використанням фінансових, матеріальних ресурсів та людського капіталу;
- розв’язання соціальних та екологічних питань, особливо в умовах повоєнного відновлення держави, використовуючи інструменти класичного та адаптивного характеру;
- трансформація системи державного регулювання, яка буде уможливлувати реалізацію стратегічних цілей щодо розвитку інвестиційно-інноваційних процесів з урахуванням стану інституцій на макро-, мезо- та мікрорівнях, що забезпечить збалансування потенційних ресурсів;
- поступова адаптація та інтеграція національної економіки у європейський простір, що відкриває не тільки нові можливості, але й ставить перед обличчям певних випробувань, що підкреслює процес виникнення нової формації соціально-економічних відносин;
- визначення основних напрямків інвестиційно-інноваційного розвитку за умови дотримання національних інтересів держави, оперативна адаптація під час їх реалізації;
- в процесі пошуку шляхів реалізації стратегії розвитку інвестиційно-інноваційного спрямування системне збереження національної ідентичності, особливо в умовах воєнного стану.

Зауважимо, що стратегічні цілі ефективного, результативного, безпечного та стійкого розвитку національної економіки, у тому числі, по відношенню до інвестиційно-інноваційних процесів повинні враховувати наявні регулюючі та ринкові механізми, які містять принципи системності, синтезу та архітекτονіки.

Використання взаємозв’язку категорій базується на теоретичному аналізі кожної та визначення зміни їх властивостей при синтезі, при формуванні критеріїв оптимальності стратегічних рішень. Дослідження

окремого з представлених індикаторів оптимальності потребує якісної та кількісної оцінки, що посилює критеріальні властивості групи показників.

У сучасних умовах розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в державі напряду залежить від якості безпеки, яка може розглядатися як національна, економічна, соціальна, екологічна. Порушення норм безпеки суттєво заважає всім процесам в національній економіці, особливо, якщо мова йдеться про інвестиції у нові розробки, продукти.

Взаємозв'язок стійкого та ефективного розвитку національної економіки з рівнем безпеки відповідного спрямування, з урахуванням встановлених локальних та міжнародних нормативів, віддзеркалює якісний та кількісний стан інвестиційно-інноваційних процесів.

Зазначимо, що комплексність безпеки забезпечує можливість оцінки окремих напрямків, стану об'єктів соціально-економічного характеру на мікро-, мезо і макрорівні та рівень інвестиційного потенціалу. В умовах воєнного стану питання безпекового характеру мають суттєвий вплив на саму можливість інвестування, на оцінку ризиків, які виникають і стають перешкодою як для внутрішнього, так й для зовнішнього інвестора.

На думку науковців, «серед основних складових системи інвестиційної безпеки виділяють суб'єктів інвестиційної діяльності, інструменти державного регулювання щодо здійснення процесу інвестування та предмети обміну між суб'єктами інвестиційної діяльності. Слід зауважити, що головну роль серед компонентів інвестиційної безпеки відіграють суб'єкти її забезпечення, які залишаються відносно стабільними в процесі функціонування цієї системи та підтримують належний рівень її існування, тоді як інші елементи постійно зазнають змін під впливом ендогенного та екзогенного середовища» [127].

Крім того, «інвестиційна безпека національної економіки базується на загальноприйнятих та системних принципах, а саме:

- максимізації позитивних ефектів від інвестування, які забезпечують стійке економічне зростання національної економіки;

- чіткість спрямування інвестиційного капіталу в ключові галузі національної економіки, які є основою національного виробництва та здатні підвищити рівень конкурентоспроможності держави у глобальному економічному просторі;
- відповідальність суб'єктів за наслідки проведення інвестиційної діяльності;
- урахування внутрішніх і зовнішніх економічних умов для здійснення інвестування капіталу на основі реальних соціально-економічних можливостей;
- інтеграція інвестиційної політики держави у стратегію розвитку її окремих галузей та національної економіки» [127].

Підтримка належного рівня інвестиційної безпеки в державі можлива за умови контролю над негативними явищами та розвитку сприятливих факторів для покращення інвестиційного клімату, що можливо в повоєнній Україні.

Оцінка інвестиційної безпеки здійснюється за допомогою якісних та кількісних індикаторів, серед яких визначають індекс інвестиційної привабливості, стан інституційного середовища та бізнес-клімату тощо.

Аналіз досліджень підтверджує, що інвестиційна безпека – це «досягнення рівня інвестицій, що дозволяє оптимально задовольняти поточні інвестиційні потреби національної економіки за обсягом і структурою з урахуванням ефективного використання і повернення коштів, які інвестуються, оптимального співвідношення між розмірами ендогенних та екзогенних інвестицій» [71].

Критерії ефективності та результативності відіграють роль індикатора будь-якого процесу, що віддзеркалює рівень досяжності поставлених цілей. Поняття ефективності характеризується отриманням максимально можливого результату при оптимальному рівні витрат ресурсів, враховуючи особливості проведених загальних та детальних процесів.

Проблематика оцінки ефективності та результативності соціально-економічних систем є предметом досліджень як українських, так і зарубіжних вчених. Зокрема, значний внесок у розвиток цієї тематики зробили такі науковці, як В. Парето, Е. Барон, П. Ф. Друкер, Ф. А. Хайєк, М. Алле, А. Лоурол, Б. Гоулд, Д. Скотт Сінк, Д. Нортон, Т. Пітерс, Ю. Ф. Шрейдер, Т. С. Хачатуров, С. Ейлон, Ю. Сьозан, С. Покропивний, В. Геєць, А. Матлін, А. Барсов, В. Батрасов, А. Сильченков, В. Прядко та інші.

На думку науковців, ефективність є позитивною економічною характеристикою, яку виділяють економісти, оскільки поняття «ефективність» (effectiveness) та «економічність» (efficiency) часто вживаються як синоніми [97]. Зауважимо, що дані категорії віддзеркалюють рівень досягнення поставленої мети при оптимальному використанні ресурсів.

С. Мочерний вважає, що сутність ефективності полягає у здатності досягати відчутного результату, тобто у результативності певного процесу чи проєкту, яка вимірюється як співвідношення отриманого ефекту до витрат, що були здійснені для його досягнення [97].

Зазначимо, що зростання ефективності є частиною стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів за рахунок оптимізації та раціоналізації використання ресурсного потенціалу.

У наукових працях «Е. Нілі, К. Адамса, М. Кеннерлі ефективність діяльності суб'єкта представлена за кількома напрямками, а саме:

- вклад зацікавлених сторін (чого саме суб'єкт бажає і потребує від зацікавлених сторін на взаємовигідній основі);
- задоволення потреб зацікавлених сторін (хто є основним учасником програми або проєкту, на що вони сподіваються і які мають потреби);
- інноваційні стратегії (перелік інноваційних стратегій, які необхідно розробити для задоволення побажань й потреб зацікавлених сторін, враховуючи при цьому власні інтереси)» [97].

Наявність різновидів ефективності інвестиційно-інноваційних процесів підтверджує її багатоаспектність та варіативність, виокремлюючи соціально-економічну, екологічну, технологічну, організаційну ефективність тощо.

Зауважимо, що:

- «соціальна ефективність характеризує відповідність витрат і соціальних результатів діяльності підприємства цілям і основним соціальним інтересам та потребам як суспільства, так й окремої людини. Соціальний ефект пов'язаний, перш за все, із соціальним захистом працівників: створенням або відновленням робочих місць, підвищенням рівня зайнятості населення, збільшенням заробітної плати й доходів, забезпеченням безпеки життєдіяльності, задоволенням соціальних і духовних потреб, підвищенням кваліфікації робітників, зростанням якості та тривалості життя людини;

- екологічна ефективність підкреслює відповідність витрат й екологічних результатів інтересам держави і суспільства, при цьому екологічний ефект досягається зниженням викидів шкідливих речовин у навколишнє середовище, зниженням відходів виробництва, впровадженням енергоємних виробництв, підвищенням ергономічності й покращенням екологічності вироблених товарів, зменшенням суми екологічного податку» [97].

Поняття результативності можливо розглядати як рівень та ступінь досягнення поставлених стратегічних, тактичних та оперативних цілей, при цьому використовуючи як якісні, так й кількісні індикатори, які формують системне відображення окремих результатів розвитку інвестиційно-інноваційних процесів.

Взаємозв'язок ефективності та результативності простежується через можливість надання оцінки інвестиційно-інноваційним процесам за допомогою комплексного використання показників економічності, конкурентоспроможності, рівня інноваційного розвитку на макро-, мезо та мікрорівні, стійкості суб'єктів у надзвичайних та невизначених умовах.

Результативність інвестиційно-інноваційних процесів у сучасних умовах функціонування національної економіки підкреслює гармонійний симбіоз взаємозв'язків, застосовуючи методичний інструментарій з визначенням об'єктивних та суб'єктивних тенденцій. Використання критерію результативності в якості оцінки оптимальності стратегічних цілей базується на формуванні системи індикаторів, яка забезпечує отримання раціональної та всебічної оцінки інвестиційно-інноваційних процесів, враховуючи класичні та адаптивні підходи, інтегральні, комплексні та одиничні показники.

Зауважимо, що «економічна результативність – це категорія, яка відображає успіх діяльності суб'єктів в умовах ринку, характеризує рівень та правильність досягнення поставлених цілей. При цьому визначається критеріями прибутковості, продуктивності, інноваційності, економічності, дієвості та оптимальності» [122].

Поняття стійкості можливо розглядати як з точки зору макро-, так і мезорівня, досліджуючи стійкий розвиток національної економіки та окремих регіонів, галузей. Під категорією «стійкості національної економіки» слід розуміти можливість національної економіки через інституційні механізми протидіяти зовнішнім та внутрішнім загрозам, при цьому забезпечуючи певний рівень розвитку національної економіки. Визначення ендогенних та екзогенних факторів, які є економічно, фінансово, екологічно, політично, соціально небезпечними для функціонування та розвитку національної економіки є необхідним кроком.

У процесі дослідження факторів, що забезпечують відносну економічну стабільність України в умовах воєнного стану, важливо звернути увагу на роль цифровізації. Саме високий рівень розвитку цифрових послуг став ключовим чинником безперервного функціонування національної банківської та фінансової систем, а також збереження діяльності багатьох підприємств. Завдяки онлайн-форматам роботи тисячам бізнесів вдалося

утримати виробничі показники та зберегти трудові колективи, зберігаючи цінний людський капітал.

Особливу роль відіграє впровадження нових цифрових сервісів у межах платформи «Дія» (зокрема: «Ворог, реєстрація пошкодженого майна, «Оселя, «Робота тощо), розвиток проєктів з розширення доступу до швидкісного інтернету, мережі ЦНАПів, реалізація концепції paperless, покращення доступу до базових е-послуг, цифрової освіти та підвищення інституційної спроможності органів влади на місцях. Усі ці елементи слугують свідченням позитивної динаміки розвитку держави навіть в умовах впливу деструктивних зовнішніх чинників [138].

Підтримка стійкого соціально-економічного розвитку характеризується певними тенденціями розширеного відтворення якісного та кількісного спрямування, яке забезпечує прогресивну, системну еволюцію потенціалу, у тому числі, людського, виробничого, екологічного, фінансового, враховуючи стан національної економіки в умовах невизначеності.

Синтезовані процеси розвитку структурних елементів (галузей) формують системність сталого розвитку національної економіки з урахуванням впливу ендогенного та екзогенного факторного середовища. Зауважимо, що успішне впровадження інвестиційно-інноваційних процесів у провідних галузях національної економіки це запорука перманентного розвитку, особливо в умовах повоєнного відновлення України.

Перманентна підтримка інвестиційно-інноваційних процесів в поєднанні із застосуванням дієвих механізмів державного регулювання, які спрямовані на формування інтенсивних індикаторів розвитку є ключовим фактором стратегії розвитку національної економіки.

Методичний інструментарій державного регулювання інвестиційних та інноваційних процесів у сучасних умовах функціонування потребує системної адаптації якісного та кількісного характеру.

Зауважимо, що підтримка фінансової системи, регулююча стабільність кредитно-банківської системи визначають аспекти стійкості національної економіки, навіть у складних умовах невизначеності та глобальних криз.

Саме тому важливо звертати увагу на рівень та якість науково-методологічного забезпечення розробки та прийняття стратегічних цілей та рішень. При цьому необхідним є врахування інструментів контролінгу при побудові механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів.

Дослідження аналітичних аспектів факторного впливу на розвиток національної економіки визначають важливість вибору ефективних стратегічних цілей за допомогою критеріальної системи параметрів, які включають індикатори якісні та кількісні, прості та інтегральні.

Підкреслимо, що системний процес забезпечення стійкості, результативності та ефективності національної економіки розв'язує питання економічної, фінансової, соціальної та екологічної безпеки в державі, що у свою чергу, вимагає від інституційних структур висвітлення та розв'язання проблемних питань.

Функціонування контрольних інституцій з використанням принципів адаптації та синтезу виконують завдання оцінки якості прийнятих стратегічних рішень, оцінки їх ефективності, результативності, у тому числі, враховуючи потенційні можливості держави.

Застосування контролінгу для діагностики якості стратегічних цілей та прийнятих на їх основі рішень є компонентом методичного забезпечення механізму розвитку національної економіки. Формування системи контролінгу забезпечує перманентний та тематичний нагляд з боку держави, що особливо важливо у складних умовах невизначеності, налагодження збалансованих відносин між суб'єктами господарювання, галузями та державними інституціями.

Побудова результативної роботи державних інституцій можлива за умови впровадження методу контролінгу, щоб визначити сильні та слабкі сторони процесів та взаємовідносин з пошуком компромісів та готовності

ефективної співпраці, особливо в розрізі впровадження інноваційних проектів. Перехід на інноваційну модель розвитку національної економіки вимагає визначення оптимальних стратегічних цілей, розробку чіткої траєкторії розвитку провідних галузей з орієнтацією на сучасні інноваційні технології, але при цьому оцінюючи потенційні можливості, наявні ендегенні та екзогенні ризики.

Адаптація розроблених стратегічних цілей під тактичні та оперативні рішення є складним, але результативним процесом, який базується на оцінках індикаторів ефективності, результативності, безпеки та системної стійкості, що є визначальним аспектом розвитку національної економіки.

Питання дотримання рівня національної безпеки виникають з особливим аспектом, коли мова йдеться про інвестиційні процеси на державному рівні.

На думку науковців «інвестиційна безпека – це досягнення такого рівня інвестицій, який дозволяє оптимально задовольняти поточні інвестиційні потреби національної економіки. З іншого боку, інвестиційна безпека розуміється як здатність підтримувати виробничі нагромадження та вкладення капіталу на рівні, що забезпечує необхідні темпи розширеного відтворення, реструктуризацію та технологічне переозброєння національної економіки. Вона, з одного боку, характеризує досягнутий рівень використання інвестиційних ресурсів в економіці, а з іншого - визначає процес та напрями ефективного їх використання. Крім того, інвестиційна безпека – процес забезпечення такого стану інвестиційної сфери, за якого національна економіка має спроможність зберігати й підтримувати достатній рівень інвестиційних ресурсів в умовах дії ендегенних та екзогенних загроз, що є необхідним для забезпечення стійкого розвитку й соціально економічної стабільності країни, зростання конкурентоспроможності її економіки та добробуту населення» [156].

В процесі системної оцінки стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів на основі визначених критеріїв необхідно враховувати

вплив факторного середовища. Особливої уваги необхідно приділити факторам-перешкодам, які потребують своєчасного виявлення, ідентифікації та розробки елементів і заходів протидії шкідливим наслідкам. Своєчасне виокремлення факторів-перешкод забезпечує оптимальність процесу реалізації стратегічних рішень, їх адаптацію на етапі тактичного та оперативного впровадження.

Варто підкреслити, що тісна взаємодія між інвестиційними та інноваційними процесами є основою для досягнення сталого розвитку національної економіки. У низці наукових праць акцентується, що ефективність цих процесів значною мірою визначається узгодженістю ключових складових, які формують так званий «трикутник успіху інновацій». До його елементів належать: ділове середовище (перша сторона), торговельна, податкова та регуляторна політика (друга сторона) та політика у сфері інновацій (третя сторона).

Крім того, ефективне бізнес-середовище охоплює як інституційну інфраструктуру, так і активну діяльність підприємницьких суб'єктів, а також соціальні практики та суспільні установки, що стимулюють розвиток інновацій. До бізнес-чинників, які сприяють інноваційній активності, відносять: високий рівень управлінської компетентності, активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, сталу підприємницьку динаміку, розвинений ринок капіталу, здатний підтримувати інноваційні ризики, а також інвестиційне середовище, яке забезпечує збалансованість між коротко- та довгостроковими бізнес-цілями.

На макрорівні дослідники відзначають важливість загального суспільного прийняття інновацій – навіть тих, що мають деструктивний характер, – а також наявність культури, орієнтованої на міжорганізаційну взаємодію, партнерство та відкриту співпрацю [74].

Виокремлення ендогенних та екзогенних факторів впливу на розвиток інвестиційно-інноваційних процесів потребує чіткого уявлення щодо ступеню впливу, якості наслідків та взаємопов'язаних сегментів. Виявлення

факторів зовнішнього середовища, своєчасне виділення чинників-перешкод забезпечує побудову стратегії оборони, що значно зменшує негативні наслідки.

Серед внутрішніх факторів важливо виділити «інноваційну політику, яка включає підтримку державних інвестицій в інноваційну інфраструктуру, у тому числі, науку, технології та системи передачі технологій, та орієнтована на конкретні галузі технологій або галузей досліджень; фінансування науково-дослідних партнерських відносин між галузями та університетами; переробка податкового кодексу для стимулювання інновацій та ІТ-інвестицій, включаючи НДДКР та стимулювання капітального обладнання та програмного забезпечення; стратегія навичок, включаючи імміграцію висококваліфікованих фахівців та підтримку в галузі науки, технологій, техніки та математики; мотивацію впровадження технологій у приватному секторі, у тому числі малими та середніми виробниками; підтримка регіональних галузевих технологічних кластерів та регіональних зусиль щодо економічного розвитку на основі технологій; активна політика стимулювання діджиталізації у приватному та некомерційному секторах» [74].

Процес систематизації факторів, з виокремленням факторів-перешкод, які мають негативні наслідки для соціально-економічних, фінансових, інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці.

«Теоретико-методологічні підходи до класифікації факторів дозволяють відокремити відповідні групи чинників, а саме:

- виробничо-економічні фактори, які представляють собою ресурси, необхідні для здійснення діяльності суб'єктів на різних рівнях;
- техніко-економічні фактори, які включають автоматизацію та механізацію виробничих процесів, впровадження досягнень науки, техніки;
- соціально-економічні фактори, які базуються на участі суб'єктів в процесі управління, стимулюванні та мотивації» [97].

Групування факторів щодо стану та місця їх виникнення, ендogenous та екзогенні фактори, забезпечує системність оцінки та своєчасність реагування. «До основних факторів зовнішнього середовища відносяться стабільність політики уряду, рівень інфляції, стабільність національної валюти, податкова політика, кредитна політика, соціально-економічна та демократична ситуація в державі, правове забезпечення господарської діяльності. Серед факторів внутрішнього середовища виокремлюють структуру та ефективність використання персоналу, якість та рівень управління, організаційну структуру управління, ефективність використання ресурсів, технологічність та рівень інновацій тощо» [97].

Серед факторів ендogenous та екзогенного характеру можливо виділити фактори позитивного впливу та фактори-перешкоди щодо розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, виокремлення яких надає можливість оцінити рівень та ступінь реалізації стратегічних цілей.

На нашу думку, фактори-перешкоди розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах кризового стану та невизначеності національної економіки – це чинники, які унеможливають реалізацію зазначених процесів, рішень, досягнення цілей в повному обсязі або частково через негативний вплив та критичні наслідки.

Перешкоджання прогресивним процесам та реалізації успішних макроекономічних проєктів можливо через зіткнення з факторами, які гальмують розвиток інвестиційно-інноваційних процесів, виникаючи на ендogenous та екзогенному полі.

Фактори-перешкоди розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах кризового стану та невизначеності національної економіки, представлені на рис. 1.11.

Серед представлених факторів-перешкод виокремлюються одиничні та синтезовані, інтегровані чинники, які можуть посилювати негативний вплив на інвестиційно-інноваційні процеси.

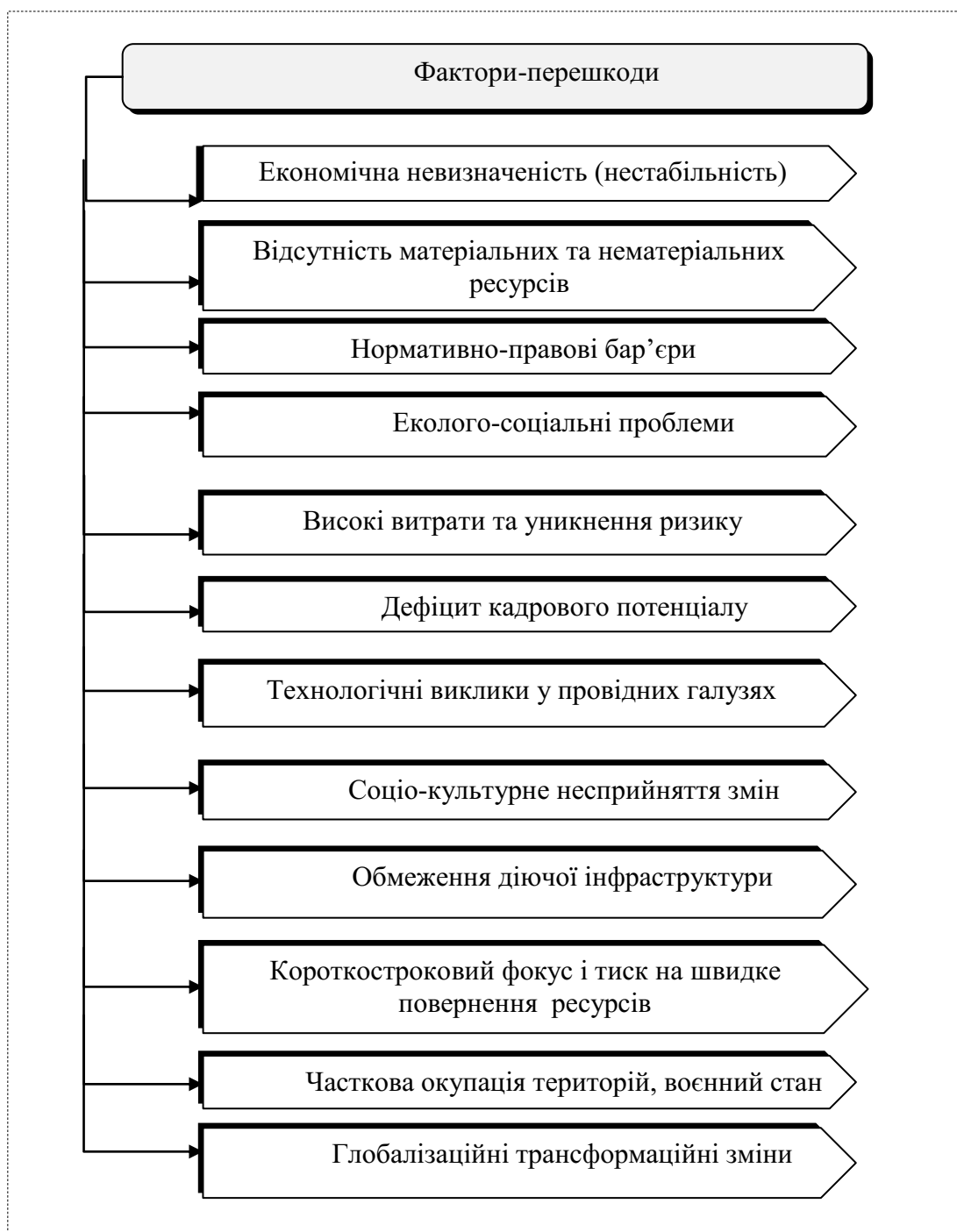


Рис. 1.11. Фактори-перешкоди розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах кризового стану та невизначеності національної економіки
(Джерело: розроблено автором)

Системне та своєчасне усунення факторів-перешкод або їх часткова нейтралізація сприяє реалізації обраних стратегій, створюючи сприятливе

середовище для впровадження інвестиційно-інноваційних процесів в умовах кризового стану національної економіки.

При розробці стратегічних цілей важливо зосередитись на механізмі їх реалізації, враховуючи вплив факторів-перешкод на кожному етапі впровадження, що значно підвищує шанси на їх ефективність, особливо в умовах складних глобальних трансформаційних змін, воєнного вторгнення росії на територію незалежної України.

Оцінюючи вплив факторів на функціонування та розвиток окремих галузей національної економіки, можна зупинитись на важливій для України аграрній сфері. Підкреслимо, що «розкриваючи сутність проблем низької активізації інвестиційно-інноваційних процесів підприємств аграрного сектору економіки України, слід розглянути окремі аналітичні показники їх діяльності та забезпеченості. Перш за все, це показники техніко-технологічного розвитку галузі, що залежать від наявності на ринку відповідної техніки, технологій та платоспроможності підприємств. Через невідповідність машин та знарядь вимогам сучасних технологій, несвоєчасність виконання технологічних операцій аграрний сектор, наприклад, утрачає потенціал виробництва продукції рослинництва, а вироблена продукція втрачає свою конкурентоспроможність через високу енергоємність і низьку якість, що погіршує дохідність сільськогосподарських підприємств та їхню подальшу платоспроможність» [123].

Фактори-перешкоди гальмують системність зростання та розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, що потребує обов'язкового їх виявлення, діагностики, оцінки, аналізу та виокремлення найбільш шкідливих, які мають не тільки зупиняючий, але й руйнівний характер.

Моніторинг, аналіз факторів-перешкод та своєчасна їх оцінка надає можливість визначити найбільш руйнівні, з різним ступенем негативного впливу, що забезпечує системний контроль щодо розвитку інвестиційно-

інноваційних процесів, що є особливо важливим аспектом в умовах кризового стану та невизначеності.

Фактор економічної нестабільності формується в умовах змін та коливань ринкових процесів, враховуючи майбутні економічні тенденції, які суттєво впливають на стримування інвестиційно-інноваційних процесів через існуючі ризики ендogenous та екзогенного характеру.

Визначення нормативно-правових бар'єрів, а саме: деструктивне нормативне середовище, перманентні юридичні перешкоди суттєво впливають на можливість розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, що особливо відчувається під час воєнного стану, але зміна характеру цих аспектів повинна перетворитися на відкриття можливостей для розширення інвестиційних можливостей, що є ключовим і визначальним принципом для залучення ресурсів в Україну, особливо під час повоєнного відновлення та відбудови країни.

Серед значних факторів-перешкод розвитку інвестиційно-інноваційних процесів можливо виділити також технологічні виклики у провідних галузях, що пов'язано із швидким технологічним прогресом та проривними інноваціями, що у свою чергу, може створювати проблеми для певних структурних систем.

Наявність обмеженої інфраструктури на макро- та мезорівнях, як фактор-перешкода для розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах кризового стану, а в умовах війни – ще постійна повна та часткова руйнація транспортних мереж, телекомунікаційних систем, дослідницьких засобів, крім того, часткова окупація територій України, створюють значні перешкоди для інвестицій та інновацій, обмежуючи доступ до певних ресурсів та ринків.

Наступним фактором, який потребує суттєвої уваги є короткостроковий фінансовий тиск й акцент на швидкій прибутковості, що у свою чергу, може перешкоджати довгостроковим інвестиційним процесам особливо щодо досліджень та розробок, інновацій, оскільки суб'єкти

найчастіше віддають перевагу короткостроковій прибутковості над стратегічними інноваційними зусиллями, що включає роботу над важливими сучасними та перспективними проектами.

Проблеми захисту патентів, порушення авторських прав, а також крадіжка комерційної таємниці, може стримувати інвестиційно-інноваційні процеси, створюючи невизначеність щодо власності та перспективи щодо потенційних судових спорів, все це формує певні фактори-перешкоди.

Зазначимо, що «глобалізація висуває жорсткі вимоги і завдання стосовно регулювання інвестиційної діяльності у значний рівень міжнародного співробітництва. В Україні надзвичайно актуальним завданням є прийняття та запровадження певних стандартів надання фінансових послуг, для яких є взірцем аналогічні стандарти розроблені цілим рядом міжнародних організацій. Крім того, процес формування єдиного світового ринку фінансових послуг доцільно розглядати, насамперед, в контексті діяльності надавачів фінансових послуг нерезидентів на фондовому ринку України. Формалізовано форми виходу нерезидентів на вітчизняний фондовий ринок можна представити у вигляді певних структур. Зауважимо, що саме у сфері формування єдиного ринку найбільш яскраво проявляється конфліктний характер сучасної глобалізації, її протиріччя та диспропорції. З одного боку, утворюються міжнаціональні ринки, на яких скасовуються ті чи інші обмеження на надання певних фінансових послуг, з іншого – стосовно виділених форм виходу нерезидентів на національні ринки фінансових послуг зберігаються певні регуляторні обмеження з боку держави» [124].

Таким чином, формування стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів базується на системних етапах визначення критеріїв оптимальності, які уможливають підвищення ефективності їх реалізації через складання також тактичних та оперативних завдань, враховуючи умови невизначеності. Сучасний стан національної економіки, зовнішні фактори значно знижують рівень інвестиційної привабливості України, але при цьому

саме на розвитку інвестиційно-інноваційних процесів можливо будувати системну повоєнну відбудову національної економіки.

Суттєвим аспектом дослідження є визначення факторів-перешкод розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах кризового стану та невизначеності національної економіки, які представляють собою чинники, які унеможливають реалізацію зазначених процесів, рішень, досягнення цілей в повному обсязі або частково через негативний вплив та критичні наслідки. Своєчасність моніторингу факторів-перешкод значно підвищує результативність стратегічних цілей в межах інвестиційно-інноваційних процесів.

Висновки до розділу 1

З'ясовано, що інвестиційні та інноваційні процеси є стратегічно важливими складовими національної економіки, інвестиції забезпечують необхідні фінансові ресурси для фінансування інновацій, а інновації створюють нові можливості для бізнесу, підвищують ефективність і стимулюють загальний економічний розвиток. Обидва процеси є взаємозалежними та відіграють вирішальну роль у стимулюванні економічного зростання, підвищенні продуктивності та забезпеченні довгострокової конкурентоспроможності, особливо в умовах глобальних викликів та змін. Враховуючи класичні та сучасні підходи до формування та функціонування інвестиційно-інноваційний процес представляє собою динамічну сукупність взаємопов'язаних економічних, фінансових та управлінських дій, які спрямовані на залучення, розподіл та ефективне використання інвестицій для розробки, впровадження та дифузії інноваційних технологій, продуктів, послуг та бізнес-моделей, що є ключовим механізмом формування конкурентоспроможної та стійкої економіки в умовах цифрової трансформації та глобальних викликів. У свою чергу, розвиток інвестиційно-інноваційного процесу національної економіки

представляє собою інтегративну сукупність взаємозалежних і взаємодоповнюючих процесів, що полягають у сприянні залученню інвестицій у науково-технічні, виробничі та інфраструктурні сфери з метою стимулювання інноваційної активності, модернізації економічних структур та забезпечення довгострокового стійкого економічного зростання. Це включає в себе не лише перерозподіл фінансових ресурсів на створення і впровадження новітніх технологій і методів виробництва, але й забезпечення належної інституційної підтримки, розвитку людського капіталу, інфраструктури для комерціалізації наукових розробок та поліпшення конкурентоспроможності національних виробників на глобальному ринку.

За підсумками досліджень, визначено, що сталий розвиток національної економіки базується на гармонійному поєднанні економічного зростання, соціальної стабільності та екологічної безпеки, а для його реалізації використовуються різні концептуальні підходи, які забезпечують поступовий та всебічний розвиток країни. Ключову роль у сталому розвитку національної економіки відіграють інвестиційно-інноваційні процеси, що прискорюють модернізацію економіки, підвищують її конкурентоспроможність і сприяють зменшенню негативного впливу на довкілля. Інновації дозволяють впроваджувати передові технології у господарську діяльність, що сприяє ефективному використанню ресурсів, а інвестиції, своєю чергою, забезпечують фінансування сталих проєктів, включаючи «зелені» технології, розумну інфраструктуру та соціально орієнтовані ініціативи. Сталий розвиток національної економіки неможливий без активної взаємодії між інвестиціями та інноваціями, а їх поєднання, синергія, дозволяє формувати стабільну, екологічно відповідальну та соціально справедливую економічну систему, яка здатна адаптуватися до глобальних викликів та забезпечувати довготривале зростання.

У дослідженні доведено, що формування стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів базується на системних етапах визначення критеріїв оптимальності, які уможливають підвищення

ефективності їх реалізації через складання також тактичних та оперативних завдань, враховуючи умови невизначеності. Сучасний стан національної економіки, зовнішні фактори значно знижують рівень інвестиційної привабливості України, але при цьому саме на розвитку інвестиційно-інноваційних процесів можливо будувати системну повоєнну відбудову національної економіки. Суттєвим аспектом дослідження є визначення факторів-перешкод розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах кризового стану та невизначеності національної економіки, які представляють собою чинники, які унеможлиблюють реалізацію зазначених процесів, рішень, досягнення цілей в повному обсязі або частково через негативний вплив та критичні наслідки. Своєчасність моніторингу факторів-перешкод значно підвищує результативність стратегічних цілей в межах інвестиційно-інноваційних процесів.

Основні наукові положення, викладені у розділі, опубліковано в авторських роботах [98, 109, 111, 112, 113, 114, 116, 117].

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ІНДИКАТОРІВ СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МОДЕЛЬНА ПІДТРИМКА ІНВЕСТИЦІЙНО- ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

2.1. Загальна діагностика індикаторів стану національної економіки та інвестиційно-інноваційної складової

У 2022-2025 роках національна економіка стикнулася з катастрофічними процесами та їх руйнівними наслідками, які створили великі невизначеності щодо її функціонування та розвитку в просторі й часі.

Повномасштабна агресія призвела до різкого скорочення економічної активності та погіршення макроекономічних показників країни. Багато економічних суб'єктів втратили можливість вести господарську діяльність частково або повністю, що спричинило фізичне, фінансове, економічне, екологічне та соціальне руйнування цілих секторів національної економіки. В умовах війни та тимчасової окупації деяких регіонів спостерігається висока невизначеність і ризики, порушення господарських та логістичних зв'язків, руйнування системи управління, масова вимушена міграція як внутрішня, так і зовнішня, а також значні екологічні наслідки, що суттєво впливають на функціонування та розвиток національної економіки [15].

Основні індикатори економічного стану та розвитку національної економіки охоплюють макроекономічні, фінансові, соціальні та структурні показники, які допомагають оцінити рівень економічного зростання, стабільність та ефективність економіки.

До базових індикаторів економічного стану національної економіки та її розвитку відносяться:

- макроекономічні індикатори (валовий внутрішній продукт (ВВП), реальний ВВП (враховує інфляцію), ВВП на душу населення (візуалізує рівень добробуту у суспільстві), темпи зростання та структура ВВП, індекс

промислового виробництва, рівень безробіття, зайнятість населення, продуктивність праці (обсяг ВВП на одного працівника) та ін.;

– фінансово-економічні індикатори (рівень інфляції (вимірюється через індекс споживчих цін), рівень монетарної стабільності (контроль над грошовою масою та кредитуванням), облікова ставка Національного банку України (визначає вартість кредитних ресурсів для національної економіки), курс національної валюти, рівень державного боргу (співвідношення боргу до ВВП), бюджетний дефіцит або профіцит, обсяг зовнішньої торгівлі (експорт, імпорт і торговельне сальдо), прямі іноземні інвестиції (капіталовкладення);

– соціально-економічні індикатори (рівень життя у суспільстві (середня заробітна плата, доходи та витрати домогосподарств), індекс бідності, рівень економічної нерівності, очікувана тривалість життя (показник добробуту та рівня розвитку охорони здоров'я) індекс людського розвитку (рівень доходів, освіти та тривалості життя), соціальні витрати держави (фінансування системи охорони здоров'я, освіти);

– структурні та інституційні індикатори (рівень інноваційної активності (витрати на науку і технології, кількість патентів тощо), конкурентоспроможність економіки (індекси конкурентоспроможності – Global Competitiveness Index), індекс легкості ведення бізнесу (сприятливість бізнес-клімату у національному макроекономічному середовищі), індекс економічної свободи (ступінь державного втручання в економіку), рівень цифровізації економіки (розвиток ІТ-сектору, використання технологій у державному секторі та ін.);

– екологічні та сталого розвитку індикатори (індекс екологічної ефективності (якість довкілля та природні ресурси), частка відновлюваних джерел енергії у структурі енергоспоживання, викиди CO² на одиницю ВВП (показник екологічної ефективності економіки) ті ін. [36].

Динаміка загальних індикаторів економічного розвитку національної економіки за 2019-2023 роки представлена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка загальних індикаторів економічного розвитку національної економіки за 2019-2023 рр.

Індикатори	Роки				
	2019	2020	2021	2022	2023
Валовий внутрішній продукт у фактичних цінах, млн. грн.	3974564	4194102	5459574	5191028	6537825
Валовий внутрішній продукт у цінах попереднього року, млн. грн.	3675728	3818456	4363582	3865780	5518062
Темп приросту ВВП, %	11,7	5,5	30,2	-4.9%	25,9%
Індекс промислового виробництва, %	91,7	104,5	97,8	55,3	123,8
Дефлятор ВВП, %	108,13	109,83	125,11	134,28	118,48
Індекс споживчих цін, %	104,1	105	110,0	126,6	105,1
Індекс цін виробників, %	92,5	114,7	162,3	138,3	116,4
Експорт товарів та послуг, млн. грн.	1636416	1637399	2224704	1840563	1868904
Імпорт товарів та послуг, млн. грн.	1947599	1681526	2286067	2712325	3237014
Платіжний баланс України, млн. дол. США	5980	1990	487	-2900	9451

(Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Індикатори економічного розвитку національної економіки, які відображені в табл. 2.1 візуалізують, що валовий внутрішній продукт у фактичних цінах зріс із 3,97 трлн. грн., у 2019 до 6,54 трлн. грн. у 2023 році, зростання на 64,5%, однак реальне економічне зростання слід оцінювати з урахуванням інфляції (дефлятор ВВП). У цінах попереднього року (реальний ВВП) за період 2019-2022 роки візуалізує тренд зростання до 4,36 трлн. грн., а у 2022 році – падіння до 3,87 трлн. грн., що є наслідком початку повномасштабної війни). У 2023 році простежується відновлення до 5,52 трлн грн.

Динаміка темпу приросту ВВП в Україні за період 2019-2023 роки представлено на рис. 2.1.

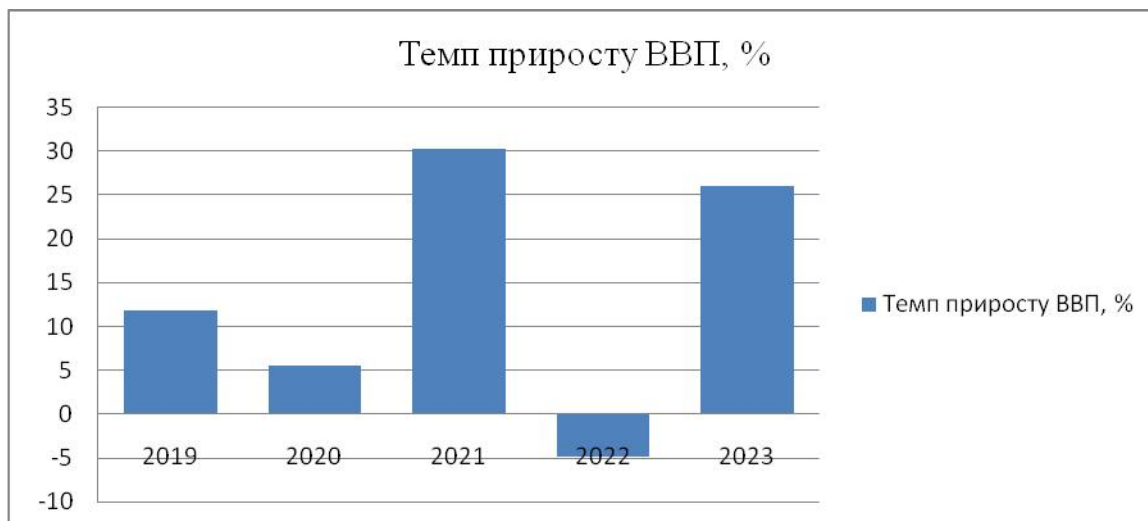


Рис. 2.1. Динаміка темпу приросту ВВП в Україні за період 2019-2023 рр., % (Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Темп приросту ВВП, рис. 2.1 візуалізує нестабільний тренд, у 2019 році впевнене зростання до 11,7% , у 2020 році сповільнення через COVID-19 до 5,5 %, рекордний стрибок у 2021 році до 30,2 %, що підтверджує постпандемічне відновлення, різке падіння через воєнну агресію у 2022 році (-4,9%) та потужне відновлення у 2023 році – 25,9 %. Таким чином, глобальні виклики останніх п'яти років завдали серйозного удару по національній економіці, але в останні роки вона продемонструвала адаптивність і певне зростання.

Динаміка індексу промислового виробництва за період 2019-2023 роки представлено на рис. 2.2.

Індекс промислового виробництва – це індикатор, що відображає зміну обсягів виробництва в промисловому секторі національної економіки за певний період у порівнянні з базовим (попереднім). Індекс промислового виробництва у 2019-2021 роках візуалізує коливання навколо 90-104%, але у 2022 році відбулося різке скорочення виробництва на понад 45 %, що

пов'язане з воєнною агресією, а 2023 році відбувається значний стрибок до 123,8% , що демонструє інтенсивне відновлення промислового виробництва.

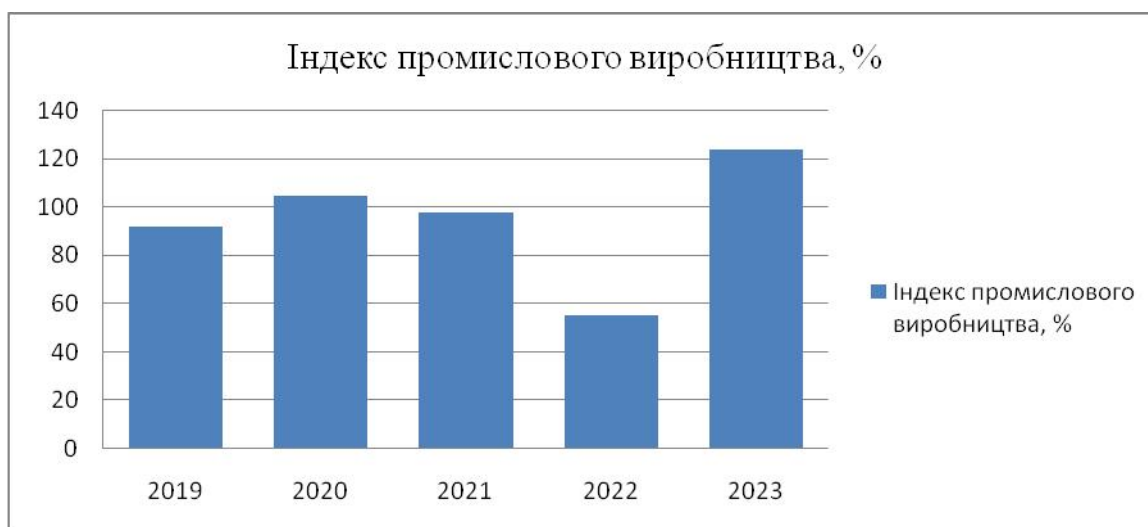


Рис. 2.2. Динаміка індексу промислового виробництва за період 2019-2023 рр., % (Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Наступним індикатором процесів, які відбуваються у національній економіці є дефлятор ВВП – це індекс, який відображає загальний рівень цін на всі товари та послуги, вироблені в країні, у поточному році порівняно з базовим, що дозволяє відокремити реальне економічне зростання від зростання, викликаного інфляцією. Даний дефлятор охоплює всі економічні складові валового внутрішнього продукту: споживання, інвестиції, державні витрати та чистий експорт.

Динаміка дефлятора ВВП за період 2019-2023 роки відображена на рис. 2.3. У періоді 2019-2022 році простежується високий інфляційний тиск, а саме з 108,13 % до 134,28 %, що свідчить про проблему з цінами та їх тиском на національну економіку, але у 2023 році відбулося зниження до 118,48%, що вказує на дещо стабілізовану ситуацію з цінами.

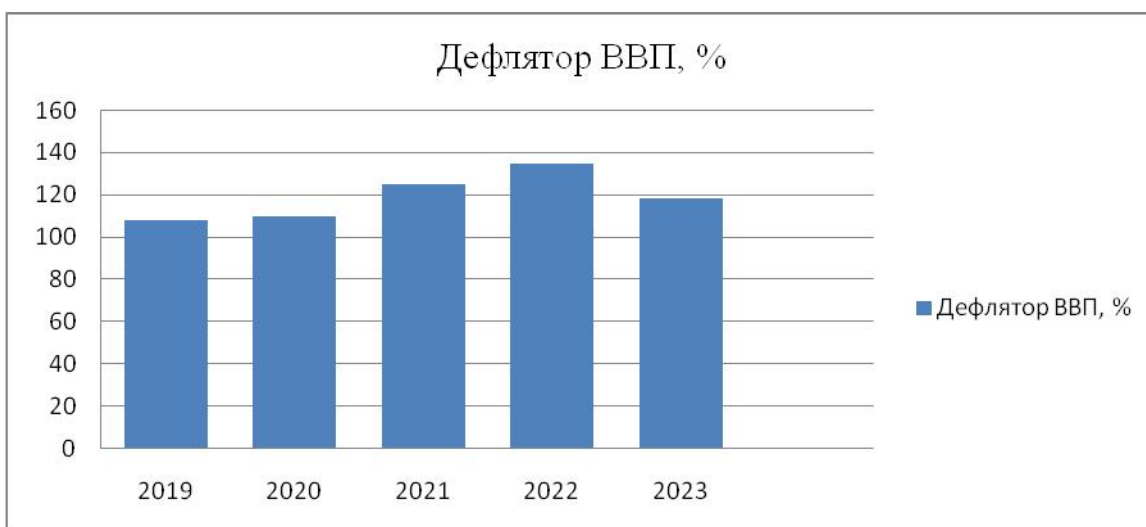


Рис. 2.3. Динаміка дефлятора ВВП за період 2019-2023 рр., % (Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Базовим індикатором процесів, які відбуваються у національній економіці є індекс споживчих цін (інфляція) – це показник, який вимірює зміну середнього рівня цін на товари та послуги, що входять до споживчого кошика, за певний період.

Динаміка індексу споживчих цін (інфляції) за період 2019-2023 роки візуалізована на рис. 2.4.

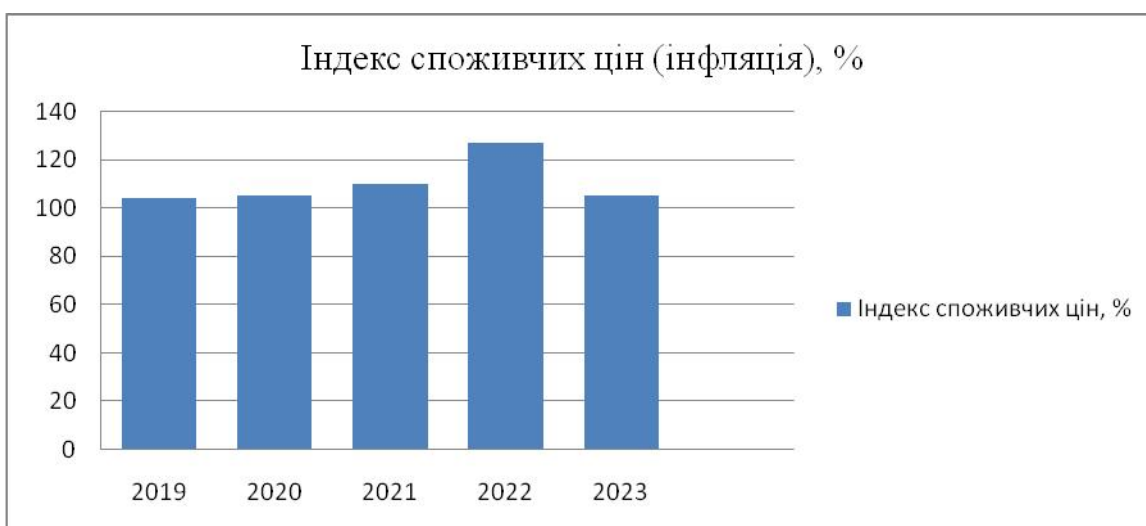


Рис. 2.4. Динаміка індексу споживчих цін (інфляції) за період 2019-2023 рр., % (Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Динаміка індексу споживчих цін за період 2019-2023 роки відображена на рис. 2.5. Катастрофічне зростання відбулося у 2022 році до 26,6 %, що відповідає інфляційному шоку, але наступному 2023 році відбувається уповільнення інфляції до 5,1%, що свідчить про уповільнення інфляції.

Однак, у 2024 році інфляція зросла до 12 %, що спричинило зростання виробничих витрат, зокрема на сировину, підвищення цін на енергоносії та комунальні послуги та пожвавлення зовнішнього попиту на українську продукцію. Очікується, що в 2025 році інфляція сповільниться, проте національна економіка залишатиметься чутливою до внутрішніх і зовнішніх викликів.

Динаміка показників експорту й імпорту товарів та послуг за період 2019-2023 роки представлено на рис. 2.5.

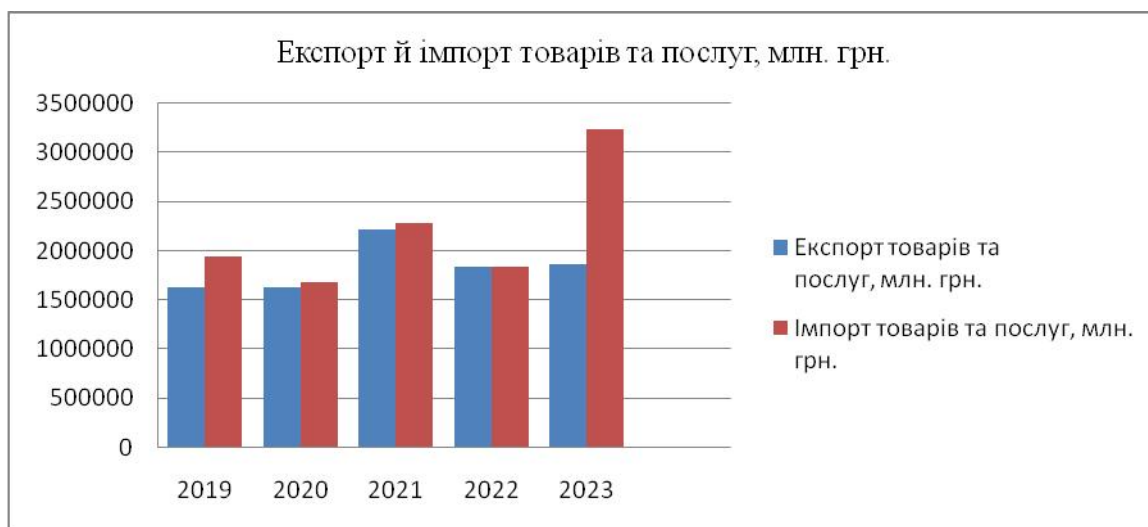


Рис. 2.5. Динаміка показників експорту й імпорту товарів та послуг за період 2019-2023 рр., % (Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Показники експорту та імпорту товарів і послуг – це основні індикатори зовнішньоекономічної діяльності країни, які відображають конкурентоспроможність українських товарів на світових ринках, рівень

виробництва всередині країни, залучення валютної виручки, зовнішній попит на українські ресурси, наприклад сировина, продукція, ІТ-послуги тощо, попит споживачів і бізнесу на іноземні товари або послуги, залежність національної економіки від зовнішніх ресурсів, наприклад нафту, газ, обладнання, медикаменти тощо, рівень технологічного забезпечення, інвестиційний попит та ін.

Відмітимо, що зростання експорту – це позитивний сигнал, який означає, що національна економіка виробляє товари та послуги, які потрібні іноземним споживачам, а зростання імпорту може бути як позитивним явищем – означає розвиток споживання й інвестицій), так і негативним – збільшує залежність від зовнішніх джерел.

Баланс між експортом і імпортом:

- якщо експорт $>$ імпорт $\rightarrow$ позитивне сальдо, приплив валюти в національну економіку;
- якщо імпорт $>$ експорт $\rightarrow$ негативне сальдо, валюта виводиться з національної економіки.

Експорт товарів та послуг динамічно зростав до 2021 року, а потім впав у 2022 році та стабілізувався у 2023 році на рівні 1,87 трлн. грн., імпорт, незважаючи на воєнну агресію, продовжує зростати, досягнувши у 3,24 трлн. грн. Таким чином, негативне сальдо торгівлі зберігається, імпорт суттєво перевищує експорт, а довготривале негативне сальдо торгового балансу візуалізує сигнал про структурні проблеми в національній економіці, а саме недостатнє виробництво та імпортозалежність.

Динаміка показників балансу зовнішньої торгівлі за період 2019-2023 роки представлено на рис. 2.6.

Надходження валюти до національної економіки за рахунок експорту, інвестиціям, кредитам, переказам та витрати валюти з країни за рахунок імпорту, виплати за боргами, інвестиції за кордон формують платіжний баланс країни. Динаміка індикаторів платіжного балансу України за період 2019-2023 роки візуалізована на рис. 2.7.

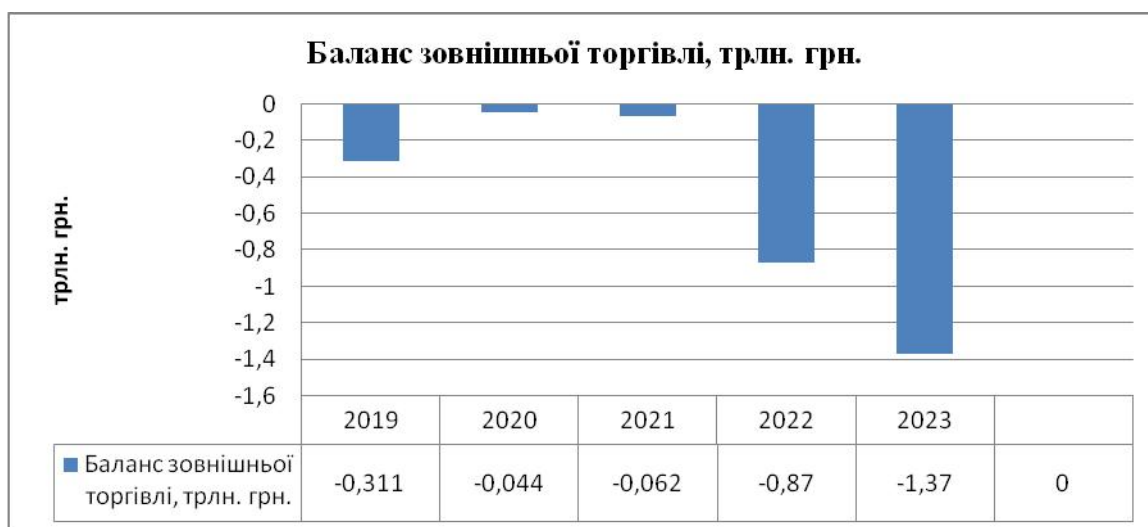


Рис. 2.6. Динаміка показників балансу зовнішньої торгівлі за період 2019-2023 рр., трлн. грн. (Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

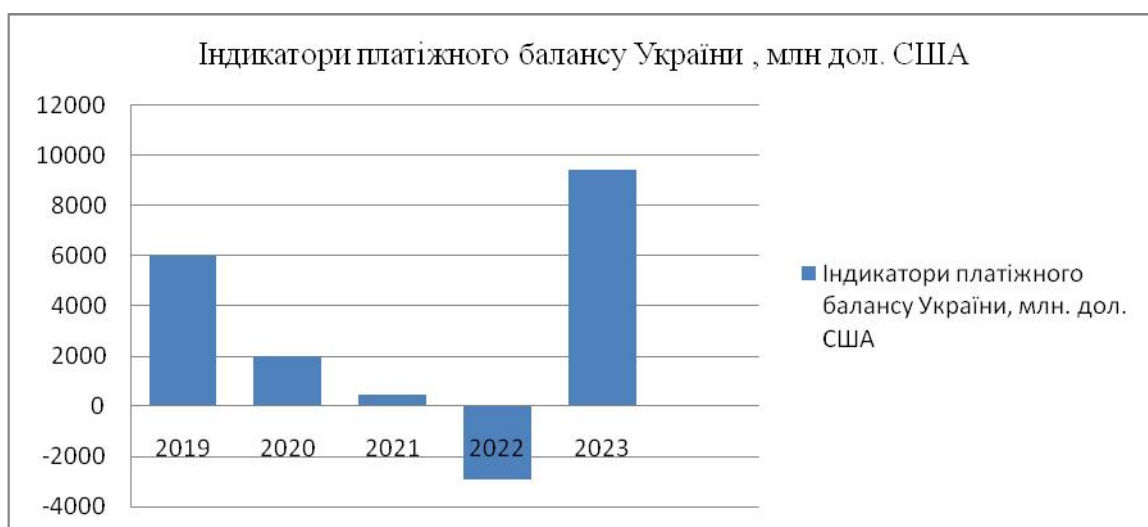


Рис. 2.7. Динаміка індикаторів платіжного балансу України за період 2019-2023 рр., млн дол. США (Джерело: побудовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Платіжний баланс у 2019 році показав сильний профіцит (5980 млрд. дол. США), на що вплинуло високий приплив іноземного капіталу, активна торгівля до пандемії COVID-19 та сприятливі умови на зовнішніх ринках. У 2020-2021 роках відбувається зменшення профіциту, на що вплинуло

поширення пандемії COVID-19, зниження експорту й капіталу, але водночас залишився позитивний баланс завдяки підтримці Міжнародного валютного фонду. У 2022 році показав від’ємне значення у понад 2,9 млрд. дол. США, а у 2023 році різко покращився до 9,45 млрд. дол. США. Позитивний платіжний баланс у 2023 році забезпечили результати міжнародної допомоги, гранти та перекази.

Таким чином, досліджуючи загальні індикатори економічного розвитку національної економіки за період 2019-2023 роки, треба констатувати, що національна економіка пережила шок глобальних викликів – пандемії COVID-19 та воєнної агресії, з різким падінням валового внутрішнього продукту, індексу виробництва та зростанням інфляції, але вже в 2023 році відбувається помітне економічне відновлення, яке забезпечує зростання ВВП і промислового виробництва, уповільнення інфляції та покращення платіжного балансу.

Необхідно погодитися, що узагальнюючою проблемою була, є, а також буде макроекономічна нестабільність, її циклічність та вплив глобальних викликів [15].

В Україні періодично спостерігаються системні соціально-економічні кризи, а кризові явища 1991-1992, 1998, 2008, 2013-2015, 2019-2021, 2022-2025 років негативно віддзеркалювалися на стані та динаміці розвитку домогосподарств, національної економіки та її структурних сегментів.

Ключовим фактором для забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки вагоме значення має стан розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в Україні. У національній економіці спостерігається низький рівень інвестиційної й інноваційної активності, менше 12 % суб’єктів впроваджують інновації, що свідчить про недостатнє використання інвестиційного й інноваційного потенціалу для економічного розвитку.

Інвестиційно-інноваційні процеси характеризуються низкою ключових показників, які візуалізують їх стан та розвиток: обсяг інвестицій, структура

інвестицій за джерелами (власні, залучені, бюджетні) та видами (капітальні, фінансові, інтелектуальні), динаміка інвестицій, рентабельність інвестицій (ROI, ROE, ROA), рівень інвестиційних ризиків – оцінка ймовірності втрати коштів, чистий приведений дохід (NPV – різниця між дисконтованими доходами та витратами інвестиційного проекту), індекс прибутковості (PI – відношення майбутніх грошових потоків до початкових інвестицій), термін окупності (PP – час, за який інвестиції повертаються), обсяг фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), частка витрат на інновації у ВВП або в доходах суб'єктів, кількість впроваджених інновацій, частка інноваційної продукції у загальному обсязі виробництва, кількість патентів та авторських свідоцтв, швидкість комерціалізації інновацій, продуктивність праці у високотехнологічних секторах, кількість стартапів та венчурних інвестицій, індекс глобальної інноваційної конкурентоспроможності та ін. [46-49].

Аналіз інвестиційних процесів – це системне вивчення стану, динаміки, структури, джерел і ефективності інвестицій у національній економіці.

Діагностика динаміки показників обсягу капітальних інвестицій у національну економіку за 2019-2023 року представлено в табл. 2.2.

Аналіз обсягу вкладених капітальних інвестицій у національну економіку за 2019-2023 роки показує змінну динаміку, обумовлену як внутрішніми економічними факторами, так і зовнішніми потрясіннями, такими як пандемія COVID-19, воєнна агресія та нестабільність у міжнародному середовищі.

Збільшення обсягу капітальних інвестицій у національну економіку України на 53,12% у 2023 році порівняно з 2022 роком зумовлене кількома ключовими факторами: відновлення та модернізація підприємств після руйнувань, спричинених військовими діями; зростання інвестицій у промисловість на 74,96 %, що свідчить про активізацію діяльності в цій галузі та відновлення довіри інвесторів; розвиток інших секторів національної економіки незалежно від складнощів, які пов'язані з

функціонуванням у надзвичайних умовах. Але також необхідно враховувати вплив на загальний обсяг капітальних інвестицій у національну економіку інфляційного чинника.

Таблиця 2.2

Динаміка показників обсягу капітальних інвестицій у національну економіку за 2019-2023 рр., тис. грн.

Сегмент	Роки					2023 р. до 2019 р., %,	2023 р. до 2022 р., %,
	2019	2020	2021	2022	2023		
Національна економіка	623978935	508217042	673899339	409659973	627280766	100,53	153,12
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	59129469	50679695	69950276	51439446	65432115	110,66	127,20
Промисловість	254196157	180537373	242922915	126112607	220652238	86,80	174,96
Будівництво	62346613	39614886	55724649	32627592	42239728	67,75	129,46
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	44173676	41684741	58785092	36719392	55665700	126,02	151,60
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	43792846	34884633	43944578	49532867	53516555	122,20	108,04
Тимчасове розміщування й організація харчування	2832178	1951234	2690167	2183565	2147303	75,82	98,34
Інформація та телекомунікації	21063402	22381603	23858581	16869947	24100283	114,42	142,86
Фінансова та страхова діяльність	11246265	11979335	10100515	8906802	17339298	154,18	194,67
Операції з нерухомим майном	28147232	19940118	30668730	14280236	21269525	75,57	148,94
Професійна, наукова та технічна діяльність	11912398	11823599	17125898	6012609	13347761	112,05	222,00
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	11741145	8623796	13162620	6587010	13327526	113,51	202,33
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	54305541	62303585	73982860	36530833	66237066	121,97	181,32
Освіта	4788707	3740151	3866557	2008563	2721508	56,83	135,50
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	9484642	14835634	21779237	17412896	24967326	263,24	143,38
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	4146160	2772823	4423066	2152565	3829717	92,37	177,91
Надання інших видів послуг	672504	463836	913598	283043	487117	72,43	172,10

(Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Через значний спад капітальних інвестицій у національну економіку у 2022 році у порівнянні з 2021 роком, -264,24 млрд. грн., починаючи з 2023 року простежується поступове зростання, зокрема за рахунок міжнародної підтримки. Воєнна агресія спричинила скорочення капітальних інвестицій, водночас почався притік міжнародних фінансів, але нестабільність залишається.

Діагностика структури обсягу капітальних інвестицій у національній економіці за 2019-2023 роки представлено в табл. 2.3.

Оцінка структури капітальних інвестицій у національну економіку за період 2019-2023 років демонструє значні зміни, зумовлені як економічними факторами, так і наслідками військових дій.

У 2023 році капітальні інвестиції розподілялися наступним чином: промисловість – 220,6 млрд. грн., або понад 35 % від загального обсягу; державне управління та оборона – 66,2 млрд. грн., або приблизно 11 %; аграрний сектор – 65,4 млрд. грн., або понад 10 %, що візуалізує зосередження інвестиційної підтримки само даних секторів національної економіки.

Зазначені дані у табл. 2.3 ілюструють циклічну динаміку та структуру капітальних інвестицій у національній економіці за 2019-2023 роки, а також відображають як позитивні тенденції відновлення інвестиційної активності, так і виклики, які пов'язані з військовими діями та їх впливом на національну економіку.

Діагностика динаміки показників прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в національну економіку України за період 2019-2023 роки представлено в табл. 2.4.

Індикатори прямих іноземних інвестицій в Україну, які відображені в табл. 2.4 візуалізують суттєве коливання, тренд: відчутний спад у 2020 році (-868 млн.), потім зростання у 2022 році до 6687 млн., різке падіння у 2022 році до 1152 млн., і знову відновлення у 2023 році до 4247 млн. дол. США. У 2023 році простежується зменшення находження інвестицій на 27,5 %, у

порівнянні з 2019 роком, що свідчить про загальне скорочення інвестиційної активності за період, але у порівняння з 2022 роком відбувається різке відновлення. Таким чином, іноземні інвестори частково відновили довіру до України у 2023 році, але рівень прямих іноземних інвестицій у національну економіку ще не досяг довоєнного рівня 2019 року.

Таблиця 2.3

Структура обсягу капітальних інвестицій у національній економіці за
2019-2023 рр., %

Сегмент	Роки					2023 р. до 2019 р.,	2023 р. до 2022 р.,
	2019	2020	2021	2022	2023		
Національна економіка	100	100	100	100	100	-	-
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	9,476	9,972	10,380	12,557	10,431	1,101	0,831
Промисловість	40,738	35,524	36,047	30,785	35,176	0,863	1,143
Будівництво	9,992	7,795	8,269	7,965	6,734	0,674	0,845
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів	7,079	8,202	8,723	8,963	8,874	1,254	0,990
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	7,018	6,864	6,521	12,091	8,532	1,216	0,706
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,454	0,384	0,399	0,533	0,342	0,754	0,642
Інформація та телекомунікації	3,376	4,404	3,540	4,118	3,842	1,138	0,933
Фінансова та страхова діяльність	1,802	2,357	1,499	2,174	2,764	1,534	1,271
Операції з нерухомим майном	4,511	3,924	4,551	3,486	3,391	0,752	0,973
Професійна, наукова та технічна діяльність	1,909	2,326	2,541	1,468	2,128	1,115	1,450
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,882	1,697	1,953	1,608	2,125	1,129	1,321
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	8,703	12,259	10,978	8,917	10,559	1,213	1,184
Освіта	0,767	0,736	0,574	0,490	0,434	0,565	0,885
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	1,520	2,919	3,232	4,251	3,980	2,619	0,936
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,664	0,546	0,656	0,525	0,611	0,919	1,162
Надання інших видів послуг	0,108	0,091	0,136	0,069	0,078	0,721	1,124

(Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Таблиця 2.4

Динаміка показників прямих іноземних інвестицій у національну економіку за 2019-2023 рр., млн. дол. США

Показник	Роки					2023 р. до 2019 р., %,	2023 р. до 2022 р., %,
	2019	2020	2021	2022	2023		
Прямі іноземні інвестиції в Україну	5860	-868	6687	1152	4247	72,474	368,663
Прямі іноземні інвестиції із України	648	82	-198	529	42	6,481	7,940
Сальдо прямих іноземних інвестицій	5212	-950	6885	623	4205	80,679	674,960

(Джерело: сформовано автором на основі даних Національного банку України [36])

Прямі іноземні інвестиції з України (тобто інвестування українськими резидентами за кордон) візуалізують наступний циклічний тренд значної нестабільності, з 2020 року відбувається зменшення у понад 6 разів, у 2021 році показник має від’ємне значення (-198 млн. дол. США), що пов’язано із повернення капіталу. У 2023 році по відношенню до 2022 року відбувається різке скорочення, а саме 7,94 % від рівня попереднього року. Таким чином, виведення капіталу за кордон суттєво скоротилося, що може свідчити як про обмеження капіталу, так і про зростання внутрішніх ризиків або нестачу ресурсів для зовнішнього інвестування.

Сальдо прямих іноземних інвестицій (вхідні прямі іноземні інвестиції мінус вихідні) у 2020 році має від’ємне сальдо, але у наступні періоди 2021 - 2023 роках має позитивне значення. У 2023 році відбулося вражаюче зростання – понад у шість разів, до 4205 млн. дол. США по відношенню до 2022 року.

Таким чином, знову Україна стала чистим реципієнтом прямих іноземних інвестицій у 2023 році, причому з великим позитивним сальдо, що надає впевненість у відновленні міжнародної підтримки, хоч і загальні обсяги залишаються нижчими, ніж у докризові роки.

Діагностика динаміки капітальних інвестицій за джерелами фінансування за 2020-2024 роки представлено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка показників капітальних інвестицій за джерелами
фінансування за 2020-2024 рр., тис. грн.

Показник	Роки					2024 р. до 2020 р., %,	2024 р. до 2023 р., %,
	2020	2021	2022	2023	2024		
Кошти державного бюджету	36512490	48545454	26374022	38994634	58178260	159,338	149,196
Кошти місцевих бюджетів	43558332	44207802	12766498	28554230	30666217	70,403	107,396
Власні кошти підприємств та організацій	279330400	362693035	203427644	285674884	379613390	135,901	132,883
Кредити банків та інших позик	27894481	26654067	11822116	11649129	20473871	73,398	175,755
Кошти інвестиційних компаній, фондів, тощо	4256154	2958902	262312	1177342	6158173	144,689	523,057
Кошти інвесторів-нерезидентів	1729174	779048	92193	290257	240775	13,924	82,952
Кошти населення на будівництво житла	20590878	28576208	17913912	21788763	32666593	158,646	149,924
Інші джерела фінансування	5964753	14387495	6939135	7320775	6419788	107,629	87,693

(Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Індикатори табл. 2.5 свідчать, що структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування залишається відносно стабільною, власні кошти підприємств протягом 2020-2024 років залишалися основним джерелом фінансування капітальних інвестицій, при цьому у 2024 році вони збільшилися на понад 30 % у порівнянні як з 2020 роком, так із 2023 роком. Державний та місцевий бюджети у 2022-2023 роках також збільшили інвестування, яке передусім було спрямовано на відновлення критичної інфраструктури внаслідок значного руйнування в умовах воєнної агресії, а кредити банків та інші позики були відносно стабільною, але в 2022 році зменшилася через високі ризики. У 2022-2023 роках спостерігалось значне скорочення іноземних інвестицій через воєнні дії та великої невизначеності.

Аналіз інноваційних процесів – це дослідження стану, динаміки, джерел, напрямів і результатів впровадження інновацій у різних секторах національної економіки. Такий аналіз дає змогу оцінити, наскільки

ефективно країна або підприємство генерує та впроваджує нові ідеї, технології, продукти тощо.

Одним із індикаторів, який характеризує інноваційні процеси в національній економіці є показники динаміки витрат на інновації за видами економічної діяльності (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка витрати на інновації за видами економічної діяльності за 2018-2022 рр., млн. грн.

Сегмент	Роки			2022 р. до 2018 р., %,	2022 р. до 2020 р., %,
	2018	2020	2022		
Промисловість	15138,9	15431,9	8098,7	53,496	52,480
Оптова торгівля	557,0	648,3	423,2	75,978	65,278
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	3305,0	2364,2	246,4	7,455	10,422
Інформація та телекомунікації	686,4	840,3	920,4	134,09	109,532
Фінансова та страхова діяльність	645,8	24,9	274,9	42,567	1104,016
Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	136,1	139,5	к	-	-
Наукові дослідження та розробки	4537,5	3762,7	3712,5	81,818	98,666
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку	21,2	117,8	к	-	-
Усього	25027,9	23329,6	14042,7	56,108	60,193

(Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України «Про офіційну статистику» щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності.

Загальні витрати на інновації за видами економічної діяльності значно скоротились, особливо у 2022 році на 39,9 %, що пов'язано з воєнною агресією, відтоком капіталу та фокусом на виживання суб'єктів господарювання, а не на їх розвиток. Індикатори табл. 2.6 свідчать, що промисловість і наука залишаються лідери за обсягами витрат на інновації, але відчули сильний спад, особливо у промисловості з 15,1 до 8,1 млрд. грн. Транспорт і логістика показують найбільший спад, на що також сильно вплинули воєнні дії. ІТ-сектор національної економіки є єдиним, що зберігає зростання, підтверджуючи свою стратегічну важливість, а фінансовий сектор повертається до інновацій після глибокого падіння.

Необхідно констатувати, що індикатори табл. 2.6 показують, якщо тенденція скорочення витрат на інновації триватиме, то національна економіка стикнеться з ризиком втрати науково-інноваційного потенціалу.

Важливим індикатором, який характеризує також інноваційні процеси в національній економіці є показники динаміки обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) підприємствами за видами економічної діяльності (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг)
підприємствами за видами економічної діяльності
за 2018-2022 рр., млн. грн.

Сегмент	Роки			2022 р. до 2018 р., %,	2022 р. до 2020 р., %,
	2018	2020	2022		
Промисловість	27329,6	50485,8	35058,4	128,280	69,442
Оптова торгівля	2503,1	1841,2	2537,0	101,354	137,791
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1314,1	1602,3	1845,4	140,431	115,172
Інформація та телекомунікації	766,2	962,9	2308,6	301,305	239,755
Фінансова та страхова діяльність	1732,0	191,3	830,2	47,933	433,978
Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	339,0	199,2	к	-	-
Наукові дослідження та розробки	5057,3	4084,0	4714,1	93,214	115,429
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку	80,0	142,3	к	-	-
Усього	39121,4	59509,0	47845,5	122,300	80,400

(Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Символ (к) – дані не оприлюднюються з метою виконання вимог Закону України «Про офіційну статистику» щодо забезпечення гарантій органів державної статистики щодо статистичної конфіденційності.

Оцінка динаміки обсягу реалізованої інноваційної продукції підприємствами України за видами економічної діяльності за 2018-2022 роки показує циклічний тренд, у 2020 року показник збільшується на 52,1 %, а у 2022 році навпаки зменшується на 19,6 %.

Але, загальний рівень реалізації інноваційної продукції у 2022 році залишився вищим, ніж у 2018 року, попри воєнну агресію, а промисловість залишається основним виробником інноваційної продукції, хоча у 2022 році вона втратила понад 30% порівняно з 2020 роком.

Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції (товарів, послуг) до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств складала у 2018 році 0,7, у 2020 – 1,1; 2022 – 0,7 [36].

Динаміка кількості інноваційно-активних підприємств за видами економічної діяльності за період 2016-2022 роки представлено в табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка кількості інноваційно-активних підприємств за видами економічної діяльності за 2016-2022 рр.

Сегмент	Роки			2022 р. до 2018 р., %	2022 р. до 2020 р., %
	2016-2018	2018-2020	2020-2022		
Промисловість	4060	1552	1611	39,680	103,802
Оптова торгівля	2174	300	297	13,661	99,000
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	568	133	141	24,824	106,015
Інформація та телекомунікації	619	121	260	42,003	214,876
Фінансова та страхова діяльність	222	12	84	37,838	700,000
Діяльність у сферах архітектури та інжинірингу; технічні випробування та дослідження	262	67	40	15,267	59,701
Наукові дослідження та розробки	114	79	95	83,333	120,253
Рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку	154	19	61	39,610	321,053
Усього	8173	2283	2589	31,677	113,403

(Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України [36])

Оцінка динаміки кількості інноваційно-активних підприємств в Україні за видами економічної діяльності у 2016-2022 роки, за трирічними періодами, показує, що загальна кількість інноваційно-активних підприємств зменшилась на 68%, але у періоді 2020-2022 рр., візуалізуються перші ознаки пожвавлення інноваційної активності попри кризові умови.

За останні роки фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт в Україні зазнало змін, так у 2023 році видатки на наукову і науково-технічну діяльність з державного бюджету були передбачені в обсязі 11,9 млрд. грн., із яких за загальним фондом державного бюджету понад 8,2 млрд. грн. [146], а фінансування науки у 2025 році передбачено на рівні 14,5 млрд. грн.

Таким чином, за період 2019-2024 роки інвестиційна та інноваційна сфера національної економіки зазнала глибоких трансформацій під впливом внутрішніх реформ, пандемії COVID-19, а з 2022 року – повномасштабної війни, яка стала ключовим чинником фінансової, соціальної й економічної дестабілізації. До 2021 року спостерігалось помірне зростання капітальних інвестицій, особливо за рахунок власних коштів підприємств, але у 2022 році відбулося різке падіння інвестиційної активності через воєнну агресію, руйнування інфраструктури, відтік капіталу тощо. Основними джерелами інвестицій залишаються власні кошти підприємств, державний бюджет, а також коштів населення у будівництво житла, а іноземні інвестиції скоротились майже до нуля, що свідчить про високі ризики та втрату довіри інвесторів. У 2023-2024 роках спостерігається поступове відновлення капіталовкладень, насамперед у сферу відбудови та ІТ.

У 2019-2021 роках інноваційна активність у національній економіці була обмеженою, переважно зосередженою в промисловості, але у 2022 році спостерігалось скорочення витрат на інновації більш ніж на 40 %, що є результатом пріоритету виживання суб'єктів господарювання над розвитком, проте окремі сектори, а саме ІТ, демонструють динамічне зростання обсягів інноваційної продукції. Кількість інноваційно-активних підприємств зменшилася майже на 70 % з 2016-2018 до 2020-2022, проте останні дані свідчать про пожвавлення активності у низці галузей національної економіки. Науково-дослідницька сфера національної економіки демонструє відносну стабільність, але потребує системної та цілеспрямованої підтримки.

Наявність позитивних прогнозів і певна стабілізація у макроекономічному середовищі свідчать про відкриття потенційних можливостей для відновлення та поступового зростання національної економіки, що створює підґрунтя для активізації інвестиційно-інноваційних процесів, а саме надходження інвестицій для відновлення промисловості та впровадження інновацій, що, у свою чергу, може стати основою для стійкого економічного розвитку в середньо- та довгостроковій перспективі.

2.2. Параметричне моделювання інвестиційно-інноваційного процесу у національній економіці

Математичне моделювання інвестиційно-інноваційного процесу на макрорівні ґрунтується на уявленні про економіку як складну динамічну систему, що функціонує під впливом взаємодії фінансового, технологічного, інституційного та соціального середовищ. Інвестиційно-інноваційна активність формує ядро цієї системи, визначаючи траєкторію її еволюції у напрямі зростання продуктивності, оновлення виробничої структури та підвищення конкурентоспроможності. Побудова адекватної аналітичної моделі цього процесу потребує поєднання методів економічної теорії з підходами системного аналізу та параметричного опису залежностей багатьох змінних.

Історично розвиток підходів до моделювання економічного зростання розпочинався із неокласичних моделей, насамперед моделі Солоу-Свона, у межах якої зростання розглядалося як результат зростання обсягу фізичного капіталу та робочої сили, а технологічний прогрес трактувався як екзогенний фактор [199, 201]. У подальшому, у межах ендегенних моделей зростання (зокрема, моделей Ромера, Лукаса, Аккермана), було зроблено припущення про ендегенний характер технологічних змін, які виникають внаслідок інвестицій у науку, людський капітал і дослідження. Ці підходи стали концептуальною основою для розвитку сучасних моделей інноваційної економіки, що враховують як внутрішні стимули до інновацій, так і вплив інституційного середовища на їх реалізацію [190, 191].

У сучасній дослідницькій практиці інвестиційно-інноваційна динаміка дедалі частіше моделюється як процес, у якому результативні показники економічного зростання формуються не лише за рахунок кількісного нарощування ресурсів, а й завдяки зростанню ефективності їх використання, що відображається через сукупну факторну продуктивність (TFP). Паралельно з розвитком макроекономічного моделювання зросло значення

міжнародних агрегованих індексів, зокрема Global Innovation Index (GII), які дозволяють оцінювати інституційно-інноваційну спроможність країн у порівняльній динаміці.

З огляду на зазначене, доцільною видається побудова феноменологічної параметричної моделі інвестиційно-інноваційного процесу для України як трансформаційної економіки, що перебуває у фазі системних змін, зазнає серйозних структурних викликів і водночас володіє певним потенціалом науково-технологічного прориву. Модель має відображати вплив інвестицій, інноваційної спроможності та інституційного контексту на економічне зростання в умовах ризику та невизначеності.

Формально модель базується на побудові інтегрального цільового показника ефективності інвестиційно-інноваційного процесу, який позначається як $Z(t)$ і може бути визначений як зважена сума основних факторів (рис. 1), а саме:

$$\begin{cases} Z(t) = \alpha_1 g(t) + \alpha_2 GI(t) + \alpha_3 TFP(t) + \alpha_4 Risk(t) + \alpha_5 INV(t) + \alpha_6 INN(t) \\ \sum_{i=1}^6 \alpha_i = 1 \end{cases} \quad (1)$$

де $g(t)$ – темп приросту реального валового внутрішнього продукту (ВВП);

$GI(t)$ – індекс глобальної інноваційної спроможності;

$TFP(t)$ – сукупна факторна продуктивність;

$Risk(t)$ – показник рівня макроекономічного або інституційного ризику;

$INV(t)$ – агрегований показник інвестиційної активності;

$INN(t)$ – агрегований показник інноваційного потенціалу;

α_i – вагові коефіцієнти, що можуть визначатися емпірично або експертним шляхом.

Загальна структура показника ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності відображена на рис. 2.8.

Вибір лінійної форми цільової функції інтегрального показника ефективності інвестиційно-інноваційного процесу зумовлений кількома

важливими теоретичними та практичними міркуваннями, викладеними нижче.

По-перше, лінійна форма забезпечує високий рівень інтерпретованості кожного компоненту функції. Вагові коефіцієнти α_i у такому випадку мають однозначне економічне тлумачення: вони відображають граничний внесок відповідного фактору у зміну інтегрального показника ефективності за умови фіксованих значень інших змінних. Це особливо важливо у прикладному аналізі та для побудови рекомендацій у сфері економічної політики, де потрібно оцінити, наприклад, на скільки одиниць зросте $Z(t)$ за умови зростання, наприклад, $GII(t)$ на один пункт.

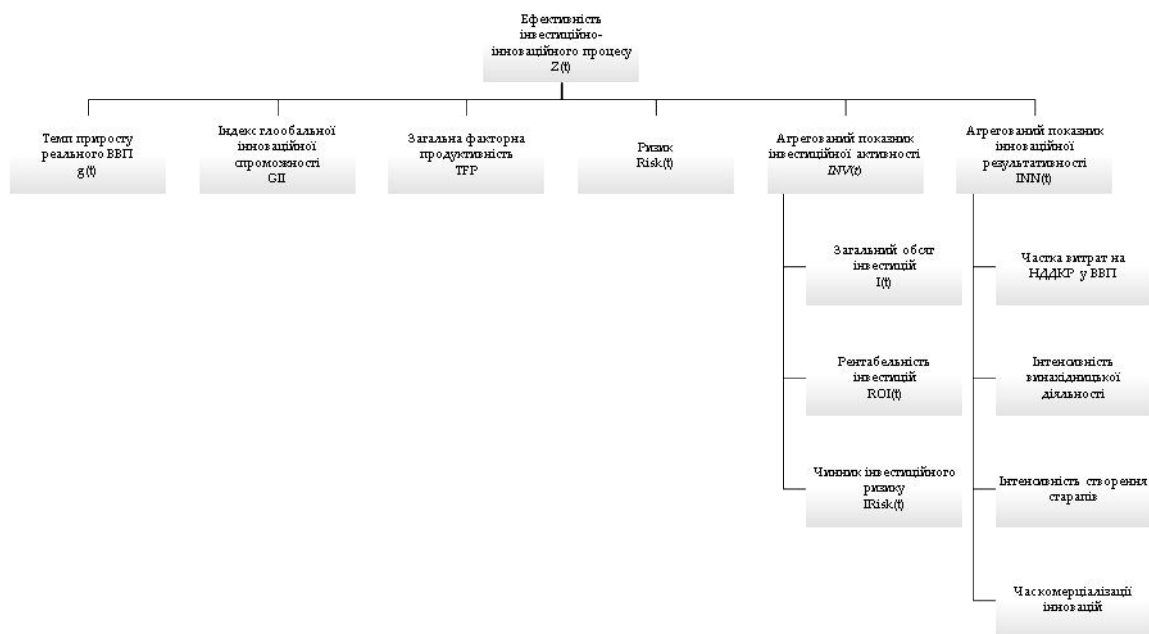


Рис. 2.8. Загальна структура показника ефективності інвестиційно-інноваційної діяльності (Джерело: розроблено автором)

По-друге, лінійна структура дозволяє легко застосовувати методи багатфакторної регресії для емпіричної оцінки параметрів моделі, що значно спрощує калібрування моделі, тестування гіпотез про значущість окремих факторів, а також підвищує стабільність параметрів у разі обмеженої кількості спостережень.

По-третє, лінійна функція є інваріантною до масштабу зміни вхідних змінних, що особливо актуально для моделі, яка поєднує індикатори,

вимірювані в різних одиницях та шкалах (наприклад, $g(t)$ – у процентах, $GII(t)$ – в балах, $TFP(t)$ – як залишкова величина, $Risk(t)$ – у шкалі WGI). У мультиплікативній формі така гетерогенність ускладнює побудову моделі і часто потребує нормалізації або логарифмування усіх показників, що знижує прозорість функції та ускладнює економічну інтерпретацію.

По-четверте, мультиплікативна форма функції передбачає нульовий або близький до нуля внесок будь-якого з компонентів як умову обнуління всього показника, що суперечить логіці інвестиційно-інноваційного процесу, в якому окремі компоненти можуть частково компенсувати слабкість інших. Наприклад, навіть за низького значення $GII(t)$ країна може демонструвати певне зростання ВВП або підвищення TFP – і навпаки.

По-п'яте, лінійна функція відкриває можливості подальшого уточнення моделі, зокрема:

- введення за потреби перехресних коефіцієнтів взаємодії окремих елементів моделі, як-от $GII(t) \cdot TFP(t)$;
- запровадження нелінійностей (наприклад, квадратів змінних) без повної перебудови структури моделі;
- введення часових лагів або похідних без втрати лінійності за параметрами.

У підсумку, вибір лінійної функціональної форми виправданий як з позицій економічної інтерпретованості, так і з практичного боку застосування моделі для аналізу, моделювання сценаріїв і формування політичних рекомендацій. Така форма функції є гнучкою, прозорою й адаптивною до подальшого ускладнення моделі відповідно до специфіки об'єкта дослідження.

Перший доданок функції – темп приросту ВВП – є класичним індикатором економічного зростання, що відображає результативність усієї системи економічної взаємодії у певному часовому періоді. Він обчислюється як:

$$g(t) = \frac{GDP_t - GDP_{t-1}}{GDP_{t-1}} (2)$$

де $GDP(t)$ – реальний ВВП у постійних цінах у році t .

Даний показник може бути визначений на основі даних макроекономічної статистики (дані Державної служби статистики України та (або) Світового банку).

Другий компонент моделі – індекс глобальної інноваційної спроможності $GII(t)$ – є міжнародно-визнаним агрегованим показником, який обчислюється на основі десятків субіндексів, що охоплюють інституційну архітектуру, людський капітал, інфраструктуру, розвиток бізнесу, а також результати інноваційної діяльності. Для України цей індекс публікується щорічно, починаючи з 2007 року, й у 2019-2024 роках значення коливалося в межах 38-45 місць зі переліку у понад 130 країн, що свідчить про відносно високий потенціал за умов обмеженої реалізації [177, 178].

Індекс глобальної інноваційної спроможності (Global Innovation Index, GII) є комплексним агрегованим показником, що використовується для порівняльного аналізу інноваційної динаміки країн світу. Його розрахунок здійснюється щорічно на основі спільної методології, розробленої Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (WIPO), бізнес-школою INSEAD та Корнельським університетом. Індекс публікується з 2007 року і є однією з найавторитетніших світових оцінок інноваційної спроможності на національному рівні.

Індекс має дворівневу структуру, що включає дві основні складові: інноваційні ресурси (input sub-index) та інноваційні результати (output sub-index). Кожна з цих частин містить декілька підіндексів, які, у свою чергу, охоплюють низку вимірюваних показників. Загальна кількість первинних показників становить близько 80, що забезпечує багатовимірне охоплення інноваційної системи країни.

До інноваційних ресурсів (inputs) належать п'ять основних підіндексів:

1. Інституції (Institutions): оцінюється якість політичного, правового та ділового середовища. Сюди входять, зокрема, індекси верховенства права, політичної стабільності, ефективності регулювання, ступеня захисту прав інвесторів та легкості започаткування бізнесу.

2. Людський капітал і дослідження (Human capital & research): вимірюється рівень освіти, участь у вищій освіті, витрати на освіту, наявність дослідницьких установ, кількість дослідників та обсяг витрат на наукові дослідження (R&D).

3. Інфраструктура (Infrastructure): включає розвиток ІКТ-інфраструктури, загальну логістичну та енергетичну інфраструктуру, а також екологічну стійкість.

4. Розвинутість ринків (Market sophistication): охоплює доступ до фінансування (венчурний капітал, кредити), інвестиційне середовище, а також рівень конкуренції та відкритості ринку.

5. Розвинутість бізнесу (Business sophistication): оцінюється інтенсивність бізнесу, рівень співпраці між наукою і промисловістю, мобільність працівників, частка інноваційних підприємств.

У свою чергу, інноваційні результати (outputs) охоплюють два підіндекси:

1. Створення знань і технологій (Knowledge & technology outputs): оцінюється кількість патентів, наукових публікацій, ліцензування, обсяг продукції високих технологій, доходи від ІТ-послуг, експорт технологічних товарів та інші показники комерціалізації знань.

2. Креативні результати (Creative outputs): включають виробництво та експорт креативної продукції, графічний і промисловий дизайн, брендування, а також показники використання інтернету для створення контенту.

Загальний індекс GII визначається як середнє арифметичне значення індексу вхідних ресурсів (Input) та індексу результатів (Output). Кожен субіндекс розраховується як середнє нормалізоване значення відповідних

індикаторів. Задля забезпечення порівнянності між країнами всі первинні показники трансформуються до шкали від 0 до 100, де 100 – найкраще значення серед країн, а 0 – найгірше. Індекс може подаватися як числове значення (у балах), так і як місце країни в рейтингу.

Для економіки України індекс ГП є надзвичайно цінним індикатором, оскільки дозволяє оцінити не лише стан розвитку науки, а й загальну системну здатність трансформувати знання в економічну та соціальну цінність. Він також охоплює ті параметри, які є критично важливими для реалізації інвестиційно-інноваційної політики, зокрема – доступ до фінансування, інституційну якість, співпрацю університетів і бізнесу. У зв'язку з цим індекс ГП обґрунтовано включено до цільової функції інтегрального показника ефективності інвестиційно-інноваційного процесу у параметричній моделі.

Третій елемент моделі – сукупна факторна продуктивність $TFP(t)$ – виступає як інтегральна характеристика ефективності використання основних факторів виробництва (капіталу та праці) з урахуванням технологічного прогресу. Для її розрахунку використовується класична виробнича функція Кобба-Дугласа:

$$GDP(t) = A(t) \cdot K(t)^{\beta} \cdot L(t)^{1-\beta} \quad (3)$$

де $K(t)$ – валовий капітал;

$L(t)$ – чисельність зайнятого населення;

β – еластичність випуску за капіталом.

Виходячи з цього, показник $TFP(t)$ обчислюється як:

$$TFP(t) = \frac{GDP(t)}{K(t)^{\beta} \cdot L(t)^{1-\beta}} \quad (4)$$

У запропонованій параметричній моделі інвестиційно-інноваційного процесу сукупна факторна продуктивність (TFP) відіграє роль ключового результативного показника, що відображає нефакторне зростання економіки

та акумулює ефекти інновацій, технологічного оновлення та інституційної ефективності. Для її кількісного вимірювання доцільно застосувати виробничу функцію Кобба-Дугласа як методологічно обґрунтовану та практично перевірену основу, яка дозволяє з достатньою точністю розмежувати вплив факторів капіталу, праці та решти чинників на випуск продукції.

Застосування моделі Солоу-Свона для визначення та аналізу TFP можна обґрунтувати її логічною прозорістю та аналітичною простотою. Важливим результатом, одержаним в цій моделі є те, що за відсутності тривалих технологічних інновацій питомі показники ефективності виробництва та споживання перестають зростати [76]. Виробнича функція у моделі Солоу-Свона ґрунтується на припущенні про неокласичну залежність випуску від двох основних факторів – капіталу та праці – з постійною віддачею від масштабу, при цьому технологічний прогрес розглядається як екзогенний чинник, який прямо впливає на продуктивність, що дає змогу за наявності статистичних даних щодо реального ВВП, обсягу капіталу та чисельності робочої сили обчислити показник TFP як залишкову величину, тобто ту частину приросту випуску, яка не пояснюється змінами у факторних ресурсах [57].

Емпіричні значення β у науковій літературі зазвичай варіюються у межах 0,3...0,4 для економік, що розвиваються [171]. Для України доцільно взяти $\beta = 0,35$ як середнє значення з урахуванням специфіки структури національного виробництва.

Використання моделі Солоу-Свона для оцінювання TFP попри її критику має кілька вагомих переваг у контексті цього дослідження. По-перше, вона забезпечує мінімальні вимоги до вхідних даних, які є доступними у національній статистиці (Держстат України, Світовий банк, Penn World Table). По-друге, TFP, отримана за моделлю Солоу, інтерпретується як узагальнений результат дії інновацій, технологій, організаційних змін, освітнього рівня, інституційної ефективності та інших

нефакторних чинників. По-третє, саме така інтерпретація TFP уможлиблює її інтеграцію до функції ефективності інвестиційно-інноваційного процесу разом з іншими агрегованими індикаторами.

Варто зазначити, що альтернативні моделі – зокрема моделі ендogenous зростання (Ромера, Лукаса, Джонса) – передбачають складнішу структуру взаємозв'язків, потребують специфічної мікростатистики та містять параметри, які важко визначити та верифікувати. Для умов української економіки, де доступ до детальних мікроданих є обмеженим, а інституційна нестабільність ускладнює динамічну оцінку параметрів, застосування ендogenous моделей ускладнюється як з методологічного, так і з практичного боку. Отже, модель Солоу-Свона виступає не лише методологічно обґрунтованим інструментом для оцінки сукупної факторної продуктивності, а й практично придатною основою для її включення до цільової функції ефективності інвестиційно-інноваційного процесу на рівні національної економіки України.

Показник ризику $Risk(t)$ відображає чинники невизначеності, що знижують інвестиційну привабливість та стримують інноваційну активність. Його кількісне значення можна визначити за індексом політичної стабільності Світового банку (WGI Political Stability Index), або іншими агрегованими рейтингами ризиків.

У структурі параметричної моделі інвестиційно-інноваційного процесу пропонується одночасно застосувати три інтегральні індикатори: $GII(t)$, $INV(t)$ та $INN(t)$. Попри їхню схожість, ці показники виконують у моделі принципово різні функції.

$GII(t)$ являє собою зовнішній індикатор, який відображає спроможність національної економіки до продукування та комерціалізації інновацій. Він складається з стандартизованих субіндексів, зокрема: якість інституцій, освіти, ІКТ-інфраструктури, доступу до фінансування, розвитку бізнес-середовища тощо. ГІІ дозволяє робити порівняння між країнами, і його значення формуються на основі стабільної методології. В межах нашої

моделі $GII(t)$ інтерпретується як екзогенна (або напівекзогенна) оцінка умов інноваційного розвитку, що діють у даний момент часу, включаючи формальні інститути, політико-правове середовище, систему стимулювання та доступ до інфраструктури.

$INV(t)$ являє собою агрегований показник інвестиційної активності, що відображає реалізований обсяг та якість інвестицій. Він містить такі компоненти, як фактичні обсяги інвестицій, їх прибутковість (ROI), а також інвестиційні ризики. На відміну від $GII(t)$, який відображає лише потенційну доступність ресурсів і сприятливість умов, $INV(t)$ репрезентує конкретну реалізацію інвестиційного процесу в економіці – включаючи інституційні бар'єри, прибутковість, динаміку рішень інвесторів. Це – ресурсний блокмоделі, що підживлює інновації, виробництво та економічну активність загалом.

$INN(t)$ являє собою агрегований показник інноваційної результативності, який відображає фактичні результати інноваційної діяльності, здійсненої у певний період. На відміну від $GII(t)$, який оцінює потенціал або здатність до інновацій, $INN(t)$ відображає реалізацію цієї здатності, зокрема: кількість патентів, фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), кількість стартапів, швидкість комерціалізації тощо. Це – вихідний блок інноваційного процесу, який сигналізує про ефективність використання інституційного потенціалу та інвестиційного ресурсу.

Таким чином, $GII(t)$ – це індекс спроможності, $INV(t)$ – індикатор ресурсу, а $INN(t)$ – індикатор результату. Їх поєднання дозволяє відтворити повну логіку інвестиційно-інноваційного циклу – від формування умов до реалізації проєктів і одержання результатів. Для уникнення дублювання інформації при включенні $GII(t)$ до моделі, до складу $INN(t)$ вводяться лише ті компоненти, які не охоплюються у методології GII або є більш детальними у національному контексті.

Відтак, агрегований показник інвестиційної активності $INV(t)$ можна визначити як:

$$INV(t) = \beta_1 \cdot I(t) + \beta_2 \cdot ROI(t) + \beta_3 \cdot IRisk(t) \quad (5)$$

де $I(t)$ – загальний обсяг інвестицій (у постійних цінах або як частка ВВП);

$ROI(t)$ – рентабельність інвестицій;

$IRisk(t)$ – індикатор рівня інвестиційних ризиків, який може базуватись на сукупності рейтингових індикаторів, інституційних індексів або експертних оцінок.

У межах параметричної моделі для рівня національної економіки інвестиційний ризик $IRisk(t)$, що входить до складу агрегованого показника інвестиційної активності $INV(t)$, трактується як узагальнена оцінка внутрішніх інституційно-фінансових ризиків, пов'язаних із реалізацією інвестиційних проєктів у країні. На відміну від $Risk(t)$, який відображає зовнішню або макросистемну невизначеність, показник $IRisk(t)$ характеризує якість інвестиційного середовища, зокрема – доступність фінансування, рівень адміністративного навантаження, прогнозованість реалізації проєктів та системність захисту прав інвестора. У моделі національного рівня $INV(t)$ є агрегованим показником як обсягу, так і якості інвестиційної активності. До якості належить очікувана дохідність та ризиковість типового інвестиційного проєкту в економіці. Тобто, $IRisk(t)$ – узагальнений ризик інвестування в країні в поточних умовах, а не ризик окремого проєкту.

Агрегований показник інноваційної результативності пропонується визначити наступним чином:

$$INN(t) = \gamma_1 \cdot \frac{RND(t)}{GDP(t)} + \gamma_2 \cdot \frac{P(t)}{N(t)} + \gamma_3 \cdot \frac{Stup(t)}{N(t)} + \gamma_4 \cdot \frac{1}{Com(t)} \quad (6)$$

де $RND(t)$ – витрати на НДДКР;

$P(t)$ – кількість патентів;

$N(t)$ – чисельність населення;

$Stup(t)$ – кількість високотехнологічних стартапів;

$Com(t)$ – час комерціалізації: проміжок часу від формулювання ідеї до створення промислового зразка.

Відповідно, перший доданок показує частку витрат на НДДКР у валовому внутрішньому продукті; другий – інтенсивність винахідницької діяльності, виражену кількістю патентів, що припадає на одиницю населення. Третій доданок показує питому інтенсивність стартапів, а четвертий – інверсію часу комерціалізації інноваційних ідей – що він менший, то більшим є внесок цього складника до $INN(t)$, що враховує вимогу до швидкого впровадження інновацій у практичну діяльність.

Сформована система рівнянь дозволяє здійснити кількісну оцінку ефективності інвестиційно-інноваційного процесу, виявити структурні залежності між компонентами процесу та проаналізувати чутливість інтегрального показника до змін ключових параметрів. Модель придатна як для стратегічного аналізу політики розвитку, так і для прогнозування сценаріїв зростання інноваційної економіки України.

Вагові коефіцієнти моделі α_i були визначені на основі експертного оцінювання із застосуванням структурованої процедури аналітичної ієрархічної апроксимації. У процесі визначення коефіцієнтів було враховано не лише вагомість кожного із чинників у структурі інвестиційно-інноваційного процесу, а й їхню взаємодію та чутливість цільового показника до зміни відповідних параметрів. Базою для формування оцінок слугували: результати огляду міжнародних економетричних досліджень з інноваційного зростання; дані публічної статистики України; рекомендації експертів у сфері інноваційної політики, макроекономіки та управління ризиками.

Застосована процедура забезпечила збалансований розподіл ваг між ресурсними (інвестиційними), інституційно-середовищними та результативними (продуктивність, вихід) чинниками. Це дозволяє вважати отримані параметри обґрунтованими як з позицій теорії, так і прикладного аналізу. Були отримані наступні значення вагових коефіцієнтів: $\alpha_1 = 0,15$; $\alpha_2 = 0,25$; $\alpha_3 = 0,20$; $\alpha_4 = -0,10$; $\alpha_5 = 0,15$; $\alpha_6 = 0,15$.

Негативне значення коефіцієнту α_4 відображає гальмівний характер чиннику ризику – що він більший, то нижчою є результативність інвестиційного-інноваційного процесу в економіці країни.

З метою розрахунку значення цільової функції $Z(t)$ (1) були зібрані відповідні дані щодо динаміки зміни ВВП, індексу інноваційності, сукупної факторної продуктивності, ризику, агрегованих показників INN та INV. Оскільки значення ГП та чинників ризику у глобальній статистиці подаються у формі рейтингу, для обчислення $Z(t)$ вимагалася їх нормалізація.

Значення індексу глобальної інноваційної спроможності (ГП) нормалізувалися на максимальну кількість балів (100) та максимальне значення для України за період спостережень. Значення $GII_{norm} = 1$ – найкраще значення для України за досліджуваний період. Для оцінки ризику використано рейтинги з Глобального індексу миру (GPI) та відносну позицію в міжнародних рейтингах безпеки та стабільності. Значення нормалізовані до кількості країн в рейтингу. Дані та результати розрахунку цільової функції $Z(t)$ наведені у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Дані та результати розрахунку цільової функції $Z(t)$

Рік	$g(t)$	ГП	GII_{norm}	TFP(t)	INN(t)	INV	INV(t)	Risk	$Risk_{norm}$	$Z(t)$
2019	0,032	47	0,97	0,285	0,47	18,0	0,72	150	0,92	0,380
2020	-0,040	45	1,00	0,275	0,48	16,5	0,66	150	0,92	0,369
2021	0,034	49	0,95	0,280	0,46	17,0	0,68	152	0,93	0,364
2022	-0,288	57	0,85	0,270	0,41	12,0	0,48	160	0,98	0,245
2023	0,053	55	0,88	0,272	0,42	14,0	0,56	158	0,97	0,318

(Джерело: власні розрахунки автора)

Упродовж періоду 2019-2023 років ефективність інвестиційно-інноваційного процесу в Україні, що вимірюється за допомогою інтегрального показника $Z(t)$, розрахованого за запропонованою моделлю, зазнала істотних коливань, відображаючи вплив як економічних, так і геополітичних чинників. Проведений аналіз із застосуванням нормалізованих змінних, зведених до єдиного масштабу (від 0 до 1), дозволяє забезпечити порівнянність значень, а також виділити ключові фактори, що впливають на зміну рівня ефективності у кожному конкретному році.

У 2019 році значення інтегрального показника ефективності становило $Z(2019) = 0,380$, що є найвищим значенням серед досліджуваних років. Це зумовлено поєднанням сприятливого макроекономічного середовища (помірне зростання ВВП), високої сукупної факторної продуктивності ($TFP = 0,0285$), а також стабільної інвестиційної активності. Нормалізоване значення ГП у цей період майже досягало свого максимуму ($0,975$), що засвідчувало загалом сприятливе інституційне середовище. Високий рівень ризику ($Risk_{norm} \approx 0,92$), однак, продовжував виступати стримувальним чинником.

У 2020 році інтегральний показник дещо знизився до $Z(2020) = 0,369$, що відображає негативний вплив пандемічної кризи. Попри найвищий для України рівень ГП (нормалізоване значення $1,000$) та відносну стабільність інституційного середовища, погіршення макроекономічної динаміки (від'ємне зростання ВВП і зменшення TFP) та зниження інвестиційної активності мали негативний кумулятивний ефект.

У 2021 році значення показника $Z(2021) = 0,364$ зберігає тенденцію до помірної ефективності. Цьому сприяло відновлення економічної активності (зростання ВВП і TFP), а також стабілізація інвестиційних параметрів. Натомість незначне зниження ГП та подальше зростання ризику ($Risk_{norm} \approx 0,93$) дещо компенсували позитивні впливи.

У свою чергу, 2022 рік виявився переломним – інтегральний показник знизився до найнижчого значення за весь період: $Z(2022) = 0,245$. Це стало наслідком глибокого економічного шоку, викликаного повномасштабною

війною. Реальний ВВП різко скоротився, інвестиційна активність впала до критичних рівнів ($INV = 0,48$), а рівень ризику майже досяг максимуму ($Risk_{norm} \approx 0,98$). Хоча ГП залишився на відносно прийнятному рівні ($0,852$), цього було недостатньо для підтримання ефективності інвестиційно-інноваційного процесу.

У 2023 році показник $Z(2023) = 0,318$ демонструє часткове відновлення ефективності інвестиційно-інноваційної системи. Це зумовлено суттєвим зростанням ВВП ($g(t) = 0,053$) і стабілізацією факторної продуктивності. Інституційний ризик залишався високим ($Risk_{norm} \approx 0,97$), однак підвищення інноваційної активності та пожвавлення інвестиційного процесу дали змогу системі продемонструвати адаптивну стійкість у надзвичайно складних умовах.

Узагальнюючи результати аналізу, слід зазначити, що ефективність інвестиційно-інноваційного процесу в Україні у зазначений період є динамічною величиною, що чутливо реагує на зміну макроекономічної кон'юнктури, політичної стабільності та рівня ризику. Модель показала, що найстабільнішими й системно значущими чинниками залишаються інституційне середовище (ГП) та факторна продуктивність (TFP), тоді як інвестиційна активність і темпи зростання ВВП є більш волатильними. Високий рівень інституційного ризику в усі роки дослідження є одним із головних стримуючих факторів. Разом з тим, результати 2023 року засвідчили наявність у національній економіці потенціалу до відновлення навіть у екстремальних умовах, що формує підґрунтя для подальшого стратегічного зміцнення інноваційної складової розвитку.

2.3. Модельна підтримка інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці

Структура національної економіки як система являє собою комплекс взаємопов'язаних соціально-економічних елементів, які перебувають у взаємодії один з одним, формуючи внутрішню узгодженість, цілісність і визначений напрям розвитку. Відповідно до положень загальної теорії систем, система завжди є чимось більшим, ніж проста сума її частин. Таким чином, структура національної економіки проявляє свою цілісність не лише у внутрішній взаємозалежності компонентів, а й у тісній взаємодії з зовнішнім середовищем.

В умовах сьогодення можливість результативного й ефективного функціонування національної економіки визначається активізацією інвестиційно-інноваційних процесів у макроекономічному середовищі, що забезпечує функціонування та розвиток господарської системи країни. Стратегічні орієнтири щодо забезпечення відновлення та структурно-функціонального перетворення національної економіки в умовах воєнної агресії та значного руйнування її господарського потенціалу потребує вдосконалення модельної підтримки активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці.

Забезпечують підтримку у національному макроекономічному середовищі інвестиційно-інноваційні процеси певні інституції та суб'єкти інвестиційної та інноваційної діяльності:

- Фонд розвитку інновацій (UKRAINIAN STARTUP FUND), який створений Кабінетом Міністрів України, згідно розпорядження від 07.11.2018 року № 895 та діяльність якого сфокусовано на сприянні створенню та зростанню технологічних стартапів, з метою підтримки їх конкурентоздатності у ринковому середовищі;

- Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (STATE FINANCE INSTITUTION FOR INNOVATIONS), яка створена згідно Закону

України «Про інноваційну діяльність» та Кабінетом Міністрів України, відповідно постанові, яка оновлена 25.11.2020 року № 1157 та діяльність якої сфокусована на підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національному макроекономічному середовищі, у тому числі інвестиційної й інноваційної діяльності суб'єктів різних форм власності, з метою розвитку реального господарського комплексу країни з урахуванням галузевого виробничого та експортного потенціалу;

– Національний фонд досліджень України (NATIONAL RESEARCH FOUNDATION OF UKRAINE), який створений згідно Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» та Кабінетом Міністрів України, відповідно постанові, яка оновлена 19.11.2024 року № 1324 та діяльність якого сфокусована на фінансовій підтримці процесів, які спрямовані на розвиток національного наукового середовища, з метою створення сучасної дослідницької інфраструктури та стимулювання наукових досліджень, що забезпечить підтримку розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці;

– Центри підтримки технологій та інновацій (TECHNOLOGY AND INNOVATION SUPPORT CENTERS) – це міжнародний проєкт підтримки винахідництва, інновацій та стартапів, який започаткований Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization) та діяльність якого сфокусована на консалтинговій підтримці суб'єктів інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці щодо питань охорони інтелектуальної власності, комерціалізації та просування інновацій у національному та міжнародному просторі;

– Офіс Горизонт Європа в Україні (Horizon Europe Office in Ukraine) – це міжнародний проєкт підтримки інноваційної діяльності в Україні, який фінансується Європейською комісією та діяльність якого сфокусована на забезпеченні інтеграції українського науково-дослідного середовища у Європейське за рахунок консультування, поширення інформації, навчання та ін.;

– Українська Асоціація Інвестиційного Бізнесу (Ukrainian Association of Investment Business) – це недержавна некомерційна інституція, яка об'єднує суб'єктів, які займаються інвестиційною й інноваційною діяльністю, у тому числі компанії з управління активами, недержавні пенсійні фонди та ін.

Підтримка активізації інвестиційно-інноваційних процесів у макроекономічному середовищі вимагає запланованих і скоординованих зусиль зазначених інституцій та суб'єктів інвестиційної та інноваційної діяльності. Державні та недержавні інституції повинні надавати всебічну допомогу фундаментальній та прикладній науці, забезпечувати результативну й ефективну діяльність у національному освітньо-науковому середовищі, активно підтримувати та стимулювати надходження реальних інвестицій в інноваційний компонент національної економіки, сприяти створенню необхідної для зростання інвестиційно-інноваційної активності сучасної інфраструктури, допомагати суб'єктам господарювання у просуванні результатів їх операційної діяльності на внутрішньому та зовнішньому ринках, спонукати до залучення інвестицій та використання нововведень у господарському середовищі.

Концептуальні складові модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці представлені на рис. 2.9.

Модельна підтримка інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці – це система методичного забезпечення, яка продукує комплекс стратегічних напрямів підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, що застосовується для розробки стратегічних програм розвитку з урахуванням оцінки внутрішніх та зовнішніх ризиків, прогнозування та оптимізації взаємодії інвестицій та інновацій у національній економіці. Модельна підтримка дозволяє сформувати ефективну політику стимулювання інноваційного розвитку, оцінювати економічні ризики та розробляти сценарії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів. Модельна

підтримка інвестиційно-інноваційних процесів є важливим інструментом стратегічного планування розвитку національної економіки.

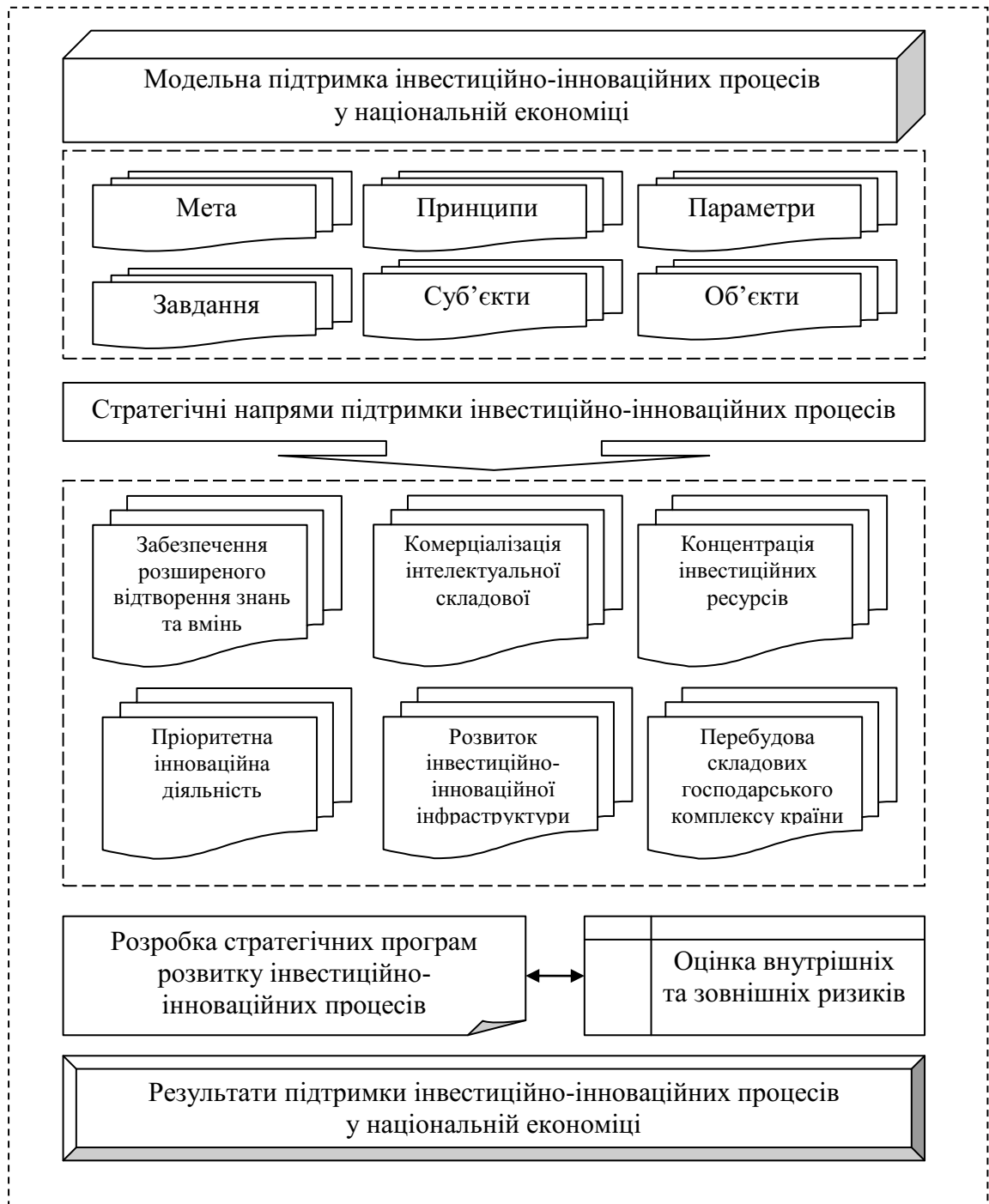


Рис. 2.9. Концептуальні складові модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці (Джерело: розроблено автором)

Ключовими векторами підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці є освіта та комунікації, які забезпечують розширене відтворення знань та вмінь, що є пріоритетною та стратегічною функцією державних та недержавних інституцій в галузі інвестицій та інновацій, які потребують збалансованого розв'язання стратегічного питання: трансформація системи базових освітніх інституцій та наукової спільноти, які забезпечать розвиток системи відтворення знань та вмінь.

Загальна результативність й ефективність інвестиційно-інноваційних процесів у макроекономічному середовищі визначається насамперед тим, яким чином його основні суб'єкти взаємодіють між собою як елементи колективної системи відтворення та використання знань і вмінь. Тому, ключовим орієнтиром інституційної політики має бути розвиток людського капіталу та формування нового мислення у національному просторі на основі об'єднання інтелектуальних й інвестиційних ресурсів освітньо-наукової сфери країни.

Погодимося, що «для економічного зростання в Україні потрібно переглянути роль наукових досягнень у п'ятому технологічному укладі розвитку економіки, орієнтованому на встановлення взаємозв'язків між економікою і науковими дослідженнями та розробками, на організацію процесу відтворення наукових ідей на технологічні розробки і визначення стратегії діяльності промислових компаній з освоєнням нових технологій і нових видів продукції, а також роль державних і приватних інвестицій у забезпечення технологічного розвитку виробників» [144].

Економічне зростання – це цілеспрямоване збільшення результатів операційної діяльності суб'єктів господарювання у вартісному та натуральному вимірі порівняно з попереднім періодом. Економічне зростання візуалізує розширення масштабів господарської діяльності у певний період.

У свою чергу економічне зростання у макроекономічному середовищі «прямо залежить від науково-технічного розвитку у перспективних напрямках

фундаментальних досліджень і нових технологій, спроможних вплинути на глибокі структурні зрушення в традиційних галузях промисловості. Поширення знань вимагає потужної наукової бази і системи науково-дослідних кластерів, у яких розробляються нові ідеї, нові форми співробітництва наукового і виробничого секторів»» [144].

Таким чином, відтворення знань і вмінь – це основа функціонування інвестиційно-інноваційного вектору національної економіки, яка неможлива без ефективного комплексу акумулювання знань і вмінь та їх практичного застосування, що фокусується на збереженні та розвитку середовища генерації знань і вмінь, що має вирішуватися з урахуванням певних принципів.

Інтерактивна природа інвестиційно-інноваційного процесу в економіці знань зумовлює необхідність створення для активізації інвестиційно-інноваційних процесів ефективних систем трансферу знань і вмінь, які мають забезпечити дієві зв'язки між суб'єктами, які генерують нові знання – освітньо-наукове середовище, а також тими суб'єктами, які можуть та хочуть їх застосувати, одержавши від цього певну вигоду – виробничі підприємства [79].

Формування національного простору для генерації знань і навичок ґрунтується на дотриманні таких ключових принципів, зокрема:

- нарощування обсягів інвестиційних ресурсів, спрямованих на фінансування науково-дослідницької діяльності;
- інвестування повинно здійснюватися на підтримку найбільш результативних й ефективних наукових структур;
- ресурсна підтримка повинна відбуватися системно, перманентно та адаптивно.

Інтеграція науки та вищої освіти у стратегічному аспекті є важливим фактором розвитку не лише науково-освітньої сфери, а також усього суспільства. Оскільки заклади вищої освіти, науково-дослідні інституції та виробничі суб'єкти господарювання підлягають контролю кількох органів

державної влади, проблема їх інтеграції має міжінституційний характер, а її розв'язання внаслідок досить тривалого терміну підготовки може бути досягнуто лише програмно-цільовими методами [79].

Інструментальною підтримкою розвитку у національному середовищі генерації знань і вмінь повинно бути сучасне нормативно-правове забезпечення, що захищає освітньо-наукові інституції від кулуарних, необґрунтованих і недобросовісних структурно-функціональних трансформацій, а також сприяння забезпеченню освітньо-наукових інституцій актуальним науково-дослідним середовищем та сучасним обладнанням для дослідження та створення інновацій.

Здатність до генерації, застосування та розповсюдження сучасних знань постає основою конкурентоздатності суб'єктів у макроекономічному середовищі країни та певною передумовою прискореного інтенсивного економічного зростання у господарському комплексі національної економіки.

Вагомим інструментом розвитку у національному середовищі генерації знань і вмінь також треба відмітити:

- національна стратегія розвитку людського капіталу у національному макроекономічному середовищі, яка враховує майбутні новації;
- інституційна підтримка діючих наукових шкіл та відкриття нових, які мають стратегічне бачення та враховують майбутні наукові тенденції;
- цілеспрямована трансформація неефективних наукових інститутів шляхом концентрації ресурсної бази та людського капіталу у перспективних науково-дослідних університетах країни;

Розвиток генерації знань і вмінь візуалізує новітній вектор інтелекту особистості у національному просторі, а також показує сучасний вплив інформації як основної продуктивної сили та суб'єктів господарювання на

розвиток національної економіки під впливом глобальних викликів сьогодення та майбутнього.

Основні елементи, які підтримують розвиток генерації знань і вмінь:

- багаторівнева освіта та навчання протягом життя;
- інвестиційна підтримка;
- інноваційне середовище.

Стратегічним завдання розвитку генерації знань і вмінь є підтримка перспективних напрямів, які базуються на досягненнях господарського комплексу національної економіки та системній концентрації на пріоритетах суспільства та держави.

Вибір наукових пріоритетів та науково-технічних розробок має певне спрямування. В умовах воєнної агресії пріоритетними напрямами розвитку науки і техніки є:

- «національна безпека й оборона;
- фундаментальні наукові дослідження, які сприятимуть вирішенню найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави;
- інформаційно-комунікаційні технології;
- енергетика та енергоефективність;
- раціональне природокористування;
- науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань;
- нові речовини і матеріали» [105].

При виборі пріоритетів необхідно застосувати наступні принципи:

- вибір повинен бути транспарентним;
- вибір повинен враховувати фактор часу;

- вибір повинен бути об'єктивним та ґрунтуватися на незалежних оцінках;
- кількість пріоритетів повинно мати певне обмеження;
- логічність вибору пріоритетів.

Інструментами реалізації пріоритетів у національному середовищі є також розвиток системи проєктного фінансування наукових пріоритетів або науково-технічних розробок через державні та недержавні інституції, стимулювання участі у роботах на стратегічних напрямках корпоративної науки та науково-технічних структур промислового комплексу національної економіки.

В умовах цифрової економіки стратегічну роль відіграє не тільки акумулювання знань і вмінь, а також їх генерація й ефективна передача у господарське середовище національної економіки, що підтверджує про певний рівень інвестиційної та інноваційної активності у внутрішньо-економічному середовищі країни. «Ключового значення набуває динаміка трансферу нових знань у виробничі процеси, що пов'язано з тенденціями скорочення часового лагу на впровадження інноваційних розробок. Недостатня увага до цих процесів гальмує суспільний інноваційний розвиток та підриває науково-технологічний фундамент економічної стабільності держави, який неможливий без постійного технологічного руху в бік виробництва нових більш економічних продуктів» [93]. Сучасні темпи інвестиційно-інноваційної діяльності у національній економіці відбуваються за рахунок цілеспрямованої кооперації суб'єктів виробничої сфери із структурами, які здійснюють дослідження та підтримку інвестиційно-інноваційного процесу, а ефективна комерціалізація результатів інвестиційно-інноваційної діяльності дозволяє збільшити частку суб'єктів на відповідному ринку. Економічна та соціальна політика більшості європейського простору характеризується тісною взаємодією суб'єктів інвестиційно-інноваційної діяльності, які приймають участь у формуванні інноваційної екосистеми.

«Сучасна наука розглядає інноваційну екосистему як нову організаційну сукупність учасників, що акумулюючи людські та фінансові ресурси, забезпечують трансформацію знань в інноваційний продукт» [93].

Підходи до визначення поняття «інноваційна екосистема» систематизовані та представлені в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Підходи до визначення поняття «інноваційна екосистема»

Автори	Визначення авторів
Л. І. Федулова, О. С. Марченко [145]	«Інноваційна екосистема – це сукупність організаційних, структурних і функціональних компонентів (інституцій) та їх взаємовідносин, задіяних у процесі створення та застосування наукових знань і технологій, що визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови інноваційного процесу та забезпечують розвиток інноваційної діяльності як на рівні підприємства, так і на рівні регіону та країни в цілому за принципами самоорганізації»
R. Adner [170]	«Інноваційна екосистема – це механізм кооперації організацій, що об'єднують свої корпоративні пропозиції, спрямовані на кінцеве споживання»
С.О. Пермінова, М.О.Чупріна [93]	«Інноваційна екосистема – це синергія держави, підприємницького та дослідницького середовища, спрямована на колективні дії у сфері створення потоків знань, підтримку технологічного розвитку й комерціалізації інновацій»
M.G. Russell [192]	«Інноваційна екосистема – комплекс політичних, економічних, технологічних та екологічних систем, які беруть безпосередню участь у формуванні, підтримці та розвитку сприятливого для розвитку бізнесу середовища»
A. Bramwelletal [174]	«Інноваційна екосистема – це динамічна сукупність організацій і інститутів, мобільна сукупність їхніх багатовимірних внутрішніх зв'язків»
Г.І. Лановська [69]	«Інноваційна екосистема – це синергія держави, підприємницького та дослідницького середовища з використанням організаційних, нормативних, навчально-методичних та фінансових ресурсів і запровадження механізму передачі знань з метою трансформації в інноваційні продукти»
І.С. Івахненко [43]	«Інноваційна екосистема – це високо координована система динамічних взаємозв'язків, що виникають між економічними агентами й інститутами, результуючий в інноваційній активності, комерційній успішності проектів й технологічній модернізації економічної структури держави, ефективність якої залежить від ступеня відповідності інституційного середовища потребам науки, освіти й бізнесу і здатності останнього забезпечувати замкнутість інноваційного циклу»
І. Ю. Підоричева [96]	«Інноваційна екосистема – відкрита, цілісна, динамічна мережа, що складається з просторової спільноти об'єднаних стійкими взаємозв'язками організацій та індивідів із різними компетенціями та ролями, які еволюціонують у певному інституційному оточенні під впливом бізнесового, регуляторного та інноваційного середовища, обмінюються знаннями та ресурсами, розподіляють зобов'язання, ризики і вигоди у процесі створення інновацій, у яких зацікавлені споживачі»

(Джерело: систематизовано та складено автором на основі джерел зазначених в таблиці)

Погодимося, що «важливою складовою сучасних економічних моделей впровадження інновацій є взаємодія між акторами інноваційної діяльності задля обміну знаннями і технологіями. Якість та інтенсивність різного роду взаємодії набувають ключового значення при оцінці рівня розвитку інноваційних екосистем, оскільки вмонтованість конкретних організацій в мережу подібних контактів є визначальною в довгостроковій перспективі досягнення позитивного результату» [93].

Таким чином, національна інноваційна екосистема – це результат синергійної взаємодії та партнерства між наукою, освітою та бізнесом, що формують інтегрований інституційний механізм, який охоплює повний цикл інноваційної діяльності: від створення та передачі знань до комерціалізації інновацій. Така система є основою неоіндустріального розвитку національної економіки України, зокрема в контексті її відновлення та інтеграції до європейського простору.

До ключових учасників інноваційної екосистеми належать здобувачі освіти, підприємці, фахівці, інвестори, університети, виробничі компанії, венчурні фонди та інші стейкхолдери. Вони утворюють розгалужену інфраструктуру, до якої входять науково-дослідні установи, заклади вищої освіти, державні й приватні дослідницькі організації, консалтингові структури та центри науково-технічної інноваційної діяльності. Завдяки наявності унікальної бази знань, інтелектуальної власності (ноу-хау, патентів), прикладних розробок і, найважливіше – висококваліфікованих людських ресурсів, ці організації здатні комерціалізувати інноваційні продукти, запускати стартапи та реалізовувати інноваційні проекти. Саме ефективне партнерство між освітою, наукою та бізнесом дозволяє перетворити результати фундаментальних досліджень у прикладні рішення, сприяючи переходу на новий етап інноваційного розвитку та максимізуючи економічну віддачу від наукової діяльності.

Учасники інноваційної екосистеми об'єднують свої ресурси, співпрацюють на основі взаємовигідного обміну та, маючи спільну мету,

створюють колективну цінність, що забезпечує сталий розвиток та конкурентні переваги національної економіки.

Тому, в умовах сьогоденної турбулентності державні інституції повинні сприяти спільній діяльності суб'єктів освіти, науки та бізнесу з урахуванням транспарентного партнерства, яка може бути організована шляхом проведення загального конкурсу з пошуку та відбору пріоритетних напрямів науково-технічних розробок, створення спільних інвестиційних хабів та розбудови сучасної національної інноваційної екосистеми.

Провідниками у розв'язанні питань щодо підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці повинні стати дослідницькі університети України, які мають вагомі наукові здобутки, здійснюють дослідницьку та інвестиційно-інноваційну діяльність, сприяють внутрішньо системній інтеграції освіти, науки та бізнесу, а також приймають активну участь у міжнародних інвестиційних та міжнародних програмах (проєктах).

Дослідницькі університети України повинні взяти на себе відповідальність за розвиток генерації знань і вмінь та активної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національному макроекономічному середовищі.

Зауважимо, що збереження конкурентоспроможності у освітньо-науковому середовищі створить базу для подальшої інтелектуальної експансії у майбутньому.

Сталий розвиток освітньо-наукового середовища без використання його досягнень у національній економіці так само неефективно, як і сталий розвиток країни виключно на основі наукових здобутків суб'єктів міжнародної економіки. Застосування результатів національного освітньо-наукового середовища для сталого розвитку національної економіки вимагає формування дієвої системи, яка забезпечує створення інновацій та їх впровадження або комерціалізацію.

В умовах воєнного стану національна економіка знаходиться у підвищеній турбулентності, тому діяльність суб'єктів господарської

діяльності повинна бути спрямована на результативне й ефективне використання ресурсів і капіталу, а також збільшення рівня та розширення структури задоволених потреб господарського комплексу країни та суспільства. В умовах сьогодення пріоритетами у господарській діяльності повинно бути застосування результатів наукових та прикладних досліджень для розробки нових товарів, послуг, обладнання, технологій тощо, а також їх майбутньої реалізації на відповідних ринках.

Відмітимо, що саме інвестиційно-інноваційний процес сприяє перетворенню згенерованих знань в конкретний інноваційний продукт і доставку його на відповідні ринки, з метою задоволення сучасних потреб споживачів, а сам інвестиційно-інноваційний процес завершується з отриманням певної інновації. Дієвість інвестиційно-інноваційний процесу пов'язана з надійними джерелами надходження інвестицій, які спрямовані на створення інновації, її масштабуванні та ефективної комерціалізації.

Комерціалізація в інвестиційно-інноваційному процесі являє собою: процес перетворення об'єкта власності, тобто інновації, у прибуток засобами торгівлі; отримання доходу від продажу або використання у власному виробництві інновації; комерціалізацію як процес, за допомогою якого результати наукових досліджень і дослідно-конструкторських розробок своєчасно трансформуються в продукти і послуги у ринковому середовищі. Комерціалізація – це плановий процес виведення інноваційних розробок на споживчий ринок [58].

Створення та комерціалізація результатів інвестиційно-інноваційного процесу відбувається за наступними векторами:

- пошук стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу;
- стимулювання концентрації ресурсів й інвестиційного капіталу;
- розвиток внутрішньогосподарської інноваційної екосистеми.

Учасники процесу створення та комерціалізації результатів інвестиційної й інноваційної діяльності (інновації), поділяються наступним чином:

- замовники інвестиційно-інноваційного процесу;
- суб'єкти інвестування;
- розробники інновацій;
- посередники;
- споживачі.

Пошук стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу повинен відбуватися на наступних принципах:

- врахуванням економічних законів при виборі стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу;
- об'єктивність та обґрунтованість при виборі стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу;
- масштабний мультиплікативний соціально-економічний ефект у масштабі реалізації стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу за участю стейкхолдерів;
- обмежена кількість стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу, які отримують інституційну підтримку;
- формування стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу на основі діагностики інноваційної екосистеми та ринку інвестицій та інновацій;
- ефективність пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу за рахунок емерджентності.

Запропоновані принципи пошуку стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу мають бути покладені в основу організації злагодженої роботи державних і недержавних інституцій, освітньо-наукової спільноти та бізнесу з пошуку та створення нових ринків наукомісткої продукції.

Комерціалізація в інвестиційно-інноваційному процесі включає в себе певні взаємопов'язані етапи:

1) відбувається оцінка та виокремлення тих стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу, які найбільш вигідні для виведення на ринок, а оцінка відбувається у вигляді проведення експертизи за певними критеріями (інвестиційний потенціал, потенціал інноваційного продукту, затребуваність даного продукту в суспільстві, затребуваність продукту у потенційного покупця (у певному сегменті ринку), потенційну економічну ефективність від реалізації інноваційного продукції (чиста поточна вартість, внутрішня норма рентабельності, термін окупності тощо) [23];

2) відбувається пошук інвестиційного капіталу, який забезпечить діяльність із створення інновацій;

3) здійснюється закріплення прав на створену інновацію з їх розподілом між усіма учасниками інвестиційно-інноваційного процесу [23];

4) організація процесу виробництва запропонованої інновації;

5) збут результатів виробництва нововведення.

Комерціалізація результатів інвестиційно-інноваційного процесу, тобто інтелектуальної власності, «є одним зі способів здійснення суб'єктивних цивільних прав – діяльності володільця майнових прав з комерційного використання їх у своїй діяльності чи переданні таких прав іншим суб'єктам господарювання. Її сутність полягає у встановленні правовідносин між володільцями майнових прав інтелектуальної власності та їх реципієнтами – суб'єктами господарювання» [163].

Відмітимо, що взаємодія державних і недержавних інституцій, освітньо-наукової спільноти та бізнесу може бути організована шляхом узгодженого відбору, на конкурсних засадах, пріоритетних напрямів інвестиційно-інноваційного процесу та створення спільних інвестиційних фондів, що сприятиме популяризації інноваційних розробок і моніторингу їх ефективної реалізації, а також забезпечить захист майнових прав інтелектуальної власності.

Таким чином, комерціалізація результатів інвестиційно-інноваційного процесу є важливим етапом використання нововведення для отримання бажаного доходу та чистого прибутку, а також забезпечення успіху у ринковому середовищі. Комерціалізація результатів інвестиційно-інноваційного процесу, правовою основою якого є інтелектуальна власність, є складним взаємопов'язаним процесом, що вимагає певних знань і вмінь з різних галузей, включаючи економіку, право, підприємництво, маркетинг та менеджмент. Комерціалізація результатів інвестиційно-інноваційного процесу є необхідною та невід'ємною частиною інноваційної екосистеми, що сприятиме сталому розвитку конкурентоспроможності національної економіки, її конкурентоздатності та конкурентоспроможності в умовах глобальних викликів майбутнього.

Важливим напрямом модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці є концентрація інвестиційних ресурсів, які фінансово та ресурсно забезпечать діяльність із створення новації.

Інвестиційні ресурси – це матеріальні і нематеріальні активи, людський капітал та грошові кошти, що залучаються у інвестиційно-інноваційний процес.

Концентрація інвестиційних ресурсів – це дії, які пов'язані з зосередження матеріальних і нематеріальних активів, людського капіталу та грошових коштів для впровадження інвестиційно-інноваційних процесів на мікро-, мезо- або макрорівнях для досягнення максимального ефекту від їх використання у створенні інновацій. Вона передбачає мобілізацію значного обсягу інвестиційного капіталу для реалізації стратегічних пріоритетів інвестиційно-інноваційного процесу.

Спрямування масштабних обсягів інвестицій у ключові напрями інвестиційно-інноваційного процесу, які мають високий потенціал сталого розвитку та можуть забезпечити отримати значні соціально-економічні результати.

Концентрація інвестиційних ресурсів необхідна для вирішення певних завдань у інвестиційно-інноваційному процесі:

- ефективне використання інвестиційного капіталу – розподіл інвестиційних ресурсів на багато дрібних інноваційних проєктів може призвести до низької ефективності інвестицій, а концентрація ресурсів дозволяє досягати певного масштабного ефекту, забезпечуючи повноцінне фінансування пріоритетних ініціатив в інноваційній діяльності;

- забезпечення конкурентоспроможності – концентрація інвестиційних ресурсів дозволяє створювати інновації, що зміцнюють позиції у ринковому середовищі господарюючих суб'єктів та національної економіки в цілому;

- оптимізація ризиків та фінансової стійкості у інвестиційно-інноваційному процесі – зосередження інвестиційних ресурсів у пріоритетних проєктах інноваційної діяльності із високим потенціалом прибутковості допомагає мінімізувати ризики розпорошення капіталу та забезпечити плановість фінансових потоків;

- підвищення продуктивності у інвестиційно-інноваційному процесі – інвестиційні ресурси сприяють модернізації виробництва, автоматизації процесів, підвищенню продуктивності праці та ефективності використання ресурсів;

- прискорення реалізації стратегічних пріоритетів – масштабні інноваційні програми, інфраструктурні проєкти або високотехнологічні виробництва потребують значної інвестиційної підтримки, тому концентрація інвестиційних ресурсів забезпечує їх своєчасне, результативне й ефективне виконання;

- стимулювання економічного зростання – спрямування інвестиційних ресурсів у пріоритетні проєкти інноваційної діяльності сприятимуть сталому розвитку господарського комплексу національної економіки.

Таким чином, концентрація інвестиційних ресурсів на генерації знань, наукових дослідженнях, розробках і технологічних інноваціях дозволяє суб'єктам господарювання перейти до моделі економіки знань і вмінь, а також підвищити їх інтелектуальний потенціал. Концентрація інвестиційних ресурсів є важливим інструментом для ефективного розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, забезпечення конкурентоспроможності та комерціалізації інновацій. Концентрація сприяє раціональному розподілу капіталу у інвестиційно-інноваційному процесі, зниженню певних ризиків та створенню умов для інноваційного прориву в умовах глобальних викликів майбутнього.

Наступним напрямом модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці є пріоритетність інноваційної діяльності.

Пріоритетна інноваційна діяльність – це система заходів і ініціатив у інвестиційно-інноваційному процесі, які зосереджені на розробці, впровадженні та комерціалізації інновацій, що мають певний потенціал для розвитку та зростання. Пріоритетна інноваційна діяльність повинна бути сфокусована на досягненні конкурентоспроможності суб'єкта в умовах глобальних змін.

Пріоритетна інноваційна діяльність передбачає: ідентифікацію ключових сегментів у інвестиційно-інноваційному процесі, мобілізацію ресурсів, інтеграції освіти, науки та бізнесу для досягнення інноваційного ефекту й інноваційну інфраструктуру (інноваційні хаби, центри інновацій та технологічного трансферу, технопарки, стартапи, індустріальні парки, науково-дослідні центри, інвестиційні фонди, інноваційні бізнес-інкубатори, інвестиційно-технологічні кластери, інжинірингові центри та ін., які певним чином сприяють розвитку інновацій та їх комерціалізації).

Пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності у національному макроекономічному середовищі сфокусовані на формуванні «дієвої інноваційної інфраструктури, яка прискорюватиме трансформацію результатів інтелектуальної діяльності у конкурентоспроможну інноваційну

продукцію та технології; запровадження врегульованих нормами національного податкового законодавства фіскальних преференцій для інноваційно-активних підприємств, що спрямовані на податкове стимулювання комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності шляхом перерозподілу частини ВВП країни на користь суб'єктів інноваційної діяльності; створення в Україні сучасних механізмів фінансового забезпечення інноваційної діяльності, які задовольнятимуть потреби інноваційно-активних підприємств у капіталі та прискорюватимуть комерціалізацію результатів інтелектуальної діяльності; підвищення ефективності інституційного регулювання та охорони прав інтелектуальної власності, що сприятиме захисту економічних інтересів суб'єктів інноваційної діяльності та у комплексі забезпечуватиме реалізацію науково-технічного потенціалу країни та інноваційного вектору економічного зростання» [20].

Пріоритетна інноваційна діяльність є стратегічним орієнтиром, який дозволяє суб'єктам інвестиційно-інноваційного процесу ефективно використовувати освітньо-науковий потенціал для досягнення конкурентних переваг, економічного зростання та сталого розвитку. Важливість пріоритетної інноваційної діяльності має кілька стратегічних переваг: стале економічне зростання, підвищення конкурентоспроможності, технологічний прогрес, створення нових ринків, інституційна політика підтримки пріоритетної інноваційної діяльності.

Важливим напрямом модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці є розвиток інвестиційно-інноваційної інфраструктури.

Організація та реалізація інвестиційно-інноваційних процесів забезпечує певну різноманітність господарської діяльності та відбувається її диверсифікації з розбудовою інвестиційно-інноваційної інфраструктури.

Л. Волощук та О. Носовець трактують інноваційну інфраструктуру як «середовище функціонування суб'єктів окремого виду економічної

діяльності з надання інноваційних послуг суб'єктам інноваційно-виробничого характеру» [87].

«Інноваційна інфраструктура – це сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо)» [104].

У нормативно-правових документах відсутнє поняття «інвестиційно-інноваційна інфраструктура», тому на наш погляд, це взаємопов'язаний комплекс структурно-організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, соціальних та екологічних механізмів, що забезпечують ефективне фінансування створення, комерціалізацію та дифузію інновацій.

Диференціація підходів до визначення інвестиційно-інноваційної інфраструктури:

- сукупність елементів, які забезпечують інвестиційно-інноваційний процес;
- комплекс структурних та організаційно-економічних інститутів з наявністю зв'язків між елементами;
- сукупність умов для здійснення інноваційної діяльності;
- сукупність суб'єктів, які обслуговують інвестиційно-інноваційний процес [87].

Національна економіка має розгалужену інвестиційно-інноваційну інфраструктуру, в якій функціонують дослідницькі університети та наукові установи, технопарки, інноваційні центри, венчурні фонди, бізнес-інкубатори, центри комерціалізації, цифрові платформи та державні програми підтримки інновацій, інноваційно-активні підприємства з реалізації результатів наукових досліджень, центри науково-технічної інформатизації та ін. [53], але результативність та ефективність їх діяльності, а також відповідність сучасним потребам суб'єктів інвестиційно-інноваційної діяльності знаходиться на низькому рівні.

Основні засади розвитку інвестиційно-інноваційної інфраструктури повинні бути сфокусовані на об'єктивності можливостям та вимогам у макроекономічному середовищі країни, транспарентності, адаптивності до сучасних реалій та конкурентоздатність в умовах глобального впливу.

Основні структурні елементи інвестиційно-інноваційної інфраструктури відображені на рис. 2.10.



Рис. 2.10. Основні структурні елементи інвестиційно-інноваційної інфраструктури (Джерело: розроблено автором)

Сучасні тенденції розвитку інвестиційно-інноваційної інфраструктури сфокусовані: на діджиталізації – активне впровадження цифрових технологій у всі складові інвестиційно-інноваційного процесу; на мережевій екосистемі – інтеграція дослідницьких університетів й наукових установ, державних інституцій та бізнесу; на зростанні ролі штучного інтелекту та великих даних у наукових дослідженнях і практичних розробках; на зелених

інноваціях, які візуалізують розвиток екологічно сталих технологій та екосистемних підходів, а також глобальна кооперація – активна участь у міжнародних інвестиційно-інноваційних програмах.

На наш погляд, об'єктивною потребою суб'єктів, які створюють національну інвестиційно-інноваційну інфраструктуру є впровадження школи амбасадорів, які сприятимуть популяризації політики розширення інвестиційної та інноваційної діяльності.

Сьогоднішні виклики та проблеми розвитку національної інвестиційно-інноваційної інфраструктури наступні:

- масштабна воєнна агресія та значного руйнування економічного потенціалу країни;
- недостатній рівень фінансування з державного, регіонального та місцевих бюджетів;
- відсутність адекватної та транспарентної інституційної підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності для суб'єктів, які фінансують та створюють інновації;
- масштабна міграція наукових кадрів та недостатня інтеграція освіти, науки і бізнесу;
- низький рівень технологічного підприємництва;
- неналежна комерціалізації наукових розробок.

Стратегії вдосконалення національної інвестиційно-інноваційної інфраструктури повинна бути сфокусована на створенні національних програм підтримки стартапів і високотехнологічних суб'єктів господарювання, забезпечення посилення співпраці між дослідницькими університетами, науковими інститутами, державними і регіональними інституціями, розширення пільгового кредитування та венчурного фінансування, залучення інвестиційних ресурсів від національних та зовнішніх стейкхолдерів.

Таким чином, розвиток національної інвестиційно-інноваційної інфраструктури є ключовим фактором, який забезпечить інноваційне

відновлення національної економіки та майбутнє її стаке зростання в умовах глобальної турбулентності та цифровізації. Для підвищення ефективності інвестиційно-інноваційної екосистеми необхідно поєднання фінансових, господарських, освітніх, наукових, політичних, соціальних та екологічних заходів, які спрямовані на стимулювання інвестиційної та інноваційної активності у національному макроекономічному середовищі. Також необхідно розвивати систему створення центрів трансферу інноваційних технологій, відпрацювати алгоритми партнерський відносин між суб'єктами, які задіяні у інвестиційно-інноваційному процесі, що дозволить забезпечити передачу результатів інноваційної діяльності у комерційне поле. Вагоме значення має дієвий механізм стимулів та мотивації для суб'єктів, які задіяні у інвестиційно-інноваційному процесі та орієнтовані на створення наукомісткої та високотехнологічної новації.

Перебудова складових господарського комплексу країни також є важливим напрямом модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці.

Перебудова складових господарського комплексу національної економіки – це процес оновлення виробничих, технологічних, соціально-економічних та управлінських структур шляхом впровадження новацій, цифрових технологій і актуальних бізнес-моделей з метою підвищення конкурентоспроможності, продуктивності та стійкості національної економіки у надзвичайних умовах функціонування.

Базовими принципами перебудови складових господарського комплексу національної економіки, які мають інноваційний вектор розвитку, є:

- обґрунтованість, доцільність, адаптивність, структурованість та системність, що сприятиме стратегічному сталому розвитку національної економіки;
- цілеспрямована взаємодія суб'єктів, які спільно формують та реалізують інвестиційні та інноваційні проекти;

– безумовна інституційна підтримка процесів європейської інтеграції суб'єктів господарювання через формування та реалізацію спільних інвестиційних та інноваційних проектів.

Ключові напрями перебудови складових господарського комплексу національної економіки через інвестиції та інновації відображені на рис. 2.11.



Рис. 2.11. Ключові напрями перебудови складових господарського комплексу національної економіки через інвестиції та інновації (Джерело: розроблено автором)

Вектори стратегії успішної перебудови складових господарського комплексу національної економіки через інвестиції та інновації:

- розробка національної інвестиційно-інноваційної стратегії, яка орієнтована на ключові інноваційні прориви;
- розвиток партнерської взаємодії для стимулювання венчурного капіталу в структурі господарського комплексу країни;
- масштабування успішних інвестиційно-інноваційних кластерів;
- підтримки інноваційних хабів.
- стимулювання внутрішнього попиту на інновації через державне та регіональне замовлення на інновації;
- посилення європейської кооперації у сфері технологічного обміну та наукових досліджень;
- транспарентність та системність у перебудові складових господарського комплексу національної економіки через інвестиції та інновації.

Таким чином, перебудова складових господарського комплексу національної економіки на основі інвестицій та інновацій є необхідною умовою для забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни. Впровадження інновацій, розвиток людського капіталу та підтримка наукових досліджень здатні розвивати високотехнологічну економіку майбутнього з урахуванням факторів впливу. Для цього необхідна системна інституційна політика, ефективна взаємодія між освітою, наукою та промисловістю, а також сприятливе середовище для розвитку інвестиційно-інноваційних процесів.

Технологічна перебудова складових господарського комплексу національної економіки здатна надавати стимулюючий вплив на організаційне вдосконалення суб'єктів виробничої діяльності, що забезпечить підвищення продуктивності праці та збільшення результативності й ефективності.

Впровадження стратегічних напрямів підтримки інвестиційно-інноваційних процесів дозволяє розробити стратегічних програми розвитку даних процесів.

Розробка стратегічних програм розвитку інвестиційно-інноваційних процесів – це комплексний процес формування довгострокових планів, які спрямовані на стимулювання інвестицій та інновацій у національній економіці. Такі програми повинні розроблятися у взаємодії державних та регіональних інституцій, освітньо-наукових установ та бізнесом для створення сприятливого середовища для технологічного сталого розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобальних викликів сьогодення.

Науковці Національного університету «Львівська політехніка» відмічають, що «стратегія планування може орієнтуватись на: вирішення найголовніших завдань (проблем) з високою логічною достовірністю отримати позитивний результат; прискорення пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування системи; досягнення внутрішньої суміжності між елементами системи і зовнішньої сумісності між системою і навколишнім середовищем; досягнення внутрішнього узгодження між людськими і техногенними компонентами системи, а також мати інші орієнтири; знаходження меж, в яких знаходяться допустимі значення організації і розвитку системи» [34].

Основні вектори стратегічних програм розвитку інвестиційно-інноваційних процесів:

- залучення інвестицій у промисловий комплекс національної економіки;
- стимулювання розвитку інвестиційно-інноваційної інфраструктури;
- підтримка бізнес середовища у проактивній інвестиційній та інноваційній діяльності;

- впровадження цифрових технологій у розвиток інвестиційно-інноваційних процесів;
- розвиток людського капіталу та стимулювання наукових досліджень;
- створення ефективних механізмів партнерської взаємодії між стейкхолдерами інвестиційної та інноваційної сфери.

При розробці стратегічних програм розвитку інвестиційно-інноваційних процесів рекомендується застосовувати модель формування параметрів даної програми, яка візуалізована на рис. 2.12.



Рис. 2.12. Модель формування параметрів при розробці стратегічних програм розвитку інвестиційно-інноваційних процесів (Джерело: адаптовано автором [30])

Погодимося, що «розробка стратегій, програм і планів здійснюється на основі визначеної методики системного моделювання розвитку процесів, яка побудована: на загальносистемних принципах організації і розвитку систем такого плану; на системному аналізі стану об'єкта стратегічного планування з виділенням його структурних компонентів та ієрархічних рівнів; на оптимізації зв'язків загальносистемних принципів та аналізу стану об'єкта» [34]. Основні етапи розробки стратегічних програм розвитку інвестиційно-інноваційних процесів:

- діагностичний аналіз поточного стану національної економіки, інвестиційного клімату, оцінка рівня інноваційної діяльності, виявлення внутрішніх і зовнішніх факторів контрольованого або неконтрольованого впливу на інвестиційно-інноваційні процеси;
- формування стратегічних пріоритетів розвитку інвестиційно-інноваційних процесів та пошук механізмів залучення інвестиційних ресурсів;
- розробка механізмів реалізації програми розвитку інвестиційно-інноваційних процесів (фінансування – державні гранти, податкові пільги, венчурні фонди та ін., розвиток правового забезпечення інноваційної діяльності, підтримка стартапів та технологічних кластерів тощо);
- моніторинг, контроль та оцінка ефективності програми розвитку інвестиційно-інноваційних процесів з урахуванням ключових показників ефективності (KPI) та періодичне коригування програми відповідно до викликів у національному макроекономічному середовищі.

Розробка стратегічних програм розвитку інвестиційно-інноваційних процесів є ключовим фактором перебудови складових господарського комплексу. Вона вимагає комплексного підходу, інтеграції інституційних і приватних ініціатив, а також адаптації до сучасних або майбутніх технологічних трендів. Основний вектор даних програм повинен бути сфокусований на створенні цифрових платформ для підтримки інновацій, на інтеграції до глобальних інноваційних екосистем та посиленні ролі

державної інвестиційної й інноваційної політики. При формуванні стратегічних програм розвитку інвестиційно-інноваційних процесів необхідно враховувати оцінку внутрішніх та зовнішніх ризиків, а це процес ідентифікації, аналізу та прогнозування потенційних загроз, що можуть вплинути на інвестиційно-інноваційні процеси у національній економіці. Оцінка ризиків дозволяє виявити слабкі місця, розробити заходи мінімізації ризиків та забезпечити стабільність розвитку інвестиційно-інноваційних процесів. Оцінка внутрішніх і зовнішніх ризиків є критично важливою для ефективного стратегічного планування та дозволяє зменшити невизначеність, підвищити стійкість та забезпечити стабільний розвиток інвестиційно-інноваційних процесів у динамічному середовищі національної економіки.

У загальному вигляді у національному середовищі є певні успіхи у підтримці інвестиційно-інноваційних процесів, але для стійкого розвитку необхідно подолати існуючі бар'єри: міграція людського капіталу, військова агресія та значне руйнування господарського комплексу країни, політична нестабільність та економічна невизначеність ускладнюють залучення масштабних інвестиційних ресурсів, що стримує або обмежує розвиток інноваційних процесів. А розвиток інвестиційно-інноваційної інфраструктури, підтримка стартапів, а також створення сприятливого інвестиційного клімату можуть стати основою для сталого економічного зростання в країні за рахунок інновацій.

Таким чином, модельна підтримка інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці – це система методичного забезпечення, яка продукує комплекс стратегічних напрямів підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, що застосовується для розробки стратегічних програм розвитку з урахуванням оцінки внутрішніх та зовнішніх ризиків, прогнозування та оптимізації взаємодії інвестицій та інновацій у національній економіці. Модельна підтримка дозволяє сформувати ефективну політику стимулювання інноваційного розвитку, оцінювати економічні ризики та розробляти сценарії розвитку інвестиційно-

інноваційних процесів. Модельна підтримка інвестиційно-інноваційних процесів є важливим інструментом стратегічного планування розвитку національної економіки. Модельна підтримка також дозволяє підвищити ефективність управлінських рішень та забезпечити стаке економічне зростання на основі інвестицій та інновацій.

Висновки до розділу 2

Діагностичний аналіз підтвердив, що за період 2019-2024 роки інвестиційна та інноваційна сфера національної економіки зазнала глибоких трансформацій під впливом внутрішніх реформ, пандемії COVID-19, а з 2022 року – повномасштабної війни, яка стала ключовим чинником фінансової, соціальної й економічної дестабілізації. До 2021 року спостерігалось помірне зростання капітальних інвестицій, особливо за рахунок власних коштів підприємств, але у 2022 році відбулося різке падіння інвестиційної активності через воєнну агресію, руйнування інфраструктури, відтік капіталу тощо. Основними джерелами інвестицій залишаються власні кошти підприємств, державний бюджет, а також коштів населення у будівництво житла, а іноземні інвестиції скоротились майже до нуля, що свідчить про високі ризики та втрату довіри інвесторів. У 2023-2024 роках спостерігається поступове відновлення капіталовкладень, насамперед у сферу відбудови та ІТ. У 2019-2021 роках інноваційна активність у національній економіці була обмеженою, переважно зосередженою в промисловості, але у 2022 році спостерігалось скорочення витрат на інновації більш ніж на 40 %, що є результатом пріоритету виживання суб'єктів господарювання над розвитком, проте окремі сектори, а саме ІТ, демонструють динамічне зростання обсягів інноваційної продукції. Кількість інноваційно-активних підприємств зменшилася майже на 70 % з 2016-2018 до 2020-2022, проте останні дані свідчать про пожвавлення активності у низці галузей національної

економіки. Науково-дослідницька сфера національної економіки демонструє відносну стабільність, але потребує системної та цілеспрямованої підтримки.

Наявність позитивних прогнозів і певна стабілізація у макроекономічному середовищі свідчать про відкриття потенційних можливостей для відновлення та поступового зростання національної економіки, що створює підґрунтя для активізації інвестиційно-інноваційних процесів, а саме надходження інвестицій для відновлення промисловості та впровадження інновацій, що, у свою чергу, може стати основою для стійкого економічного розвитку в середньо- та довгостроковій перспективі.

Розроблено параметричну модель інвестиційно-інноваційного процесу для України як трансформаційної економіки, що перебуває у фазі системних змін, зазнає серйозних структурних викликів і водночас володіє певним потенціалом науково-технологічного прориву. Модель відображає вплив інвестицій, інноваційної спроможності та інституційного контексту на економічне зростання в умовах ризику та невизначеності. З'ясовано, що ефективність інвестиційно-інноваційного процесу у національній економіці є динамічною величиною, що чутливо реагує на зміну макроекономічної кон'юнктури, політичної стабільності та рівня ризику. Модель показала, що найстабільнішими й системно значущими чинниками залишаються інституційне середовище та факторна продуктивність, тоді як інвестиційна активність і темпи зростання ВВП є більш волатильними. Високий рівень інституційного ризику за період дослідження є одним із головних стримуючих факторів. Результати засвідчили наявність у національній економіці потенціалу до відновлення навіть у екстремальних умовах, що формує підґрунтя для подальшого стратегічного зміцнення інноваційної складової розвитку. Запропоновано модельну підтримку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці – це система методичного забезпечення, яка продукує комплекс стратегічних напрямів підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, що застосовується для розробки стратегічних програм розвитку з урахуванням оцінки внутрішніх та

зовнішніх ризиків, прогнозування та оптимізації взаємодії інвестицій та інновацій у національній економіці. Модельна підтримка дозволяє сформувати ефективну політику стимулювання інноваційного розвитку, оцінювати економічні ризики та розробляти сценарії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів. Модельна підтримка інвестиційно-інноваційних процесів є важливим інструментом стратегічного планування розвитку національної економіки. Модельна підтримка також дозволяє підвищити ефективність управлінських рішень та забезпечити стале економічне зростання на основі інвестицій та інновацій.

Розробка стратегічних програм розвитку інвестиційно-інноваційних процесів є ключовим фактором перебудови складових господарського комплексу. Вона вимагає комплексного підходу, інтеграції інституційних і приватних ініціатив, а також адаптації до сучасних або майбутніх технологічних трендів. Основний вектор даних програм повинен бути сфокусований на створенні цифрових платформ для підтримки інновацій, на інтеграції до глобальних інноваційних екосистем та посиленні ролі державної інвестиційної й інноваційної політики. При формуванні стратегічних програм розвитку інвестиційно-інноваційних процесів необхідно враховувати оцінку внутрішніх та зовнішніх ризиків, а це процес ідентифікації, аналізу та прогнозування потенційних загроз, що можуть вплинути на інвестиційно-інноваційні процеси у національній економіці. Оцінка ризиків дозволяє виявити слабкі місця, розробити заходи мінімізації ризиків та забезпечити стабільність розвитку інвестиційно-інноваційних процесів. Оцінка внутрішніх і зовнішніх ризиків є критично важливою для ефективного стратегічного планування та дозволяє зменшити невизначеність, підвищити стійкість та забезпечити стабільний розвиток інвестиційно-інноваційних процесів у динамічному середовищі національної економіки.

Основні наукові положення, викладені у розділі, опубліковано в авторських роботах [98, 109, 115].

РОЗДІЛ 3

КОНЦЕПТУАЛЬНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

3.1. Напрями модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку

У сучасних умовах трансформації національної економіки та посилення зовнішніх викликів модернізація економічних функцій держави набуває стратегічного значення. Вона має бути спрямована на створення сприятливого інституційного, правового та фінансового середовища для активізації інвестиційної діяльності й стимулювання інноваційного розвитку.

Ефективне поєднання регуляторної, стимулюючої, координуючої та прогностичної функцій держави має забезпечити сталий розвиток інвестиційно-інноваційної сфери як ключового драйвера модернізації економіки. У цьому контексті особливого значення набувають такі напрями, як цифровізація державного управління, розвиток державно-приватного партнерства, підтримка високотехнологічного підприємництва, інтеграція науки, освіти й бізнесу, а також посилення ролі стратегічного планування на національному й регіональному рівнях.

Однією з визначальних ознак економічної політики держави в умовах глобальних викликів є орієнтація на стратегічний розвиток інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, з особливою увагою до підтримки пріоритетних галузей господарського комплексу країни. Державні інституції повинні активно впливати на формування та реалізацію інвестиційно-інноваційної діяльності в макроекономічному просторі через реалізацію ефективної державної економічної політики. При цьому інвестиційно-інноваційна політика держави тісно пов'язана з основними напрямами суспільного розвитку й безпосередньо залежить від функцій, які виконує держава в економічному середовищі [110].

Таким чином, державна політика у сфері інвестицій та інновацій має бути зосереджена на діяльності уповноважених органів, що формують сприятливі інституційні умови для стимулювання інвестиційної активності та впровадження інновацій у межах національної економіки.

На наш погляд, «інвестиційно-інноваційна політика держави – це система дій державних інституцій спрямованих на трансформацію складної ситуації у інвестиційній й інноваційній сфері країни та коригування процесів, які впливають на інноваційний вектор розвитку національної економіки» [110].

Інвестиційно-інноваційна політика визначає основні принципи інституційного впливу на інвестиційну та інноваційну сфери держави з метою реалізації стратегічних пріоритетів через узгоджені напрями інноваційної діяльності в рамках національного макроекономічного простору.

Слід підкреслити, що інноваційна спрямованість розвитку стане ключовим елементом стратегії післявоєнного відновлення економіки країни. При цьому інноваційні процеси тісно пов'язані з рівнем інвестиційної активності в національному макроекономічному середовищі. Саме ті інноваційні проєкти, які супроводжуються належною інвестиційною підтримкою, можуть виступати ефективними інструментами прискорення сталого соціально-економічного відновлення та розвитку на всіх рівнях управління.

В умовах воєнного стану більшість суб'єктів у національному макроекономічному середовищі не займається інноваційною діяльністю, тому саме поняття «розвиток» є під питанням. Зауважимо, що поняття «виживання» та «розвиток» є якщо не антонімами, то точно не тотожними, і для останнього, в тому числі інноваційного розвитку у національній економіці потрібні відповідні умови [45].

Очікуване зниження обсягів інвестиційної та інноваційної активності в національному економічному середовищі України обумовлює необхідність

спрямування інвестиційно-інноваційної політики держави на впровадження цілісної системи заходів, орієнтованих на відновлення й подальший розвиток економіки. Така політика повинна базуватися на дотриманні економічних законів та узгодженні інтересів усіх учасників інноваційно-інвестиційного процесу.

Інвестиційно-інноваційна політика держави слугує інструментом нормативного регулювання принципів і стандартів поведінки економічних суб'єктів у відповідній сфері, що реалізується шляхом застосування ефективного економічного інструментарію.

Кожна економічна криза потребує оперативної відповіді у вигляді регуляторних заходів, однак важливо, щоб державні інституції чітко усвідомлювали пріоритети свого втручання в інвестиційно-інноваційну сферу та діяли в межах стратегічних орієнтирів

«Економічна роль держави у інвестиційно-інноваційній сфері може бути представлена наступними економічними функціями:

- забезпечення правової основи функціонування інвестиційно-інноваційній сфері;
- визначення політики макроекономічної стабілізації в умовах глобальних викликів;
- забезпечення та підтримка конкуренції у інвестиційно-інноваційній сфері;
- забезпечення прав інтелектуальної та приватної власності;
- забезпечення антимонопольного регулювання;
- стабілізація національної економіки за умов коливання економічної кон'юнктури;
- компенсація провалів у ринковому середовищі (регулювання екстерналій, виробництво суспільно-значущих благ та ін.);
- перерозподіл ресурсів з метою зміни структури національного продукту;

– розвиток інфраструктури у інвестиційно-інноваційній сфері» [110].

Ефективне впровадження інвестиційно-інноваційної політики держави можливе лише за умови застосування комплексу заходів, що формують механізм інституційного впливу на інвестиційну та інноваційну сфери національної економіки. Виконання відповідних функцій державного управління передбачає використання різних форм інституційного регулювання, зокрема:

- прямого інституційного регулювання, що включає, зокрема, механізми ліцензування, квотування, надання цільового фінансування тощо;
- непрямого інституційного регулювання, яке реалізується через інструменти податкової, бюджетної та монетарної політики;
- змішаного інституційного регулювання, до якого належать елементи структурної політики, заходи, спрямовані на економічне зростання, а також системи державного програмування та прогнозування [110].

«Класичні заходи інституційного регулювання:

- заборона у інвестиційно-інноваційній сфері;
- дозвіл у інвестиційно-інноваційній сфері;
- примус у інвестиційно-інноваційній сфері.

Відмітимо, що крім завдань макроекономічного регулювання, обов'язком державних інституцій є встановлення правил діяльності (прийняття нормативно-правових документів) у інвестиційно-інноваційній сфері та контролю за їх дотриманням».

«Професор О. Побережець наголошує, що ракурс розгляду ролі державних інституцій спирається не так на принцип їх втручання у відповідну діяльність, а як фактор органічного включення державних інституцій у інвестиційно-інноваційні процеси у національному макроекономічному середовищі» [97].

«Однак нині механізм такого включення, на наш погляд, стає складнішим, що зумовлено як науково-технічним прогресом, так і

ускладненням політичних, безпекових, економічних, соціальних та екологічних процесів в умовах воєнного стану та посилення агресії у глобальному просторі. Державна інвестиційно-інноваційна політика – це вектор та стратегія дій, які спрямовані на результативність й ефективність функціонування ринку інвестицій та інновацій з метою створення інноваційного продукту та задоволення потреб стейкхолдерів» [110].

«Державна інвестиційно-інноваційна політика повинна мати гнучкий характер:

- для певних суб'єктів національної економіки, вона повинна мати інституційно-орієнтовну ознаку;
- для інших суб'єктів мати ринково-орієнтовну ознаку.

Інституційно-орієнтовна ознака інвестиційно-інноваційної політики передбачає активну участь відповідних інституцій у функціонуванні ринку інвестицій та інновацій в якості контрагента, а також у регулюванні діяльності природних монополій» [110].

«Ринково-орієнтовна ознака інвестиційно-інноваційної політики характерна для того середовища, де ринок інвестицій та інновацій сформувався, функціонує транспарентна конкуренція та розвинені системні механізми саморегуляції.

При цьому процес зростання ролі державних інституцій у інвестиційно-інноваційній сфері не є просто кількісним, а відбувається трансформація та якісна видозміна цієї ролі, а також про зміну характеру взаємодії державних інституцій з іншими суб'єктами ринку інвестицій та інновацій. Одночасно відбувається теоретичне переосмислення ролі державних інституцій в економіці та сутності інвестиційно-інноваційної політики держави.

В умовах глобальних викликів сьогодення на якісно новий рівень виходить діяльність держави в галузі науки та освіти, що сприятиме розвитку інновацій у національній економіці» [110].

«В умовах воєнної агресії видозмінюється та набуває стратегічного значення державна функція встановлення правил господарської діяльності та

контролю за їх дотриманням. Традиційні функції забезпечення безпеки держави та захисту національних інтересів в умовах воєнної агресії також зазнають суттєвих стратегічних змін. Повоєнне відновлення національної економіки після перемоги над загарбником потребує застосування ефективної стратегії, що базуватиметься на господарському потенціалі країни, а також залученні іноземних інвестиційних ресурсів. Дана стратегія має передбачати взаємодію між державними інституціями та бізнес-середовищем на принципах транспарентності, солідарності та застосуванні інноваційних чинників економічного зростання у господарському комплексі України» [110].

Загальна парадигма ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави представлена на рис. 3.1, яка повинна обов'язково враховувати потенційні та ймовірні загрози національній безпеці.

Парадигма ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави – це фокус на системному уявленні або моделі мислення, яке визначає дії держави щодо формування, реалізації та оцінювання політики у сфері інвестицій та інновацій, а також принципи, пріоритети, механізми та цілі з метою забезпечення її результативності, стійкості та адаптивністю до змін. Основне значення для оцінки ефективності стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави набуває ступень забезпечення національної економіки інвестиційними ресурсами необхідних для розробки та впровадження інновацій. Програма ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави включає в себе наступні компоненти: галузевий; міжгалузевий; регіональний; міжрегіональний; територіальний та інтеграційний. Парадигма ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави – це не лише сукупність рішень, а нова управлінська філософія, яка поєднує стратегічне бачення, інноваційний розвиток і інституційну відповідальність держави за якісні трансформації у національній економіці.

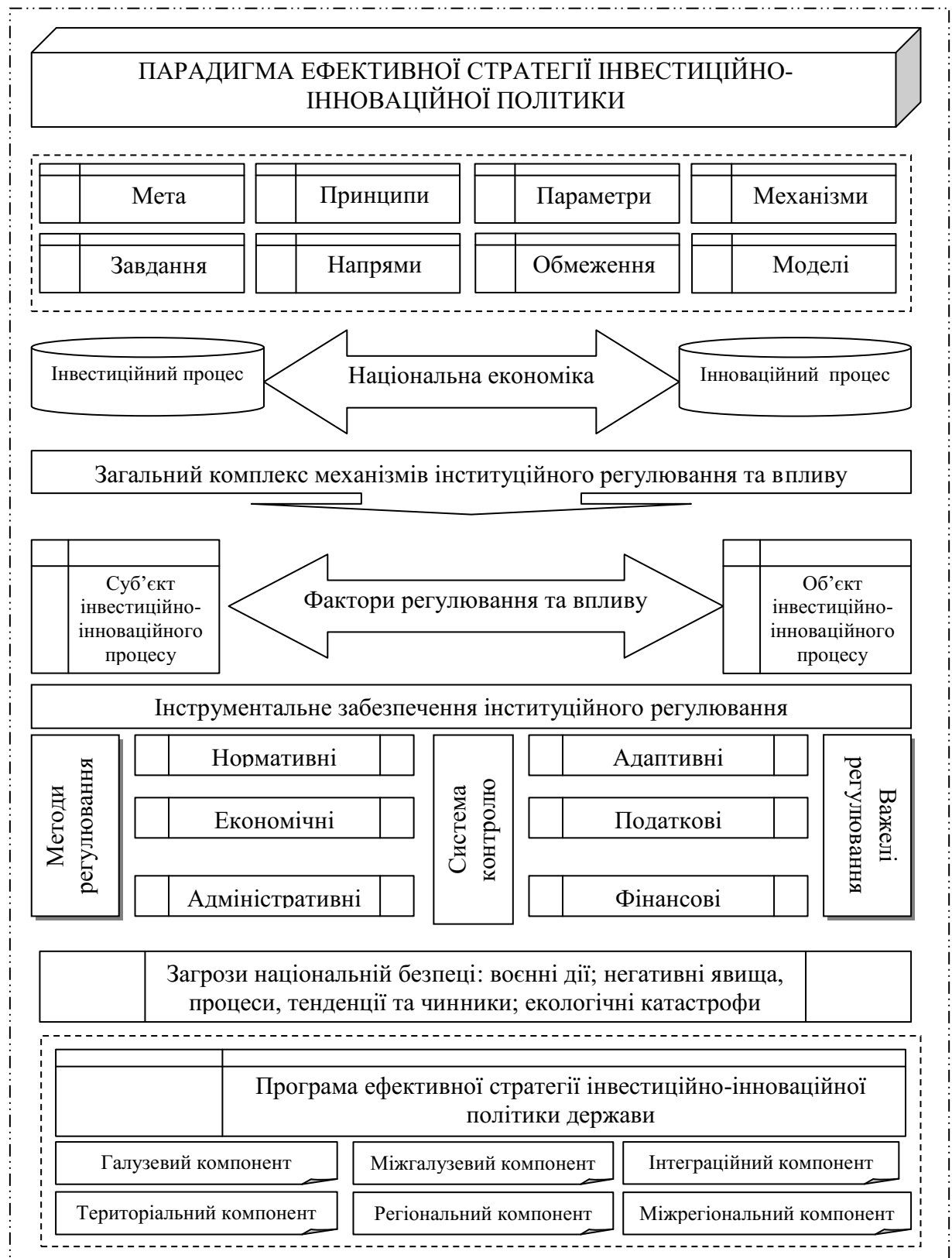


Рис. 3.1. Парадигма ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави (Джерело: розроблено автором)

Ефективність застосування комплексної програми ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави можливо значно підвищити за рахунок сегментного раціонального забезпечення: нормативно-правового, організаційного, технологічного, інформаційного, аналітичного, фінансового, ресурсного тощо [80].

Формування ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики в національному макроекономічному середовищі передбачає реалізацію комплексу взаємопов'язаних напрямів, серед яких ключовими є:

- розбудова інституційної інфраструктури, здатної забезпечити дієве впровадження інвестиційно-інноваційної політики;
- створення сприятливих умов для активізації інвестиційної та інноваційної діяльності в національній економіці;
- підтримка та стимулювання суб'єктів, залучених до інвестиційно-інноваційних процесів;
- розширення міжнародної інтеграції та кооперації в інноваційно-інвестиційній сфері;
- розвиток ринкових механізмів, орієнтованих на інвестиційну та інноваційну діяльність;
- стимулювання внутрішнього попиту на інновації та інвестиції;
- сприяння зростанню продуктивної зайнятості у відповідних сферах;
- забезпечення рівних умов участі для всіх учасників інвестиційно-інноваційних процесів.

Інвестиційно-інноваційні процеси відіграють важливу роль у забезпеченні динамічного та сталого відтворення національного господарства шляхом створення сучасних засобів виробництва та продукції, що задовольняє суспільний попит. Це сприяє не лише стабільності та результативності економічного зростання (зокрема у повоєнний період), але й формує передумови для підвищення рівня зайнятості населення.

Постійна ефективність та стійкість інвестиційно-інноваційних процесів є основоположним чинником забезпечення конкурентоспроможності

національної економіки, а також ключовим драйвером прискорення науково-технічного прогресу. Саме цей прогрес слугує базовою умовою для системного оновлення та розвитку держави.

Оцінка результативності інвестиційно-інноваційної політики можлива на основі аналізу таких макроекономічних показників, як темпи зростання ВВП, продуктивність праці, рівень безробіття, інфляційні індекси тощо. Водночас, з огляду на глобальні виклики та нестабільність, зосередженість лише на кількісних показниках є недостатньою для комплексного оцінювання якісних трансформацій, які відбуваються в економіці.

У цьому контексті особливого значення набуває аналіз того, наскільки інституційне регулювання сприяє досягненню соціально значущих цілей. Хоча вони не завжди відображаються в економічних індикаторах, саме ці цілі створюють основу для довгострокового стабільного зростання.

У європейському підході до оцінки ефективності інституційного регулювання акцент робиться на рівень задоволення суспільних потреб у послугах, що надаються державою. У зв'язку з цим підсилення соціального вектору державної політики стає критично важливим для всіх учасників економіки — від бізнес-структур до окремих громадян. Бізнес зацікавлений у стабільному припливі людського капіталу, що передбачає розвиток системи освіти, охорони здоров'я та захисту довкілля, як основи сталого соціально-економічного прогресу.

Таким чином, в умовах глобальних викликів значно зростає обсяг та складність завдань, які відповідні інституції повинні вирішувати у зв'язку з забезпеченням національного суспільства відповідними благами. Також подібні зміни відбуваються в інших сферах національної економіки.

«Функції держави не повинні обмежуватися тільки сферою створення суспільних благ, а повинні забезпечувати інституційне регулювання всіх економічних процесів, у тому числі інвестиційно-інноваційних.

Держава повинна нести відповідальність як за прямі інвестиційні рішення, так і за створення найскладнішої інвестиційно-інноваційної

інфраструктури, що опосередковує функціонування всіх сегментів ринку інвестицій та інновацій у національному макроекономічному середовищі. При цьому об'єктивні процеси, які пов'язані із зростанням праці, спеціалізації та диверсифікації інноваційної діяльності, призводять до ускладнення як всього відтворювального господарського процесу, так і самих об'єктів управління» [110].

«Міжнародне економічне середовище переживає «Четверту промислову революцію», яка візуалізує розвиток всесвітнього цифрового простору.

Основні ознаки Четвертої промислової революції або Індустрії 4.0:

- розвиток інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій;
- автоматизація господарських процесів;
- роботизація виробничих процесів» [110].

«Характерні риси Індустрії 4.0 – це повністю автоматизовані виробництва, на яких управління всіма процесами здійснюється в режимі реального часу і з урахуванням мінливих зовнішніх умов. Кіберфізичні системи створюють віртуальні копії об'єктів фізичного світу, контролюють фізичні процеси і приймають децентралізовані рішення. Вони здатні об'єднуватися в одну мережу, взаємодіяти в режимі реального часу, само налагоджуватися та самонавчатися. Важливу роль відіграють інтернет-технології, які забезпечують комунікації між персоналом та машинами» [182].

Індустрія 4.0 – це автоматизація господарських процесів з використанням сучасних старт-технологій, а застосування Індустрії 4.0 у національній економіці призводить до кількісного зростання елементів і взаємозв'язків та відповідно зростанню складності економічних та соціальних структур.

Основні базові технології Індустрія 4.0:

- Цифрові екосистеми – системи, що складаються з різних фізичних об'єктів, програмних систем і керуючих контролерів, які

дозволяють уявити таке утворення як єдине ціле, а фізичні та обчислювальні ресурси в такий екосистемі тісно взаємопов'язані, моніторинг і управління фізичними процесами здійснюється з використанням технологій Internet of Things [182];

- Internet of Things або Інтернет речей – система фізичних об'єктів (речей), взаємопов'язаних між собою за допомогою вбудованих датчиків, програмного забезпечення; зв'язок потрібний для того, щоб передавати дані на інші пристрої в системі або в інші системи через Інтернет. Простіше кажучи, фізичні об'єкти виходять в Інтернет, щоб відправити інформацію або її прийняти [165];

- Data Driven Decision (Аналітика великих даних) або просто Big data – величезні обсяги інформації, яка накопичуються в результаті «оцифровування» фізичного світу, можуть бути ефективно оброблені тільки комп'ютерами із застосуванням хмарних обчислень і технологій штучного інтелекту; людина, яка контролює той чи інший процес, ситуацію, обстановку має отримувати оброблені дані, максимально зручні для сприйняття, діагностики й ухвалення рішення [182]; Data Driven Decision (Аналітика великих даних) – це комплекс методик та підходів, що направлені на акумулювання, систематизацію та обробку великої кількості різної за своїми характеристиками інформації та формуванні на їх основі відповідних висновків та гіпотез [154];

- Складні інформаційні системи – системи, які відкриті для використання клієнтами і партнерами (цифрові платформи); можуть бути цифрові платформи і системи для управління бізнес-процесами, для інтеграції інтернету речей в фізичні бізнес-процеси, для діагностики та прогнозування стану обладнання [182].

Впровадження Індустрія 4.0, посилення взаємопроникнення та взаємозалежності в сучасному світі, тотожність одночасно розв'язуваних завдань підвищують ступінь відповідальності державних інституцій до небаченого раніше рівня.

Державні інституції в умовах сьогодення повинні вирішувати масштабні питання з підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, які забезпечують функціонування національної економіки в умовах воєнного стану.

«В умовах воєнного стану державні інституції повинні вирішувати питання, які пов'язані з проблемами ефективної діяльності суб'єктів виробничої сфери, їх конкурентоспроможності, організації соціального захисту в країні та забезпечення національної безпеки, у тому числі економічної. Останнє, багато в чому обумовлено тим, що в сучасних умовах суттєво загострюється глобальна конкуренція.

В умовах глобальних викликів масштабно зросла роль держави у забезпеченні міжнародної та внутрішньої безпеки й протистояння з агресором. Забезпечення безпеки виявилось фактично зворотною стороною підтримки конкурентоспроможності країни в умовах воєнної агресії, що візуалізує періодична блокада на кордоні з Польщею, Румунією та Словаччиною» [110].

«Безпека держави – це захищеність територіальної цілісності та національного суверенітету України від потенційних загроз воєнного та невоєнного характеру.

В умовах воєнного стану велике значення має забезпечення державою економічної безпеки в країні, яка надає змогу зберігати стійкість у надзвичайних умовах до внутрішніх і зовнішніх загроз, підтримує конкурентоздатність національної економіки та її сегментів, що сприятиме у майбутньому повоєнному відновленню країни.

В умовах воєнного часу держава не може прямо контролювати всі різноманітні процеси, які відбуваються у національному середовищі, але її роль та відповідальність за кінцеві економічні та соціальні результати не тільки не зменшуються, а й навіть зростає» [110].

«За таких умов у надзвичайних умовах відбувається трансформація методів інституційного впливу шляхом початку переважання змішаних

методів економічного регулювання у національному макроекономічному середовищі. При цьому під змішаними методами інституційного регулювання розуміються як заходи прямої та непрямой дії, а також сукупність дій держави, які спрямовані на створення організаційно-функціонального та інституційного середовища для забезпечення максимальної ефективності суб'єктів бізнес-середовища у національному просторі» [110].

Таким чином, у воєнний період роль держави як суспільного інституту набуває нових, значно складніших та багатогранних характеристик, що вимагає комплексного застосування інструментів і механізмів інституційного регулювання, а також гнучкого й, у певних випадках, нетрадиційного підходу до вирішення актуальних економічних проблем, реагування на негативні процеси та взаємодії з різними економічними суб'єктами.

Варто також підкреслити, що за умов воєнного стану значна частина економічних секторів не може функціонувати без постійного доступу до оперативної та достовірної інформації, а також ефективних комунікаційних каналів. Надання актуальної, перевіреної інформації має розглядатися як одне з ключових завдань державних інституцій. Це стосується не лише забезпечення об'єктивної державної статистики, а й впровадження сучасних стандартів фінансової та нефінансової звітності для суб'єктів господарювання, а також механізмів, що гарантують їхню прозорість і достовірність.

Особливої важливості цей аспект набуває в умовах посилення глобальних викликів. Функція держави, пов'язана із забезпеченням інформаційної прозорості, в таких умовах стає стратегічно важливою. Приклади масштабних банкрутств останніх років демонструють недосконалість чинної системи звітності та вказують на необхідність її реформування. Запровадження нових стандартів корпоративного управління, підвищення якості фінансового та нефінансового контролю, а також

посилення нагляду за їх дотриманням – це завдання, яке повинні реалізовувати профільні інституційні органи.

Окрім того, в умовах надзвичайних ситуацій інформація виконує ключову роль у функціонуванні ринків інвестицій та інновацій. В епоху Індустрії 4.0 вона інтегрується у всі сучасні моделі економічної діяльності. Проте держава не в змозі повною мірою контролювати якість та достовірність усієї інформації, що циркулює в ринковому середовищі. Тому одним із головних завдань регулюючих органів є створення та підтримка ефективної організаційної, функціональної, правової та інституційної інфраструктури, яка забезпечує всім учасникам ринку інвестицій та інновацій доступ до якісної інформації та засобів комунікації.

Організаційна структура інституційного регулювання в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку візуалізована на рис. 3.2.

Розроблена організаційна структура інституційного регулювання в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку відповідає ринковому типу, а при формуванні державної інвестиційно-інноваційної політики враховуються інтереси всіх суб'єктів на ринку інвестицій та інновацій.

Організаційна структура інституційного регулювання в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку на ринку інвестицій та інновацій повинна забезпечуватися системними програмно-цільовими методами інституційного регулювання.

Модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку базується на дотриманні наступних принципів:

- ефективність – інституційне регулювання на ринку інвестицій та інновацій має передбачати кінцевий економічний та соціальний ефект для національної економіки та суспільства;
- раціональність – заходи інституційного регулювання на інвестицій та інновацій повинні враховувати раціональну політику держави;

- результативність – інституційне регулювання на ринку інвестицій та інновацій повинне забезпечити реальне надходження інвестиційних ресурсів та створення інновацій у національній економіці;
- системності – державний вплив передбачає системний підхід до вирішення проблемних питань на ринку інвестицій та інновацій;
- справедливості – за рахунок інституційних регуляторних інструментів повинен коригуватися ринок інвестицій та інновацій з метою встановлення стандартних засад справедливості;
- стабільності – за допомогою заходів державної інвестиційно-інноваційної політики відповідні держава впливає на розвиток національної економіки.

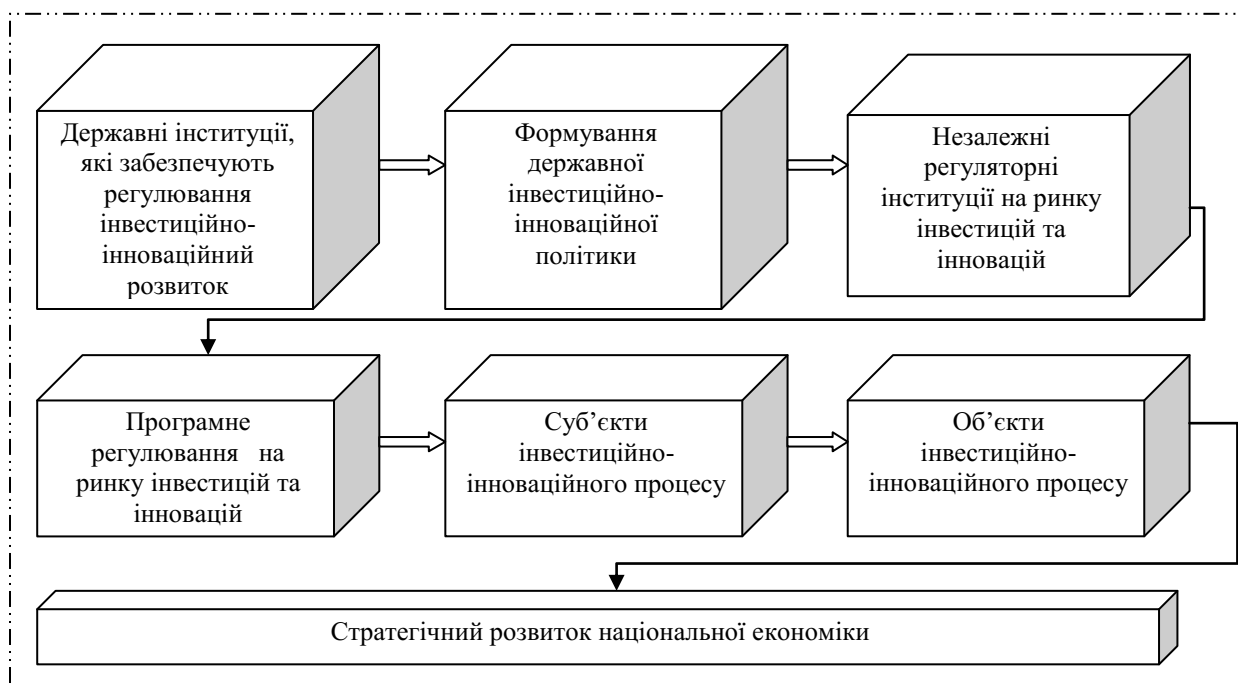


Рис. 3.2. Організаційна структура інституційного регулювання в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку (Джерело: розроблено автором)

Діагностика макроекономічних індикаторів за останні п'ять років демонструє, що інвестиції та інновації у національному макроекономічному середовищі взаємопов'язані та взаємодіють, але ефект досягається лише тоді, коли основні обсяги інвестицій спрямовуються у технологічну

структуру національної економіки, що забезпечує пріоритетний розвиток вищих технологічних укладів. Якщо інвестиції за своєю структурою не відповідають технологічній структурі виробництва та не спрямовані на її поліпшення, то вони перестають бути базою для економічного розвитку будь-якого середовища [167].

Проведене дослідження підкреслює, що модернізація економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку обумовлює економічну стійкість у внутрішньому макроекономічному середовищі, ресурсно-орієнтовну результативність і забезпечує зростання продуктивності праці в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Базовим пріоритетним напрямом втілення державної політики у межах інвестиційно-інноваційного розвитку країни є застосування або підсилення інтелектуальної компоненти, цифровізація господарських процесів, зменшення рівня витрат ресурсів, у тому числі матеріальних, енергетичних та людських, введення у дію інвестиційного та інноваційного потенціалу економічного відновлення та зростання у національному макроекономічному середовищі.

Економічні функції держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку повинні відштовхуватись від обґрунтування, формування та втілення національної інвестиційно-інноваційної стратегії через політику стратегічних пріоритетів з метою удосконалення галузевої структури національної економіки та її ефективності.

Функціонування національної економіки в умовах воєнного стану вимагає необхідності перегляду стратегічних пріоритетів для уточнення та встановлення таких напрямів інвестиційно-інноваційного розвитку, які відповідатимуть сучасним завданням і векторам повоєнного розвитку національної економіки в контексті інноваційної складової.

Також необхідно обґрунтувати критерії визначення секторів національної економіки та створити комплекс індикаторів оцінювання інвестиційного й інноваційного потенціалу у національній економіці.

Оцінка інвестиційного й інноваційного потенціалу покликана відслідковувати еволюцію кон'юнктури ринкового середовища, діагностувати фактори ендогенного та екзогенного впливу на інвестиційно-інноваційні процеси у національному макроекономічному середовищі, виділяти різні існуючі або потенційні інвестиційно-інноваційні можливості суб'єктів національної економіки.

Для оцінки інвестиційно-інноваційного потенціалу доцільно використовувати комплексну систему, яка заснована на кількісному вимірі інвестиційного та інноваційного потенціалу суб'єктів національної економіки з урахуванням впливу контрольованих і неконтрольованих факторів.

Оцінка інвестиційного й інноваційного потенціалу має середньострокові та довгострокові періоди, яким відповідає своя глибина інтервалів ретроспекції вихідних кількісних або якісних даних і прогнозування з метою отримання обґрунтованої синтетичної інформації.

Основними напрямками оцінки інвестиційного й інноваційного потенціалу національної економіки є:

- обґрунтування стратегії розвитку інвестиційного й інноваційного потенціалу національної економіки;
- виявлення і діагностика основних компонентів інвестиційно-інноваційного процесу, критичних контрольованих і неконтрольованих факторів, які на нього впливають;
- виокремлення, діагностика та моніторинг основних індикаторів результативності й ефективності інвестиційно-інноваційного процесу;
- коригування стратегії розвитку інвестиційного й інноваційного потенціалу;
- пошук резервів зростання інвестиційного й інноваційного потенціалу національної економіки.

Для розвитку інвестиційної й інноваційної активності у національній економіці стратегічно важлива є державна інституційна підтримка. Державні інституції повинні стати провідниками інноваційно-інвестиційного розвитку,

замовниками й організаторами інвестиційного та інноваційного процесу і сприяти впровадженню його результатів у національну економіку.

Для забезпечення відповідного рівня стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці необхідно створити ефективну систему оподаткування суб'єктів, які є учасниками даного процесу. Податкове стимулювання інвестиційної й інноваційної активності у національній економіці має стати ключовою ланкою державної інвестиційно-інноваційної політики.

Податкова підтримка є ефективним інструментом державного впливу на інвестиційно-інноваційні процеси у національній економіці.

Для того, щоб політика інституційного стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці була ефективною, вона повинна враховувати наступні аспекти: система нарахування та сплати податків (зборів) має бути ефективною для суб'єктів інвестиційно-інноваційних процесів, які запроваджують інновації та здійснюють інвестиції; суб'єкти не повинні мати прямі податкові витрати від провадження інновацій та здійснення інвестицій.

Проблематика інвестиційного забезпечення національної економіки охоплює низку ключових орієнтирів. Зокрема, актуальним є вдосконалення механізму інвестування шляхом більш ефективного використання амортизаційних ресурсів, оскільки нинішня система їхнього нарахування не дозволяє забезпечити належний стан основних засобів, їх оновлення чи модернізацію. Потребує перегляду та доопрацювання система прискореної амортизації відповідно до чинного правового поля.

Важливим завданням є також забезпечення прозорості господарської діяльності вітчизняних суб'єктів економіки, що сприятиме підвищенню довіри з боку міжнародних інвесторів. Одночасно необхідно розширювати можливості інвестування за рахунок емісії корпоративних цінних паперів, сприяти розвитку цивілізованого фондового ринку та його інфраструктури на основі європейських стандартів.

Доцільним є також активне застосування різних форм лізингових операцій – оперативного, фінансового, поворотного, револьверного, як внутрішнього, так і зовнішнього. Крім того, до інструментарію інвестиційної підтримки має бути включене залучення банківського капіталу та бюджетних ресурсів як додаткових засобів для стимулювання попиту на інноваційну продукцію [80].

В умовах воєнного стану та збройної агресії держава повинна виконувати розширені економічні функції, спрямовані на підтримку та розвиток ринку інвестицій і інновацій в екстремальних умовах. Стратегічним пріоритетом сучасного періоду є розроблення та реалізація гнучкої державної інвестиційно-інноваційної програми, яка мотивуватиме зацікавлені сторони до участі в інноваційній та інвестиційній діяльності, необхідній для ефективного післявоєнного відновлення та модернізації економіки.

Недостатній розвиток інвестиційно-інноваційного ринку в Україні призводить до того, що суб'єкти господарювання не встигають адаптуватися до темпів технологічного прориву, характерного для країн Європейського Союзу. Як наслідок, спостерігається зменшення кількості інвестиційно- та інноваційно-активних підприємств, що уповільнює розвиток високотехнологічних секторів промисловості.

Для ефективного функціонування економіки в умовах повоєнного відновлення Україна має перейти до адаптивної інвестиційно-інноваційної моделі розвитку, здатної забезпечити належні темпи економічного зростання у середньо- та довгостроковій перспективі. Водночас, у контексті Індустрії 4.0 функції держави ускладнюються через зростання масштабів викликів, які потребують системного регулювання, включаючи потребу в пошуку нових джерел інвестування та всебічний розвиток людського капіталу, тому ці завдання набувають особливої актуальності в умовах впливу неконтрольованих зовнішніх факторів, зокрема збройної агресії. Саме тому державна інвестиційно-інноваційна політика повинна стати ключовим

чинником економічного відновлення країни та її сталого зростання в післявоєнний період.

3.2. Формування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів

У сучасних умовах функціонування національної економіки активізація розвитку інвестиційно-інноваційних процесів є ключовим фактором забезпечення стійкого економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності національної економіки та формування інноваційної моделі розвитку, враховуючи принципи сталого розвитку та формування інноваційної екосистеми. Реалізація зазначених процесів потребує побудови дієвого механізму, який буде враховувати класичні підходи системного характеру, а також адаптуватися до глобальних викликів та змін.

Механізм активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів передбачає комплекс інструментів, методів та дієвих заходів, спрямованих на стимулювання інноваційної активності, залучення інвестицій та створення сприятливого середовища для розвитку інноваційного підприємництва.

Наукові підходи до визначення механізмів розвитку, активізації інвестиційних, інноваційних та фінансово-економічних процесів характеризуються різноманіттям поглядів, синтезом сегментів та методик.

Проблемам формування та функціонування інституційних, інвестиційних та механізмів як національної економіки в цілому, так й окремих її процесів представлені у наукових працях українських та зарубіжних науковців, а саме: В. Афанасьєва, В. Бакуменка, О. Бойко-Бойчук, Г. Бабій, В. Волощук, Ю. Древалю, Г. Григор'єва, О. Побережець, Є. Масленнікова, Ю. Сафонова, О. Шеремета, Р. Майерсона, Р. Рудницької, О. Сидорчука, О. Стельмаха, Н. Харченко та ін.

У сучасних умовах функціонування національної економіки виділяють організаційні, фінансові, ринкові та інші механізми, які забезпечують ефективну реалізацію інноваційно-інвестиційних процесів, сприяють підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів господарювання та забезпечують стаке економічне зростання. Представлені механізми інтегрують інституційні, нормативно-правові, інформаційно-аналітичні та управлінські інструменти, які формують сприятливі умови для активізації інноваційної діяльності та залучення інвестицій у стратегічно важливі галузі національної економіки, що є важливим як в період воєнного стану, так і під час повоєнного відновлення країни.

У науковій праці Г. Бабія до «числа базових механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів, у тому числі, у транскордонному регіоні можна віднесено такі механізми, як організаційно-економічний, фінансовий, ринковий, інформаційний, а також соціальний» [9].

На думку науковців, «функціонування економічного та фінансового механізмів можливо розглядати як окремі, але взаємодіючі системи, які забезпечують реалізацію державної політики, враховуючи відповідні зовнішні та внутрішні фактори, використовуючи ефективні методи та інструменти. Крім того, економічний механізм забезпечує формування і визначення сприятливих економічних, організаційних, правових та інших умов розвитку економічного потенціалу й підвищення ефективності його використання [30].

З іншої точки зору, «існуючі механізми управління є інструментальною складовою найактивнішої частини системи внутрішньогосподарського управління, які забезпечують цілеспрямовані дію на об'єкти або чинники, від стану яких залежить загальні результати господарської діяльності керованих об'єктів. А механізм управління ринковою стратегією у галузях представляє собою багаторівневу систему взаємопов'язаних складових організаційно-функціональної системи та за рахунок відповідної інструментальної

підтримки, забезпечує вирішення стратегічних завдань, які пов'язані з ринковою стратегією» [159].

Зауважимо, що механізм активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів є стратегічним інструментом економічного розвитку, що передбачає комплексну взаємодію інституційних, фінансових, освітніх, інфраструктурних, інформаційних та комунікаційних чинників, особливо в умовах цифрової трансформації. Крім того, його ефективне функціонування забезпечує довготривале економічне зростання, сприятиме технологічному оновленню виробництва та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобальних викликів.

На думку науковців, «фінансовий механізм активізації інвестиційно-інноваційної діяльності охоплює комплекс фінансових методів, важелів та інструментів впливу на реалізацію інвестиційних проектів, спрямованих на інноваційний розвиток економіки транскордонного простору. За допомогою конкретних фінансових форм і методів здійснюються розподільні та перерозподільні відносини, утворюються доходи суб'єктів економічної діяльності і відповідні фонди грошових коштів. При цьому функціонування фінансового механізму ґрунтується на організаційно-правових положеннях та фінансовій інформації, які забезпечують практичне використання фінансів для досягнення визначених цілей і завдань» [9]. Базові та адаптивні складові механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці відображено на рис. 3.3.

Представлені складові механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів містять системні процедури, які забезпечують досягнення поставлених цілей на мікро-, мезо- та макрорівні.

Зазначимо, що інституційне забезпечення включає формування ефективної нормативно-правової та регуляторної бази, що сприятиме захисту прав інвесторів, спрощенню відповідних процедур реєстрації інноваційних суб'єктів господарювання, створенню сприятливого бізнес-клімату, стимулюванню трансферу технологій і комерціалізації наукових розробок,

розвитку спеціалізованих інноваційних центрів, бізнес-інкубаторів, кластерних об'єднань, наукових парків та технопарків із сприяння комерціалізації наукових розробок.

Підкреслимо, що фінансово-інвестиційне забезпечення припускає створення спеціальних фондів підтримки інновацій, залучення венчурного капіталу, механізми венчурного та державного фінансування через гранти, субсидії, податкові пільги, розвиток публічно-приватного партнерства та кредитних програм для інноваційних стартапів.

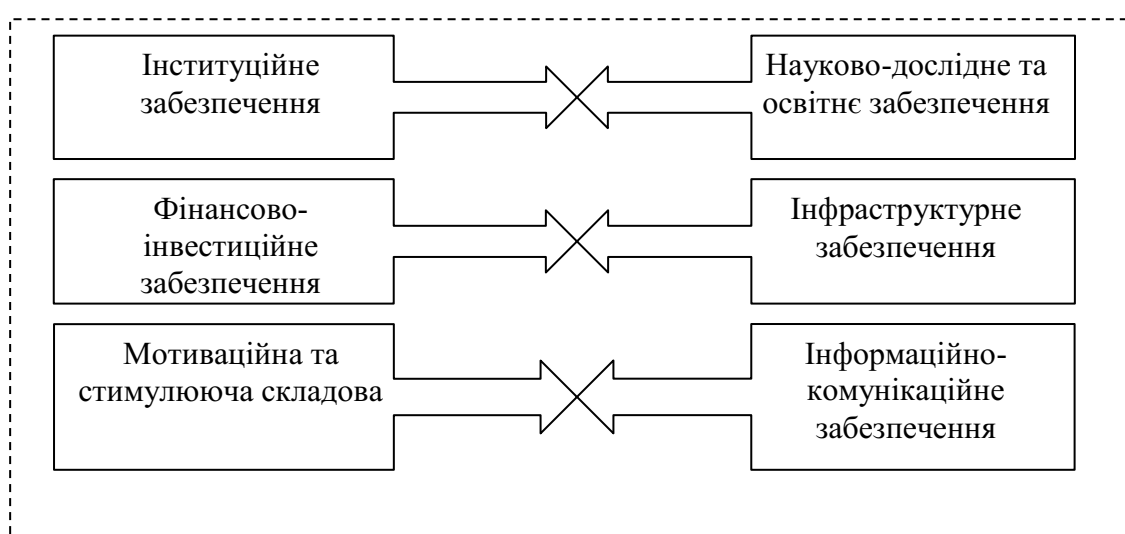


Рис. 3.3. Складові механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці (Джерело: розроблено автором)

Складова у вигляді науково-дослідного та освітнього забезпечення включає стимулювання співпраці між науковими установами, закладами вищої освіти та бізнес-середовищем, підтримку досліджень і розробок, STEM-освіти, підготовку висококваліфікованих фахівців у сфері інновацій та технологій через розвиток професійних компетенцій, що є необхідним в умовах відновлення національної економіки. Аналіз досліджень підтверджує, що інфраструктурне забезпечення передбачає створення технопарків, бізнес-інкубаторів, кластерних об'єднань, інноваційних хабів, що забезпечують умови для розвитку стартапів та комерціалізації новітніх розробок на мікро-, мезо- та макрорівні, а також створення сприятливих умов для трансферу

технологій, стимулювання досліджень і розробок з впровадженням інновацій у виробничі процеси, що позитивно вплине на рівень макроекономічних показників. Крім того, розробка спеціальних програм підтримки підприємництва, створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу в інноваційній сфері, система державних замовлень на високотехнологічну продукцію забезпечується через мотиваційну та стимулюючу складові. Зауважимо, що представлене інформаційно-комунікаційне забезпечення механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів сприяє створенню єдиної платформи для обміну інформацією між учасниками інноваційного процесу, цифровізації економіки, розвитку сучасних інформаційних технологій для полегшення доступу до ринків, ресурсів та партнерських мереж, забезпечуючи транспарентність даних щодо наявних можливостей для внутрішніх та зовнішніх інвесторів.

На думку проф. Григор'єва, «важливою складовою механізму державного регулювання фінансово-економічних процесів є інноваційно-інвестиційний механізм, який містить систему формування інвестиційного клімату в державі, рівень сприятливості якого впливає на інвестиційну привабливість національних проектів та залучення іноземних інвесторів. В свою чергу, система управління інноваційними ризиками та система інноваційного розвитку дає можливість значно підвищити загальні фінансово-економічні показники національної економіки, враховуючи фактори глобалізації та вектор європейського розвитку держави» [30].

Зазначимо, що візуалізація формування та функціонування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці є важливим етапом на шляху до досягнення поставлених цілей та отримання запланованих соціально-економічних, технологічних та екологічних результатів. Побудова адаптивної моделі механізму надає можливість отримати бачення взаємодії компонентів та системних чинників, які лежать в основі процесів активізації розвитку інвестиційно-інноваційних

процесів у національній економіці. З точки зору В. Волощук «механізм інноваційного розвитку розглядається як механізм взаємозв'язку і взаємодії функцій, процесу та забезпечуючих підсистем, спрямованих на найбільш ефективне його здійснення і які включають в себе сукупність елементів зовнішнього і внутрішнього середовища на різних етапах інноваційного процесу створення, трансферу, впровадження новацій стартапу чи існуючого підприємства, трансформації ідеї в інноваційну продукцію, виявлення проблем, які повинні бути розв'язані за допомогою інструментів державної політики, як системного процесу, що реалізує конкурентні переваги, забезпечує стаке зростання, підвищення якості та рівня життя населення шляхом гармонізації інтересів його учасників» [22]. Модель механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, який включає окремі системні цілеспрямовані та взаємоузгоджені складові представлено на рис. 3.4.

Представлена модель механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці орієнтована на взаємозв'язок базових та адаптивних сегментів.

Зазначимо, що метою механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці є забезпечення сталого економічного зростання за допомогою ефективного залучення інвестицій у інноваційні сфери, сприяння трансформації економічної структури, підвищення конкурентоспроможності національних суб'єктів господарювання та інтеграції національної економіки в глобальні інноваційні мережі.

Серед основних завдань, які забезпечують досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей є створення інтегрованого середовища, що сприяє:

- розвитку інноваційних технологій;
- підвищенню інвестиційної привабливості;
- розвитку науково-технічного потенціалу;

– оптимізації фінансових та інституційних інструментів, які дозволяють забезпечити ефективну комерціалізацію технологічних інновацій.

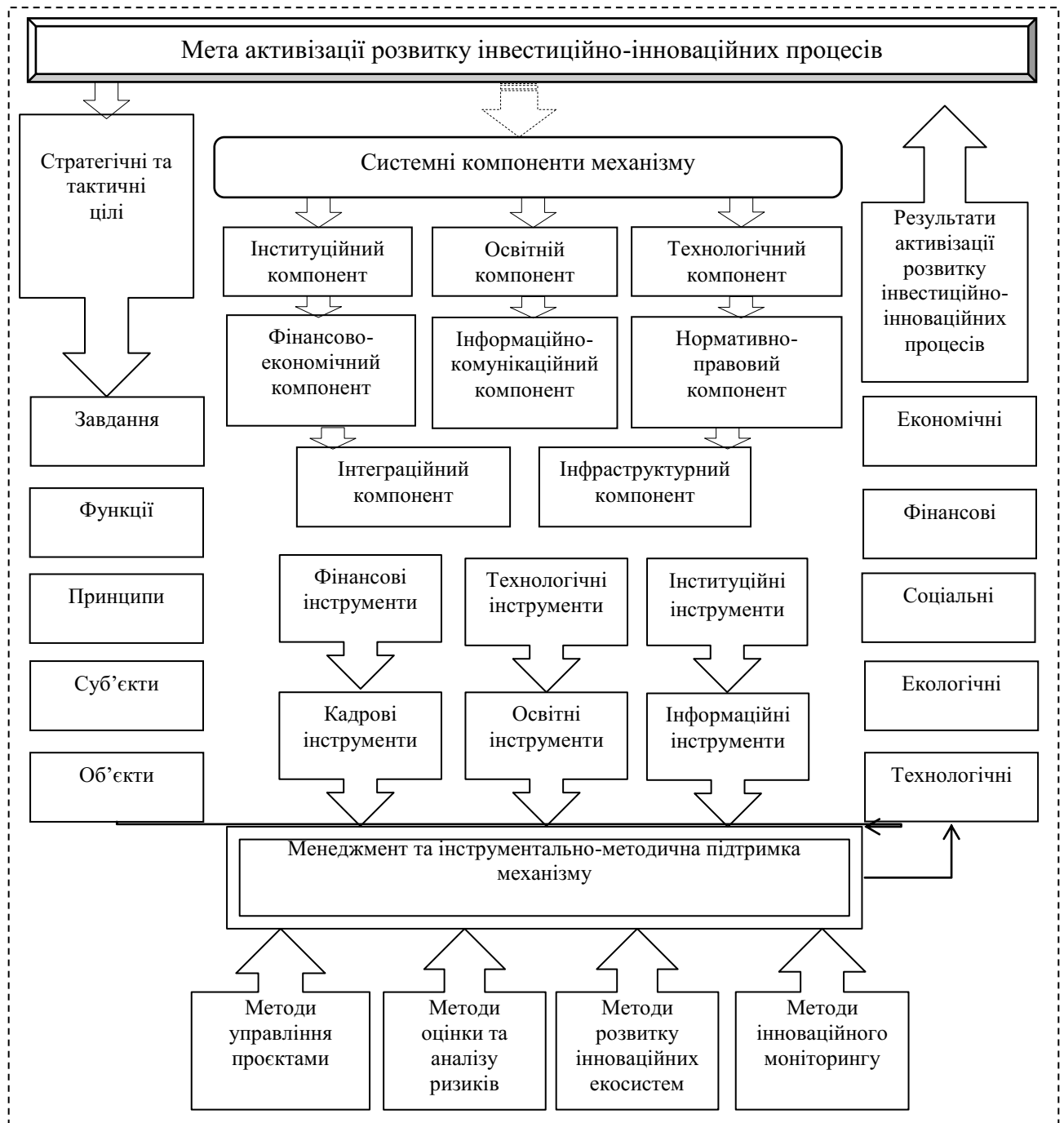


Рис. 3.4. Модель механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці (Джерело: розроблено автором)

Визначені завдання в межах механізму реалізуються суб'єктами на мезо-, макрорівні із дотриманням пріоритетних принципів та функцій.

Менеджмент у механізмі активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці відіграє центральну координаційну та інтеграційну роль. Саме ефективне управління забезпечує взаємозв'язок між усіма складовими елементами механізму – інституційними, фінансовими, нормативно-правовими, організаційно-економічними та інформаційними – і дозволяє синхронізувати дії держави, бізнесу, науково-дослідного середовища та інвесторів для досягнення стратегічних цілей інноваційного розвитку.

Важливо зауважити, що склад компонентів механізму розкриває функціональні сторони, які пов'язані із специфікою та умовами активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці. Серед компонентів механізму можна виділити наступні:

- Інституційний компонент, який включає систему органів державного регулювання (Департамент інвестицій, інновацій та інтелектуальної власності, Державна інноваційна фінансово-кредитна установа; Академічні та науково-дослідні установи, які підтримують науково-технологічний розвиток (Національний фонд досліджень України); Асоціації підприємців та інноваційні кластери (Український кластерний Альянс), які сприяють інтеграції науки та бізнесу; державні та приватні інститути розвитку, у тому числі, бізнес-інкубатори венчурні фонди, технопарки;

- Технологічний компонент, який ґрунтується на елементах підтримки розробки та впровадження сучасних технологій, а також інструментах трансферу технологій та їх інтеграції у виробничі процеси з використанням програм цифрової трансформації економіки;

- Освітній компонент, у складі якого взаємозв'язок бізнесу та закладів вищої та середньої освіти через дуальну форму, системний процес впровадження програм підвищення кваліфікації;

- Нормативно-правовий компонент, в основі якого діюча та адаптована законодавча база, яка регулює питання інвестиційної та інноваційної діяльності; захист прав інтелектуальної власності та механізми ліцензування

технологій. запровадження політики стимулювання НДДКР та поетапної комерціалізації інновацій;

– Фінансово-економічний компонент, що включає державні та приватні механізми фінансування (інноваційні гранти, податкові пільги), кредитні програми для суб'єктів господарювання, які впроваджують інновації, венчурний капітал та дієві процедури залучення довгострокових іноземних інвестицій;

– Інформаційно-комунікаційний компонент, який реалізується через формування відкритих інформаційних платформ для інвесторів та інноваторів, підтримка комунікації між суб'єктів господарювання, науковими установами та державними структурами, опитування та зворотний зв'язок від учасників інноваційної екосистеми, використання механізмів швидкого реагування на зміну ринкових умов та запитів бізнес-середовища, формування єдиного інформаційного простору;

– Інтеграційний компонент, який включає участь у глобальних інноваційних мережах і залучення міжнародних партнерів, розширення міжнародного співробітництва у сфері науки та технологій, поступове спрощення процедур для транснаціональних інвесторів.

На думку науковців, що «механізми державного регулювання прямої дії, враховуючи окремі засоби впливу, забезпечують виконання прийнятих законодавчих актів щодо фінансово-економічних процесів національної економіки. У свою чергу, непрямі механізми державного регулювання формують підґрунтя для функціонування відповідних процесів в національній економіці за рахунок податкових, фінансових, екологічних, кредитно-пільгових, технологічних, інноваційно-інвестиційних та інших важелів» [30].

Реалізація розглянутих компонентів механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці потребує впровадження та застосування інструментально-методичної підтримки механізму, яка включає ефективний набір інструментів та методів, що

гарантує результативність інвестиційно-інноваційної системи у національній економіці.

Визначено, що «ефективність функціонування комплексу заходів державного регулювання фінансово-економічних процесів можливо значно підвищити за рахунок раціонального сегментного забезпечення, а саме: нормативно-правового, організаційного, інформаційного та матеріального, що є запорукою стабільного виконання поставлених поточних завдань та досягнення стратегічної мети державного регулювання фінансово-економічних процесів» [30].

Аналіз досліджень підтверджує, що «до основних заходів економічного і фінансового регулювання інноваційного розвитку відносяться: розвиток пропозиції і розширення попиту на інновації, створення стимулів для конкуренції в галузі інновацій та сприятливого інвестиційного клімату, дієвих правових умов» [22].

Представлені у складі механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів фінансові інструменти спрямовані на забезпечення ефективного функціонування даного механізму, а також стимулювання підприємницької діяльності та системного підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

До складу фінансових інструментів, враховуючи сучасні тенденції та виклики, можна віднести податкові пільги та субсидії, кредитні ресурси та венчурне фінансування, а також гранти та державні субсидії, що надає можливість здійснити пряме державне фінансування інноваційних проектів.

Серед технологічних інструментів механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів виділяють наступні:

- системи управління інноваціями (Innovation Management Systems) у вигляді програмного забезпечення та платформ для моніторингу, координації та впровадження інновацій;

- платформи для трансферу технологій, які сприяють ефективній інтеграції наукових розробок у сферу комерційного використання,

охоплюють науково-дослідні установи, заклади вищої освіти, бізнес-інкубатори та інші інституційні структури, орієнтовані на комерціалізацію інноваційних рішень;

- інформаційно-аналітичні системи являють собою комплексні інструменти збору, обробки та аналізу даних щодо актуальних інноваційних тенденцій, інвестиційних можливостей і технологічних новацій, що сприяє формуванню стратегічних рішень у сфері інвестиційно-інноваційного розвитку.

Наряду із інституційними інструментами механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці виокремлюють також і правові, які складаються з:

- нормативно-правових актів та регуляторних документів, що представляють собою симбіоз правових механізмів, спрямованих на формування сприятливого інституційного середовища для інноваційної діяльності, забезпечення правового захисту інтелектуальної власності, а також встановлення стандартів якості у сфері науково-технологічного розвитку;

- системи ліцензування та патентування, що є інструментом правового захисту інтелектуальної власності, які забезпечують стимулювання технологічного розвитку та інноваційної діяльності у національній економіці.

Зауважимо, що інструментально-методична підтримка механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів містить також і методичну складову, до якої включені оптимальні та ефективні методи, які забезпечують адаптивне управління інноваційними та інвестиційними проєктами.

У роботах науковців зазначено, що до «методів функціонування організаційно-економічного механізму активізації інвестиційно-інноваційних процесів у локальних сферах можна віднести адміністративні та ринкові, а також самоврядні, які використовуються переважно неурядовими організаціями у процесі їх статутної діяльності. Основними важелями, що

приводять у дію організаційно-економічний механізм активізації інвестиційно-інноваційних процесів можна визнати: контроль, мотивацію, планування, координацію та регулювання інвестиційної діяльності та інноваційної активності в межах транскордонного простору. Представлені важелі забезпечують створення необхідних передумов для розробки нових інноваційних продуктів, у тому числі шляхом розвитку інноваційної інфраструктури транскордонного регіону та комерціалізації інновацій» [9].

Методи інструментальної підтримки механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів дозволяють забезпечити ефективне управління інвестиціями, оцінку та мінімізацію ризиків, а також сприяють розвитку інноваційних екосистем. Кожен з цих методів має свої специфічні особливості та може бути використаний в залежності від етапу та контексту реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів.

До універсальних та адаптивних методів, які можна включити в інструментальну підтримку, відносять:

- «методи стратегічного управління, а саме: SWOT-аналіз, PEST-аналіз, аналіз життєвого циклу продукту (LCA)» [94];

- методи управління проєктами: метод критичного шляху (CPM), метод оцінки та перегляду проєктів (PERT) – метод, що використовується для оцінки невизначеності в часі виконання інвестиційно-інноваційних проєктів; метод «Вартість-час», який змогу встановити оптимальний баланс між фінансовими витратами та часовими ресурсами для ефективної реалізації інноваційного проєкту;

- методи оцінки та аналізу ризиків: аналіз чутливості, «метод Монте-Карло; метод стратегічного ризику» [66];

- методи розвитку інноваційних екосистем: кластерний аналіз, який включає методи аналізу взаємодії підприємств та інституцій у межах інноваційних кластерів, що сприяє інтеграції наукових, технологічних, виробничих та фінансових ресурсів; метод мережевого аналізу, що забезпечує оцінювання ефективності взаємодії між учасниками інноваційної

екосистеми в сучасних умовах; метод відкритих інновацій, що передбачає залучення зовнішніх ідей, технологій та ресурсів для розвитку інноваційних проектів;

– методи інноваційного моніторингу через інтелектуальний моніторинг; аналіз патентів і наукових публікацій; метод оцінки технологічного розвитку та ідентифікації найбільш перспективних напрямів для інвестування.

Важливо зазначити, що для ефективної активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці необхідно враховувати аспект інклюзії інновацій.

На думку науковців, «інклюзія інновацій розглядається як політика, спрямована на створення рівних можливостей доступу до них суб'єктів господарювання, які орієнтовані на інноваційну модель розвитку та за об'єктивних умов ресурсного забезпечення не мають доступу до інновацій» [89].

Зазначимо, що інклюзія інновацій – це концепція, що передбачає створення рівних умов для доступу до інноваційних технологій, ресурсів та можливостей для всіх соціальних, економічних і регіональних груп. Вона охоплює залучення широкого кола учасників економічної діяльності, незалежно від їхнього соціального статусу, рівня економічного розвитку чи географічного розташування, до процесу генерування, впровадження та використання інновацій. Системний взаємозв'язок всіх складових механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці уможлиблює досягнення стратегічної і тактичної мети, що на виході формує кількісні та якісні показники у вигляді економічних, соціальних, фінансових, екологічних та технічних результатів.

Зазначимо, що економічні результати активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці включають збільшення темпів економічного зростання завдяки підвищенню інвестиційної активності; підвищення продуктивності праці через

впровадження передових технологій; розширення частки високотехнологічного виробництва у структурі ВВП; формування конкурентоспроможної економіки, яка здатна швидко адаптуватися до впливу глобальних викликів та трансформацій. У свою чергу, фінансові результати представлені у вигляді збільшення обсягу залучених інвестицій, зокрема венчурного капіталу та міжнародних фінансових потоків, оптимізації фінансових потоків суб'єктів господарювання, враховуючи сучасні та адаптивні механізми фінансування інновацій; зростання рівня рентабельності та фінансової стійкості інноваційних підприємств, а також зниження ризиків завдяки розвитку страхових та хеджінгових інструментів у сфері інвестицій. Аналіз досліджень підтверджує, що формат технологічних результатів активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці відображено через стимулювання розробки та впровадження інноваційних продуктів і послуг, зростання рівня цифровізації та автоматизації бізнес-процесів, збільшення кількості патентів та впроваджених науково-дослідних розробок, а також формування ефективної системи трансферу технологій між наукою та виробництвом.

Важливу роль серед результатів активізації відіграють соціальні результати, які включають зростання кількості висококваліфікованих та високооплачуваних робочих місць в інноваційних сферах, підвищення професійної кваліфікації працівників і розвиток людського капіталу, поліпшення якості життя населення завдяки інноваціям у медичній, освітній та екологічній сферах, а також сприяння формуванню підприємницької культури та активізації стартап-екосистеми, враховуючи сучасні умови функціонування та глобальні виклики.

Зазначимо, що побудова моделі механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів демонструє, що взаємозв'язок всіх компонентів із запровадженням ефективної інструментально-методичної підтримки забезпечує отримання запланованих результатів, які є індикатором сталого розвитку національної економіки. Таким чином, механізм активізації

розвитку інвестиційно-інноваційних процесів ґрунтується на системному підході, що інтегрує економічні, правові, технологічні та соціальні інструменти, сприяючи сталому розвитку та успішній інтеграції національної економіки в глобальну інноваційну екосистему. Крім того, стимулювання інвестиційно-інноваційних процесів сприяє не лише економічному зростанню, а й соціальним перетворенням, покращенню конкурентоспроможності національної економіки та її інтеграції у глобальні інноваційні ринки в умовах глобальних змін. Саме механізм активізації спрямований на забезпечення синергії між державними, корпоративними та науково-дослідними інститутами, інтеграцію інвестицій у інноваційні проєкти, створення ефективних умов для взаємодії наукового потенціалу з економічними агентами для забезпечення технологічного та виробничого оновлення національної економіки.

3.3. Концепція стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці

В умовах воєнного стану потрібні нетрадиційні та системно-орієнтовні підходи до нових проблем та можливостей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці на основі використання широкого спектра різноманітних теоретико-методичних розробок та результатів їх практичного впровадження. Глобальні виклики сьогодення змінюють співвідношення між зовнішніми та внутрішніми факторами розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці, тому стратегії розвитку даних процесів тісно пов'язана з питаннями сталого задоволення потреб національної економіки та її здатності функціонувати в умовах воєнного стану та розвиватися у режимі розширеного відтворення у повоєнний період.

Відсутність ясності в розумінні інвестиційно-інноваційних процесів, які відбуваються у національній економіці, нерозуміння основних аспектів її

функціонування та розвитку у надзвичайних умовах, спричиняє виникненню негативних тенденцій на ринку інвестицій й інновацій на всіх рівнях.

У зв'язку з цим, актуальним напрямом дослідження є формування концепції стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці у надзвичайних умовах, яка враховує специфічні особливості функціонування національної економіки в умовах воєнного стану та здатність її вирішувати питання активізації інвестиційно-інноваційних процесів і врахування стратегічних цілей суб'єктів на ринку інвестицій та інновацій.

У науковому дослідженні О. Шеремет зазначено, що «стратегія є методичним інструментом досягнення мети та вирішення пріоритетних завдань господарюючого суб'єкта, а для ефективної реалізації запланованого стратегічного набору необхідно, щоб суб'єкт функціонував та розвивався відповідно до визначеної концепції управління» [159].

«Стратегія – це довгостроковий, якісно визначений цільовий напрямок розвитку відповідної соціально-економічної системи, що охоплює, як правило, усі сфери її діяльності» [11].

На наш погляд, стратегія – це вектор цілеспрямованих дій, які орієнтовані на досягнення визначених цілей за допомогою результативного й ефективного використання наявних ресурсів, урахування впливу контрольованих і неконтрольованих факторів та прогнозування майбутніх змін.

Погодимося також, що «стратегія – складне і потенційно потужне знаряддя, за допомогою якого суб'єкти національної економіки можуть протистояти у мінливих умов і домагатися заплановано динамічного зростання з урахуванням його ефективності. Впровадження стратегії коштовне, але успішні суб'єкти господарювання, обов'язково розробляють стратегію, яка забезпечує їх ефективний та динамічний розвиток» [159].

Стратегія як наукова категорія була і залишається предметом дослідження багатьох вчених у різних сферах економіки, менеджменту,

військової науки, соціології, державного регулювання й управлінні тощо. Класичні підходи до дослідження стратегії в економіці та менеджменті досліджували: А. Чандлер [175], І. Ансофф, М. Портер, Г. Мінцберг, Е. Мейсон, Д. Клиланд, У. Кінг, О. Шеремет [159], О. Побережець та ін.

Досліджуючи наукові праці можна констатувати, що будь-яка стратегія охоплює процеси діагностики, аналізу, оцінки, цілепокладання, моделювання, управління та трансформації, а фокусується вона на структурованій системі дій у відповідному середовищі в умовах невизначеності.

Стратегія розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці представляє собою модель дії всіх суб'єктів у національному макроекономічному середовищі, яка сприяє досягненню запланованих результатів інвестиційно-інноваційних процесів за умови ефективного використання інвестиційного й інноваційного потенціалу та впливу факторів внутрішнього та зовнішнього характеру.

Погодимося також, що «стратегія – складне і потенційно потужне знаряддя, за допомогою якого суб'єкти національної економіки можуть протистояти у мінливих умов і домагатися заплановано динамічного зростання з урахуванням його ефективності. Впровадження стратегії коштовне, але успішні суб'єкти господарювання, обов'язково розробляють стратегію, яка забезпечує їх ефективний та динамічний розвиток» [159].

У національній економіці спостерігаються послідовні стадії наростання нестабільності середовища, що пов'язано з воєнними діями та окупацією частини території країни, а динаміка та темпи цього наростання постійно збільшуються.

Тому, формування нових стратегій розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці необхідне для адаптації суб'єктів ринку інвестицій та інновацій до функціонування у надзвичайних умовах, а також є потреби у перманентному та системному удосконаленні векторів розвитку

або їх коригування в умовах воєнного та повоєнного стану національної економіки.

Без виявлення перспектив і передбачення майбутніх тенденцій розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці практично неможлива й розробка ефективних оперативних або тактичних заходів у надзвичайних умовах. Здійснюючи перманентне гнучке регулювання інвестиційно-інноваційних процесів та стимулюючи своєчасні зміни на ринку інвестицій та інновацій, які відповідають сучасним викликам, національна економіка має конкурентні переваги, виживає і досягає своїх цілей у майбутньому. Ефективне функціонування національної економіки у надзвичайних умовах зумовлює необхідність перегляду механізмів розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, розробки адаптивних стратегій, використання сучасних методів, сценаріїв та ефективних комунікацій на ринку інвестицій та інновацій.

Стратегія розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці має певну модельну побудову, яка відображена на рис. 3.5.

Концепція стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці спрямована на формування вектору та цілісного підходу до стимулювання інвестиційно-інноваційної активності в національній економіці, забезпечення стійкого економічного розвитку, конкурентоспроможності та технологічного оновлення в умовах сьогодення та післявоєнного відновлення.

Метою концепції є забезпечення ефективного функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів як стратегічної основи для модернізації національної економіки, підвищення її продуктивності, технологічного рівня та інтеграції у глобальні ринки.

Основні завдання концепції стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці сфокусовані на:

- створення сприятливого інституційного та регуляторного середовища для інвестицій та інновацій у національному макроекономічному середовищі;
- активному залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій у пріоритетні сегменти національної економіки;
- підвищення ролі науки, досліджень та розробок у формуванні економічного зростання та сталого розвитку;
- розвиток державної підтримки інвестиційної й інноваційної діяльності, стартапів та високотехнологічного підприємництва;
- стимулювання кооперації між наукою, освітою й підприємництвом та інші.

Стратегічні завдання кількісного напрямку стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці передбачають досягнення конкретних вимірюваних результатів, що характеризують масштаби, темпи та інтенсивність інвестиційно-інноваційної діяльності у макроекономічному середовищі, а ключовими серед них є: збільшення загального обсягу різних інвестицій в національну економіку; розширення частки інноваційно-активних підприємств у структурі господарського комплексу країни, зростання витрат на наукові дослідження та розробки до цільового відсотка від ВВП, збільшення обсягів реалізованої інноваційної продукції, зростання кількості впроваджених інвестиційних та інноваційних рішень, підвищення частки високотехнологічного експорту, залучення зовнішніх фінансових джерел до реалізації інноваційних проектів та ін.

Вектор даних завдань спрямований на досягнення вимірюваних результатів, які свідчитимуть про нарощування інвестиційного та інноваційного потенціалу України.

Якісний напрям стратегії орієнтований на поглиблення змісту, структури, механізмів і результативності інвестування та інноваційної діяльності, а ключовими серед них є: формування сприятливого інституційного середовища для інвестицій та інновацій у національному

просторі; підвищення інвестиційної й інноваційної культури серед підприємств, установ та територіальних громад; посилення співпраці між наукою, освітою та підприємництвом; запровадження ефективного механізму державної інвестиційної підтримки інновацій; створення прозорої системи оцінки ефективності інвестиційної й інноваційної діяльності; стимулювання комерціалізації наукових результатів і трансферу технологій; підвищення рівня людського капіталу у інвестиційно-інноваційному процесі та фокус на сталий розвиток країни.

Вектор даних завдань спрямований на забезпечення стійкої, інтелектуально-орієнтовної моделі розвитку, яка заснована на знаннях, якості управління та сучасних технологіях. Суб'єктами стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці є особи й інституції, які формують, реалізують, фінансують, впроваджують або регулюють інвестиційно-інноваційну діяльність, а об'єктами є сфери, напрями, явища або процеси, на які спрямована дія суб'єктів для вирішення стратегічних завдань та досягнення стратегічної мети.

Базовий інструментарій методичного забезпечення стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів:

- фундаментальні принципи – системність (стратегія охоплює всі рівні економіки: мікро-, мезо-, макрорівень), цільова орієнтація (кожен елемент стратегії взаємопов'язаний із досягненням чітко визначених стратегічних цілей), інноваційна спрямованість (пріоритет на нові технології, продукти, процеси), ефективність і результативність (орієнтація на досягнення конкретних вимірюваних результатів), гнучкість і адаптивність (врахування змін у контрольованому та неконтрольованому середовищі), партнерство і кооперація (взаємодія між державою, підприємництвом, наукою та громадою) та ін.;
- параметри оцінювання, які визначають основні характеристики та напрями розвитку інвестиційно-інноваційної складової національної економіки – інтенсивність інвестиційної діяльності (кількість проєктів, обсяг

капіталовкладень), рівень інноваційної активності підприємств, частка інноваційної продукції у ВВП, розподіл інвестицій за галузями та регіонами, інституційна спроможність (наявність інвестиційно-інноваційної інфраструктури, нормативно-правове забезпечення, людський капітал), обсяг витрат на освіту й науку та ін.;

- критерії ефективності, які служать для оцінки успішності реалізації стратегії та рівня досягнення мети – економічний ефект (зростання ВВП, продуктивності, прибутковості тощо), інвестиційна привабливість (зменшення ризиків, стабільність, транспарентність та ін.), науково-технічна ефективність (кількість впроваджених інновацій, комерціалізація наукових знань тощо), соціальних ефект) якість освіти, зайнятість у високотехнологічних галузях тощо), експортна спроможність (зростання обсягів інноваційного експорту тощо) та ін.;

- методи реалізації та оцінки – аналітичні (SWOT-аналіз інвестиційного клімату, PEST-аналіз впливу середовища, GAP-аналіз (виявлення розривів між поточним і бажаним станом)), економіко-математичні (моделі прогнозування інвестиційної активності, індекси, коефіцієнти, графоаналітичні моделі), експертні (метод Делфі, бенчмаркінг, сценарне моделювання), інституційно-політичні (порівняльний аналіз стратегій інших країн, оцінка інструментів державної підтримки) [46-47];

- інструменти впровадження стратегії – інноваційні платформи, технопарки, індустріальні кластери, фонди підтримки інновацій (державні, приватні, міжнародні), інформаційно-аналітичні системи моніторингу, програми державно-приватного партнерства (освітні та наукові ініціативи, конкурси стартапів та ін.) [48-49].

У стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці виокремлюються наступні стадії:

- стадія стратегічного планування розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці – формування стратегії, стратегічний аналіз та вибір;

- стадія стратегічної організації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці та налаштування організаційної системи відповідно до обраної стратегії – впровадження стратегії, реалізації стратегії;

- стадія стратегічного регулювання розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці – апріорне, апостеріорне та змішане регулювання;

- стадія стратегічного контролю та аудиту розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці – моніторинг, діагностика, аудит та оцінка виконання.

На стадії стратегічного планування розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці визначаються стратегії шляхом встановлення векторів і цілей, аналізу стратегічних позицій, дослідження ендогенних й екзогенних факторів, явищ і дій, які можуть призвести до активізації інвестиційної й інноваційної діяльності у національному середовищі, що сприятиме досягнення, утримання, розвитку та капіталізації конкурентних переваг країни у глобальному просторі.

На стадії стратегічної організації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці передбачається створення умова та цілеспрямованих дій для активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, виконується приведення всіх сегментів, механізмів, ресурсів, зв'язків, цілей, завдань та областей відповідальності у повну відповідність до виокремленої стратегії. На стадії стратегічного регулювання розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці відбувається: апріорне регулювання, яке здійснюється у вигляді програмування і призначене для коригування розвитку та зростання інвестиційної й інноваційної діяльності; апостеріорне регулювання, яке здійснюється за допомогою певних заходів кон'юнктурного характеру і призначене насамперед для підтримки збалансованості інвестиційної й інноваційної діяльності; змішане регулювання, яке здійснюється за допомогою спеціальних програм,

спрямованих на коригування та збалансованості даних процесів.

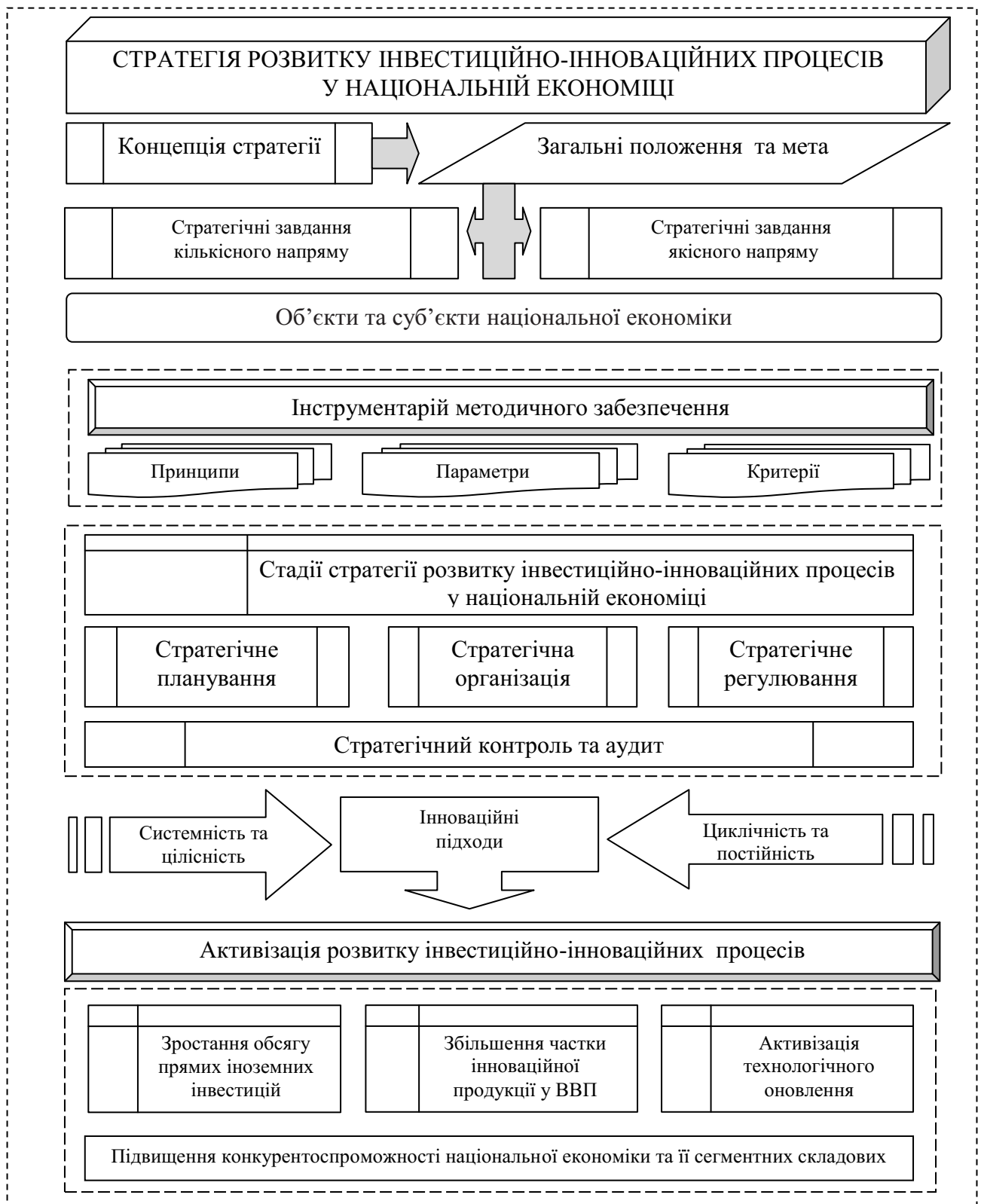


Рис. 3.5. Модельна побудова стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці (Джерело: розроблено автором)

На стадії стратегічного контролю та аудиту розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці відбувається моніторинг, діагностика та аудит інвестиційної й інноваційної діяльності, а також здійснюється оцінка виконання стратегії.

Складовими модельної побудови стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці є системність, яка передбачає розгляд інвестиційно-інноваційних процесів як взаємопов'язаної сукупності елементів, а цілісність, у свою чергу, означає наявність логічно узгодженої структури, де стратегічні, організаційні, правові, фінансові, освітні та наукові складові підтримують одна одну для досягнення загальної мети. Основний результат – ефективна та керована інноваційно-інвестиційна екосистема, що розвивається збалансовано під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

Циклічність у розвитку інвестиційно-інноваційних процесів відображає їхній еволюційний характер: від ініціації ідеї → через розробку → впровадження → комерціалізацію → до масштабування, а постійність підкреслює, що активізація інвестицій та інновацій – це не одинична дія, а безперервний процес, який вимагає постійного оновлення, моніторингу, корекції. Основний результат – сталий інвестиційно-інноваційний розвиток, що не переривається під впливом надзвичайних ситуацій (криз) або зовнішніх викликів.

У свою чергу, інноваційні підходи сфокусовані на сучасних, гнучких і технологічно-орієнтованих рішеннях, які дозволяють підвищити ефективність і результативність реалізації стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці. Основний результат – швидше впровадження інновацій, гнучке реагування на виклики, залучення сучасних джерел фінансування для розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці.

Реалізація стратегії сприятиме активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, що забезпечить зростання обсягу прямих іноземних

інвестицій; прискорення економічного зростання завдяки збільшенню капіталовкладень, впровадженню новітніх технологій та модернізації виробництва зростає загальний рівень продуктивності та ефективності економіки; технологічне оновлення національного виробництва, а саме інновації сприяють впровадженню сучасних рішень у промисловість, енергетику, транспорт, агропромисловий комплекс, що дозволить підвищити конкурентоспроможність продукції національних товаровиробників; формування сприятливого інвестиційного клімату та розвитку людського капіталу; посилення взаємодії науки, підприємництва, держави та громад; зростання частки інноваційної продукції у ВВП завдяки розвитку інновацій зростає внесок високотехнологічних галузей у формування національного доходу; підвищення експортного потенціалу країни та саме пріоритетне – ефективне післявоєнне відновлення, тому що тільки сучасні інвестиційно-інноваційні механізми дозволяють не просто відновлювати, а й оновлювати національну економіку на принципово новому технологічному рівні.

Альтернативні парадигми організації інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці відображені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Альтернативні парадигми організації інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці

Парадигма один	Парадигма два
Вихідним станом інвестиційно-інноваційних процесів є безлад та хаос	Немає нічого більш неприродного, ніж хаос у інвестиційно-інноваційних процесах національної економіки
Організація інвестиційно-інноваційних процесів передбачає створення упорядкованої системи та порядку з хаосу	Організація передбачає створення умов для розвитку інвестиційно-інноваційних процесів
Створену систему або порядок необхідно підтримувати, витрачати ресурси, інакше знову настане хаос	Необхідно орієнтуватися на саморегуляцію та саморозвиток інвестиційно-інноваційних процесів

(Джерело: розроблено автором)

Наведені альтернативні парадигми організації інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці відображають певні принципово різні підходи до організації інвестиційно-інноваційних процесів. Перший підхід можна умовно назвати підходом примусу, коли для створення і підтримки інвестиційно-інноваційного процесу необхідно прикладати зусилля, а як тільки дані зусилля припиняються, інвестиційно-інноваційний процес повертається до вихідного стану (безладу або хаосу). Другий підхід орієнтований на ринкову організацію інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці, що забезпечить їх результативність й ефективність.

Орієнтацію на другу парадигму можна знайти і у наукових працях Адама Сміта [9], який підкреслював, що для розвитку суспільства необхідні: світ, легкі податки та терпимість в менеджменті, а все інше зробить ринковий хід речей. Стратегія розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці має трьохрівневу модель реалізації, яка візуалізована на рис. 3.2.

Запропонована розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці забезпечить її реалізацію на всіх рівнях національної економіки.

Таким чином, концепція стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці є системним підходом до модернізації економіки України в умовах глобальних викликів, внутрішніх трансформацій та необхідності післявоєнного відновлення. Запропонована модельна побудова стратегії поєднує довгострокове бачення, структурну логіку та гнучкий механізм реалізації стратегічних завдань, спрямованих на формування інвестиційно-орієнтованої та інноваційно-активної економіки.

Стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів спрямована на формування вектору та цілісного підходу до стимулювання інвестиційно-інноваційної активності в національній економіці, забезпечення стійкого економічного розвитку, конкурентоспроможності та технологічного оновлення в умовах сьогодення та післявоєнного відновлення.

Запропонована модельна побудова стратегії поєднує довгострокове бачення, структурну логіку та гнучкий механізм реалізації стратегічних завдань, спрямованих на формування інвестиційно-орієнтованої та інноваційно-активної економіки.

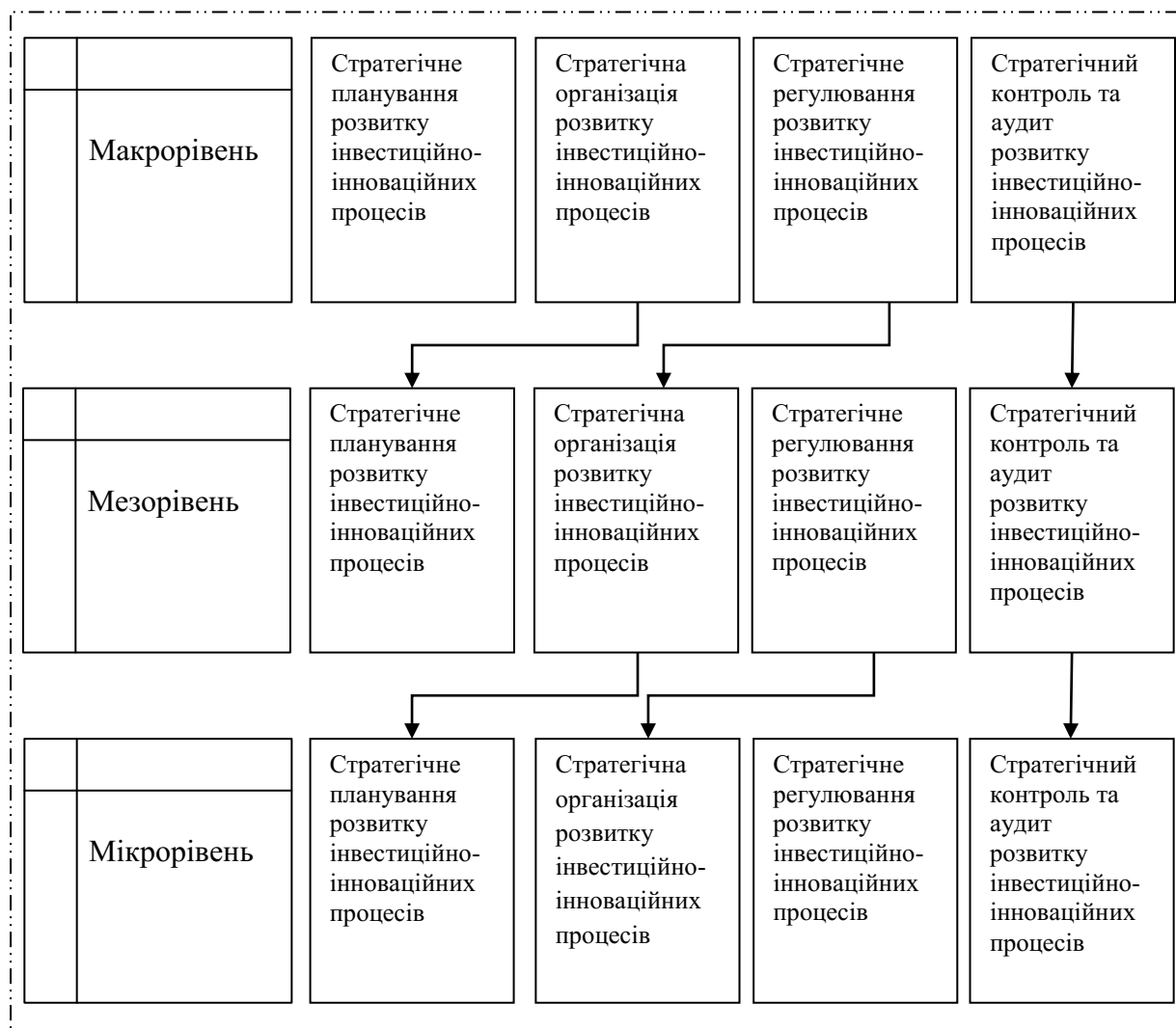


Рис. 3.2. Трьохрівнева модель реалізації стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці (Джерело: розроблено автором)

Визначення альтернативних парадигм організації інвестиційно-інноваційних процесів, які надають змогу адаптувати стратегію до умов невизначеності та швидких змін, зокрема: централізовано-керована модель,

децентралізована мережева взаємодія та партнерсько-екосистемний підхід, що дозволяє залучати до реалізації стратегії широкий спектр суб'єктів. Особливістю концепції є трирівнева модель реалізації запропонованої стратегії, що забезпечує системність, цілісність і результативність інвестиційно-інноваційного розвитку, створює передумови для технологічного оновлення виробництва, зміцнення наукового потенціалу, підвищення експортної спроможності та інтеграції України у світовий економічний простір, а реалізація концепції стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів сприятиме формуванню стійкої, конкурентоспроможної, інноваційно-активної національної економіки, здатної забезпечити високий рівень добробуту

Висновки до розділу 3

Дослідження теоретико-методичних основ дозволило обґрунтувати напрями модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку, які на основі системного та адаптивного підходів враховують умови ефективного поєднання регуляторної, стимулюючої, координуючої та прогностичної функцій з метою побудови ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави, що забезпечить сталий розвиток інвестиційно-інноваційної сфери як ключового драйвера трансформації національної економіки. Визначено парадигму ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави, яка фокусується на системному уявленні або моделі мислення, що визначає дії держави щодо формування, реалізації та оцінювання політики у сфері інвестицій та інновацій, а також принципи, пріоритети, механізми та цілі з метою забезпечення її результативності, стійкості та адаптивності до змін. Парадигма ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави – це не лише сукупність рішень, а нова управлінська філософія, яка поєднує

стратегічне бачення, інноваційний розвиток і інституційну відповідальність держави за якісні трансформації у національній економіці.

Обґрунтовано, що державна інвестиційно-інноваційна політика – це вектор та стратегія дій, які спрямовані на результативність й ефективність функціонування ринку інвестицій та інновацій з метою створення інноваційного продукту та задоволення потреб стейкхолдерів. Запропоновано напрями створення ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики в контексті модернізації економічних функцій держави: створення інституційних механізмів реалізації інвестиційно-інноваційної політики у національній економіці; забезпечення умов для удосконалення та зростання інвестиційно-інноваційної активності у національній економіці; пріоритетна підтримка суб'єктів, які приймають участь у інвестиційно-інноваційних процесах; забезпечення розширення міжнародної кооперації та інтеграції у інвестиційно-інноваційних процесах; стимулювання ринкових механізмів у інвестиційній та інноваційній діяльності; стимулювання внутрішнього попиту на інновації та інвестиції; сприяння продуктивній зайнятості у інвестиційній та інноваційній діяльності та створення рівних умов у інвестиційно-інноваційних процесах національної економіки.

Доведено, що наукові підходи до визначення механізмів активізації розвитку, інвестиційних, інноваційних та фінансово-економічних процесів характеризуються різноманіттям поглядів, синтезом сегментів та методик. Розроблено модель механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, яка передбачає комплекс інструментів, методів та дієвих заходів, спрямованих на стимулювання інноваційної активності, забезпечення інвестицій та створення сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності з метою підтримки сталого економічного зростання за допомогою ефективного залучення інвестицій у інноваційні сфери, сприяння трансформації економічної структури, підвищення конкурентоспроможності та інтеграції національної економіки в глобальні

інноваційні мережі. Доведено, що методи інструментальної підтримки механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів дозволяють забезпечити ефективний менеджмент інвестиціями, оцінку та мінімізацію ризиків, а також сприяють розвитку інноваційних екосистем. Кожен з цих методів має свої специфічні особливості та може бути використаний в залежності від етапу та контексту реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів. З'ясовано, що для ефективної активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці необхідно враховувати аспект інклюзії інновацій. Механізм активізації спрямований на забезпечення синергії між державними, корпоративними та науково-дослідними інститутами, інтеграцію інвестицій у інноваційні проєкти, створення ефективних умов для взаємодії наукового потенціалу з економічними агентами для забезпечення технологічного та виробничого оновлення національної економіки.

Розроблено концептуальну основу стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, яка спрямована на формування вектору та цілісного підходу до стимулювання інвестиційно-інноваційної активності в національній економіці, забезпечення стійкого економічного розвитку, конкурентоспроможності та технологічного оновлення в умовах сьогодення та післявоєнного відновлення, з метою забезпечення ефективного функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів як стратегічної основи для модернізації національної економіки, підвищення її продуктивності, технологічного рівня та інтеграції у глобальні ринки. Доведено, що стратегія розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці представляє собою модель дії всіх суб'єктів у національному макроекономічному середовищі, яка сприяє досягненню запланованих результатів інвестиційно-інноваційних процесів за умови ефективного використання інвестиційного й інноваційного потенціалу та впливу факторів. Обґрунтовано, що якісний напрям стратегії орієнтований на поглиблення змісту, структури, механізмів і

результативності інвестування та інноваційної діяльності, а ключовими серед них є: формування сприятливого інституційного середовища для інвестицій та інновацій у національному просторі; підвищення інвестиційної й інноваційної культури серед підприємств, установ та територіальних громад; посилення співпраці між наукою, освітою та підприємництвом; запровадження ефективного механізму державної підтримки інновацій; створення прозорої системи оцінки ефективності інвестиційної й інноваційної діяльності.

Основні наукові положення, викладені у розділі, опубліковано в авторських роботах [98, 109, 110, 113, 115, 117, 118, 119].

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено формування та обґрунтування теоретичних підходів, методичних засад і практичних рекомендацій, а також розробка концептуальних положень щодо механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці. Наукові результати дослідження сприятимуть підвищенню ефективності відновлення та сталого розвитку країни в надзвичайних умовах функціонування та повоєнному періоді.

За результатами проведеного наукового дослідження сформульовано такі висновки та рекомендації:

1. З'ясовано, що інвестиційні та інноваційні процеси є стратегічно важливими складовими національної економіки, інвестиції забезпечують необхідні фінансові ресурси для фінансування інновацій, а інновації створюють нові можливості для бізнесу, підвищують ефективність і стимулюють загальний економічний розвиток. Обидва процеси є взаємозалежними та відіграють вирішальну роль у стимулюванні економічного зростання, підвищенні продуктивності та забезпеченні довгострокової конкурентоспроможності, особливо в умовах глобальних викликів та змін. Враховуючи класичні та сучасні підходи до формування та функціонування інвестиційно-інноваційний процес представляє собою динамічну сукупність взаємопов'язаних економічних, фінансових та управлінських дій, які спрямовані на залучення, розподіл та ефективне використання інвестицій для розробки, впровадження та дифузії інноваційних технологій, продуктів, послуг та бізнес-моделей, що є ключовим механізмом формування конкурентоспроможної та стійкої економіки в умовах цифрової трансформації та глобальних викликів. За підсумками досліджень, визначено, що сталий розвиток національної економіки базується на гармонійному поєднанні економічного зростання, соціальної стабільності та екологічної безпеки, а для його реалізації

використовуються різні концептуальні підходи, які забезпечують поступовий та всебічний розвиток країни. У дослідженні доведено, що сталий розвиток національної економіки неможливий без активної взаємодії між інвестиціями та інноваціями, а їх поєднання, синергія, дозволяє формувати стабільну, екологічно відповідальну та соціально справедливую економічну систему, яка здатна адаптуватися до глобальних викликів та забезпечувати довготривале зростання.

2. Визначені напрями модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку, які на основі системного та адаптивного підходів враховують умови ефективного поєднання регуляторної, стимулюючої, координуючої та прогностичної функцій з метою побудови ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави, що забезпечить сталий розвиток інвестиційно-інноваційної сфери як ключового драйвера трансформації національної економіки. Визначено парадигму ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави, яка фокусується на системному уявленні або моделі мислення, що визначає дії держави щодо формування, реалізації та оцінювання політики у сфері інвестицій та інновацій, а також принципи, пріоритети, механізми та цілі з метою забезпечення її результативності, стійкості та адаптивністю до змін. Парадигма ефективної стратегії інвестиційно-інноваційної політики держави – це не лише сукупність рішень, а нова управлінська філософія, яка поєднує стратегічне бачення, інноваційний розвиток і інституційну відповідальність держави за якісні трансформації у національній економіці. Обґрунтовано, що державна інвестиційно-інноваційна політика – це вектор та стратегія дій, які спрямовані на результативність й ефективність функціонування ринку інвестицій та інновацій з метою створення інноваційного продукту та задоволення потреб стейкхолдерів.

3. Розроблено параметричну модель інвестиційно-інноваційного процесу для України як трансформаційної економіки, що перебуває у фазі системних змін, зазнає серйозних структурних викликів і водночас володіє

певним потенціалом науково-технологічного прориву. Модель відображає вплив інвестицій, інноваційної спроможності та інституційного контексту на економічне зростання в умовах ризику та невизначеності. З'ясовано, що ефективність інвестиційно-інноваційного процесу у національній економіці є динамічною величиною, що чутливо реагує на зміну макроекономічної кон'юнктури, політичної стабільності та рівня ризику. Модель показала, що найстабільнішими й системно значущими чинниками залишаються інституційне середовище та факторна продуктивність, тоді як інвестиційна активність і темпи зростання ВВП є більш волатильними. Високий рівень інституційного ризику за період дослідження є одним із головних стримуючих факторів. Результати засвідчили наявність у національній економіці потенціалу до відновлення навіть у екстремальних умовах, що формує підґрунтя для подальшого стратегічного зміцнення інноваційної складової розвитку.

4. Розроблено концептуальну основу стратегії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, яка спрямована на формування вектору та цілісного підходу до стимулювання інвестиційно-інноваційної активності в національній економіці, забезпечення стійкого економічного розвитку, конкурентоспроможності та технологічного оновлення в умовах сьогодення та післявоєнного відновлення, з метою забезпечення ефективного функціонування механізмів активізації інвестиційно-інноваційних процесів як стратегічної основи для модернізації національної економіки, підвищення її продуктивності, технологічного рівня та інтеграції у глобальні ринки. Доведено, що стратегія розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці представляє собою модель дії всіх суб'єктів у національному макроекономічному середовищі, яка сприяє досягненню запланованих результатів інвестиційно-інноваційних процесів за умови ефективного використання інвестиційного й інноваційного потенціалу та впливу факторів внутрішнього та зовнішнього характеру.

5. Розроблено модель механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, яка передбачає комплекс інструментів, методів та дієвих заходів, спрямованих на стимулювання інноваційної активності, забезпечення інвестицій та створення сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності з метою підтримки сталого економічного зростання за допомогою ефективного залучення інвестицій у інноваційні сфери, сприяння трансформації економічної структури, підвищення конкурентоспроможності національних суб'єктів господарювання та інтеграції національної економіки в глобальні інноваційні мережі. Доведено, що методи інструментальної підтримки механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів дозволяють забезпечити ефективне управління інвестиціями, оцінку та мінімізацію ризиків, а також сприяють розвитку інноваційних екосистем.

6. Запропоновано модельну підтримку інвестиційно-інноваційних процесів та критерії оптимальності стратегічних цілей їх розвитку у національній економіці, яка продукує комплекс стратегічних напрямів підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, що застосовується для розробки стратегічних програм розвитку з урахуванням оцінки внутрішніх та зовнішніх ризиків, прогнозування та оптимізації взаємодії інвестицій та інновацій у національній економіці, з метою формування ефективної політики стимулювання інноваційного розвитку, оцінювання економічних ризиків та розробки сценаріїв розвитку інвестиційно-інноваційних процесів з урахуванням критеріїв оптимальності стратегічних цілей їх розвитку. Обґрунтовано, що формування стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів базується на системних етапах визначення критеріїв оптимальності, які уможливають підвищення ефективності їх реалізації через складання також тактичних та оперативних завдань, враховуючи умови невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко О.А. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємств. Наукові праці Національного у-ту харчових технологій. 2010. № 35. С. 5-10.
2. Аджадж Л. І., Ломачинська І. А. Інноваційна діяльність ТНК та її роль у розвитку світової економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія міжнародні економічні відносини і світове господарство. 2016. Вип. 7, частина 2. С. 74-78.
3. Актуальні питання інноваційного розвитку держави, регіонів, підприємств : [кол. монографія] / [В. І. Захарченко, М. М. Меркулов та ін.]; під ред. В. І. Захарченко. Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2014. 182 с.
4. Амоша О. І. Інноваційний шлях розвитку промисловості України: проблеми та рішення. Економіст. 2005. № 6. С. 28-33.
5. Амоша О. І. Організаційно-економічні механізми активізації інноваційної діяльності в Україні. Економіка промисловості. 2005. № 5 (31). С. 15-21.
6. Андрєєва Г. П. Механізм формування конкурентних переваг комплексів національної економіки. Ефективна економіка. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4422> (дата звернення 12.11.20224).
7. Антонюк Д., Антонюк К. Порівняльний аналіз стартап екосистем в моделях розвитку країн Східної Європи: досвід для повоєнної відбудови України. Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку. 2023. № 2(24). С. 59–69.
8. Бабій Г. Я. Інвестиційно-інноваційні процеси в українсько-польському транскордонному регіоні як чинник суспільно-психологічних змін на прикордонних територіях. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014, 4 (108). С. 246-255.
9. Бабій Г.Я. Механізми активізації інвестиційно-інноваційних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні. Дисертація на

здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 08.05.00 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка (08 – економічні науки). – ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», Львів, 2018. 260 с.

10. Бажал Ю. Інноваційна екосистема як чинник забезпечення прогресивних структурних змін в економіці. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2022. Вип. 7. Т. 7. URI: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/24593> (дата звернення: 09.12.2024)

11. Баженков Є. В. Теоретико-методологічні засади стратегічного управління освітньої галузі: монографія. Одеса: ОЛДІ +, 2022. 372 с.

12. Барна М. Ю. Методи дослідження економічних явищ і процесів. Комп'ютерне моделювання та інформаційні технології в науці, економіці і освіті : зб. наук. праць. VIII Всеукр. наук.-практ. конф.; Черкаси-Одеса, 25-27 травня 2011 р. Черкаси : Видавець Вовчок О. Ю., 2011. С. 113-115.

13. Барна М. Ю. Теоретичні основи дослідження інвестиційного процесу як об'єкту державного регулювання. Державне регулювання інвестиційного процесу в умовах функціонування ринку цінних паперів : [кол. монографія]. Львів : Растр-7, 2014. С. 7-38.

14. Башлай С. В., Нагорний В. В. Концепція сталого розвитку економіки України в умовах євроінтеграції. URL: https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/8940/1/Stat_Bashlai_Nagornii.pdf (дата звернення: 11.10.2024)

15. Білязе О. С. Забезпечення економічного розвитку національної економіки в умовах глобалізаційних змін. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. Класичний приватний університет. Запоріжжя. 2022. 241 с.

16. Бойко Л. М., Чевганова В. Я., Кулакова С. Ю. Інвестування інноваційного розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 21. С. 5-9. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.21.5
17. Бондар О.І., Галушкіна Т.П., Унгурян П.Я. «Зелена» економіка як підґрунтя екологізації місцевого розвитку: монографія. За заг. ред. д.б.н., проф. О.І. Бондаря. Херсон: Олді-Плюс, 2018. 238 с.
18. Бубенко П.Т., Гусєв В.А. Продовжуємо заговорювати інноваційний розвиток. Економіка України, 2016, №7(656). С. 82-92.
19. Буняк Н. М. Інноваційна екосистема як сучасна парадигма інноваційного розвитку України. URL:<http://www.economy-confer.com.ua/full-article/2413/> (дата звернення: 09.12.2024)
20. Вірченко В. В., Вірченко В. В. Пріоритети розвитку інноваційної діяльності в контексті реіндустріалізації економіки України. Економіка та суспільство. 2022, Випуск № 38. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-10> (дата звернення: 19.10.2024)
21. Волошенюк Л. В., Горностай Н. І., Михальченкова О. Є. Інноваційна екосистема: поняття, функції, рівні інноваційного розвитку, приклади. Інноваційна економіка. 2020, № 1. С. 3-9.
22. Волощук В.Р. Механізми активізації інноваційного розвитку. Інноваційна економіка. 2019, № 7-8 URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/992396> (дата звернення: 11.10.2024)
23. Геєць В. М. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України [За ред. В. М. Геєця, В. П. Семиноженка, Б. Є. Кваснюка]. в 3 т. К.: Фенікс, 2007. 539 с.
24. Геєць В. М., Семиноженко В. П. Інноваційні перспективи України. Харків: Константа, 2006. 272 с.
25. Геєць В.М. Ендогенізація розвитку економіки у вимірі рівноправності відносин держави, бізнесу та суб'єктів голосування. Економіка України, 2018, №7(680). С. 3-19.

26. Гладинець, Н. Ю., Ряшко Н. В. Теоретичні основи інвестиційно-інноваційних процесів розвитку територій. Економічний простір. 2021. (169), 56-60. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/169-10> (дата звернення: 11.10.2024)
27. Головченко О. Ю. Забезпечення стійкого зростання національної економіки в умовах глобалізації: дисерт. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03. Одеса, 2020. 244 с.
28. Головченко О. Ю. Історичні аспекти шляхів розвитку та зростання національної економіки. Інфраструктура ринку. 2018. № 26. С.437-443.
29. Головченко О. Ю. Механізм макроекономічного регулювання стійкого зростання національної економіки в адаптивних умовах. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародних економічних відносин та світове господарство. 2019. Випуск 28. Частина 1. С. 180-187.
30. Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації : монографія. Херсон : Олді-плюс, 2017. 380 с.
31. Гудзь Т., Шимановська-Діанич Л., Гасій О., Волков М., Подрезов Д. Управління інвестиційною привабливістю підприємства через формування його фінансової рівноваги. Наукові перспективи (Naukovі perspektivi), 2024, випуск 12 (54)2, С. 590-603. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-12\(54\)-590-603](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-12(54)-590-603)
32. Гулей А.І. Сутність і економічна природа інвестицій та інвестиційного процесу. Інвестиції: практика та досвід. 2013, № 16 URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2013/5.pdf (дата звернення: 11.10.2024)
33. Даценко А. Концептуальні засади проблеми сталого розвитку національної економіки України. Економіка та суспільство. 2023. (57). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-6> (дата звернення: 12.10.2024)

34. Демків М., Габрель М., Погранична І. Науково-методичні основи стратегічного планування розвитку урбанізованих систем територіальних громад. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Архітектура». 2023. № 1 (9). С. 67-74.

35. Демченко Г. Теоретичне підґрунтя інновацій: аналіз сутності. Сталий розвиток економіки, 2015. (4(29), 130-135. URL: <https://www.economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/652> (дата звернення: 11.10.2024)

36. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 05.01.2025)

37. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України № 385 від 06.08.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.10.2024)

38. Друкер П. Виклики для менеджменту XXI століття. Пер з англ. Київ: КМ-Букс, 2020. 240 с.

39. Єпіфанова І.Ю., Бардадин О. А. Сутність інвестиційного потенціалу підприємства. Інвестиції: практика та досвід № 14/2017. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2017/9.pdf (дата звернення: 11.10.2024)

40. Забаштанський М., Захарін С., Роговой А. фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності промислових підприємств в контексті переходу національного господарства на модель сталого розвитку / Економічний вісник університету. 2020. № 45. С. 184-195.

41. Захарін С. В., Коваленко Д. І. Стратегічні орієнтири фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності у сфері вищої освіти // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". - 2020. №1. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2020-1-5578> (дата звернення: 25.10.2024).

42. Захарін С.В. Фінансові важелі активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. Науковий вісник Полісся. 2016. № 1. С. 88-93.

43. Івахненко І.С. Інноваційна екосистема як драйвер економічного розвитку країни. Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин. 2019. Вип. 40. С. 237-145.
44. Ілляшенко С. М. Інноваційний розвиток : маркетинг і менеджмент знань : монографія. Суми : Діса плюс, 2016. 192 с.
45. Інновації під час війни – чи на часі? URL: <https://www.clusters.org.ua/blog-single/innovatsiyi-pid-chas-viyny> (дата звернення 15.07.2023).
46. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти : монографія. Вип. 1 / за ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. Херсон: Гринь Д.С., 2016. 854 с.
47. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти : монографія. Вип. 2 / За ред. д.е.н., доц. К.В. Ковтуненко, д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. Херсон: Гринь Д.С., 2017. 906 с.
48. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти : монографія. Вип. 3 / за ред. д.е.н., доц. О. М. Коваленко, д.е.н., проф. Є.І. Масленнікова. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 634 с.
49. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти : монографія. Вип. 4 / за ред. д.е.н., доц. Л. О. Волощук, д.е.н., проф. Є.І. Масленнікова. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 524 с.
50. Інноваційна трансформація промислового сектору економіки України та механізми її регулювання : монографія / С. В. Філіппова, Л. О. Волощук, Г. А. Смоквіна, С. О. Черкасова, Н. М. Сімакова ; Одес. нац. політехн. ун-т. – Одеса : ВМВ, 2009. – 180 с.
51. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки: монографія / Шубравська О.В., Молдован Л.В., Пасхавер Б.Й. та ін.; за ред. д-ра екон. наук О.В. Шубравської; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. К., 2012. 496 с.
52. Інституції, що забезпечують підтримку інноваційної діяльності. URL.: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9e09cb5a-4c6e->

4bc2-8445-4a4e1ebdbd76&title=Institutsii-

SchoZabezpechuiutPidtrimkuInnovatsiinoiDiialnosti (дата звернення 10.09.2024)

53. Інституціональна модель інноваційної економіки: колективна монографія / за ред. В. І. Ляшенка, О. В. Прокопенка, В. А. Омеляненка. НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2019. 327 с.

54. Кайдаш О.В. Сутність категорії «інвестиції». Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 2 (19). URL: https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/19_2019/02.pdf (дата звернення 10.09.2024)

55. Карпін С. І. Теоретичні аспекти інвестиційно-інноваційної інтеграційної стратегії розвитку агропромислового комплексу. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2021. № 3. С. 15-21.

56. Карпін С. І. Формування інвестиційно-інноваційної інтеграційної стратегії розвитку агропромислового комплексу в умовах глобальних викликів. Український журнал прикладної економіки. 2021. № 2. С. 267-272.

57. Кваша Т. Чинники зростання сукупної факторної продуктивності. Статистика України. 2019. № 2. С. 12-20.

58. Ковтуненко К.В., Гутарева Ю.В. Комерціалізація як процес впровадження і підтримки інноваційних розробок. Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». 2013 № 10 С. 93-97.

59. Колодійчук А.В., Пісний В.М., Семчук Ж.В. Сутність інновацій, структура та основні етапи інноваційного процесу. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. Вип. 19.9. URL: https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2009/19_9/191_Kolodijczuk_19_9.pdf. (дата звернення 10.09.2024)

60. Корсікова Н. М., Захарченко В. І., Меркулов М. М. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки : [навч. посіб.]. К.: Центр навчальної літератури, 2012. 448 с.

61. Крупка М.І., Яремик М.М. Теоретико-методологічні основи формування напрямів фінансового забезпечення інноваційного розвитку

економіки. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» 2021. № 21(49). С. 67-75.

62. Крутько М.А., Романащенко М.О., Романащенко І.О. Роль інноваційно-інвестиційних процесів в аграрному секторі економіки України. Держава та регіони, Серія: Економіка та підприємництво, 2021 р., № 1 (118). URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/1_2021/6.pdf (дата звернення 10.09.2024)

63. Кублікова Т., Кузнєцова І. Розвиток інноваційної інфраструктури як основа процесів диверсифікації економіки України. Економічний аналіз. 2022. Том 32. № 1. С. 58-70.

64. Кузнєцов Е. А. Концепція пріоритетів інноваційного розвитку професійної системи менеджменту. Інноваційна економіка: Теоретичні та практичні аспекти : монографія, вип. 2 / За ред. Є. І. Масленнікова, К. В. Ковтуненка. Херсон: Грінь Д. С., 2017. С. 15-32.

65. Кузнєцов Е.А. Методологія професіоналізації управлінської діяльності в Україні. Монографія. Херсон: ОЛДІ ПЛЮС, 2017. 382 с.

66. Кузьмін О.Є., Терлецька В.О. Методичний підхід до оцінювання та відбору венчурних проєктів. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. № 3 (1), 2021 https://web.archive.org/web/20210716065607id_/http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/jun/23797/menedzhment121-163-168.pdf (дата звернення 10.09.2024)

67. Кузьмін О.Є., Шотік Т.М. Сутність та види інноваційної інфраструктури. Національний університет “Львівська політехніка”. 2008. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2006/1/27.pdf>(дата звернення 29.09.2024)

68. Кундєєва Г. О., Соломка О. М., Швед Т. В Дифузія як чинник розвитку інноваційного процесу. Determinants of innovation and investment development of multi branchentrepreneur ship, tourism and hospitality industry : collective monograph. – Nuremberg : Verlag SWG imexGmbH, 2019. P. 46-57.

URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/41640506-8b85-4939-a963-2280dc8f7cf2/content> (дата звернення 10.09.2024)

69. Лановська Г.І. Інноваційна екосистема: сутність та принципи. Економіка і суспільство. 2017. № 11. С. 257-262.

70. Левчинський Д.Л. Суть та економічна природа інвестицій і інвестиційного процесу. Механізм регулювання економіки, 2011, № 2 URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_13/D_L_LevchinskiyEssence_and_economic_nature_of_investments_and_investment_process.pdf(дата звернення 10.09.2024)

71. Лисачок А.В. Механізми управління інвестиційною безпекою в умовах сталого розвитку: трактування сутності понять. Публічне управління та місцеве самоврядування. 2020. Вип. 2 (45). URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/business-inform-2018-11_0-pages-100_106.pdf. (дата звернення 10.09.2024)

72. Ломачинська І.А. Супруненко М. Д. Формування концепту соціального інвестування у контексті сучасних глобальних викликів. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2023. Т. 22. Вип. (2(54)). С. 99-113 [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2\(54\).297696](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2(54).297696)

73. Ломачинська І.А., Мумладзе А. О. Людський капітал як складова інноваційно-орієнтованої економіки. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2021. Том 26, вип. 4 (89). С. 26-33. <https://doi.org/10.32782/2304-0920/4-89-4>

74. Любчик А.М., Подрез-Ряполова І.В. Основні фактори стимулювання інноваційного розвитку України. Право та інноваційне суспільство. 2020. № 2 (15) 20 URL: https://www.apir.org.ua/index.php/lais/article/view/liubchych_podrez_riapolova15/115 (дата звернення 10.09.2024)

75. Людвік І.І. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2022. № 2(125). С. 36–40.

76. Ляшенко О. І. Модель економічного зростання Солоу-Свена з нейтральним, капіталоінтенсивним та трудоінтенсивним технологічним прогресом. Ефективна економіка. 2013 № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2123>. (дата звернення 10.12.2024)

77. Маргасова В. Г. Система забезпечення стійкості національної економіки та її безпеки: теорія, методологія, практика управління. Чернігів : Десна Поліграф, 2014. 416 с.

78. Маргасова В., Шевцова О. Стратегія державної підтримки інноваційних технологій розвитку агропромислового комплексу в умовах інформаційної безпеки. Науковий вісник Полісся. 2022. № 1(24). С. 23–37.

79. Мельник Л.Ю. Інтеграція освіти, науки та виробництва в економіці знань аграрної сфери. Економіка АПК. 2017, № 11. С. 67-73.

80. Мельник Ю. М. Теоретико-методологічні засади регулювання розвитку промисловості у національній економіці : монографія. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 365 с.

81. Мумладзе А. О. Забезпечення інноваційного розвитку національної економіки в контексті трансформації фінансово-економічних процесів: дисерт. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.03. Одеса, 2021. 240 с.

82. Мумладзе А. О. Концептуальна основа державної підтримки інноваційного розвитку національної економіки. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. № 4. С. 10-17.

83. Мумладзе А. О. Механізм регулювання інноваційного розвитку національної економіки в контексті трансформації фінансово-економічних процесів. Вісник Одеського національного університету. Економіка. 2020. Том 25, вип. 6 (85). С. 62-69.

84. Наукова та інноваційна діяльність України: Статистичний збірник за 2020 р. За ред. М. Кузнецової. Державна служба статистики України. 2021. URL :

https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/10/zb_Nauka_2020.pdf.

(дата звернення: 25.10.2024).

85. Національна парадигма сталого розвитку України / за заг. ред. акад. НАН України, д.т.н., проф., заслуженого діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – Вид. 2-ге, переробл. і доповн. К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2016. 72 с.

86. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 05.01.2025)

87. Носовець О. І., Волощук Л. О. Місце інноваційної інфраструктури у визначенні результатів інноваційної діяльності. Проблеми економіки. 2019. № 3 (41). С. 123-132.

88. Омельченко Р.В. Інноваційні фактори циклічності економічного розвитку. Економічний часопис XXI. 2011. Вип. 1-2. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/32021/09-Omelchenko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 25.10.2024).

89. Онегіна В. М., Петровський О. О. Інклюзія інновацій і стратегії суб'єктів малого та середнього підприємництва. Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20-21 квітня 2023 року). Харків: ДБТУ, 2023. С. 253-256. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/32336/1/VII_konf_URSES_DBTU_2023-254-257.pdf (дата звернення: 05.01.2025)

90. Офіс Горизонт Європа в Україні. URL.: <https://horizon-europe.org.ua/uk/heo-in-ua/mission/> (дата звернення: 10.09.2024)

91. Охріменко І. В., Вдовенко Н. М., Овчаренко Є. І., Гнатенко І. А. Інновації в системі стратегічного управління безпекою національної економіки в умовах ризиків та невизначеності глобалізації. Економіка та держава. 2021. № 8. С. 4-9. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.4

92. Панченко В.Г. Замкнутий цикл інновацій як інструмент інноваційного неопротекціонізму в політиці стимулювання економічної модернізації: виклики створенню інноваційної екосистеми. Ефективна економіка. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6144> (дата звернення: 09.12.2024)

93. Пермінова С. О., Чупріна М. О. Розвиток національної інноваційної екосистеми в контексті взаємодії суб'єктів науки і бізнесу. Економіка та суспільство. 2022. Випуск № 38. URL.: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1287/1241> (дата звернення: 09.09.2024)

94. Петрук І.П. Застосування методів стратегічного управління як засобу для розширення оцінки національної економіки. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво, 2019 р., № 5 (110). URL.: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2019/5_2019/11.pdf (дата звернення: 05.01.2025)

95. Підоричева І. Ю. Інноваційна екосистема в сучасних економічних дослідженнях. Економіка промисловості. 2020. № 2 (90). С. 54-92.

96. Підоричева І. Ю. Інноваційні екосистеми України: концептуальні засади розвитку в умовах глокалізації та євроінтеграції. Економіка промисловості. 2021. № 2 (94). С. 5-44.

97. Побережець О. В. Теоретико-методологічні та практичні засади дослідження системи управління результатами діяльності промислового підприємства : монографія. Херсон : Видавництво : Грінь Д.С., 2016. 500 с.

98. Побережець О.В., Ракитська А.О. Розвиток інноваційної екосистеми України на національному рівні. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2022. Том 21. Вип. 3 (52). С. 435-453. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3\(52\).275824](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3(52).275824)

99. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000

р. № 1602. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14> (дата звернення: 11.12.2024).

100. Про державні цільові програми : Закон України від 18.03.2004 р. № 1621-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1621-15> (дата звернення 11.12.2024).

101. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3.03.2021 року № 179. Верховна Рада України. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021- %D0%BF#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text). (дата звернення: 25.10.2024).

102. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. URL. : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення 11.12.2024).

103. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення 25.09.2024)

104. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV. Дата оновлення: 13.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> (дата звернення: 21.09.2024)

105. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11 липня 2001 року № 2623-III зі змінами та доповненнями. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14#Text> (дата звернення: 12.09.2024)

106. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 року № 67-р. Верховна Рада України. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018- %D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text). (дата звернення: 25.10.2024).

107. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р. : розпорядження Кабінету Міністрів України від

10.07.2019 р. № 526-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>. (дата звернення: 25.10.2024).

108. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019.

109. Ракитська А. О., Ракитський О. О. Розвиток інвестиційно-інноваційного середовища в Україні та шляхи його відновлення в повоєнний час. Бізнес Інформ. 2023. № 10. С. 71-76. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-71-76> (Особистий внесок автора: досліджено інвестиційно-інноваційне середовище в Україні та шляхи його відновлення в повоєнний час).

110. Ракитська А.О. Напрями модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2023. Том 22. Вип. 2 (54). С. 150-169. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2\(54\).297361](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2(54).297361)

111. Ракитська А.О. Теоретико-методичні основи інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2024. Том 23. Вип. 2 (57). С. 110-121. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2024.2\(57\).325245](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2024.2(57).325245)

112. Ракитська А.О. Формування та реалізація стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах невизначеності. VIA ECONOMICA. 2025. Випуск 8. С. 135-141. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2025-8-20>

113. Ракитська А.О. Складові інвестиційно-інноваційного розвитку з позицій інституціональної економічної теорії. Збірник тез доповідей студентів, аспірантів та здобувачів – учасників 77-ї звітної конференції Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Секція економічних і правових наук (26-28 квітня 2021 року, м. Одеса) / ред. кол.; відп. ред. Ю.Л. Грінченко. – Одеса: Фенікс, 2021. С.189-192.

114. Ракитська А.О. Теоритичні аспекти інноваційно-інвестиційної діяльності в національній економіці. Матеріали міжнародної науково-

практичної конференції «Розвиток конкурентоспроможності економіки в умовах міжнародної інтеграції: макро-, мезо- та мікро-рівні» (25 травня 2021 року, м.Одеса) / МОН України; ОНУ імені І.І. Мечникова; відп.ред. Н.Л. Кусик; ред.кол.: О.В. Побережець, Є.І. Масленніков, М.М. Гоголь та ін. – Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2021. С.122-126.

115. Ракитська А.О. Підтримка інноваційної діяльності в умовах пандемії Covid-19. Матеріали 76-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (24-26 листопада 2021 року, м. Одеса) / відп. ред. Побережець О.В.; ред..кол. Кусик Н.Л., Святошнюк А.Л., Степанова Т.В. та ін. – Одеса: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. С. 224-228.

116. Ракитська А.О. ДІЯ.СІТІ як рушій змін у цифровій економіці: переваги, недоліки, наслідки. Матеріали 77-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (23-25 листопада 2022 року, м. Одеса) / відп. ред. О. В. Побережець ; ред. кол.: А. Л. Святошнюк, Т. В. Степанова та ін. – Одеса : Олді+, 2022. С. 254-260.

117. Ракитська А.О. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки. Перспективи регулювання соціально-економічних процесів в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (6 жовтня 2023 року, м. Одеса) [Електронне видання] / відп. ред. О. В. Побережець; ред. кол.: Є. І. Масленніков, О. М. Савастєєва, Л. О. Масіна та ін. Одеса : Олді+, 2023. С. 242-246.

118. Ракитська А.О. Механізм сталого інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України в повоєнні часи. Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, (12-13 жовтня 2023 року, м.

Запоріжжя) [Електронний ресурс] / Редкол.:В. А. Шаломєєв (відпов. ред.) Електрон. дані. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 140-142.

119. Ракитська А.О. Механізм активізації інвестиційних процесів в повоєнній Україні. Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : IX Міжнародна науково-практична конференція (27 листопада 2023 року, м. Чернігів) : тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 124-125.

120. Ревак І.О., Грень Р.Т. Цифрова трансформація: передумови, тенденції, ризики та загрози. Соціально-правові студії. 2022. Т. 5. № 2. С. 61-68.

121. Ревак І.О., Підхомний О.М., Винник С.С. Розвиток інновацій у системі фінансового контролю підприємницьких структур: соціальні проблеми впровадження та правовий статус інформаційних ресурсів. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2023. № 11. С. 51-58.

122. Рибачук Н.В., Журко Т.О., Ганзієнко Ю.І. Концептуальні аспекти оцінки діяльності підприємства: ефективність та результативність. Ефективна економіка. 2015. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3977>(дата звернення 25.09.2024)

123. Рибіна Л.О., Геєнко М.М. Проблемні чинники інвестиційно-інноваційної активності підприємств аграрної галузі. Причорноморські економічні студії. 2020. Вип. 50(2). URL: http://bses.in.ua/journals/2020/50_2_2020/28.pdf (дата звернення 25.09.2024)

124. Рудой В.М. Вплив глобалізації на розвиток інвестиційної діяльності в Україні інвестиційно-інноваційна діяльність .Інтелект XXI. 2017. № 6. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2017/2017_6/27.pdf. (дата звернення 25.09.2024)

125. Сафонов Ю. М., Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічне забезпечення стратегічного оцінювання національної економіки в умовах глобалізації. Менеджмент XXI століття : глобалізаційні виклики:

[монографія] / за ред. І. А. Маркіної. Полтава: Видавництво «Сімон», 2017. С. 107-156.

126. Сафонов Ю. М. Інжиніринг інструментів державного регулювання господарських процесів. Вчені записки університету “КРОК” / Ун-т економіки та права “КРОК”. К., 2011. Вип. 26, Т. 2. Конкурентоспроможність економіки та управління інноваційними процесами (глобальний, національний та регіональні рівні). С. 110 - 114.

127. Ситник Н. С., Репета М. М. Інвестиційна безпека України: стан і перспективи вдосконалення. 2018. БІЗНЕСІНФОРМ № 11. URL: https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/business-inform-2018-11_0-pages-100_106.pdf (дата звернення 25.09.2024)

128. Ситник Н.І. Екосистема стартапів як складова інноваційної екосистеми. БізнесІнформ. 2017. № 8. С. 89–94.

129. Ситник Н.І. Інструменти державної підтримки екосистеми стартапів: досвід країн центральної та Східної Європи. Проблеми економіки. 2020. № 2(44). С. 55–62.

130. Ситник Н.І., Каризська А.Р. Роль інтелектуального капіталу в інноваційному процесі розвитку підприємства. Сучасні підходи до управління підприємством. 2017. № 2. С. 200–214.

131. Сталий розвиток – XXI століття: управління, технології, моделі. Дискусії 2018: колективна монографія / за ред. проф. Є. В. Хлобистова; Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», Ін-т телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України, Донецький держ. ун-т управління, Вища економіко-гуманітарна школа. Київ, 2018. 668 с.

132. Станіславик О. В. Теоретико-методологічні засади забезпечення конкурентоспроможності промислового комплексу національної економіки: монографія. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 376 с.

133. Тимченко Д.О. Проблеми створення інноваційної екосистеми в Україні. Вісник Національного технічного університету «ХПІ». 2020. № 2. С. 56-63.
134. Торбич Б.В. Концептуальні засади інвестиційного забезпечення розвитку підприємств України. АКАДЕМІЧНІ ВІЗІЇ. Вип. 36/2024. Національний університет «Львівська політехніка» DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14028317> (дата звернення 27.09.2024)
135. Тюхтенко Н.А. Управління якістю в умовах забезпечення інноваційної стратегії діяльності підприємства. Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Серія Економіка. 2023. Том 28, Вип. 2 (96). С. 59-64.
136. Тюхтенко Н.А. Управління конкурентоспроможністю в інноваційній стратегії підприємства. Науковий журнал «ECONOMIC SYNERGY», випуск 4 (6), 2022. С.118-128.
137. Тюхтенко Н.А., Сереженкова О.І. Партнерство як важливий чинник забезпечення миру для сталого розвитку у глобалізованому світі. Вісник МДУ. Серія: Економіка, 2024. 27, С.38-48.
138. Укрінформ: актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3751995-so-spriae-ekonomicnij-stijkosti-ukraini-pid-cas-vijni-za-nezaleznist.html> (дата звернення 25.11.2024)
139. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. Цілі сталого розвитку та Україна. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogo-rozvitku-ta-ukrayina> (дата звернення: 05.10.2024)
140. Федулова І.В. Синергетична еволюційна модель інноваційного розвитку підприємства. Наук. пр. Нац. ун-ту харч. технологій. 2010. № 36. С. 114-118.
141. Федулова Л., Пашута М. Розвиток національної інноваційної системи. Економіка України. 2005. № 4. С. 35–47.
142. Федулова Л.І. Економіка знань. Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. К., 2009. 600 с.

143. Федулова Л.І. Технологічна політика: глобальний контекст та українська практика: моногр. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. С.192.

144. Федулова Л.І., Корнєєва Л.І. Державна політика розбудови економіки знань: особливості реалізації антикризової стратегії. Фінанси України. 2009. № 10. С. 3-17.

145. Федулова Л.І., Марченко О.С. Інноваційні екосистеми: сутність та методологічні засади формування. Економічна теорія та право. 2015. № 2 (21). URL: http://econtlaw.nlu.edu.ua/wpcontent/uploads/2015/11/2_21.pdf (дата звернення: 09.12.2024)

146. Фінансування науки у 2023 році. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_na_finansuvannia_nauki_u_2023_rotsi_spryamovano_maizhe_12_mlr_d_griven-3825?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.01.2025)

147. Фролова Г. Інвестиційно-інноваційна стратегія розвитку економіки країни. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу, 2023, 2 (22), С. 80-84.

148. Фролова Г. Перспективи інвестиційно-інноваційних процесів у системі регіонального розвитку/ Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу, 2011. 3 (15), С.110-114.

149. Фурсін О. О. Формування моделі стійкого економічного розвитку в умовах конкурентоспроможності. Гуманітарний вісник ЗДІА. Вип. 33. 2008. URL: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/visnik_33_223.pdf (дата звернення 15.07.2024)

150. Халіна В. Ю., Бугай В. С. Механізм адаптивного розвитку соціально-економічних систем на засадах сестейновості. Ефективна економіка. 2019. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7073> (дата звернення: 15.07.2024).

151. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів: монографія. Тернопіль: «Економічна думка», 2003. 326 с.

152. Хрущ Н. А. Інвестиційна діяльність: сучасні стратегії та технології. Хмельницький: ХНУ, 2004. 309 с.

153. Цифрова держава: обговорення Стратегії розвитку екосистеми інновацій в Україні. Комітет з питань цифрової трансформації. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234973.html.

154. Чаплінський В. Р., Кушнір О. К., Свідер О. П. Аналіз великих даних та їх візуалізація для потреб бізнесу URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/91.pdf (дата звернення 19.07.2023).

155. Череп А. В., Стрілець Є. М. Ефективність як економічна категорія. Ефективна економіка. 2013. Вип. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1727> (дата звернення: 15.11.2024).

156. Чорна А. М., Сядриста І.І. Інвестиційна безпека держави: правовий та економічний аспекти. Актуальні питання забезпечення фінансової безпеки держави в умовах глобалізації. 2021. Харків. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/37279326-fada-4088-9e28-f9056ffce6d6/content>

157. Шапошников К. С. Стратегії та перспективи економічної дезінтеграції інфраструктури національної економіки: досвід ЄС) : Інфраструктура ринку: Одеса: ПНДІЕІ, 2017. Вип. 3. С. 140-143.

158. Швець С. Еволюція теоретичних течій ендегенного зростання. Економіка та суспільство, 2021, (27). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-21> (дата звернення 27.09.2024)

159. Шеремет О. О. Теоретико-методологічні засади процесу забезпечення та реалізації ринкових стратегій у харчовій промисловості : монографія. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 375 с.

160. Шимановська-Діанич Л., Білецький О., Колесник Т., Спіцина А., Шкода М., Красноштан О. Інноваційний менеджмент інтегрованих підприємницьких структур у фінансовому механізмі повоєнного відновлення.

Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 2024. 6(59), 293–310. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.59.2024.4663>

161. Шимановська-Діанич Л.М., Шкробот М.В., Бережна Ю.Г., Гнатенко І.А. Стратегічні орієнтири в плануванні діяльності інноваційно-активного підприємства в умовах удосконалення податкової політики, інвестиційних ризиків та управління змінами в знаннєвій економіці// Формування ринкових відносин в Україні. Збірник наукових праць, № 1 (228), 2022 р. С. 117-125. URL: (<http://dndiime.org/wp-content/uploads/2022/06/1-2022-1.pdf>) (дата звернення 19.07.2023).

162. Шиненко М.А., Лабжинський Ю.А., Ткаченко В.А. Інноваційна діяльність України у Глобальному інноваційному індексі ГПІ 2022. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2023 (Пошук рішень в період війни): зб. матеріалів всеукр.наук.-практ. семінару. Київ, 2023. С. 194-199.

163. Шишка Р.Б. Комерціалізація інтелектуальної власності: що і як? Проблеми цивільного права та процесу. Харків, 2019. С.80-83 URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/24_05_2019/pdf/20.pdf (дата звернення: 09.12.2024)

164. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотку та економічного циклу ; пер. укр. Київ, 2011. 242 с.

165. Що таке ІоТ простими словами? URL: <https://www.atiko.com.ua/articles-ua/chto-takoe-iot-prostymi-slovami/> (дата звернення 19.07.2023).

166. Що таке Цілі сталого розвитку? URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 05.10.2024)

167. Юринець З. В., Круглякова В. В., Петрух О. А. Інноваційно-інвестиційна політика держави: стан та особливості розвитку. Економіка і

суспільство. Мукачівський державний університет. Випуск # 4 / 2016. С. 108-113.

168. Юринець З.В. Формування інноваційних стратегій: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2016. 412 с.

169. Юрчак О.В. Створення інноваційних екосистем в промислових хайтек сегментах: модель та кращі практики інтеграції ЗВО в ринок в епоху Індустрії 4.0. 2018. URL:<https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Stvorenniya-innovatsijnyh-ekosystem-v-promyslovyh-hajtek-segmentah.-Modeli-ta-propozytsiyi-v-ramkah-Industriyi-4.0.pdf>(дата звернення: 09.12.2024)

170. Adner R. Match your innovation strategy to your innovation ecosystem. Harvard Business Review. 2006. Vol. 84. P. 98-110.

171. Barro R. J., Sala-i-Martin X. Economic growth. 2nd Ed. Cambridge, London: The MIT Press, 2004. 673 с.

172. Bilyaze O. Strategy of Economic Development of the state in the conditions of Globalization. Three Seas Economic Journal, 2022. № 3 (2), С. 21 - 28.

173. Bilyaze O.S. Development of Production Capabilities of the National Economy under the Influence of Global Factors and transparency. Global Academics. International Journal of Advance Researches. Quarterly Issue #2(16), 2022, p. 12-23.

174. Bramwelletal A. Growing Innovation Ecosystems: University Industry Knowledge Transfer and Regional Economic Development in Canada. University of Toronto. Final Report. May 15, 2012.

175. Chandler A. D. Scale and Scope: The Dynamics of Industrial Capitalism. Belknap, Harvard University press: Cambridge, MA, 2008. 250 p.

176. Filyppova, S. V. Research of influence of the qualifying factors on the investment and innovation processes in the conditions of modern challenges / S. V. Filyppova, O. M. Kovalova // ЕКОНОМІКА: реалії часу [Електрон. ресурс]. Odesa, 2022. N 6 (64). P. 47-54.

177. Global Innovation Index 2019. Creating Healthy Lives—The Future of Medical Innovation / Cornell University, INSEAD, and WIPO: S. Dutta, B. Lanvin, S. Wunsch-Vincent. Geneva, 2019.

178. Global Innovation Index 2024: Unlocking the Promise of Social Entrepreneurship / WIPO: S. Dutta, B. Lanvin, L. R. León, S. Wunsch-Vincent. Geneva: WIPO, 2024.

179. Holovchenko O. Development of economic models of internal branch and internal branch sectoral integration // Global Academics. International Journal of Advance Researches. Quarterly Issue #3(4), 2019. (ISSN 2641-9823), p. 83-103.

180. Holovchenko O. Systematization of factors influencing the process of implementation of priority areas of growth of the national economy // Global Academics. International Journal of Advance Researches. Quarterly Issue #2(3), 2019. (ISSN 2641-9823), p. 72-84.

181. IMF International Financial Statistics, 1948-2015. URL:<http://www.imf.org/en/Data> (дата звернення: 25.10.2024).

182. Industry 4.0. URL: <https://www.it.ua/knowledge-base/technology-innovation/industry-4> (дата звернення 19.07.2023).

183. Karpin S. Agro-industrial complex in the context of national economic development // Global Academics. International Journal of Advance Researches. Quarterly Issue # 3 (13), 2021. (ISSN 2641-9823), p. 83-92.

184. Linch J.E. Only connect: the role of marketing and strategic management in the modern organization. Journal of Marketing Management, 10, 1994.

185. Lomachinska I., Koval V., Borodina O., Mumladze A., Matuszewska D. Model Analysis of Eco-Innovation for National Decarbonisation Transition in Integrated European Energy System Energies. 2022, 15(9), 3306. <https://doi.org/10.3390/en15093306>

186. Maslennikov E. I., Lomachynska I. A., Bychkova N. V. Ensuring stability of Ukrainian banking system in context of institutional transformation. Науковий вісник Полісся. 2017. № 4 (12). Ч. 2. С. 62-70.

187. Maslennikov Yevgen, Hrymalyuk Andrey. International trade and evolution of its state regulation. World economy and international economic relations. International Scientific Collection. Vol. 3 / Scientific editors : Y. Kozak, T. Shengelia, A. Gribincea. Kyiv-CUL. 2020. P. 123-126.

188. Melnyk Y. Formation of industrial policy in the context of modernization of the national economy. Warمیńsko-Mazurskim Kwartalniku Naukowym, Nauki Społeczne. Poland. 2019. No. 1(29). P. 78-82.

189. Mykhailo Gazuda, Nataliya Tyukhtenko, Iryna Lomachynska, Mykola Dunai, Viacheslav Vernyudub, Roman Babich. The impact of digitalization and e-governance on transformation of state management mechanisms of the regional development. Journal of Theoretical and Applied Information Technology, 15th February 2025. Vol.103. No.3, P. 956-958. <https://www.jatit.org/volumes/vol103no3/14vol103no3.pdf> (дата звернення 12.03.2025)

190. Romer P. M. Endogenous technological change. Journal of political Economy. 1990. T. 98, № 5, Part 2: The Problem of Development: A Conference of the Institute for the Study of Free Enterprise Systems (Oct., 1990). С. S71-S102.

191. Romer P. M. The origins of endogenous growth. Journal of Economic perspectives. 1994. T. 8, № 1. С. 3-22.

192. Russell M. G. (Ed). (2011). Transforming Innovation Ecosystems through Shared Vision and Network Orchestration. Triple Helix IX International Conference. Stanford. URL: http://www.leydesdorff.net/th9/3NWAFYZH9_Russell.pdf/ (дата звернення: 09.12.2024)

193. Schumpeter J. Essays on entrepreneurs, innovators, business cycles and the evolution of capitalism. Transaction publishers, 1989. 342 p.

194. Seip K., McNown R. Monetary policy and stability during six periods in US economic history: 1959-2008: a novel, nonlinear monetary policy rule. *Journal of Policy Modeling*. 2012 (In Press, Corrected Proof). 1
195. Shetty Anand G. Finance: An integrated global approach / Anand G. Shetty, Francis J. McGrath, Irene M. Hammerbacher. Burr Ridge: Irwin, 1995. 613p.
196. Shymanovska-Dianyach L.M., Bondar-Pidhurska O.V., Hliebova A.O. Assessment of the image of the innovative enterprises as a factor of its competitiveness in the conditions of new challenges and threats. *ЕКОНОМІКА І РЕГІОН*. №1(84). 2022. С.66-74. URL: <http://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2546>
197. Smith A. An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. W. Strahan and T. Cadell, London. 1776.
198. Smith A. Essays on Philosophical Subjects / Adam Smith – Glasgow: Liberty Fund Inc. 1785. 391 p.
199. Solow R. M. A Contribution to the Theory of Economic Growth. *The Quarterly Journal of Economics*. 1956. Т. 70, № 1. С. 65-94.
200. Stock J., Watson M. Evidence on Structural Instability in Macroeconomic Time Series Relations. *Journal of Business and Economic Statistics*. 1996. Vol. 14. P. 11-29.
201. Swan T. W. Economic growth and capital accumulation. *Economic Record*. 1956. Т. 32, № 2. С. 334-361.
202. Tanasiichuk A., Tyukhtenko N., Zaburmekha, Y., Sokoliuk S., Prokopchuk O., Krupskyi A., Tsurkanov M. Sustainable Development Strategy of Enterprises in International Markets: Opportunities and Challenges. *European Journal of Sustainable Development*, 13(3), 2024. С. 311. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2024.v13n3p311> (дата звернення 10.01.2025)
203. Taylor J. Discretion versus Policy Rules in Practice. *Carnegie-Rochester Conference Series on Public Policy*. 1993. Vol. 39. P. 195-214.

204. Teng Jian-Zhou, Liang Qi. Reassessment of the Finance-Growth Nexus in the Presence of Structural Breaks. *Journal of Applied Economics*. 2010. Vol. 42, iss. 8. P. 977-988.

205. Tyukhtenko N., Makarenko S., Oliinyk, Gluk K., Portugal Ed., Rybachok S. Innovate development of the regions: cooperation between enterprises and state institutions / *Marketing and Management of Innovations*. 2019. № 3. C. 354-365.

206. Zakharin S., Zabashtansky M., Rogovy A. Financing investment and innovation activities of industrial enterprises in the context of the national economy transition to the sustainable development model. *University Economic Bulletin*. 2020. № 45. P. 184-195.

207. Zheng T., Wang X. et al. Estimating forwardlooking rules for China's Monetary Policy: A regimeswitching perspective. *China Economic Review*. 2012. Vol. 23. P. 47-59.

ДОДАТКИ

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Побережець О.В., Ракитська А.О. Розвиток інноваційної екосистеми України на національному рівні. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2022. Том 21. Вип. 3 (52). С. 435-453. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3\(52\).275824](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.3(52).275824) (Особистий внесок автора: досліджено розвиток інноваційної екосистеми України на національному рівні).
2. Ракитська А. О., Ракитський О. О. Розвиток інвестиційно-інноваційного середовища в Україні та шляхи його відновлення в повоєнний час. *Бізнес Інформ*. 2023. № 10. С. 71-76. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-10-71-76> (Особистий внесок автора: досліджено інвестиційно-інноваційне середовище в Україні та шляхи його відновлення в повоєнний час).
3. Ракитська А.О. Напрями модернізації економічних функцій держави в контексті інвестиційно-інноваційного розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2023. Том 22. Вип. 2 (54). С. 150-169. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2\(54\).297361](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.2(54).297361)
4. Ракитська А.О. Теоретико-методичні основи інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2024. Том 23. Вип. 2 (57). С. 110-121. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2024.2\(57\).325245](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2024.2(57).325245)
5. Ракитська А.О. Формування та реалізація стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в умовах невизначеності. *VIA ECONOMICA*. 2025. Випуск 8. С. 135-141. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2025-8-20>

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Ракитська А.О. Складові інвестиційно-інноваційного розвитку з позицій інституціональної економічної теорії. *Збірник тез доповідей*

студентів, аспірантів та здобувачів – учасників 77-ї звітної конференції Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Секція економічних і правових наук (26-28 квітня 2021 року, м. Одеса) / ред.кол.; відп. ред. Ю.Л. Грінченко. – Одеса: Фенікс, 2021. С.189-192.

7. Ракитська А.О. Теоритичні аспекти інноваційно-інвестиційної діяльності в національній економіці. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток конкурентоспроможності економіки в умовах міжнародної інтеграції: макро-, мезо- та мікро-рівні»* (25 травня 2021 року, м. Одеса) / МОН України; ОНУ імені І.І. Мечникова; відп. ред. Н.Л. Кусик; ред.кол.: О.В. Побережець, Є.І. Масленніков, М.М. Гоголь та ін. – Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2021. с.122-126. (0,4 д.а.).

8. Ракитська А.О. Підтримка інноваційної діяльності в умовах пандемії Covid-19. *Матеріали 76-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова* (24-26 листопада 2021 року, м. Одеса) / відп. ред. Побережець О.В.; ред.кол.: Кусик Н.Л., Святошнюк А.Л., Степанова Т.В. та ін. – Одеса: ОЛДІ-ПЛЮС, 2021. с. 224-228. (0,4 д.а.).

9. Ракитська А.О. ДІЯ.СІТІ як рушій змін у цифровій економіці: переваги, недоліки, наслідки. *Матеріали 77-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова* (23-25 листопада 2022 року, м. Одеса) / відп. ред. О. В. Побережець ; ред. кол.: А. Л. Святошнюк, Т. В. Степанова та ін. – Одеса : Олді+, 2022. С. 254-260.

10. Ракитська А.О. Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку національної економіки. *Перспективи регулювання соціально-економічних процесів в Україні : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (6 жовтня 2023 року, м. Одеса) [Електронне

видання] / відп. ред. О. В. Побережець ; ред. кол.: Є. І. Масленніков, О. М. Савастєєва, Л. О. Масіна та ін. Одеса : Олді+, 2023. С. 242-246.

11. Ракитська А.О. Механізм сталого інноваційно-інвестиційного розвитку економіки України в повоєнні часи. *Інновації для відродження: національний, регіональний, міжнародний контекст. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції*, (12-13 жовтня 2023 року, м. Запоріжжя) [Електронний ресурс] / Редкол.: В. А. Шаломєєв (відпов. ред.) Електрон. дані. Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2023. С. 140-142.

12. Ракитська А.О. Механізм активізації інвестиційних процесів в повоєнній Україні. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку : IX Міжнародна науково-практична конференція* (27 листопада 2023 року, м. Чернігів) : тези доповідей. Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 124-125.



Україна
ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСІВ

проспект Шевченка, 4, м. Одеса, 65032, тел. 71-89-575
E-mail: ogfu@odessa.gov.ua Web: <http://gfu.odessa.gov.ua> Код ЄДРПОУ 33720875

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про використання окремих пропозицій наукових досліджень
Ракитської Анни Олегівни, здобувачки третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти, освітньо-наукова програма «Економіка»,
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
науковий керівник доктор економічних наук,
професор Побережець Ольга Валеріївна

Департамент фінансів Одеської обласної державної адміністрації повідомляє, що результати наукових досліджень Ракитської Анни Олегівни були використані при аналітичному дослідженні стану інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів господарювання Одеської області.

Розроблені концептуальні засади модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, яка продукує комплекс стратегічних напрямів підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, що застосовується для розробки стратегічних програм розвитку з урахуванням оцінки внутрішніх та зовнішніх ризиків, прогнозування взаємодії інвестицій та інновацій у національній економіці запропоновані до використання на регіональному рівні.

Сталий розвиток національної економіки та Одеської області неможливий без активної взаємодії між інвестиціями та інноваціями, а їх поєднання, синергія, дозволяє формувати стабільну, екологічно відповідальну та соціально справедливую економічну систему, яка здатна адаптуватися до глобальних викликів та забезпечувати довготривале зростання, тому особливої уваги заслуговує розроблені автором концептуальні підходи до сталого розвитку національної економіки в регіональному контексті.

Директор Департаменту фінансів
Одеської обласної державної адміністрації
Заслужений економіст України,
кандидат економічних наук

Департамент фінансів Одеської обласної державної адміністрації

Марина ЗІНЧЕНКО

№ 643/03/01.01-49/2-25 від 01.04.2025



**REFMASTER**

c o n t a i n e r s e r v i c e s

Ректору

Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова

д.ю.н., проф. Трубі В.І.

ДОВІДКА

про впровадження результатів

дисертаційного дослідження на тему «Механізм активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці», аспірантки Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Ракитської Анни Олегівни, представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «Економіка»

Результати дисертаційної роботи Ракитської Анни Олегівни використовуються у аналітичній роботі підприємства. Автором запропоновано методична підтримка формування критеріїв оптимальності стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у відповідному середовищі.

Ракитська Анна Олегівна розробила механізм активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, що забезпечить методичну підтримку розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у суб'єкта господарювання.

Наукові здобутки автора корисні для стратегічного розвитку національної економіки та її суб'єктів.

Директор



Катричук Р.А.

ТОВ «Рефмастер», м. Одеса, вулиця Отамана Ченігі 29
тел.: +380674811810, +380989327694, +380675567093
E-mail: refmaster@ukr.net. Сайт: www.refmaster.com.ua



ТОВ «Енергосервісна компанія «Дельта-Т»
 ♦ Енергозбереження
 ♦ Холодопостачання
 ♦ Кондиціонування
 ♦ Вентиляція
 ♦ Опалення
 ♦ Інженіринг

65005, м. Одеса, вул. Балнівська, 120/1, офіс 521
 ЄДРПОУ 38942331; ІПН 389423315529;
 ІВАН UA633808380000026001700207524
 в АТ «Правекс-Банк», МФО 380838;
 Свідоцтво ПДВ №200151786
 тел./факс: (048) 73-73-153;
 E-mail: delta-t@ukr.net

надійність * якість * безпечність * економічність * ефективність * комфортність * стабільність

Вих. № 656 от 26.03.2025
 Вх. № от

ДОВІДКА

про використання окремих пропозицій наукових досліджень аспірантки
 Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
 Ракитської Анни Олегівни, науковий керівник доктор економічних наук,
 професор Побережець Ольга Валеріївна

ТОВ «Енергосервісна компанія» повідомляє, що результати наукових досліджень аспірантки Ракитської Анни Олегівни на тему «Механізм активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці» використовуються в діяльності товариства, зокрема запропонована методична основа модельної підтримки інвестиційно-інноваційних процесів.

Особливу увагу заслуговують пропозиції щодо концептуальних підходів до сталого розвитку, які сприяють методичній підтримці системного управління ТОВ «Енергосервісна компанія».

Практичну цінність забезпечує запропоноване автором застосування механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів.

Директор
 ТОВ «ЕСК «Дельта-Т»

СЕРГІЙ КОВАЛЕНКО



АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ *11/11-2023*
результатів науково-дослідної роботи
у навчальний процес
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

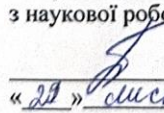
Науково-практичні результати дослідницької роботи здобувачки третього освітньо-наукового рівня вищої освіти Ракитської А.О. щодо механізму активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці, яка виконувалась відповідно до плану наукових досліджень кафедри обліку і фінансів в процесі виконання НДР «Дослідження розвитку соціально-економічних процесів в Україні» (тема № 196, номер державної реєстрації: 0119U102221, наказ ОНУ імені І.І. Мечникова № 679-18 від 01.04.2019 р.), де Ракитською А.О. запропоновано модельна підтримка інвестиційно-інноваційних процесів у національній економіці, яка базується на формуванні комплексу стратегічних напрямів підтримки інвестиційно-інноваційних процесів, що застосовується для розробки стратегічних програм розвитку з урахуванням оцінки внутрішніх та зовнішніх ризиків, прогнозування та оптимізації взаємодії інвестицій та інновацій на різних рівнях функціонування, що дозволяє сформувати ефективну політику стимулювання інноваційного розвитку, аналізувати економічні ризики та розробляти сценарії розвитку інвестиційно-інноваційних процесів.

Результати наукового дослідження впроваджено у 2023 р. у навчальний процес економіко-правового факультету при оновленні курсів лекцій та практичних занять з навчальних дисциплін:

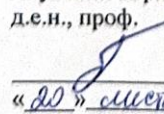
«Обліково-аналітичне забезпечення управлінського потенціалу» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» та 073 «Менеджмент»;

«Інформаційно-аналітичне забезпечення системи управління суб'єктами господарювання» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю 051 «Економіка» та 073 «Менеджмент».

Заступник декана факультету
з наукової роботи, д.е.н., проф.


Ольга ПОБЕРЕЖЕЦЬ
« 22 » листопада 2023 р.

Науковий керівник теми № 196
д.е.н., проф.

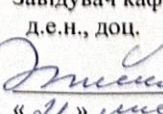

Ольга ПОБЕРЕЖЕЦЬ
« 22 » листопада 2023 р.



Декан факультету,
д.ю.н., проф.


Людмила ТОКАРЧУК
« 22 » листопада 2023 р.

Завідувач кафедри
д.е.н., доц.


Оксана САВАСТЕСВА
« 21 » листопада 2023 р.



**ПРИМОРСЬКА РАЙОННА АДМІНІСТРАЦІЯ
ОДЕСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ**

вул. Канатна, 134, м. Одеса, 65039, Україна
код ЄДРПОУ: 26303264, тел. (048) 705-75-00
e-mail: prapochta01@omr.gov.ua, prapochta02@omr.gov.ua

31.03.2025 № 01-17/419

на № _____

від _____

Ректору
Одеського національного
університету імені І.І. Мечникова
д.ю.н., професору
Вячеславу ТРУБІ

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження,
аспірантки Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
РАКИТСЬКОЇ Анни Олегівни
представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю «Економіка»

Результати дисертаційної роботи на тему «Механізм активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів в національній економіці» Ракитської Анни Олегівни використовуються у аналітичній роботі установи. Автором запропоновано методична підтримка формування критеріїв оптимальності стратегічних цілей розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у відповідному середовищі.

Запропонований механізм активізації розвитку інвестиційно-інноваційних процесів забезпечить методичну підтримку розвитку інвестиційно-інноваційних процесів у місті Одеса та Одеській області.

Наукові здобутки автора корисні для стратегічного розвитку м. Одеса та регіональних суб'єктів господарювання.

Заступник голови районної адміністрації



Вікторія ВЕЙСА

№ 035161 *